

30 CP 821.163.41-1
НЕНАДОВИЋ Љ.
Целокупна дела

6000000050

COBISS o

ПЕ С К О В Р И Ц

ЉУБОМИР П. НЕНАДОВИЋ

ЦЕЛОКУПНА ДЕЛА

252

25

ЦЕЛОКУПНА ДЕЛА

Љубомира П. Ненадовића

КЊИГА ПРВА

== ТРЕЋЕ ИЗДАЊЕ ==

НАКЛАДОМ

Књижаре Љ. Јоксимовића у Београду

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕОГРАДА

Бр. 15. 079

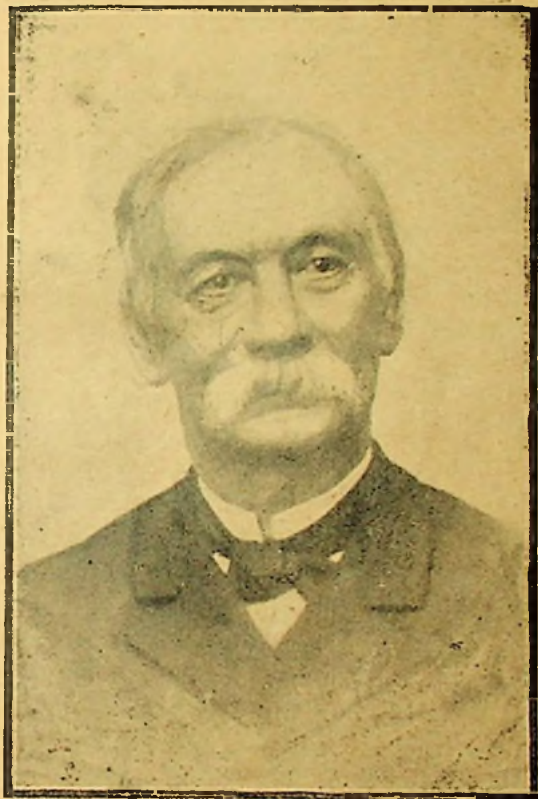
С.рука 286-1

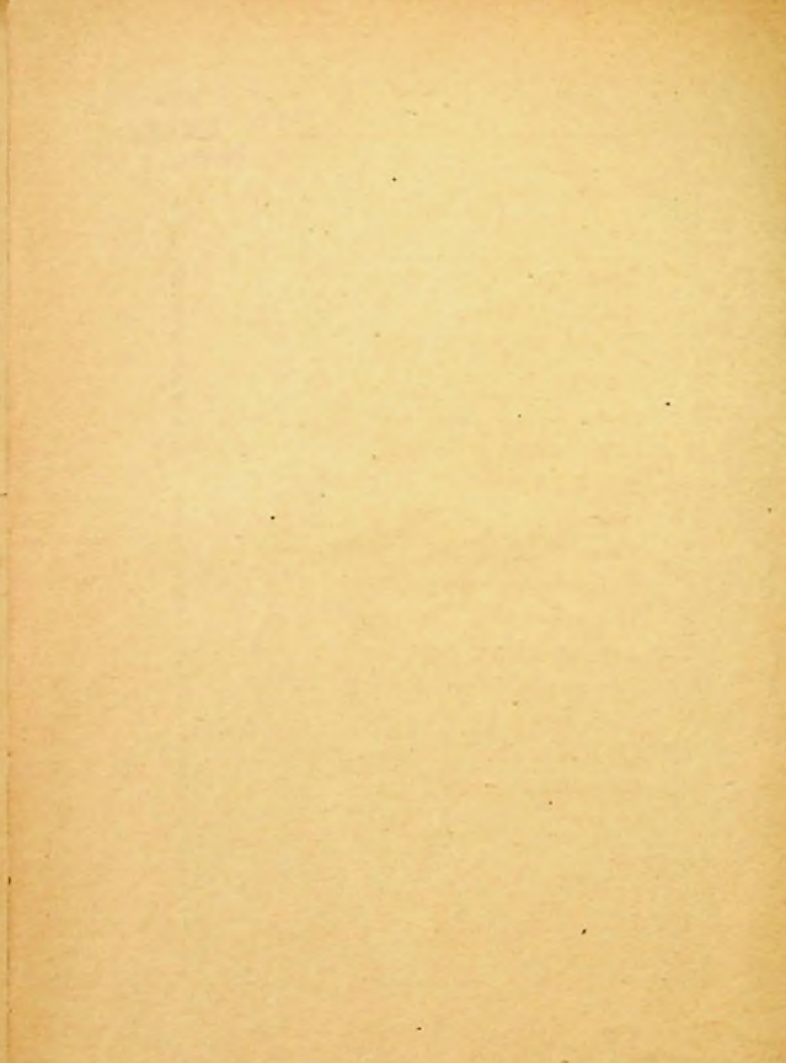
БЕОГРАД

Нова модерна штампарија Миливоја Бођанског, Југовића ул. 10

1912.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
РАДНЕ ДИЈАГНОСТИ
ПЕСКОВАЦ

Пролеће.

Веће преста бурно време,
Свуд окопне хладни снег,
И сурове неста зиме,
Зелени се сваки брег.
Избавила с' свака доља
Од окова снега тог,
Јер свемоћни то је воља,
Заповеда тако бог.
Сваком с' месту топлог лета
Сада зелен враћа знак;
И цвеће нам сада цвета
Јер га сунца сија зрак.
Процвала је љубичица
И олист'о густе глог,
Свака земна тварка слуша
Заповеди творца свог.

Црногорски ускок.

Заклела ме мајка
При часу постанка:
Да право говорим,
Да никог не дворим,
Да сам све слободан
И никоме подан;
Да стојим на боју
За слободу своју,
И за српску славу
Да не жалим главу.
Не умем орати
Нити трговати.
Пушка ми је сестра,
А помајка честа;
И још што ми треба
То је месец с неба.
Та нек за ме коси
Који косу носи,
И нек за ме жању
Сви ноћу и дању,
А ја ћу за свију
Стајат' где се бију.
За српску слободу
У ватру у воду.

Доситијева реч.

Кад последњи часак куцне,
 Кад с' заклопе очи моје,
 Уста ова кад се смрзну,
 Хладно тело кад с' опоје.
 Кад дар с неба, дух премили
 У наручја оде богу,
 У свет вечни, да истини
 И престане суду строгу.
 Кад на гробу мом зеленом
 Стану с' мила Српчад играт',
 И с камена леденога
 Натпис од пра' стану брисат',
 И кад виде на камену
 Да ту лежи родољубац,
 Па поклоне том спомену
 Благодаран кој' пољубац
 Онда ће ми рајем рај бит',
 Онда ћу се веселити;
 Науке ће мили народ
 Онда тражит' и љубити.

1843.

Надежда.

Кад надежде нема човек,
 Онда није више жив;

Свак надежду има своју
 Макар како био крив.
 Један пада, други стоји,
 И сам чека горки час;
 Ал' се опет нечем нада
 Надежда му шаље глас.
 Са надеждом Лазар пође
 На Косово бити бој,
 Са надеждом он бејаше
 Извадио и мач свој,
 Милош оде ка Мурату
 Са надеждом избећ' пак,
 У свом срцу ту надежду
 Има, ах, до смрти свак.
 Код Пандоре она оста,
 Њен ковчег нам вешто скри:
 Нит, ће когод очајават'
 Док му здрава крвца ври.

1843.

Роса.

Прозерпина Церере
 Уранила у поље:
 Разгонила снегове
 Подизала цветове.
 Једно јутро иста та,
 Врло рано урани,

Чистит' поче потоке,
Изводити изворе.
И стварати земљи рај;
Ал' из тамног царства свог,
Плутон земљи завидећ',
Накостреши с', изађе,
Прозерпину украде,
С' њом красоту земну сву,
И у тартар однесе.
Где је туга и с' њом мрак,
После дугог чекања,
Церера је буктињу
Запалила па пошла
Своју ћерку да тражи.
Преко брда и поља,
Кроз ливаде и горе,
Куд је годе ходила.
Свуд је сузе ронила —
Од њих роса постаде.

1843.

Задовољство.

Ао празна моја мисли,
Зашт' ми жељом палиш груд?
Зашто у тој таштој жељи
Телу смртном ствараш труд?

Зашто тражећ' задовољство
 Спокојства ми рушиш храм,
 И јединог мог пролећа
 Помрчаваш јасни дан?
 Нико није задовољан,
 Сваки има неко зло;
 Задовољство овд' не расте,
 Небеско је биље то.
 Задовољство у рају је,
 Задовољан тек је гроб,
 А сваки је више гроба
 Само своје жеље роб.

1843.

Сласт у отрову.

Час за часом страшниј' куца
 Сократу се отров носи,
 Реч'ма својим што не муца
 И кад му се смрт подноси.
 Сократ храбро отров прима.
 Одриче се жизни ове,
 Казујући вечност свима
 Он плачуће теши, зове:
 К небу очи диже горе,
 Па отровну чашу попи,
 Да анђелске види хоре,

Где с' милином душа топи.
Зар не б' плак'о и ридао
При самртном и он часу,
Да с' животу не надао
Где не носи злоба чашу?
Из те горке чаше слатко
Сократу је било онда,
Јер је знао да ће лако
Узвишеност да се позна.
Сладак му је отров био
Јер видело од њег' сину,
Час је смртни њему мио,
Да потврди он истину.
За све срећан онај часак
Када Сократ отров попи,
А у ове жизни санак
Своју душу не утопи.

1844.

Кнез Лазар.

Ноћ престаје, зора свиће,
Већ настаје Видов дан,
Громким гласом Лазар виче,
Обадрава српски стан:
„Напред, чија сад осећа
За род мили гинут' груд,

Напред, мишцо, што мач носиш,
 К слави Српству крчи пут.
 Хајде тамо где је Мурат
 Утврдио зверски стан;
 Нек ти љубав к завичају
 Посведочи Видов дан.
 Сад ту ти је, о Србине,
 Бит' слободан или роб;
 Ил' срамотно уклонит' се,
 Или славно наћи гроб.

1844.

Марко.

Над Прилепим небо ведро,
 Сунце сија јарко;
 У Прилепу вино пије
 Краљевићу Марко.
 Сам га лије из мешине
 У златна пехара,
 Сам га лије, сам га пије,
 Сам се разговара:
 „Изгибоше све војводе,
 С њима царство паде;
 Оставише својој земљи
 Вериге и јаде.
 По Призрену Турци вију,

По Косову с' баше,
Њина сабља веће близу
До Прилепа маше.
У Једрену султан седи,
Бугари га хране;
Из Једрена силне војске
Шаље на све стране.
Где год беше који јунак,
Сад га нема више;
Изгибоше за слободу,
Ропство оставише.
Ал' тако ми српске вере,
Вере од јунака,
Упамтиће добро Турци
Краљевића Марка.“
— Па последњу чашу попи
И на ноге скочи;
Помрчало беше сунце
За његове очи.
Опреми се, па поседе
Својега Шарина;
Оде Марко као хала,
Преко свих планина.
Где год сретне или стигне
Турке, тигре праве,
На мегдан их он позива,
Одсеца им главе.

Мрав.

Који створи небо, земљу,
И човеку даде моћ,
Који створи лава, слона,
И раздели дан и ноћ;
Тај је исти малог мрава
На тој земљи створио,
И за њега, к'о за сав створ,
Свуд се силно борио.

1844.

Бој петлова.

Пет'о петлу поручује
Из суседне стране:
„Хајде, петле, на буњиште
Мени на мегдане.
Ја трпети већ не могу
Те срамоте тешке,
Да се мешаш ти у моје
Ћубасте кокошке.
И гуске ми с' веће смеју,
Патке ми се свете,
Осем многог другог ^истида,
Прекора и штете.
Досади ми с' већ гледати

Шта једнако радиш,
Како моје ти кокоши
Преко плота мамиш.
Моје коке кад се хране,
Све су ми на броју,
Кад се бишту и ракоље
Око тебе стоју.
А ја јадан с ове стране
Великога плота.
Звоцкам кљуном и вијем се
Као тужна јота.
А ти с мојим кокошима
По ваздан се играш,
Или гдегод у прабини
У пригревку сунчаш.
Та сто сам ти пута веће
Сам знаш, говорио,
Поручив'о и претио
И опет молио,
Да се мојих кокошију
За свагда оканеш;
И да с њима ашиковат'
Већ једном престанеш.
Али видим да бадава
Крмку је звиждати.
Куд је наго он измиче
И неће да с' врати

Ти образа више немаш,
 Не знаш за поштење,
 Углед'о си с' ти на Турке
 И њихове жене.
 За то амо! — амо ходи
 Да се огледамо,
 Један другог на мегдану
 Боље да познамо.
 Пак с' не хвали к'о до сада
 Перјем окићеним,
 Но се хвали ти образом
 Неосрамоћеним.
 Ходи, ако раван ниси
 Плашљивој корњачи,
 Што пред сваким своју главу
 У кору увлачи.“

Кад поруку такву пет'о
 Од суседа прими,
 Уплаши се, али опет
 За мегдан се спреми:
 Своју кресту он накриви
 На лијеву страну,
 И у своје канџе кљује,
 Спрема за одбрану.
 Пролазећи он говори
 Грахорчици коки:
 „Збогом остај, мила моја

Бог зна, хоћу л' доћи!
Велика ме хала зове
Себи на мегдане,
Морам њему, драга, за те
Бит' с противне стране.
О, данаске решава се
Мог живота срећа;
То бојниште за мене је .
Судбина највећа
Ако данас ја добијем
На буњишту мегдан,
На два јата кокошију
Тад ћу бити један.
Ако ли ме он добије,
Ах, тад збогом свете!
Јер на теби за ме нема
Веће од те штете."

Још једанпут рече збогом,
Па се на пут крену,
И на своју међу дође
Када на плот прну.
Ал' не може одолети
Да се не окрене,
И још једном своме крају
Збогом да не рекне.
Он истеже гушу горе
Па крилима лепну,

Кукурекну два-три пута
 Па брзо дол' слетну.
 А кад тамо на буњините
 Већ га други чека,
 Од љутине и пакости
 Он љубре чепрка.
 Ни погледат' њега неће
 Већ у земљу кљује,
 А погама и крилима
 Љубре избацује.
 Пренаде се онај пет'о,
 Утрну му срце.
 И на ведром небу јарко
 Потамне му сунце;
 Па идући ближе к њему
 Он главу обори,
 И овако започе му
 Смерно да говори:
 „Истина је, о комшија,
 Да сам погрешно
 И без сваког обзирања
 Тебе увредио;
 Ал' нек буде овде вечни
 Конац нашој свађи,
 Ја признајем ти си стариј'
 А ја сам твој млађи.
 За то ходи, о комшија,

Да се помиримо,
И од сада у љубави
Вавек да живимо.“

Још он нишане говорити,
Ал' му онај не да,
Већ љутито са ђубрета
Скочи му на леђа,
Па га поче коменати
И канџама бити;
Очуна му сјајно перје
Што га красно кити.
Сад и овај оснажи се,
Па грло исправи,
И за гушу њега шчепа,
Па поче да дави.

Љута оба јака оба,
Гледај чуда јако!
Сусрете се Дели-Муса
И Краљевић Марко.
Хала халу дохватила
И јунак јунака,
Те од подне летњег дана
Носише с' до мрака.
Кром врабаца што гледају
И стоје на дуду,
Још су многе коке дошле
Да сведоци буду.

Ту су патке, ту су гуске,
 Све се туда шета;
 Све је радо туђу свађу
 Из краја да гледа

Обадва су обрањена
 Ал' се опет кољу,
 А ни један не осећа
 Ни рану ни бољу.
 Кад им с' ноге поуморе
 Крилима се бију,
 А кржаве главе вешто
 Иза леђа крију.

Кад и крила малаксају,
 Тад прсима с' груну;
 Ухвате се за вратове
 И држе у кљуну.
 О, када би само могли
 Као што би хтели,
 Један другог ту би одмах
 Живога прождрили.

Раставише с', али за то,
 Да мало одану,
 Па на ноге да се опет
 За гуше спопану.
 Перје им је рашчупано,
 Кржави кљунови,
 И беле се очупани
 У оба вратови.

Када су се одморили
И дошли љутини,
Опет онај залети се
И јуриш учини:
А овај се земљи слеже,
И он га прескочи,
Пак с' окрете за њим брзо
На леђа му скочи,
Ал' му ране одолеле,
Умор га свладао,
Те је опет на буњиште
Одмах доле пао.
Ал' сад онај подиже се,
Па на њега скочи,
И поче му већ из главе
Крвавом вадит' очи.
И заста шћаше њему
Откинути главу.
И у боју том крвавом
Степи себи славу.
Али овај када виде
Да надежде нема
Лсприну се, измаче се,
И наже да бега.
Без обзира он утече
У коров највећи,
Да усамљен и сакривен

Тужни и несрећни.
 Пет'о јачи када виде
 Да је на мегдану
 Одрж'о се и добио
 Ту победу славну;
 Он терати њега не хте
 Већ на плот полети,
 Да пркоси противнику
 И да му се свети.
 Па лепришну два пут крил'ма
 И уздиже главу,
 Да свим својим кокошима
 Јави своју славу.
 Кукурекну два три пута
 Из свег грла с плота,
 То је био најрадосниј'
 Час му од живота.

Стаде крека кокошију
 А прнуше врапци,
 У коприве утекоше
 И патке и патци.
 А из ведрога неба кобац
 Слете као муња,
 Кобилицом ударио
 На плоту певуна,
 Колико га лако био
 Кобац ударио,

Са црном га земљицом је
Одмах саставио.
Па у коров и сам за њим
Као стрела спаде,
И канџама својим оштрим
Черупат' га стаде.
Јадан пет'о не праћа се
Него само зева;
Јербо више цигерице
У утроби нема.
Пуче пуника — посред копца!
Као гром из неба:
То је довац који дуго.
Тоба копча вреба.
— Не радујте с' победама,
Јербо често беде
Узастопце за радошћу
И победом следе.

1844.

Босна.

Ој слободо не закосни
И у сужњој синут' Босни,
Ах, које су сви синови
Сињи давно већ робови.
О, отварај светлу двор,
Укроћавај адску звер.

Место тебе ропство влада,
 Место злога добар страда,
 А праведник оков носи,
 Неправедник тим с' поноси.
 Ам' се твоја крије власт
 Кад злочинства бесни страст.

Ни у којем света крају
 Ваке муке сад не трају
 Ка' у овој бедној земљи
 Где се нико не весели;
 Нит' се хори песме глас
 Кад се жање жита клас.

Дева своје лице крије,
 Србин своју косу брије,
 Јер је воља то тирана
 И његовог алкорана.
 Ах, Бошњаци бедни ми!
 Довека смо несрећни.
 Оци наши робље били,
 Па синови наследили;
 Но унуци, праунуци
 Већ постају прави Турци.
 Ах, Бошњаци бедни ми,
 Што смо на свет створени?
 Четир' века робовања,
 Четир' века уздисања,

Прође гледек' наше беде.

Једна другу како следе.

О Европо, имаш вид?

Ил' образа свога стид?

Ах, сада нам преко мере

Турска рука муке стере:

Наш је живот сав у муци

И у њиној кривој руци.

Над свачим је турска власт,

Њихова смо ми област.

Њиве наше нису наше

Већ турскога злога паше,

Он нам само за то дао,

Да би више плода брао.

Па што роба стече труд

То раскошна распе груд.

Сестре, кћери слатке наше

Ропкињама турским сташе,

А синови наши мили

По шуми се растурили,

Нит' с' указат' који сме

Себ' да оре или жње.

Нећу чекати

(Превод из чешких народних песама)

Лука широка.
Трава зелена;
Пасла ми мила,
Пасла јелена,
То не би јелен,
Већ било лане:
„Почекај мила,
Три лета на ме.“
„Три лета чекат’
Па се не удат’,
Несрећу себи
Могла б’ ископат’.
Несрећу ископат’,
Срећу закопат’.
По том до смрти
На те жалити.

У Прагу 1844.

Венац.

(Из чешких народних песама)

„Пастири, пастири!
Где сте стадо пасли?
Ја изгубих венац,
Јесте ли га нашли?“

„Ми га нашли нисмо,
 Ал' смо га видели,
 Ветрови у Дунав
 Њега су однели.“

„Лађари, возари
 Што водом пловите,
 Из воде ми зелен
 Венац извадите.“

„Када би имали
 Соколова крила,
 Твој зелени венац
 Не би ухватила.,,
 Села на обалу,
 Заплакала тужна:
 Јао боже ал' сам
 Без мог венца ружна.

У Прагу 1844.

Невиност.

(Превод из чешких народних песама)

Успила сам ноћас
 Крај моје постеле,
 Да мој драги иде
 Извап чешке земље.
 Ах иде, ах иде,
 И неће с' вратити;

Ко ће ми невиност
 Моју повратити!
 Невиности, јао,
 Где те људи беру?
 У башти не родиш,
 У пољу т' не сеју.
 Кад би невиности,
 У башти родила,
 Свака би девојка
 Невина ходила.

1844.

Ветру с Косова.

Духај, ветре, духај тио,
 Хлади моје вруће груди,
 Ти си мени свагда мио,
 Тобом с' моја душа буди.
 Ти с тужнога места идеш
 Где је Србин негда страд'о,
 Ти надежду не доносиш,
 Ал' те опет сретам радо.
 И сад Србин тамо страда,
 На Видов дан јоште пишти;
 Мач Османов над њим влада,
 Муратов га ланац тишти.
 Духај, ветре са те стране,

Ја за тебе суза имам,
Као госта земље славне
У недра те моја примам.
Ти си преш'о преко поља
Оног пустог косовскога,
Где је брег и свака доља
Гроб јунаштва несрећнога.
Ти си прош'о поље пусто
Где се сруши српска слава,
И страшило с' љуљ'о тужно,
Зграђене од српских глава,
Ветре мили, духај, духај,
И с Косова маглу гони,
Али једно дрвце чувај,
Једно дрвце не обори.
То је дрвце самог бога,
Весело је и зелено,
На њему је име слога,
Српском крвљу извезено.
То је дрвце више гроба
Милошева изникнуло,
И у ново наше доба
Једва с' у вис подигнуло.

Походе.

Сестра се брату жалила;
„Нема ми, брате похода;
Родбина мене остави,
Ја сам ти, брате, жалосна.
Свакога јутра изгледам
Рођаке миле премиле;
И свако вече тугујем,
Нема их, нема да дођу,
Сестрици братац говори:
„Немој се, сестро, жалити,
Снег је притиск'о планине,
Магла притисла равнине;
Доћи ће мило пролеће,
Стопиће с брега снегове;
Дунуће ветар с Косова,
Разгнаће маглу с равнина,
Синуће сунце весело,
Доћи ће теби походе.“
То није братац и сестра,
Већ то је Космај и Босна.
Диж'те се силне походе,
Босна је жељна слободе.

Приморју.

Ој Приморје мило моје,
Мога срца цигли рају,
Желео бих оба свота
Проживети у твом крају.
Тебе усред љуте зиме
Јарко сунце топло греје
А у летњим врућинама
Морски ветрић теби веје;
На твојима долинама
Свуда расту медне смокве,
А јунаци по брдима
Новакове пену токе.
На твојима обалама
Србини своје стадо пасе,
Српске песме певајући
Мома жање житне класе.
Јадранско те море луна
И уз стене твоје шушти,
Свак радосно напред ступа,
Свак на боље и теб' слутити.
Од мора је па до мора,
Од Мостара до Стамбола,
Један народ, један језик,
Једна тежња, једна воља.
И чак тамо до Прилина.

И до Скадра и Бојане,
 Једно желе сви у скупа
 И богати и чобани.
 А то једно, то је само:
 Да смо браћа измеђ' себе,
 Да смо сложни и слободни,
 Да имамо циље једне.
 Лупај, лупај, сиње море,
 О брегове од Истрије,
 И заливај у долине
 Миле наше Далмације.
 А ти читав збогом свете,
 Најлепше је овде мени:
 Ваздан гледам задовољно
 Како с' бурно море пени.

1845.

Уздисај из вароши.

Пастирски је живот радост
 И спокојства људског храм,
 Где безбрижно тече младост,
 Где је сваки вес'о сам.

Ту не слушам да ми птице
 Из кавеза поју мај,
 Кад и саме, све слободне,
 Оживљују песмом гај.

Тамо славуј у шумици
 Свој радосни пушта глас,
 А затворен он не пева
 Већ свог ропства плаче час.
 Ах долине, брда, шуме,
 Ви сте били живот мој,
 У пролеће кад ми с фрулом
 Птице здруже и глас свој.
 Каменити и високи
 Тамо нема места дом;
 У колиби спокојство је,
 Узвишене згађа гром.
 Над колибом срећном трепти
 Неизбројни зелен лист,
 А мирише свуда цвеће,
 Ваздух веје здрав и чист.
 Кад пролећни дан наступи,
 Кад с, накити ружом мај,
 И кад птице и пастири
 Развеселе лиснат гај;
 Када земља пусти траву
 И протече извор чист,
 Љубичица дигла главу,
 Свој развије плави лист;
 Па кад јутром заблиста се
 Од истока сунчев зрак,

И кад скине покривало
 И отера ноћни мрак;
 Када бистрих поточића
 Жуборни се чује ток,
 А извора из брегова
 Шапћућ' шушти хитри скок;

Од препеке листом крије,
 Све изворе, шарен цвет,
 Над њима се бршљан вије,
 Те пастирски краси свет;

✓Кад све живо песму пева
 И не тражи други рај:
 Онда збогом, о вароши!
 Шумо, ти ми срећу дај.

У Берлину 1846.

Ништа.

Грешни људи, зар мислите
 Да је *ништа* само ништа?
 И мислите, да је мање
 Нег' од руже једна лиска?

Ви мислите да је *ништа*
 Идеални један трунак:
 Ал' је *ништа* било негда
 Првобитни свега врук.

Погледајте месец, звезде,
И осталих чуда триста,
Преко неба како језде
И како се сав свет блиста.

Стан'те наврх Апенина,
Па гледајте амо доле,
На учину мора сиња,
На брегове и на горе.

Видећете хиљадама
Око себе долиница,
И у њима хиљадама
Већих, мањих варошица.

Томе свету јесте мајка
То саданње наше ништа;
Из њега се сав свет роди,
Из њега нам сунце блиста.

Чудите се парној лађи
Што уз воду сама лети,
Па и опет нико неће
Бедног ништа да се сети.

Да помисли, да је човек
Из те црне земље створен,
А њеноме створу да је
Било нашта први корен.

Право ништа не може се
 Ни у мисли преставити,
 Све на свету јесте нешто
 Што се може помислити.

Бедно ништа и жалосно,
 Ја не жалим, што те нема;
 Али жалим, што ми не даш
 Да сад спавам кад ми с' дрема;

Веће дремљив певајућ'те,
 Свак ће рећи, да сам и ја
 Скупа с' оном твојом песмом
 Ништа друго него ништа.

Ал' тако је, човек свагда
 Себи прашта друге криви,
 И тако се од колевке
 До хладнога гроба живи.

А од гроба душа лети
 У небеске, кажу, стране,
 И рај себи тамо тражи,
 Да јој бољи живот сване.

Блажен рају, света мисли,
 Блажениј' би јоште био,
 Кад би човек прије смрти
 У недра ти доћи смио.

Шта желиш?

(Превод из Мицкијевића)

Прође и оде година стара,
Оде у прошлост, коме све тежи;
Нова година двери отвара,
С надеждом сваки на њу се смеши.
По једну жељу имају сви —
Тужни песниче, шта желиш ти?

Хоћеш ли да ти нова година
Растера тугу и црну жалост?
Кажи, она је пуна милина.
Слаће ти сваку земаљску радост.
Над свачим дата је њојзи власт;
Весео бити лепа је сласт.

„Знам ја весеље, ка' муња то је,
Која отвори небеса мила,
Па онда падне пред очи моје,
Ах, тама већа нег' што је била.
Веселе више нећу ти ја,
Весела моја прошла су сва.“

Песниче, можда ти љубав смета
Уживат' земске лепе радости?
„Познајем добро ту биљку света:
Грозница то је сваке младости.
Познајем љубав и њену власт,
Њену горчину и њену сласт.

Ах, она, она мила немила,
 Дигла ме у рај седмога неба,
 Па онда озго мене хитила
 На пусти остров од самог леда.
 Све се промени, и сладак мед
 Несрећном срцу створи с' у јед.

Љубави милој венце сам лмео.
 Сањ'о о ружи и пев'о песму;
 Али кад сам је узбрати хтео,
 Пренух се од сна, ружа ушчезну,
 Бодље осташе у срцу мом;
 Нећу, хвала ти на дару твојем,“

Песниче, можда ти срце жуди
 Имати верна ког пријатеља?
 „То име траје између људи,
 И траје само та празна жеља.
 Какви су људи, ах, онај зна,
 Ког је гонила судбина зла.

Кад си у добру, сваки те љуби,
 И свак' се на те весело смеши:
 Зло кад те снађе, друкчиј' су људи,
 Сваки с' од тебе клони и бежи,
 Нећу, хвала ти на дару том!
 Ништа не треба сад срцу мом“.

Једној пољкињи.

О девојко сузна лица,
 Та каква те мучи жалост?
 Те т' никакву овог света
 Уживати не да радост.
 Што низ бело твоје лице
 Теку тако мутне сузе?
 Што на твоје младо срце
 Сваљују се такве туге?
 Ил' ти умре мила мати,
 Или оца више пемаш?
 Или брата јединога
 Ти на бојно поље спремаш!
 Ил' те драги изневери,
 Те он другу сада љуби?
 Кажн овој мојој песми,
 Што уздишну твоје груди?
 Ако те је мила мати
 Тако младу оставила,
 Ил' ако си оца свога
 Ти до гроба допратила:
 О, теши се теши опет,
 Твој је сав свет твоја радост;
 Утеху ћеш свуда наћи,
 Утеха је твоја младост.
 Ако брата на бој спремаш,

У бога се само уздај;
 Брат ће ти се повратити,
 Стиша ће се твој уздицај.
 Ако тужиш због невере,
 Ти одоли срцу своме,
 И љубави с' другој врати,
 Елементу младосноме.
 Али тужна та девојка
 Место сузе да убрише,
 Бризну плакат' и јецати
 Сад поново и још више:
 „Ћути, ћути млад песниче,
 Ти ме само питат' умеш,
 Ал' за чим ја сузе роним,
 То погодит' ти не умеш
 Брат, ни отац ни љубавник
 Нису узрок моје туге;
 Већа жалост мене тишти,
 Те ја роним сада сузе.
 Мати моја јоште живи
 У жалости и у муци,
 Мој је отац издахнуо
 Рањен, ах, на мојој руци;
 А јединца брата мога
 На војску сам испратила,
 И до данас, од тог доба,

Јон га нисам ни видела.
Ја не тужим само затим,
Том' би с' могло одолети;
Али вечита пропаст Пољске
Не може се прегорети.
То је моје отацтво,
То је, за чим срце боли,
И ти, ако имаш суза,
Плакати ми ти помози.“
О, за љубав твога ока,
Твога чела, твога лица,
Створићу се ја на грани
Тужна ивица кукавица.

1846.

Острву Ригену.

Збогом, збогом, навек збогом.
Ви зелене обале!
На вама су срца мога
Све радости остале.
Збогом и ти, бурно море,
Јеси л' шум'ат' престало?
Нећу нигда заборавит'
Како си ме препало.
Ал' и моје мисли често
Ја сам тобом ведрио,

Кад сам на твој мирном брегу
Задовољно седио.

Збогом и ви, о птичице,
Које сте ми певале,
И радости и милине
У мом срцу кретале,
Вечина т' хвала сиње море,
На твојему шуштању:
Хвала вама о птичице,
На вашем певању.

У Стралсунду 1846.

— Учитељ и црквењак.

Нек је тако, Миловане,
За чудеса што с' казао;
Ал' што ћу ти ја сад рећи,
Кажи: би ли веровао?
„А да како не бих, брате,
Ко вероват' теби неће!
Веров'о б, ти, да ми речеш,
Да се земља та окреће.“
Е, па добро, Миловане,
Сунце стоји земља с' креће.
„Право имаш, учитељу,
Јест тако ми моје среће.
И мени се земља ова

Окретала много пута,
Ал' кад има доста вина,
И ракија није скупа.“

Остављена.

Тихо ветрић око мене шушти,
Више мене лишће трепеће;
Један славуј на гранцици ћути;
Не осећа да је већ пролеће.
Још уплашен од зимскога мраза,
Не осећа да је дош'о мај
Испод њега пружила се стаза,
Зеленило мами ме у гај.
Тргнем очи па погледам горе
На птичицу ову снужену;
О, како се у жалост бацила,
И подноси тугу суђену.
Приђем ближе кратко је запитам:
Шта бит' може за чим тугује?
Што не пева, што се не весели,
Што да друга с њоме другује?
У том она са зелене гране
Цвркућући хитро одлети.
Знам шта вели: не зледими ране,
Остављеној треба умрети.

Песма жалосна

(говорена при погребу Косте Јечменића правника
на универзитету у Хали 2. Јан. 1847.)

Браћо тужна приближ'те се амо,
Једним гласом сви да закукамо.
Погледајте кога већ немате,
Ког у ладну земљицу спремате.
То је онај што је им'о жељу
Послужити верно своју земљу.
Та му жеља сву душу занела
И у даљни га свет однела.
Та му жеља срце распалила
И од свога рода удаљила,
Та га жеља од мајке плачуће
Отргнула навек у будуће.
Па данаске оvd' у туђем свету:
Преста живет' у младосном цвету.
Смрт овака свакоме је већа,
Туђа земља Србину је тежа.
Пријатељи не уем вас тешити,
Нит' утеху какву беседити.
Нема за вас сада оне речи
Која би вас могла утешити;
Јер смо навек оног изгубили
Ког смо као брата свог љубили.
— Где сте и ви даљни пријатељи

Ваш пријатељ спрема с' црној земљи
 Где сте да га и ви загрлите,
 И гроб хладном сузом залијете,
 Где сте браћо, не да нас тешите,
 Већ да с нама жалост умножите.
 Где си, тужна и несрећна мајко,
 Да ти видиш твоје сунце јарко;
 Оно ти је сјало и пресјало.
 И на твом га небу већ нестало.
 Кукај мајко, те се разговарај,
 Твом јединцу више се не надај;
 Од сина ти разговора нема,
 На пут вечит он ти се опрема;
 Тужна мајко, више немаш крила
 Којима си свуда се дичила.
 Плач'те и ви, удаљене сестре,
 Већ немате брата од заклетве;
 Данас ће вам брата закопати,
 Нема те се ви коме надати.
 Плачи сваки који суза има
 И чија груд нежном душом дима;
 Хладна стено, и ти се отвори
 И путнику сваком проговори;
 Да ту лежи јединац у мајке
 Из Србије из земље далеке:
 Да ту лежи наш пријатељ мили
 Којим смо се ми свуда дичкли.

Коста брате, већ свет прође за те,
 За све штета и за све је жалост;
 Ал, највише за твоју је младост;
 Што нам оде сунца ненагрејан
 И белог света не нагледан,
 Што нам оста далеко од рода
 За који си трудио се свагда,
 Нећемо те, друже, оставити,
 Нећемо те ми заборавити;
 Твој гроб хладан, ах доста ће пута
 Бит' окупан од нашијех суза.
 Добротом си све нас задужио,
 И најлепши спомен заслужио.
 Ми ћемо те сузама росити
 И на гроб ти цвеће доносити.

Збогом, збогом, пријатељу ретки,
 Растајемо с' данас ми на веки.
 Верно друштво жалиће те свагда
 Ал' прежалит неће те никада.

Сонет г. Мишељу

професору филозофије у Берлину, са сребрним пехаром што му дадоше српски ђаци.

О ти! што си чувства подигао наша,
 Распалио срца, усхитио груди,
 Показ'о нам правац, да душа не блуди,
 Него да с' на земљи за небеса маша;

Три! кога не плаши Сократова ча́ша,
И кога се душа неуморно труди
Да у царству ума човек се разбуди,
Да у себи вечност, истину узнаша;
Ти прими, о прими, достојан похвала,
Прими од нас цветак с дунавских обала,
Ужељени који твога ума траже.
Деветнајестог века била б' сјајност мала,
Да слободу мисли није судба дала;
Узвишене мисли у свему нас блаже.

1847.

Под воћком.

(Одговор Данилу Медаковићу у Берлин)

Воћко мила, воћко млада,
Ја под тобом опет седим,
И из твога густог хлада
На шуштећи Некар гледим.
И до сад сам свако јутро
Теби прије сунца хит'о,
И у милој тој самоћи
Илијаду моју чит'о.
А јутрос ме рано ево,
Са листићем једним само,
Похит'о сам на брег теби
Да заједно ми читамо.

Ево, воћкс, и ти види
 Шта пријатељ мени пише,
 Како душом родољубном
 У младе ми груди дише.
 Заклиње ме свим на свету
 Да на мале мраве гледим
 И да увек њихов пример
 У општима ствар'ма следим
 У твој хладу ја сам до сад
 Са вилама сунце чек'о,
 Ах, усхићен као данас
 Ја сам био врло ретко.
 „Пријатељу удаљени!
 Теби сада ја с' обраћам,
 Теби пишем, теби певам,
 Тебе сада ја поздрављам.
 И одавде с овог места,
 Откле с' виде све милине,
 Откле с' често моја песма
 Хори рајске низ долине:
 Пријатељу, одавде ти,
 Пружам руку, теби вицем
 И на твоја сва надања
 Заклињем се и обричем.
 И одавде, с овог брега,
 И правога мог блаженства,
 Ја ти кажем да сам вредан,

Твог искреног пријатељства.
 Ако кад год наш род мио
 Од мен' прими какав цветак
 Казаћу му ко је био
 Тај баштован њему редак.
 И тако ми среће моје
 И напретка рода мога,
 И љубави тако м' твоје
 И имена славенскога,
 Ја ћу увек бити сталан
 И у жељи и у делу
 Општим ствар'ма бићу веран,
 Голим груд'ма ломит' стрелу.
 Не може ме ништа склонит'
 Да друкчије ја помислим.
 За род српски живот даћу
 Јер за њега само живим,
 Пријатељу ти ми пиши,
 Ти ме твојим реч'ма блажи.
 Од смишљених идеала
 На само ме дело дражи.
 О, пиши ми, пиши опет,
 Ободравај моје груди.
 У њима је једно срце
 Што за српском срећом уди.
 Ал' допусти родољупче,
 Да још коју годину

Ја проведем певајући
 С гуслам' ил' уз тамбурицу. .
 Не дирај ме, остави ме,
 Да с' песмама младост блажим
 И у свету идеалном
 Да блаженство своје тражим.
 Збогом остај и поздрави
 И друге нам пријатеље:
 Србе, Русе и Пољаке
 Што имају опште жеље.
 Видов'дана ето скоро
 Што нас општој слози крепи;
 Пред њим срце нек неверно
 Ка' пред тешким громом стрепи.
 Хајделберг Маја 1847.

Леонора

(Превод из Биргера)

Леонору око зоре
 Грдан санак из сна диже:
 „О Вилхеме, где си већем?
 Ил' с неверан ил' погибе?“
 Он у пруског краља војски
 От'и'о беше у бој прашки,
 И још није јава дао
 Је ли жив и здрав остао,

Краљ велики и царица-
Веће дуге борбе сити,
Умекшаше своја срца
И престаше с' веће бити.
Свака војска усред среће
С бојнога се поља креће;
Сваки војник својој кући
Иде сада певајући.

И с радошћу сада свуда
Сви изашли у сретање.
Старо, младо око пута
Чека војску уз певање.
Деца, жене, мајке старе
Вишњем богу благодаре.
Леонори — ах довека!
Нема оног кога чека.

Све је редом Леонора
За драгога свог питала,
Али ништа, цела војска
О Вилхему није знала.
А кад војска прође скупа,
Она своје косе чупа;
У своје се пусти јаде
И на црну земљу паде.

Плачућ' трчи њојзи мајка:
„Ах, шта ти је кћери мила?”

Бог нек ти је у помоћи!“
Па је нежно загрлила.
„Мајко, мајко, прошло све је.
И то сунце нек не греје!
Ни бог нема већ милости,
Јао мени, ах сироти!“

„О смилуј се боже силни!
Кћери, читај оченаше.
Све је добро што бог чини,
Боже види сузе наше“.
— „Мајко, мајко, ал' бог мени
Не учини ништ' по вољи.
Куд су моје све молитве?
А сад су ми већ излишне.“

Ко познаје, боже, оца,
Тај зна да ће помоћ' деци;
Можда ће ти тајна божја
Тешке муке мало слећи?“
— „Мајко, мајко, што мен' боли
Том причешћу лек не твори;
Нит' тајана има свјати
Да у живот мртве врати“.

„Чујеш, јадна, ако буде
У далекој туђој земљи,
Дану веру, погазио,
Другу драгу избр'о себи?“

Остави га кћери драга.
 Неверство ће да га мучи
 Кад' му с' душа с' телом лучи.“

— „Мајко, мајко све је прошло,
 И већ све сам изгубила;
 Смрт је само мој добитак,
 О. да с' нисам ни родила!
 Ах, затвор'те с' моје очи,
 Смрти амо к мени дођи.
 Ни бог нема већ милости.
 Јао мени, ах сироти!“

Боже, боже, добар ти си,
 Књигу греха не отвори,
 И у грех јој не упиши.
 Она не зна шта говори.
 Заборави земску жалост,
 Мисли на рај, и на радост,
 И твоја ће душа блага
 Горе наћи себи драга.“

— Мајко, шта је то блаженство,
 Које сав свет тражи тако?
 Код њега је рај и срећа,
 Без Вилхема свуда пак'о.
 Скончај, боже, моја лета
 И одузми оба света.
 Без њега ми пуста жеља,
 Пусто небо, пуста земља.“

Тако она унивајућ'
 Беснела је и тужила,
 И божији промисао,
 Одрицала и ружила.
 Ломи руке, прси бије
 Док год сунце зашло није.
 Већ мрак паде, сјајне звезде
 Преко плавог поља језде.

Напољу се топот чује
 Ка' од коњских потковица,
 И звецкајућ, одјахује
 Један војник свог коњица.
 По том неко на вратима
 Лупом лупа котурима,
 И кроз врата онда звоне
 Полагано речи ове:

„Хеј отвори, мила моја,
 Ил' си будна или спаваш?
 Како ти је љубав твоја?
 Ил' си тужна ил' се надаш?“
 — „Ах, Вилхеме! нисам спала
 Већ за тобом све плакала.
 Претрпела ја сам доста;
 Где ли тако дуго оста?“

Ми седламо у поноћи,
 Из далеке дођех Чешке;

И доцкан сам мор'о поћи
Да поведем за мном тебе.“
— „Ах Вилхеме, с коња сиђи,
Чујеш како ветар звижди.
У наручја ходи мени,
Мој анђеле ужељени.“

„Нек кроз трње ветар звижди,
Мој коњ фрче, гвожђе звечи;
Ја починут' не смем овде,
Спремај с' драга, прођи с' речи.
Хајд' полети као птица,
Седи замном на коњица.
Морам још сто миља прећи
Па у брачни кревет лећи.“

— „Ах, шта хоћеш? ове ноћи,
Још сто миља прејездети!
Слушај јоште звоно јечи,
Сат избија једанести.“
„Драга моја. веруј тврдо,
Са мном ти ћеш отић' брзо,
У младенску ложу нашу,
Јер оваки брзо јашу.“

„Па каква је твоја соба?
Где је брачна постељица.“
„Није близу, уска, хладна,
Шест дасака, пет дашчица“.

„Могу л' и ја тамо стати?“
 „Можеш, драга, и ја п ти.
 Та је соба већ готова,
 Пуна гозбе и сватова,“

Леонора тада скочи
 И посади с' за коњика,
 И рукама својим белим
 Загрлила љубазника.
 Тада коњик с Леонором
 Оде као птица гором.
 Лете као хитра стрела,
 Из копита ватра сева.

И на лево и на десно
 Лете доље и брегови;
 Часом шума, часом поља,
 Често тутње и мостови.
 „Месец светли стазу нашу,
 Ура! мртви брзо јашу.
 Бојини ли се, драга мртви?“
 „Не бојим се, али ћути!“

Каква с' јека отуд чује?
 Што трепећу там' гаврани?
 Звоно звони, пратња поје:
 „Нек се тело то сахрани!“
 Певајући тако ближе
 С носилима пратња стиже;

Ал' та песма беше равна
Жабљем гласу у барама.

„По поноћи закопајте,
Звонећ' појућ, трулеж хладну,
Сад доводим ја невесту
У постељу моју брачну.
Хајте, амо, сви певајте,
Куме, дешо, стари свате:
И ти попе, ходи амо
Твој благослов још требамо.“

Све с' ућуте, спровод тужан
Његов позив послуш'о је,
И све за њим узаstopце
Као и он трчао је.
И све даље ишло то је
И у скоку летело је.
Лете као хитра стрела,
Из копита взтрл сева.

И све даље тако с' ишло
Ка' кроз облак хитра муња,
Пролетоше кроз сто села,
Кроз сто брда, кроз сто шума.
„Месец светли стазу нашу —
Ура, мртви брзо јашу.
Бојиш ли се, драга мртвих?“
„Јао, ах, не спомињи их.“

Гледај тамо, крај вешала
 Страшила се ноћна збрала,
 И играјућ око леша
 У коло се похватала.
 „О авети к мени хајте,
 И игру ми одиграјте
 Кад с невестом мојом хтеднем
 У постељу ја да легнем.“

И тако се зли духови,
 Сва страшила и авети,
 Све се на тај позив крете,
 Све за њиме хитро лете.
 И све даље ишло то је
 И у скоку летело је.
 Из копита ватра сева.

Брда, њиве и потоци
 То све покрај њих пролеће,
 А више њих са звездама
 Небо као облак леће.
 „Месец светли стазу нашу,
 Ура мртви брзо јашу.
 Бојиш ли се драга мртвих?“
 Јао, јао не зови их!“

„Вранче, брзо! мени с' чини
 Дан је близу, петли поју;
 Вранче, вранче, брзо хајде,

Ја осећам веће зору.
 Али ево све прођосмо,
 Нашој кући ми дођосмо.
 Мртви. драга. брзо јашу;
 Сад ћеш видет' ложу нашу.“

На гвоздена једна врата
 Он прутитем сад удара,
 А на том се брава сама
 Коњанику том отвара.
 Па он даље преко гробља
 Тера свога врана коња,
 А спрам тихој месечини
 Камење се гробно бели,

И гле, у том сад тренутку,
 Јао чуда невиђена!
 Коњаника тужног ево
 Са свим, са свим прерушена
 Све хаљине с њега спаше,
 Гола ребра тек осташе;
 Коса спаде и сво месо
 Са њега се труло стресло.

Вранац вришти, пропиње се,
 Ал' на једном то све преста;
 Коњаника и коњица
 На истоме месту нестало.
 Месечина страхом звечи

А под земљом гробље јечи.
Тешко тужној Леонори.
Са смрћу се она бори.

Сва страшила и духови
Ухватили ту су коло,
И при јасној месечини
Играјући рекли ово:
„Трпи сваки све до смрти,
А с Богом се не инати.
Тело т' преста већ да живи,
Бог нека ти душу прими.“

У Хајделбергу 1847.

Две руже.

Ружо бела, вода те однела,
За што си ме ти тако занела?
И ако си царица пролећа,
Има јоште и лепшега цвећа:
Има цвећа што милину роде,
Има цвећа што неће да боде;
Има ружа без пролећни дана.
Има ружа медених усана.

1847.

Дим. Матићу

И ако је увенуло
 То алписко наше цвеће,
 У нама је остануло
 Што увенут' нигда неће;
 Што ће после дугог доба
 Зеленит' се и листати,
 И виш' самог нашег гроба
 К'о алписки цвет блистати.
 То је спомен, спомен свети
 Овог рајског благовања,
 Што ће свагда да нас сети
 Нашег дугог путовања;
 Јер овде смо, овде срећни,
 Овде мирни, задовољни,
 И са душом и са телом
 Потпуно смо овде вољни.
 Све је време овде моје,
 И сав створ је створен за ме,
 Што год видим одзива ми с'
 И каже ми уживај ме!
 О, овде смо ми далеко
 Од пакости и интриге,
 Далеко смо од клевете
 И сувишне свецке бригае.
 Овде нико нас не мрзи
 Нити кога ми мрзимо;

Није л' сав свет уживати
Када сав свет ми љубио?
Алписке ти ево руже,
Коју сам ти испод снега
Узбрао и донео
Са врх' фурке, грдна брега.
За то кад је горе видиш
Сетићеш се ти Монблана;
Са радошћу сетићеш се
Ових, лепих наших дана.
Кад Русоа где ушчиташ.
Сетићеш се ти Женева,
А пре свега сетићеш се,
Крај језера плавог, мене.
Бистра Рона што језеро
Као стрела средом сече,
Мутна Арва што из леда
Шаманскога амо тече;
Снежна брда, стрмне стене,
И питоме долинице.
И градови и дворови
И малене колибице;
Све ће остат' то навеки
У спомену и памети;
Тог' ће свега нас да сети.
Шта, зар с' може заборавит'
Каруж, Фернеј и Шамбези?

Где с' природа свом лепотои
На човека срећно смеши.
Кад језеро тихо дише,
Сваки поглед свака мис'о.
А музика јавља вече,
Тад нам чамац по језеру
Кроз таласе хитро сече.
За то време нека лети
Још једанпут тако брзо,
Неће спомен наш однети,
С' животом је скопчан тврдо.
И ако нам кад судбина
Наше небо наоблачи,
Онда спомен на Швајцарску
Нека нашу душу блажи.

Женева 1847.

Ал' —

Небо, земља, месец. сунце сјајно,
Песнику је све под област дано;
Над свима је цар његова душа,
Све на свету њега мирно слуша:
Сунце с' мрачи, пако се отвара,
Земља с' тресе, камен проговара;
Кад му треба и бог му се јави,
Ал' без пара — он је просјак прави:

1847.

Теби само.

Ново лето нови дан времена,
 Све је ново али чувства стара
 Сећају се једнога имена,
 Сећају се небескога жара.
 Теби само, сунце мојих дана
 Песму певам и имену твоме,
 Теби само, славом увенчана,
 Отворена двер је к срцу моме,
 Ти си само једина на свету
 Што се песми свагда узбуђујеш,
 Ти ме само и новоме лету
 На певање ново побуђујеш.
 — Теби само ја певам и пишем,
 Рај на земљи ти си мојој души.
 Теби живим, за те само дишем,
 Спомен на те све спомене гуши.
 Најслађе бих ја онда живио
 Кад би знао да ћу умрет за те;
 И смрт саму ја бих загрлио,
 И умр'о би све мислећи на те.
 Ти си лепша од целог света,
 Из тебе ми само сунце сија;
 Цветаш лепше од самога цвета,
 Име ти је поносно — Србија
 Париз 1848.

Лист.

(По француским песмема)

Од свога стабла откинут,
Сиротни листе увенут'
Кажи ми, кажи куд ћеш ти?

„Бура несрећна, немила,
Моје стабло сломила,
Стабло на ком ја процвати.

Сада ме судба премеће
Кроз сваке редом несреће,
Титра се мноме од воље

Сваки ми ветрић пркоси,
Куд хоће туд ме проноси,
Кроз шуме, брда и поље.

Идем ветар куд ме гони,
Куда се све земно клони,
Куде иде и лист ружице.

Идем без циља ја свуда,
Идем у незнан без пута
У гроб — вечности царице.

Магаре.

Магаре је путем ишло
И на бистар поток дошло,
І књ.

Бистре с' воде напојило
 Па је онда говорило:
 „Хвала теби водо хладна,
 Напојила с' мене гладна.
 Ја сам вазда воду вук'о
 Баштован ме ваздан тук'о
 Па из јарма сад ме пусти
 И не даје ништа јести,
 Већ ме изгна на дољану
 Да сам себи тражим храну;
 Па сутра ће прије зоре
 Упрегнут' ме и тућ' горе
 Али пос'о није мени.
 Узрок што ме не весели
 Него што ми с' сав свет руга,
 То је моја вечна туга.
 Ако дођем у том јаду,
 Пасти траву на лпваду,
 Бесни коњи тад с' покољу
 По широком томе пољу,
 Па кад мене овде нађу,
 Ја заплатим њишу свађу:
 Приумноже моју тугу
 И ногама мене туку;
 А ја бежи у крај гладан,
 Црну земљу једем јадан.
 Па чобани кад ме виде,

Онда моја леђа бриде:
 Дочепају сви батине
 Па ме јуре кроз равнине;
 Где ме стигну ту ме бију,
 Ја уздишем они с' смију.
 Ако легнем, ао јадан,
 Да с' одморим и спавам.
 Онда ето врана лети
 И на моја с' ребра смести,
 Па потеже своја крила
 И кљује ме јоште жива.
 Ако ми се прохте кадгод.
 Да проходам кадгод гдегод
 Па ујићем на капију
 И пошетам кроз чаршију,
 Смеју ми се с' обе стране,
 Мени који немам мане,
 Они смеју с' који крију
 У прсима љуту змију:
 Завист, пакост, злочиније.
 То је њино одличје;
 А ја немам од зла тога
 У свом срцу ни једнога;
 И до данас јоште неznam
 Учинио зло ком да сам.
 Ако почнем ја да зевам
 Ил од јада што да певам,

Онда вичу са свих страна:

„Удри, удри тог ајвана,
Хоће време да поквари,
Хоће кишу да намами.“

Па се онда сви накупе
И по мени тупе-лупе.

О како су и ти људи
Сви манити и сви луди!
Мисле да је њина земља,
Хоће силом да ме нема.
Ах какво сам ја створење
Те ме гони свуд презрење!
О природо одговори
Што међ' људе мене створи?
Ал' утехе за све има,
Ти с' утеха нама свима.
Све презире мене овде
И од мене сви се горде,
Сви с' од мога друштва клоне
И имена мог се боје:
Само једна, једна ти,
О природо, о мати,
Ти ме пазииш и дојиш,
Ти ме храниш и појиш.
Код тебе је моја глава,
Равна глави сваког лава,
Ја сам исто твоје чедо

Дош'о на свет што сам треб'о
 О природо, слатка ли си!
 Ти маћеха ником ниси:
 Ти ме твојим лицем блажиш,
 И утеху за ме тражиш.
 Сунце 'нако мене греје
 Ко' у оног што ми с' смеје
 Ка' и многи човек славан
 И ја једем, пијем. спавам.
 Па кад цркнем — што да т' худим.
 Ка' и паша ја иструлим.
 Све што с' људима ти створила
 То с' и мени поклонила;
 Али на што, на што уни
 'волике ми ти пробуши?
 Та овака одличија
 За оне су приличнија,
 Који своје ближње руже,
 А грле их кад се друже.
 Који пакост, љуту злобу
 Забораве тек у гробу,
 Који ланцем свога брата
 Завијају око врата.
 Та овака одличија
 За оне су приличнија,
 Сиротињу који гљаве
 И слободу света даве,

Који туђе отимају,
 Лажу, краду и варају;
 Који сузе онда лију
 Кад немају ког да бију;
 Који своје добротворе
 У просјаке бедне створе.
 Та овака одличија
 За оне су приличнија,
 Што не љубе у свом роду
 Слогу, правду и слободу.
 Ни ти сама ниси знала
 Ком' с' 'волике ушн дала."
 — На поток се огледало,
 Па се сито наплакало.

1848.

Полазак добровољаца из Србије 1848. год.

Хајдмо браћо, сложено хајдмо,
 У ком српско срце куца;
 Чујете ли с оне стране,
 Како бујна пушка пуца?
 Оно браћа наша мила
 С Мађаром се ударила
 Бране своју народност.
 Чујете ли са свих страна
 Како наша браћа зову,

Да с бедема Србообрана
С нама деле славу нову.
Хајдмо, дакле, који жели
Да му унук кадгод вели;
„Мој дед тук'о Мађаре.“

Погледајте преко Срема
Како ватра куће жеже,
Чујте јаук тужних жена
Чујте писку мале деце.
Сложно сви сад на оружје,
Да нам браћа већ не туже
Сложно сви на душмане!

Већ топови с Карловаца,
С Томашевца и Перлеза,
Пробудише из живота
Цара српског, светог кнеза.
И он уст'о, моли с' богу
За наредак и за слогу
Свога милог народа.

На Србију он погледа
И из гласа свима виче:
„Где си, где си мој народе,
Где си хрбри Шумадинче?
Вас раставља Дунав, Сава,
Ал' сте опет браћа права,
Права браћа косовска.“

Чујте! то је наш кнез Лазар
 На оружје што нас зове,
 Да стечемо нову круну
 И јунаке с њоме пове.
 Он из гласа свега више
 Да с' сви дижу што се диче
 Српским лепим именом.

Он је за нас погинуо
 На Косову равном пољу,
 Па зар сада и Мађари
 Код нас живих да га кољу?
 На срамоту Српства целог
 Да безчасте кнеза светог .
 А ми сад да ћутимо?

О почивај, свети кнеже,
 У кивоту мирно своме,
 Знај да Мађар нигда неће
 Приступити гробу твоме
 Сто хиљада пре ће пасти
 Нек' слободу своју дати
 Душманину Мађару.

О војници српски стари,
 Опоменте децу вашу
 Да је сада оно време
 Кад се бритке сабље пашу.
 Ви чувајте постојину

А њих шаљте све на војну
Нек се тамо играју.

Стари, славни ви војници.
Дајте ваше пушке старе,
Сад полазе ваши синци
Певајући на Мађаре:
Банат, Бачка, Фрушка Гора
Српска област бити мора!
Од данаске до века!

Срам онога ко остане
Да чамуња на огњишту,
Кад његова друга браћа
Мегдан деле на бојишту;
Коње јашу, сабље носе,
Победом се свуд поносе;
Певајући војују.

У бој.

(Пева се као Кернерова песма „Сабља“)

Ко духом српским дија,
Нек с' диже час избија;
На нас је дош'о ред,
Хајд сложено унапред!
Напред, напред, напред.
Без славе све је ништа,
За гробом она блиста;

Већ изби славе час,
 Што у бој зове нас.
 У бој, у бој, у бој.

Ко срећу рода љуби,
 Нека не штеди груди,
 Нек воли бити гроб
 Нег тешког ланца роб,
 Навек, навек, навек.

Топ с краја на крај риче,
 С планина Србин виче:
 На ноге Срби хај,
 Већ ропству дође крај.
 Ура, ура ура.

1848.

Година 1848.

Сунце с' рађа првог Маја,
 Природа се сва отвара;
 Земља цвећем, небо сунцем,
 А бог кроз све проговара.
 Птица жељна топла сунца
 Не боји се више мраза,
 У зеленој Фрушкој гори
 Песму пева из свег гласа.
 Лепо цвеће по ливади

Тамо амо љуљашка се,
 А виш њега тихи ветрић
 С лептирима надлета се.
 Нова душа по свем свету
 Чудесно је завладала,
 Нове мисли, нове тежње
 Народима свима дала.
 Дигоше се и сви Срби
 Из свакога свога краја,
 И скупеше с у Карловци,
 Усред светог свог Синаја.
 Прогласише патријара,
 Изабраше и војводу;
 Подигоше оружије
 За народност и слободу.
 Где год који Србин има
 Свуд се бојна песма чује:
 Устај. устај српски роде,
 Држава се нова снује.
 Јарко сунце сину с неба
 Као весник срећних дана.
 Победа је свуда наша!
 Глас долази са свих страна.
 Доста беше већ невоље,
 Доста беше наших јада,
 Слободан је Србин пос'то
 Добно је чему с' нада.

Ал' с дигоше си свих страна
 Силне буре и облаци,
 Заклонише јарко сунце,
 Угасише с' топли зраци.
 Изгибоше соколови
 Са оружјем сви у руци,
 По Банату и по Бачкој
 Заурлаше љути вуци.
 Разбеже се тужан Србин
 Са огњишта топла свога,
 Разбеже се од душмана,
 Од суседа тога злога.

Година 1849.

Сунце с' рађа првог Маја,
 Природа се сва отвара;
 Земља цвећем, небо сунцем,
 А бог кроз све проговара.
 Све с' радује и весели,
 И све у глас песму пева,
 Само плаче Банаћанин,
 Јер за њега песме нема.
 Он избр'о је соби место
 Не у цвећу већ у жари;
 Где су змије и гуштери
 Ту он данас седит' мари.

Сакрио се да не гледа
На ливади лепо цвеће,
Сакрио се да не чује
Славујеве лепе песме.
А када се сунце роди
Он на ноге горе скочи,
Главу диже, гледа сунце
И тре своје сузне очи.
Крвава му десна рука,
Бос, гологлав к'о сироче,
Пошто сузе обрисао,
Он са сунцем зборит' поче:
„Јеси л' ти то, јарко сунце,
Оно исто оно старо,
Што си мене у Карловци
Задовољна лане сјало?
Ниси, ниси оно исто,
Ти си сасвим сада друго;
Зрак твој данас са себе је
Све радосне знаке свук'о.
Ниси — јербо лане кад је
Твој зрак озго мене сјај'о
Пун надежде за будућност
У Карловци ја сам стај'о.
Лане вес'о мислио сам:
Ево веће време дође,
Да с' и српски народ дигне

И да стресе ропства гвожђе.
 Лане кад си моје чело
 Твојим топлим зраком пекло,
 Целом моме тужном роду
 Славу, срећу ти с' обрекло.
 А данаске тужан Србин,
 Сваки своју мајку куне,
 Што га роди да му срце
 За слободом вечно труне.
 А данаске тужан Србин
 С огњишта се свога клони.
 И по туђим крајевима
 Просећ' хлеба сузе рони.
 Сиротиња тужно пишти
 На обали мутне Саве,
 И како јој кућа гори
 Гледа јадна с ове стране.
 О. пали смо ми пропали,
 Али нисмо побеђени,
 Већ судбином српском старом
 До у пропаст доведени,
 Благо вама о јунаци,
 Што надосте на Перлезу,
 Не видесте српску пропаст
 Не видесте српску беду,
 Мислили сте да гинете
 За војводство и слободу,
 Мислили сте да дигнете

Нову славу свом народу.
У тој мисли изгибосте,
Благо вама ви сте срећни.
Умирући певали сте:
Само Српству ми смо верни,
Ал' бујица која тече
И у светлом овом веку,
Ухвати нас и однесе
У ту стару, туђу реку.
За туђу се славу Србин
Од векова веће бори,
Туђе циље, туђе војске
И војводе туђе двори.
Сви видимо да је Српство
Ко' велико једно море,
Ал' у капљам' разливено
Туђе крепи свуд изворе.
Ах, им'о сам три јунака
Царске слуге, три солдата,
Три старија и врснија
Сва три тужна моја брата.
Сад ниједног више немам
Сва три су ми погинула,
У далекој туђој земљи,
Сва три су ми останула,
Једног брата убише ми
Крај Будима ах, Мађари,

А други ми брат погибе
 Чак некуда на Навари.
 Трећи брат ми, трећа радост,
 Паде испод пустог Беча,
 Ни данути није мог'о
 Од пушака и картеча.
 Сва три тужна моја брата
 Удовице сад имају,
 Оне с децом својом ситном
 Сузе роне и кукају.
 Њине куће спаљене су,
 Огњишта им разорена,
 Њине цркве порушене
 И сва срећа оборена.“

1849.

Српски уздисај.

Ах судбино српског рода,
 Докле ћеш нас гонити?
 И докле ћеш Српство тужно
 Све пропасти водити?
 Мало л' ти је што нам узе
 Из сред славе Душана?
 Мало л' су ти наше сузе
 И освете душмана?
 Мало л' ти је судбо клета,
 На Косову несрећа?

Мало л' ти је четир века
 Што немасмо пролећа?
 Зар те није заситила
 Звека тешких ланаца?
 Зар ти није доста била
 Беда наших отаца?
 Зар још ниси ублажена
 О судбино немила,
 Него идиш да истребиш
 И последњег Србина.
 У залуд смо борили се,
 Туђин све је узео
 Лепи Банат нема цвећа
 Покрио га пепео.
 Опустео српске куће,
 Војводство је пропало;
 Од надежде на будућност
 Није ништа остало.

1849.

Срећа.

Где је та срећа што с' до века тражи,
 Да човеку живог привремени блажи,
 Што обриче много, а ништа не даје,
 Без топлоте сјаје.

Је ли у злату и силном богаству?
 Ил' у спокојству и у сиромаштву?
 Ил' је у слави на овоме свету
 Кад се венци плету?

Шта је то срећа која мами људе
 Да сви за њоме тако жељно жуде,
 Да сви за њоме једнако уздишу
 И о њој све пишу.

Може л' та срећа — што се тако зове —
 Из људи створити људе нове,
 Њихове зверске подложити страсти
 Под ума области?

Може л' та срећа пронаћи крај жеља,
 Претворит' људске мисли из темеља,
 Може л' човека све несреће клете
 Да на добро сплете?

Ако то срећи у области није,
 Онда право има што с' од људи крије
 И што се нигда достигнути не да
 Оном ко је гледа

1850.

После Душана.

Зло је у земљи, зло је у двору,
 Зло је на суду, зло је на збору;
 Погажен закон, срушена правда,
 Нити ко слуша нити ко влада.

Све што је опште свак себи граби,
Порок се диже, поштење слаби.
Војводе пусте новаца сити,
Грабе се сада ко ће цар бити;
По једну земљу свак себи узео,
А јадан народ пролива сузе.
Од силног царства не оста ништа,
Не оста ништа до јадишта.

Крај Дунава.

(Превод их словенских народних песама)

Стоји, стоји: лепо поље,
Поље дуго и широко;
Поред поља иде стаза
Стаза дуга утрвена,
А по стази иде мома,
Хитра, лепа, млада мома,
И у тиху воду гледа,
Тиху воду бистри Дунав
Ој, у води, у Дунаву
Ил' је сунце, или месец?
Нит' је сунце, нит' је месец,
Већ Дунавом војник плива.
„Пливај, пливај млад јуначе,
И препливај мени амо!“

— „Како ћу ти препливати,
 Кад ме моја оштра сабља
 У Дунаво хладно вуче;
 Моја лепа, светла пушка,
 Она мене на дно спрема.“

1850.

Здравица.

Пуна радост, пуне чаше,
 Ход'те ко 'оће, да с' куцнемо!
 Да Бог живи што је наше,
 Што желимо да стекнемо!
 Што имаио то не дамо,
 Шта желимо то ми знамо.

Прво: да бог народ живи
 Друго: боже живи народ!
 Треће: бог наш милостиви
 Нек поживи само народ!
 Народ све је,
 Због њег' греје
 Сунце с неба
 И даје хлеба.
 И — о, да се буре вина
 У један пут попит' може,
 Уза сваку капљу вина
 То те исто молим боже.

Створи боже
 Да се сложе
 Да по правди
 Сваки ради.

1850.

Праведни Товије.

Нећу да ме човек брани,
 Нећу њему да се тужим:
 Теби само ја ћу, боже,
 Да се молим и да служим.
 Моја с' душа само теби
 Јединоме поверава,
 У грудима моје срце
 Твојом с' правдом удешава.
 Теби с' једном исповедам,
 Ти ми само, боже, суди,
 Нико ме се другом не дам,
 Неправедни сви су људи.
 Осим тебе нема бога,
 Осим тебе нема правде,
 Сви закони и сви људи
 По страстима само раде.
 Суди боже, из твог царства
 Грешник нема куд утећи,
 Суди, боже, он пред тобом
 Лаж никакву не сме рећи.

1850.

Натпис на гробу једног псета.

(Превод из Бајрона)

Када човек који умре и у прах се ствара
Кој' заслуга нема, али има пара,
Вештаци се често брижљиво потруде
На његовом гробу да споменик буде;
Споменик не каже о мртвом какав је,
Већ како требало б' у животу да је,
А сирото псето, пријатељ најверниј'
Противу душмана бранитељ ватрени,
Које — то сведочи свака поноћ глува —
Живи само за то да свог газду чува;
Њему нема славе, кад му с' сврши живот
На ђубре га баце ил' одвуку за плот.
А човек? — животно без икаквог стида
За опроштај греха свет за гробом зида.
— Човече, животно једнога минута!
Ти робе, на ког је тамница метнута,
Све што т' добро позна то од тебе бежи,
Твој степен за небо најниже ти лежи.
Љубиш од беснила, пријатељ си варљив,
У смеху, у плачу, у свему си лажљив;
Сем имена твога звер си најчуднија,
У сваком животном крв је човечнија

— Ви, што кадгод ову плочу угледате,
Не жал'те никога кад је прочитате;
Пријатељу једном дигох спомен тамо,
Кога ви не знате, ког ја познах само.

1850.

Загонетке.

I

Да што ми ти да што?
Деде чик погоди'
Има ме у ватри,
У земљи, у води.
Летим као муња
Али крила немам,
Никада не спавам
Али свагда дремам.
Ја животно нисам
Али опет сањам,
Ја умирем често
Ал' с' никад не рађам
Далеко ти нисам
Када ово читаш;
Али сам далеко
Када, шта је питаш

II

(Превод из Шилера)

Кућа ми је од камена
Где скривена ћутим;

Ал' излазим кад ме зовеш
 Ти са гвожђем љутим.
 С почетка ме једва видиш:
 Мала сам и слаба,
 И уздисај један само
 Може да ме свлада.
 Прождере ме капља воде.
 Али кад надвладам
 У победи ја се снажим
 И све већа ја сам.
 Кад се многе моје сестре
 Јоште самном здруже,
 Страховита ја постанем
 Тад ми многи служе.

(Варница)

III

У далек свијет она те носи,
 А опет стоји на месту своме,
 Без крила она тебе проноси
 Кроз ваздух сваком предмету твоме
 На свету то је подвоз најбржи
 На ком се путник возио игда;
 И преко мора највећег трчи,
 Стиже за један тренутак свагда.

(Мисао)

IV

Измеђ' змија има једна
 Што не пузи земљом,

Равна није њој ниједна
Брзином и једом.
Страховитим гласом слети
Смрви коња и коњика
У љутини снажно.
Узвишена места воли,
Брава ни кључ сами
Не могу те од ње спасти;
Оклоп још је мами.
Она ломи као сламку
И дрво најјаче;
Сможди метал макар да је
Бог зна какво парче.
И то силно чудовиште
Два пута не прети,
Кад убије тад и оно
Мора ту умрети. (Муња)

1850.

Први корак у свет.

Ах, до сада живео сам
На тој земљи међу људ'ма,
Ал' искусан био нисам
Њиним страст'ма нити ђуд'ма.
Живео сам у детињству
И мислио да је вечно,

Живео сам у незнању
И живео врло срећно.
Живео сам у љубави
И под њеном владом само,
Нисам пит'о шта је даље
Изван њеног круга тамо.
Живео сам у мислима,
С наукама забављ'о се,
И из књига искрености
И поштења начит'о се
Живео сам у ваздуху
С анђелима друговао
Живео сам међ' странцима
Тамо амо путујући
Летео сам ја слободан,
Душом сав свет грлио сам,
У животу што ме срело
То све срцем љубио сам.
Мислио сам ја до сада
Да на свету сви су људи
Мога срца, моје жеље.
Мога чувства, моје ћуди.
Али доцкан видео сам
Да се сав свет друкче креће,
И да нема међу људма
Идеалне оне среће;
И да човек — то животно
Што највише свагда вара —

На тој земљи живи зато
Да свет овај паклом ствара.
Данас ја сам с неба пао
Међу људске те пакости,
Од којих ми загорчаше
Овог света све радости.
Збогом моји идеали,
О којима ја сам сањ'о
Збогом, моји сви идоли,
Којима сам ја се клањ'о
Збогом, овде нигде нема
Жуђенога мог покоја.
Моје небо ја изгубих
На земљу се црну врати,
Где с' човеку свака срећа
Од човека опет крати.
Збогом миле моје мисли,
Што о свету ја имадох;
Наједанпут изгуби вас,
И заједно свама падох.

1850.

Последње певање.

Поноћ прође, мени се не дрема,
Душа моја у сну мира нема;
Све је за ме било па већ прошло
Све у прошлост от'шло.

Мисо људска кад је узвишена
 Највећма је онда уништена,
 Јербо види ништавило своје
 Од различне боје.

Живот овде то је само сенка
 Која даље и даље све бега,
 С другог света коју свећа краси
 Док се не угаси.

Радост — то је образ оног свеца
 Којим само задовоље с' деца,
 По кад-када она само дође
 Тек да време прође.

Слава — и то много траже људи,
 За њом многи без невоље жуди:
 И она је измишљена шара
 Што највећма вара.

Новац — то је ропство пожељено
 Само људ'ма судбом намењено,
 То је само један метал жути.
 Кога цене људи.

Та и љубав ништа друго није
 Већ тренутак где нам сунце грије.
 Све је ништа, све је магла пуста,
 Па и женска уста.

Жеља овог чудног нашег света
 Која живот уживати смета,

То је што нас кроз сав живот води
Да себи угоди.

Жалост, беде, несреће и туге,
Болест, бриге, колере и куге:
То су гости што се кад-кад сврате
Да нам живот скрате.

О човече, ја ти судбу видим,
Ђути само, и не горди с' ничим,
Не радуј се животу и новцу,
Ни пуноме лонцу.

У весељу и пријавина чаши
Буд' умерен и ништа с' не баши
Мисли свагда да си гост на земљи
Пак с' онда весели.

Ако љубиш и ако си веран,
Немој рећи да си тиме срећан,
Два минута више ти не треба
Па да паднеш с неба.

Нит што много хвали нити куди,
И занесен ни за чим не буди
У свему је ништа сакривено
И њим разорено.

Црв у праху и цар на престолу
За једнаку створени су ролу:
Да постану, трају и престану,
Ништа да остану.

Ил' живео несрећни човече,
 Сто година или једно вече,
 Кад погледаш своје стање бедно
 Баш ти је свеједно.

За то збогом, ја ћу да почивам
 И беспослен само да унивам,
 Да причекам још до који данак
 Тај превечни санак

1850.

Извор утехе.

Човек, кога у животу
 Свуда лепа прати срећа,
 Тај још нема осећања
 Да с' имена божјег сећа.
 Који не зна шта је жалост,
 Беда, злоба и гонење,
 Тај још не зна у молитви
 Колико је утешење.
 Човек, који срећом влада,
 Коме ништа већ не треба,
 Тај на земљи нађе бога,
 Тај се ретко сећа неба.
 Кога његов ближњи није
 Нападао и гонио,
 Тај се јоште из свег срца
 Није богу ни молио.

Али кад га беда сурва
 И зло сплете са свих страна,
 Тада види да човеку
 Једина је бог одбрана.
 Кад на овој земљи нема
 Више чему да се нада,
 Онда к небу диже руке,
 То га блажи када страда.
 Очи људске које само
 За страстима својим гледе —
 Своме ближњем у несрећи
 Ретко кад год оне следе.
 Молитва је извор чисти
 Где с' уморне душе поје.
 Где анђели за тешење
 Неутешног срца стоје.

1851.

На гробу Наполеона I.

Колико путз на гроб ти дођем,
 Или крај твога гроба ја прођем,
 Вавек те гледам, свагда ти с' чудим,
 Нити те хвалим нити те кудим;
 Већ само мислим, на што то све?
 Када се опет мора да мре.

Сав ми свет каже да си ти славан,
 И да си људском идолу раван;
 Да твоје име сав свет познаје,
 Спомниће, мрзи ил' част одаје,
 Па шта то значи? што ће ти то,
 Кад ниси хтео требити зло.

Европи ново време поквари,
 Копијо римских јунака стари',
 Побићеш мислиш Москове, Брите,
 Кад си обук'о цезара рите.
 Ал' нема; пропаст, смрт је ту већ,
 Мало си пио за твоју жеђ.

Круне си ваљ'о ногама својим,
 Краљи чепали пред врат'ма твојим;
 Дрхташе страхом народи јаким
 Од твог погледа, звере опаки.
 Где је та сила? шта је тај страх?
 Сада је ништа, земља и прах.

Ни један просјак са својом торбом
 Мењо се не би са твојим гробом;
 Себични царе, ти би се диго,
 — Ал' отуд више не враћа с' нико —
 Дао би блага и круне све,
 К'о просјак да ти с' живети сме.

Париз 1851.

Страшна ноћ.

У Ђенови на пароброд седнем
 И у вече за Ливорно с' кренем;
 Топли ветрић покреће таласе,
 Лађа пловећ' тихо љуљушка се,
 Кад с' нагледах апенинских гора
 И сунашце допратих до мора,
 Сиђем доле где тишина влада,
 Где уморног и сан ме облада.
 Тек што легнем, ал' ме чудо снађе;
 Страшан ветар дочепо се лађе,
 Па је баца и њоме се титра
 К'о кад дете јабуком се игра;
 Све збуњено нигде нема реда,
 Свак пред собом гроб отворен гледа.
 Различни су измешани гласи:
 Лађа шкрипи, мумлају таласи;
 Кат кад само капетан се чује,
 Командује и лађаре псује.
 Жене, деца јаучу и вриште,
 Без надежде свак помоћи иште.
 Многи бежи али не зна куда,
 На мору је гроб отворен свуда.
 Изван лађе још гора несрећа:
 Помрчина, а бура све већа.
 Нико незна куда лађа плови,

Море бесни и смрт нам готови.
 Ту надежде ни код кога нема,
 И сваки се за пут вечни спрема!
 Неко срећу свог живота броји.
 Неко као хладан камен стоји;
 Неко клечи и богу се моли,
 А спомиње што највећма воли;
 Неко кука јао децо моја
 Остадоше — жалости без броја!
 — Ја помислих јао младо доба,
 Тако рано па већ покрај гроба.
 Ево лађа удара о стене,
 Чак унутра запљускују с' пене.
 Наједанпут да је беда већа,
 Пламен букну, извесна несрећа,
 Распрште се од лађе махина,
 Отвори се бездан и пучина.
 Све то вришти, грува се и плаче,
 Где ко стиже ту у воду скаче.
 „Збогом свете, ја те жељан оста,
 Али барем путов'о сам доста
 Ја свршујем живот у младости
 Кратак живот, ал' пун је радости.“
 Кад са светом тако се опростим,
 „Готов бејах, да у воду скочим.
 Наједанпут ал' звоно зазвони,
 Неко виче: већ смо у Ливорни“!

Ја се тргнем из сна тога страшног,
И путника видим мирна сваког:
Неки с' диже, неки јоште спава
Пред многима већ стоји и кава.
Протрем очи, али свиће зора
Нити ватре, нити има мора.
Одмах скочи из своје постеље,
Жељан света, сунца, неба, земље:
Још у страху напоље изађем,
К'о што било све у реду нађем,
Иза брега, где маслине саме
Зелене се, шире своје гране,
Италије лепе сунце с' рађа,
Крај обале стоји наша лађа;
А Ливорно, трговине слава,
Још је мртво, јоште у сну спава.

У Ливорну фебр. 1851.

Утеха.

Кад човека тешка жалост
Или туга каква снађе,
Осврће се на све стране
Где утехе он да нађе.
О Давиде, један само
Ти ми с твојом харфом дође,
Певајући твоје песме,

Сва ми горка туга прође.
 Јер у теби има само
 Шта је кадро да утеши,
 Кад се сав свет са гонењем
 На човека накостреши.
 Кад човека снађе беда,
 Он у небо нека гледа
 Тамо наше све су сласти

1851

Где је најбоље.

(Прев. из словенских нар. песама)

„Ветар веје и снег сеје,
 Покривач ме ништ' не греје.“
 Мати ћерку питала?
 Би л' код мене спавала?
 „Нећу, нећу мила мати.
 Код тебе је ружно спати:
 Дуг покривач, дуга ноћ,
 Зима ми је по сву ноћ.

„Ветар веје и снег сеје
 Покривач ме ништ' не греје.“
 Мати ћерку питала;
 Би л' код сестре спавала;
 „Нећу, нећу мила мати,
 Код сестре је ружно спати:

Кратак покрив, дуга ноћ,
Зима ми је по сву ноћ.“

„Ветар веје и снег сеје,
Покривач ме ништ' не греје.“
Мати ћерку питала:
Би л' код драгог спавала: -
„О, то само мила мати,
Код драгог је лепо спати;
Дуг покривач кратка ноћ
Мени топло по сву ноћ.“ 1851.

Лудвику XIV.

L' etat c' est moi (Држава то сам ја)
„Твоја је земља, ти си је стек'о!“
Погажен народ то ти је рек'о
Па мо'ш је дати, можеш продати,
Мо'ш је здробити, можеш попиту,
Мо'ш јој створити хиљаду зала,
Сви ће викати, „Хвала ти, хвала!“
Народи знају само две стазе: -
Ил' подло пузе ил' грозно газе.

Лудвику XVI.

Ni dien ni maitre (Ни бога ни господара)
„Ти си наш слуга, а ми смо госе!“
Викну светина — ти јој пред'о се.

Од сто година што греха беше
 На твоја леђа они пренеше.
 Суд је већ готов и целат ту је
 Паде ти глава народ ликује,
 Сви лепо виде, без греха ти си,
 Ал' немаш власти, па за то крив си,
 Народи знају само две стазе:
 Ил' подло пузе ил' грозно газе.

У Версаљу 1851.

Песма о Душану.

I

У славу Душана сада гусле спремам,
 Слаби глас подижем да о силном певам:
 Да с' у песми сетим ја дана онога,
 Када Српство беше на врх врха свога.

Ви спомени стари, што јоште трајете,
 Те велику српску прошлост казујете:
 И ви, беле виле с моравске обале,
 Што сте с јунацима српским друговале,
 У нужди им биле у дану и ноћи,
 И мени данас будите у помоћи;
 Да певам о оном, који Србе диже,
 Од других народа да не стоји ниже;
 Кој' уреди земљу, да њом закон влада

Два пут војском дође испод Цариграда.
 Од Парнаса славног па до Фрушке Горе,
 Облада Јадранско и с њим Јонско море;
 Наслонио руку и огромну снагу,
 На Црноме мору, на Архипелагу.
 К'о велики негда Александер што је
 Завидео оцу, и Душан тако је.
 У младости својој осећ'о је жеље,
 Да предводи војску, да осваја земље,
 Да руши градове да чини чудеса,
 Да подигне име српско у небеса,
 Да подвргне себи мале господаре,
 Да укроти Грке и љуте Мађаре.
 Све свршио срећно, ал' му није доста
 Све испуни жеље, ал' му једна оста:
 Све му с' жеље у тој једној жељи топе,
 Не спава већ сања кад му с' очи склопе:
 Та Цариград јоште, — тај цар на истоку —
 Стоји ми у срцу, стоји ми у оку,
 То је оно место одређено с неба,
 Откле пола света управљати треба.
 Та га жеља води све даље и даље,
 Цареват' одатле, то је царевање.
 Па сад диг'о у бој целу српску земљу,
 Да испуни и ту најмилију жељу;
 Да доврши мис'о краља Милутина,
 Да седне на престо цара Костантина.

Крај Балкана гордог земља се увија,
 Силна војска оде, стрепи Византија.
 Душан полагао за њоме се креће
 Никад такве војске Балкан видет' неће!
 А кроз војску, — којој тешко броја знати, —
 Свуд лете и вичу гласници крилати:
 „Кнезови, војводе, ћесари, жупани!
 Устављајте војску сваг на својој страни:
 Заповест од цара да се уставимо,
 И његова свеца овде да славимо.“
 Све војске у пољу ту одмах стадоше,
 А војводе главне све се састадоше.
 На лединку једном, чистом и зеленом,
 У сред поља равна дивно узнесеном
 Све војводе стале, Душана чекају,
 И с веселим срцем по војсци гледају.
 А војска около притисла све поље, —
 Свуд се песме чују, сви су добре воље
 Сва се спрема чини, цар ће да с' остави!
 Та Душан ће овде свог свеца да слави!
 Дигоше се одмах свилени шатори,
 Зелени су они као лист на гори.
 Што је годе било избране госпoде
 У српскоме царству, скупило се овде.
 И Вукашин дође, он с' чекати даје,
 Та после Душана он с' највећма сјаје.
 Војводе се многе смерно поклониле,

Вукашина они лепо поздравише;
 К'о Вукашин многи међу њима жели,
 Да им Душан царство велико подели.
 Вукашин је у том најбоље успео, —
 Поздравља војводе и збори весело:
 „Да бог живи цара, ту круну Србије!
 Сви стаћемо овде, ником хитње није.
 Цариград пред нама не може утећи,
 Српскоме оружју и он ће подлећи.
 И те горде Грке сад ће стићи правда:
 Византијом старом Србин ће да влада.
 Један Душан само на свету се роди,
 Да све напред иде, промис'о га води.
 Уписано то је у књизи судбине,
 Да Србин облада три морске пучине.“
 Југ Богдан прихвати: „Грчко царство прође,
 Млађи народ треба место њих да дође.
 Навек прође оно њино време славно,
 Њихови јунаци помрли су давно.
 Ми идемо на њих, пропаст им се спрема,
 Ко ће нас дочекат'? — Темистокла нема!
 Душанова сабља, сада боље смаша,
 Њихова је пропаст, а будућност наша.“
 И кнез Бранко рече: „Право имаш, јуже!
 Руке су нам јаче, сабље су нам дуже,
 Давно било, једва да ко год већ памти,
 Кад почесмо с њима рате ратовати.

Дрѹкчији су били, него што су сада,
 Често су нам много задавали јада.
 Тринаест бојева што с Грцима бисмо
 За овога цара, и све задобисмо.
 Освојисмо земље и приморја равна.
 Учинисмо дела велика и славна.
 Где с' никада није чуло српско име,
 Градови се сада називају њиме.
 Где смо годе дошли, све је пред нас пало:
 Много смо свршили, остало је мало.
 Ал' то мало, то је највећа нам дика,
 Цариград само је Душану прилика.
 То ће бити венац све моје радости,
 Па онда ћу старе одморити кости.
 Вратићу се онда у дворове беле,
 Оставићу копље и убојне стреле;
 Посветићу с' цркви, молићу се богу:
 Да подмладак живи, да утврди слогу.
 Ја одмену имам, син нек војску гледа,
 Хитар је у свему, Вук лаву се не да.“
 — „Није све свршено!“ — ту Лазар додаје,
 „Да свршимо јоште много нам остаје.
 Умели смо сносит' зиму и мразове,
 Умели смо грудма рушити градове,
 У боју смо снажно знали умирати,
 Умедосмо земље даљне узимати;
 Хоћемо л' умети то све одржати?

Хоћемо ли знати тиме управљати?
 Још је слаба веза, мој храбри витеже!
 Што међ' собом земље освојене веже.
 Мило ти је када на војску погледаш, —
 Међ' њима их има, с к'има зборит' не знаш.
 Под оружјем нашим њин завичај пишти,
 Они иду с' нама ал' их туга тишти,
 У биткама сваки с' за Србина клони,
 Док идемо напред, слушају нас они;
 Један корак само да натраг крочимо,
 Имали би' одмах с њима да с' боримо.
 За ме јоште то су наслон врло мали, —
 На оцева њине ми смо војевали.
 Сви суседи нашег царства великога
 Мрзе на нас, као на злотвора свога:
 Од свакога ми смо по нешто отели,
 Сваки вреба згону и пропаст нам жели.
 Ја се врло бојим, — ратна срећа вара;
 Наше царство стоји под шатором цара.“
 — Осменуше с многи што стоје на страни,
 Осмену с' и Балша, војвода избрани;
 Криво му је, кад се ишта српско кори.
 Поносит је Балша, поносито збори;
 „А зар ова војска, војводи Лазаре!
 Што победи Грке и љуте Мађаре,
 Што придружи себи Македонце славне,
 Поплави брегове и долине равне;

Што Бугарску земљу плодну и широку,
 Кад год хтеде пређе у једноме скоку
 Што господство наше диже у Епиру,
 А принуди Босну и данку и миру;
 Зар оваква војска, која с' доле спусти
 У далеке земље у грчке чељусти:
 Те освоји топлу Етолију целу,
 И напоји с' воде на делфинском врелу,
 Која пређе Драву и реку Марицу,
 Осем мора, која не зна за границу;
 Зар ови војници и војводе наше,
 Имају од чега јоште да се плаше?
 Та погледај, то су све јунаци прави,
 Срби не храмају, кад се иде к слави.
 За одмор не маре, само напред желе,
 Нису њима тешка ни копља ни стреле;
 Целнм путем они к'о срне играју,
 Уз брдо низ брдо све песме певају
 Са оваком војском, шта ти желиш бане!
 Можемо ли поћи на све четир стране?
 Који је то народ што ће пред нас стати!
 Ко нам од краљева може отпор дати?"

Страхинь-бане стоји — та српска старина,
 Бели му се коса као снег с планина;
 Наг'о се на сабљу, чело му се мути,
 Гледа он преда се и к'о стена ћути!

Али прену када зачу име своје,
 Говорит' му ваља кад га неко зове;
 Па подиже главу гордо и високо,
 Заблиста му лице, запламти му око:
 Та триста војвода преста да жубори.
 Сви слушају шта ће Страхинја да збори.
 Сваком око само сад у њега гледи;
 А Страхинја поче 'вако да беседи:
 „Верујем војводо, то је војска лепа,
 Можемо узети с њоме пола света,
 Подврћи народе, да нам данак дају,
 И казнити оне што се отимају.
 Ми можемо туђе градове рушити,
 Нашим законима туђинце учити.
 Верујем војводо, то је сила сада,
 Ал је за то сила, јербо силни влада.
 Та нас је, — ти видиш, — колико жупана!
 Колико војвода, кнезова и бана!
 Колико деспота колико ћесара!
 Ајли сви једнога служе господара.
 Шта ће после бити, шта ће да с' учини?
 Кад нестане оног, што се зове силни.
 Зар ове војводе да Уроша гледе,
 Тог детета слабог да заповест следе?
 Цар не мисли на то, све га жеља вуче,
 Да осваја земље и све да се гуче.
 Шта ће му Цариград, — у море пропао,

Те је цело царство на њега дигао.
 Призрен му је мали да му престо смести.
 У Цариград тежи да се он намести;
 Па оданде куд ће! опет крв да с' лије
 Докле земље траје њему доста није.
 Што да се назива император грчки?
 Та ми Грци нисмо, нек се зова српски.
 Од тога имена куд ће лепше име?
 Сви су Неманићи дичили се њиме.
 Зар тисуће Срба за то се посече,
 Да с' несрпско име своме цару стече?
 Та ти видиш добро а види и Душан,
 Да ослаби Српство док он поста силан.
 За то ја ти мислим, да би боље било.
 Да се није царство тако раширило;
 Јер највећа река када се разлије,
 Прегазит' се може и дубока није.
 Сто хиљада војске ми овде скуписмо,
 Празне српске куће свуда остависмо;
 Године ће проћи док с' они поврате,
 Опустите куће сада обилате.
 — Ко нито неки мисле, није то баш тако,
 Тај лепи Цариград не узима с' лако!
 Сад је наша војска и боља и већа.
 Ал' Грци су мудри; — мудре љуби срећа.
 За то ја ти мислим, да би било боље;
 Да сваки тај војник оре своје поље,

И место што гину да синове гаје;
Таквим државама бог благослов даје.
А Душан да с' прође рата и победа.
Да не дира туђе, да љуби суседа;
Да у својој земљи уреди судове,
Да подиже цркве, школе и градове
Па да седи мирно у Призрену граду,
Да приправља царство за детињу владу.
Јер видиш војводе, — зверови су ово!
Растргнуће после царство Душаново.
Па још шта сам чуо, — шта ће данас бити!
Душан ће нам данас царство поделити!"

Страхиња ућута, на сабљу с' испречи,
А Угљеша хитро прихвати му речи:
„То хрђаво није, то сам и ја чуо;
Мом је брату веће Прилип наменуо:
Да Вукашин онде место њега влада
И да му негује царевића млада.
А теби Страхиња! оне стрме горе,
И сву малу Бањску и његове дворе;
Да се онде шириш као Душан мали,
Да проводиш мирно свој живот остали.
Твој ће син служити царевину за те:
Страхинић је млади врлине познате.“

Сад Никола жупан, стаса убојита,
Примиче се ближе, Вукашина пита:

„Ну, кажи нам сада, ти ћеш боље знати,
 Ком ће коју земљу данас Душан дати?
 Сваки се војвода видиш сад весели, —
 Душан круне спрема, да им данас дели.
 Међ' господом притом јако се говори:
 Да ћеш ти нам бити неки Душан втори.“
 Вукашину тешко говорити бива,
 Неће тајне царске лако да открива:
 „Верујте војводе и господо славна,
 Говорио нисам са царем одавна;
 Не знам шта он мисли, како год. нареди,
 Свака реч његова као закон вреди.“
 — А Страхиња плану као да се смуши,
 Свака реч му лети, ка' да куле руши!
 „Не знаш, — не знаш, је ли? — бог нека ти суди,
 Пред нама су дела, а видеће људи:
 Ти с равнима теби, — Страхиња то вели, —
 Наговори цара да царство подели,
 Ви отуд видите српске снаге пропаст,
 Ал! се радујете свак на своју област,
 Сваки од вас таквих жели сам да влада;
 Нека жеље ваше стигне божја правда
 Намирени сад сте, изабрали сте земље,
 Рашчупали царство, заситили жеље.
 Па сада ћутите и ништа не знате,
 И још један другог о томе питате.
 Не брин'те се ништа, данас ћете знати:

Од градова кључе Душан ће вам дати.
 Па како цар умре и очи заклопи,
 Царства српског нема, све ће да с' растопи!"
 — Би Угљеша криво за говор тај јавни'
 Примаче се ближе Вукашина брани!
 „Та прођи се бане таког разговора,
 Душан зна шта чини, и шта бити мора,
 Он нам заповеда, дужни смо слушати,
 Кад нас награђује, дужни смо примати.
 Нико незна путе одређене с неба;
 Наследник је мали, пријатељ му треба!"
 — Страхиња на пово све срце отвара,
 Ћесару Угљеша плахо одговара:
 „Наследник је мали, ал' ми смо матори!
 Што да Душан царству краља неког твори?
 Кад зна добро, какви ми смо негда били,
 Кад он краљем беше, шта смо учинили:
 Са живог оца ми круну узесмо,
 Син је рођен прими кад му је поднесмо
 Што ће нам, то име да с' опет понааља?
 Краљ хоће краљевство, друго заборавља,
 Душан мисли да ће утврдити сина,
 Што ће му уз престо метнут' Вукашина."
 — Вукашину веће прекипело беше.
 Стрпељив је али речи му с' отеше:
 „Доста такве шале! — прођи ме се бане!

Не задири тако мене дела бране.“

— Вукашин се миран на срцу претвара,
Страхинђа му одма на то одговара:

„Ово није шала ово су истине,
Ја збиљски говорим, „краљу“ Вукашине!

Душану ме тужи, он ће ти казати!

Да Страхинђа нигде не уме лагати,
Под шатором с њиме ја сам остарио;
Па што би га данас тако оставио!

Хиљаде сам глед’о ја српских трупина
Док се уједини ова царевина.

Тридесет година с њим сам ја војев’о
Док смо Српству стекли што имамо ово.

Ево ране моје што су на прсима,
Све су посвећене јединству, Србима.

— Јоште баче шћаше говорити више,
Али царев гласник вичућ’ дође ближе:

„Говор утишајте, на ноге устајте,
Господо за дочек сви се приправљајте!

Тисућ’ оклопника ево се уставља,
Цела војска пева, Душана поздравља.

Немањина стара види се застава:

Ту је Душан близу, ту је српска слава.

Брзо њега носи кулаш виловити,
Спремајте с’ господо сад ће овде бити.

Сатник за сатником једнако пролази,
Перјаници с’ виде, — ево цар долази!

ГЛАВА 115
ХАЈДЕ СВИ К ЊЕМУ! — КОД ЦРКВЕ ЋЕ СТАТИ;
ПРОТОПОН НЕДЕЉКО СЛУЖБУ ЋЕ ЧИТАТИ:
СВЕТОМ АРАНЂЕЛУ И БОГУ С' МОЛИТИ,
ПРИКАДИТИ ЖИТО И КОЛАЧ ЛОМИТИ;
ПА ПОСЛЕ ЋЕ СЕСТИ ЗА СОФРУ СА СВИМА:
СТО ХИЉАДА ДАНАС ЦАР ГОСТИЈУ ИМА."

II

Балкап седу главу поносито диже,
Врховима својим у облаке стиже;
Сребрна му круна блиста се у снегу,
Под њом се орлови и змајеви легу.
Пружио се Балкан, та велика гора.
Те чува Цариград и раставља мора;
Подиг'о с' високо, тешко туда ићи,
Изребрио с' високо, не може с' обићи.
Свака војска која истоку се крене,
Прва битка он је и његове стене.
Ту сустану, прсну и челичне груди,
Према том гиганту, шта су смртни људи:
Ко на ноге иде, то је јунак прави,
За њега су војске исто што и мрави.
Ал' с Витош' планине сад му кличе вила:
Дошли су јунаци што имају крила.

Под Балканом поље дуго и зелено,
Српском војском данас цело покривено.

У сред војске Душан силни се устави.
 У сред војске седи, крсно име слави.
 За његовом совром господа избрана,
 Ни једнога нема без јуначких рана.
 Сва се совра блиста од силних калпака,
 Три стотине кажу било је јунака :
 Три стотине самих војвода, кнезова,
 Три стотине самих врсних витезова.
 Међу њима Душан весело погледа,
 Та пред њиме стоји поље од победа.
 Душан вино пије, око му је жарко :
 Вино њему точи Мрњачевић Марко ;
 Чашу му додају два млада сестрића :
 Милош и Петрашин, оба Војинића.
 Иза њега стоји, само дворбе ради,
 Тридесет властела, све јунака млади ;
 Избрани у царству са свију крајева :
 Синови јунака, унуци змајева ;
 Да свуда уз цара у биткама стоје.
 Да се војни уче за младости своје.
 Сви су окићени к'о царева круна,
 Румени у лицу као чаша пуна.
 На свима је рухо од једнога кроја :
 Све кадифа сама и млетачка чоја.
 На калпаци перје, — од сребра оклопи,
 Блиста од њих сунце, рек'о би да с' топи

Копља убојита, токе позлаћене,
И драгим камењем сабље окићене.

За совром Душана редом чаша ходи,
И уз господски разговор се води
Сваки прича битке где је собом био,
Помиње градове што је освојио.
Разговор се води и о давном добу!
Спомињу с' јунаци што леже у гробу:
Спомињу с' краљеви, какав који беше,
И како се који на престо попеше.
Највише спомињу краља Милутина,
И светога Саву, Немањина сина.
Милутин је красан спомен оставио,
Душановој слави основ поставио:
Дуже нег' Соломон он је царовао,
Мудрије од њега он земљом управљао.
Још барјаци с' вију што за њим осташе
Још војводе живе што с њим друговаше.
Разговор се води и о Цариграду:
Чудне приче каже које о њем знаду;
Тамо више нема љубави и вере.
Ни истинске речи, ни праведне мере;
Нестало јунаштва, нишчезло поштење,
Претворили с' људи у хладно камење
Преваре, злочинства, од сваког вида,
Правда нема цене порок нема стида.
— Војводе говоре о Грцима старим,

Беседе о њиним ратовима славним.
 Спомињу Римљане као права чуда,
 Што с' јунаштвом својим прославише свуда.
 Говоре војводе, ал' и вино пију,
 Цела совра бруји, реко би' да с' бију;
 Та триста је уста, а триста гласова,
 Три стотине ту је јуначки синова.
 Душан чашу узе у десницу руку,
 Па подиже горе, а то све замукну.

„Пред нама војводе,“ — Душан проговара,
 „Исток своја врата данаске отвара:
 На путу смо, на ком. негда само бише
 Јелнини, Римљани и већ нико више;
 На путу славе, — будите ми здраво!
 Тај пут данас води у Цариград право.
 Ту ћу да утврдим ја столицу моју:
 Одатле да владам у миру, у боју.
 Две главе на орлу на застави што су
 Призрен и Цариград, два престола то су
 То је било римско знамење убојно:
 Две столице, али, царство нераздвојно.
 Није празна жеља што ме тамо води,
 Ни себичност каква која себи годи;
 Друга мене мис'о од тридесет година,
 Упућује сада крај ових планина.
 Ја далеко гледам у будућност нашу;
 И ти ме погледи врло често плашу.

Велике ме бриге непрестано даве,
 Опасни су знаци што ми с' кад кад јаве.
 Нису само Грци што пред нама стоје,
 С њима нам је лако, они се нас боје;
 Али са истока ја видим облаке,
 Видим из далека дивљаке јунаке:
 Не верују христа нити еванђеље,
 Да хришћане кољу то су њине жеље
 То им њина вера јасно заповеда.
 То им њихов пророк оштро заповеда.
 То су ти облаци што се дижу горе,
 Не смета им ходу ни брдо ни море
 Цариград су врата дивљега истока,
 Њих чувати треба к'о зеницу ока
 Грци су неверни, лукави, опаки,
 За таково место они су нејаки.
 Ја ћу на тој стражи од сада да стојим
 С јунацима бољим, са Србима мојим.
 — Остају ми многе земље надалеко,
 Да их управљате, вама сам нареко
 Ви ћете о свачем мени слати вести,
 А ја ћу вам јављат' главне заповести.
 Сви смо смртни, нико не може с' отети,
 И цареви силни морају умрети.
 Ја помишљах на то и ја се приправљах,
 У царству мојему овај ред остављах:
 Теби Вукашине, моје десно крило!

Предајем у негу моје дете мило.
 Прими у аманет Уроша нејака,
 Наследника мога а твога нећака.
 Постављам те краљем у Прилипу твоме:
 Владај Вукашине, чувај сину моме.
 Непрегледне оне планине и поља,
 Нека, твоја буду, то је мени воља.
 Владај Вукашине и чувај ми дете,
 То јединче царске наше лозе свете,
 Кад Урош дорасте до копља и коња,
 Тодај му те земље, то је моја воља.
 — Теби, стари Бранко, војвода и кнеже,
 Дико моје војске и храбри витеже!
 — Браничево дајем, брани га к'о очи;
 Ја сам против оног кој на тебе скочи.
 — Устани, Угљеша, лаве у планини!
 Деспотом постављам тебе у Јанини.
 Ти ми Грчком новом оданде управљај;
 Чувај добро земљу, мог се сина сећај.
 У томе су крају чудновати људи:
 Освете су жељни напрасите људи,
 У гори хајдуци, на мору пирати,
 За то треба тамо оштро управљати.
 — Здрав ми буди Гојко! јунаштво т' познајем
 Краљуј у младости, Бугарску ти дајем.
 А теби Лазаре, моја слуго верна!
 За сва твоја дела и владања смерна,

Дајем сву Расију од воде Мораве,
 И дајем ти Мачву око реке Саве:
 Владај, мој Лазаре Уроша ми пази,
 И мојега леба нигда не погази,
 — Од латинскога рода стари Алтомане!
 На те сада ред је, Никола, устани!
 Теби дајем лепе Захумске пределе,
 И у њима моје оне дворе бле;
 Ти ми царство чувај са оних планина,
 Стража верна буди мог јединца сина.
 — Ви, војводе моје Стево и Црноје.
 Ти кнеже Момчило, војводи Васоје!
 Оставите дворе испод Подгорице,
 Оставите лепе зећанске равнице;
 Пођите у брда, где пути не воде,
 Та су брда пуна јуначке слободе.
 — О кнеже Баоша, ну дигни се мало!
 И за те је земље још доста остало.
 Дајем ти до Скадра половину Зете,
 Кад затреба царству шаљи од туд чете.
 Чувај она брда, и чувај све равни;
 Чувај ту колеску Неманића славни'.
 — Војиславе млади, убојицо стара!
 Јуначког порекла из равних Котара,
 Ти не мо'ш живети без валова морских.
 Теби дајем оно узано приморје,
 Де се бије море о тврдо мраморје,

И дајем ти оне све кршне литице
 И мали град Котор, гнездо ластавице.
 Није лако ником тамо кнезовати,
 Све су то јунаци бесни и богати;
 Ко их гњечит' мисли, он се грдно вара,
 Неслушају често ни самога цара.
 За то мудро владај, па ћеш мудро проћи;
 Без мудрости ко је тај је у сред ноћи.
 С Дубровником ти си у љутој омрази,
 Ал' ратоват' немој, на мир добро пази.
 Кад Цариград узмем, онда ћемо лако;
 И Млеткама гордим, биће наопако.
 — Здрав ми буди сада мој мили рођаче,
 У свакоме боју велики јуначе!
 Не спомињем овде ја заслуге твоје,
 Зна их цела војска, зна их срце моје:
 Југ си царству чув'о, Југом смо те звали,
 То је име лепо, оно нек те хвали.
 Теби дајем јужне македонске стране,
 То нека је твоје, војводо Богдане.
 Позната је твоја и мудрост и правда:
 Благо оној земљи где то двоје влада!
 — Устајте на ноге два брата избрана,
 Из чувене куће славнога Деана;
 Војводо Драгоше и ти Костадине,
 Задржите земље ваше дедовине:
 На обали Струме и реке Вардара,

Вас два брата нек сте два добра главара.
— Ти што доле седиш у дно совре наше,
Што ти седа коса сва усправо стоји,
Здраво да си, друже свих победа моји!
О Страхинџа бане храброст ти признајем,
И сву малу Бањску сада теби дајем;
И дајем ти јоште крај Липљана горе
Све моје станове и све летње дворе
Све то прими бане, то не треба мени,
То су двори сада за мене малени
Између два света, где с' љубе два мора,
На Босфору тамо, има лепших двора

Војводе, јунаци, витезови моји!
На свим вама један тај аманет стоји!
Вама тих држава управу остављам,
А вас и државе Урошу поклањам.
Чувајте му земље, и кад буде време,
Да може он примит' на се царско бreme:
На дан моје славе тад се искупите,
И сви се Урошу моме поклоните.
— Сад јашите коње! — нек се војска креће
Има јоште много пута да се пређе.
Кад Цариград буде у рукама мојим,
Ви ћете се вратит областима својим“.

Сабор у Крушевцу.

Кнез Лазар

Браћо и господо, одбрани јунаци!
 Ево нам се важни приближују данци:
 Цар је турски Мурат силну војску диг'о,
 И у наше земље, на Косово стиг'о
 Захватио поља, мостове и кланце.
 За Србију нашу саковао ланце,
 Поклисаре посл'о, да му се предамо,
 Данак и градове и све да му дамо.
 Ја не жалим браћо ову моју круну.
 Ал' Србију жалим сваког блага пуну.
 Јербо Турци нису ка' остали људи
 Из Азије то су сви зверови љути:
 Цркве ће и школе наше разрушити,
 А глупошћу дивљом земљу напунити;
 Нагрдиће наше задужбине старе,
 Везиваће коње у наше олtare;
 Истурчиће наше рођене синове,
 Направиће од њих страшне Турке нове.
 За то сам скупно у Крушевцу овде
 Вас главније редом све српске војводе;
 Да се најпре овде сложено упитамо,
 Ако хоће с' тући, нек се војска купи
 И Косову равном нека одмах ступи.
 Ја вам крити нећу, браћо моја мила.

У Турака јесте превелика сила;
 Три пут већа, него што је ми имамо, —
 Поуздано о том ми већ сада знамо.
 Ја сам свуда слао, тражио помоћи,
 Одзивљу се многи, ал' ће доцкан доћи.
 Мурат је то дозн'о, хита да се бије,
 Док нам с које стране помоћ дошла није.
 Многе земље што су, негда војску дале,
 Смирили се сада, Мурата признале.
 Мурата сам досад и ја заварав'о,
 Преговар'о дуго и новце му дав'о; —
 Сад се нема куда, сад одговор тражи,
 Подиго је војску крвљу да се блажи.
 За то ево до вас сад одговор стоји,
 Крвљу или сузом да с' Косово поји.
 Сва држава наша сада на вас гледа,
 И из ваших уста своју судбу чека.
 Промислите добро сад шта ћете рећи;
 Два су пута; један само води срећи.

Милош Обилић

Нема с' много мислит', да с' тучемо кнеже!
 Оно није јунак који жив се веже.
 Турчин диг'о силу, сила ће га срести,
 Косово ће поље у крви огрести.
 Туђег цара Србин неће да признаје, —
 Тући ћемо с' кнеже, док нас једног траје.

За Србију сви смо готови падати,
 Ал' живи се Срби неумеју предати.
 Ако српски редом изгину јунаци,
 Потомству ће онда лакши бити ланци;
 Тешиће се тиме што смо га бранили,
 И бранећи њега себе саранила.
 Ако добијемо, онда царство наше
 Пружићемо донде док нам сабље смаше.
 Турчин с' нема нигде онда уставити,
 У Азију он се мора повратити.
 Вратићемо зајам лукавим Грцима,
 Што се из пакости сложише с Турцима
 Створићемо оно што је Душан хтео,
 Али преком смрћу што је се помео

Југ Богдан

Ја од када памтим, већа није хала
 На Србију нашу него сада пала;
 Ал' толико јоште сила турска да је
 Подлећи без крви нама срамота је
 И ја могу, кнеже, још сабљом махати,
 И ако паднемо нећемо с' кајати:
 Из гробова наших наша ће имена
 Родити јунаке у позна времена.
 — Који годе народ без крви подлегне,
 Томе ропство два пут дуже се отегне,
 Јер примера нема из прошлости лепи'

Што му срце к слави и слободи крепи.
И јунаци исти што сад падну овде,
У потомству опет они ће да с' роде.

Бошко Југовић

Сва Србија листом на нсгама стоји,
Косово ће крвљу турском да се поји:
Сваки на њи као на крвнике гледа
Презире их као пустахије света.
Нек се Мурат спрема, нека војску креће,
Србија му нигда покорит' се неће;
Оживеле војском свуда су путање
Из Косова маћи он не може даље.
Србин верно брани слободу и славу,
Српска круна само за српску је главу.
Док Србина једног у животу траје,
Србија се дотле ником не предаје.

Страхињић бан

Сваки Србин мисли, сваки збори тако;
Без слободе бити сва је земља пак'о
Тераћемо Турке ми са српске земље
Где слобода влада, срећа и весеље.
У слободи рођен, па у њој умрећу,
Никаквој се сили покорети нећу.
Зар је мало наше земље оцепљене?
Зар је мало наше браће угњетене?

Зар се хала тиме заситила није?
 Веће јоште зија; — пород љуте змије.

Милош Обилић.

Данас ево нова за Србију рата!
 Српској новој слави отварају с' врата
 Мурат је подиг'о где год има кога
 И дош'о је веће до прага српскога;
 Имена ми мога и тако ми среће!
 Прекорачит' ал га у животу неће.
 За слободу своју Срби су к'о лави,
 Скупо плати који хоће да их гњави.
 Мој живот почиње од онога дана,
 Кад с мачем у руци паднем од сто рана.
 Што ће нам оружје кад се слава утре?
 Што ће нам живота кад Србија умре?

Југ Богдан

Кад вас видим тако по избор скупљене,
 Вас војводе српске јунаштвом чувене;
 Старо срце моје у мени с' помлади; —
 Србија још живи! — страшна је кад ради.
 И ако Крушевац није Призрен стари,
 И ако још многи што остало квари,
 И ако је Царство Душана пропало,
 И ако је много земаља отпало;
 Остао је ковчег за потоце нове,
 Остала је земља што с' Србија зове,

Одавде ће опет слава да се дигне,
И Душанов барјак до мора да стигне;
Одавде ће да се сунце свима роди,
И да сија вечно у срећној слободи;
И све оно што је негда наше било,
Србија да узме све под своје крило.
Ил' ћемо помрети као Срби прави; —
Клаћемо с' до једног као жути мрави.
Причаће' по свету како Срби знаду,
Стечену слободу да ником не даду.
За то пиши, кнеже, на све стране књиге,
Да се цела земља на оружје дигне.
И нек иде сваки на Косово равно,
Да спасемо цара ил' умремо славно.

Све остале војводе

Тако нека буде! — да с' тучемо кнеже!
Под оружјем Србин не да да се веже.

Кнез Лазар

Добро дакле, браћо и господо славна,
Мишљења су ваша са мојима равна.
Спремајте се за бој сви у име бога,
Победа је наша, буде л' наша слога.
Војводе ће наше са свих страна стићи,
Табор ће се српски спрам турскога дићи.
Бог за сваког брине с', који за се мари;

Кушаћемо сада срећу наших стари'.
 — Сад, војводе моје, сложено похитајте,
 Мало и велико у војску спремајте.
 Силно су се на нас наљутили Турци,
 Одолет' им ваља са сабљом у руци.
 Ја ћу писат књиге на крајеве даљне,
 На јунаке српске и војводе славне;
 Нека дижу војску, нек хитају амо,
 Да ми српску земљу Турцима не дамо.

Све војводе

Сви ћемо ми доћи на Косово равно.
 Да спасемо царство ил умремо славно.

Кнез Лазар (сам)

Ја ћу писат' књиге на крајеве даљне,
 На јунаке српске и војводе славне;
 Ја ћу писат', али, хоће л' доћи који,
 Сваком круна моја у очима стоји.
 Једва чека неко да ми се освети,
 Други с' опет нада круну ми отети.
 Па на част му, само кад би мог'о спасти,
 Србију нам тужну од опште пропасти.
 О Душане, зашто не роди нам сина,
 Који б' био кадар славити Србина?
 Још од твоје смрти неслога је пуста
 Место ратне славе, отворила уста.
 Сваки твој војвода твоју круну славну

На комаде дере; svak на своју страну;
 Силе наше српске још онда су пале,
 Чим су подељене на области мале.
 Намесници твоји Српство остављају,
 И један за другим Турцима с' предају.
 Обричу ми помоћ, ал' је послат неће, —
 Само један Лазар за Српство умреће.

Ти што гледаш озго са плавога свода
 Што управљаш судбом свих земних народа,
 Миллиони суза са страхом те зову:
 Ти, царе царева, спаси земљу ову
 Помоћи никакве већ на земљи нема,
 Србији несрећној тавни гроб се спрема,
 Изнемогло све је, — љубав је пропала,
 Неслога несрећна само је остала.
 Ја очима видим, пашћемо пропасти,
 Нико, осем бога, не може нас спасти.
 Наступила веће времена су крајња,
 Овакоме стању следе уздисања.
 О Србијо, круно Душанове славе!
 Синови ти твоји тешке ланце праве.
 Поглавари сваки само за се мути,
 Сваки с' круни нада; — а сваки зло слути.
 Један другог мрзи, један другог лаже,
 Један другом лице са црнилом маже.

И у своју свађу смешали војнике,
 Од два брата свуда створише крвнике.
 Војводе међ собом они завадише,
 Од јунака славних жене претворише:
 Где је збор војника, ту с' не збори више,
 Где на коме боју они негда беше,
 Већ разговор њихов у женски се ствара,
 Један другог злобно свуда оговара.
 Име цара носим а они царују
 Свак у своме крају вољно господују.
 Кад је какво добро свак себи привлачи
 Зло ли царству буде, на цара с' навлачи.
 После сто година несретнога доба,
 Ја не могу устат' из својега гроба,
 Да потомству кажем, да у ропству цичи:
 „Ено ти главара па ти на њи вичи,
 Они су ти круну са главе однели,
 Они су те злобом до тога довели“.
 После сто година не могу устати,
 Не могу с' потомству овако правдати;
 Сиротиња тужна ово знати неће,
 И у беди својој моје кости клеће.
 Коме буде тешко тај ће уздисати,
 И на моју душу проклетство метати.
 И у гробу моме неће мени дати
 Та тешка неслога мирно почивати.
 Сад су нашли је-ли сада да се боду,

Када са свих страна пропаст прети роду?
 Сад су нашли је-ли сад да ваде очи,
 Кад се Маџар јежи и кад Турчин скочи?
 Суседни владари сваки се отима,
 Који ће нам лепу Србију да има.
 А њима је стало до њихове свађе;
 Свак по својој мисли нек награду нађе.
 Проклет нек је сваки који своје страсти
 Упоредо држи с народном пропасти;
 Ко уз пркос коме сву би земљу дао,
 Кад би своме врагу јаму ископао.
 Проклет био и све нек му је проклето
 Коме осим себе нема ништа свето.
 Ког пакост и злоба наоколо круже,
 За ког нема људи осим да га служе.
 — Притисла је тама земљу на све стране,
 Људске руке слабе да се од ње бране;
 У тој тами свуда самовољство влада,
 Срушена слобода, ослепила правда.
 Притиснути народ к небу очи диже
 Не може се трпит' не може се више.
 Ко се крстом крсти тај слободу љуби,
 Који друге гњечи оно нису људи.
 Оне лепе земље што су српске биле
 У невољи тешкој оне сада цвиле.
 На читавом небу једна звезда сјаје:
 Још Србија само ко држава траје.

И она ће сама на Косову поћи, —
 Хоће л' јој у помоћ сестре њене доћи?
 Њихови главари, ах, сваки се нада
 Кад нестане мене Србијом да влада.
 — О, како је тешко земљом управљати;
 Ко није владао тај не може знати.
 Ал' проклетство у гроб ја нећу понети;
 Нек ме сви оставе, ја ћу сам умрети.
 У Неапољу 1851.

Поздрав.

Читаоцима листа Шумадинке о новој 1852. год.

Ново лето, Шумадинка стара
 Иде опет да вас разговара;
 Ко је вес'о, да га још весели,
 Ко је тужан да с њим тугу дели;
 Ко је болан, да му лека тражи,
 Забринутог да шалом разблажи;
 Ко се труди за напредак лепи,
 Да га хвали и у томе крепи;
 А ко руши нашу српску славу
 Да га грди и туче у главу.
 Да честита сваке вам радости,
 Из свег' света доноси новости;
 Да онима, што с' учити даду,
 Гдешто каже, што јоште не знаду.

Ко зна боље, нек опет повтори,
 Тиме ништа неће бити гори.
 Да вам јавља шта у свету бива,
 Који губи а ко задобива;
 Непоштене, кад згоду улучи,
 Што год може да их опаучи.
 Та од свашта она нешто биће,
 И о свачем нешто доносиће;
 За учена као и за проста
 Шумадинка доносиће доста;
 И за оног који земљу оре,
 И за оног пред ким слуге дворе;
 И за оног који иглом боде,
 И за оне што окате воде,
 И за оне што морем тргују,
 И за оне што само лenuју,
 Та свакоме она нешто носи
 А од сваког само једно проси:
 Није новце — хе, шта нам је стало!
 Ил' имали много или мало —
 Већ то једно, то је, Срби, само:
 Један другог боље да познамо,
 Да с' сећамо наших грдних рана,
 И да знамо, шта нам је одбрана;
 Да у срцу свакога Србина
 Влада слога, љубав и истина.
 То је, да смо један другом браћа,

Општа корист да нам буде слађа;
 Да с' манемо злобе и пакости,
 Један другом грехе да опрости;
 Да у сваком Србину, Србина,
 Ми гледамо, а не душманина.
 Који хоће само Србин да је,
 Ма и незно српски, он добар је;
 Да презремо ми себичне ствари,
 Но за опшност само свак да мари;
 Да љубимо ко год добро твори,
 Ко истину и правду говори;
 Да се чврсто држимо за руке,
 Један другом да блажимо муке
 И у дану и у тамној ноћи
 Један другом да смо у помоћи;
 Да се старог Косова сећамо
 И неслози да се већ не дамо;
 Да себичне оставимо страсти
 Које воде народној пропасти.
 Бити добар, радити поштено,
 Од бога је сваком наречено;
 Ка' свој живот Србију љубити,
 Где год треба њој се одужити.
 Нек све траје и све прође брзо,
 Само она нека стоји тврдо;
 То је клетва Српства растераног,
 То надежда рода расплаканог,

То плод цигли тешких уздисаја
 Кад сав народ у окову стаја.
 У љубави према српском роду
 Безграничну имамо слободу,
 У томе нам нико сметат' неће,
 Бит' Србином слободно је веће.

Та чудна је наша историја
 Најновија ка' и најстарија;
 Пуна беде и разне несреће,
 И неслоге, пакости и смеће,
 Ал' је пуна и таквих дела
 С Римљанима што б' с' мерити смела.
 Имали смо ми негда краљеве,
 И жупане, војводе, цареве;
 Имали смо војске изабране
 Што и данас српско име бране;
 И овуда у нашим крајима
 Ми смо били наследници Рима.
 Наш је оро по врху Балкана
 Са истоком тражио мегдана;
 Да с' обнови Византија стара
 У рукама српских господара.
 Имали смо снагу много већу
 Али нигда не имасмо срећу;
 Све то сруши с' и све то пропаде,
 Само ропство и жалост остаде.
 Ко би срећан тај погибе одма',

Не дочека пропаст свога дома;
Ко не мог'о муке подносити,
Тај се мор'о у свет уклонити;
Отишао да туђина служи,
Ал' довека да за кућом тужи,
Други опет у шуме се дали
И у тврде стене закопали;
Црна Гора њима је одбрана
Од Косова до данашњег дана.
Пропадосмо одавно је било,
Ал' се није још заборавило;
Нити ће се заборавит' моћи
Док је дана и докле је ноћи.
Пет векова близу веће ево,
Како Србин није песму пев'с
Србија се наша онда била
Сва у црно одело завила,
Наричући о Косову песме
Трпила је јаничаре бесне.
Наше реке нису текле водом
Већ су текле чистом српском сузом;
Нит у шуми беше других птица
Осем самих сињих кукавица.
Србин свуда међ' зверове с' крио
Те слободно код њих сузе лио.
Та Српство је много претрпило,
На њему се све зло превршило;

Насилија, безакона рука
 Много му је измишљала мука.
 Где је годе који Србин био.
 Свуда му је живот загорчио.
 Од свуда смо ми били стешњени
 И од сваке стране заједени,
 А свем томе неслога је клета
 Узрок била, и српска освета.
 Али шта се учинити може
 Кад се Срби уздигну и сложе.
 Показасмо ми целоме свету
 И вратисмо слободу отету;
 Отворисмо ми свуда бојишта,
 Отерасмо Турке са огњишта;
 Уредисмо школе и судове
 Поправисмо мосте и путове.
 Српска земља опет пропевала
 И слободе с' своје дочепала.
 Срби више себе се не стиде,
 Весео је куд год који иде;
 Закон сада само над њим влада,
 Сваки пева и бољем се нада.
 Она иста земља што-но негда
 Беше пуна несреће и беда,
 Где је влад'о ко је јачи био,
 И слабиј' се од јачега крио,
 Она иста угнетена земља

Сад је пуна блага и весеља.
 Има закон што влада над свима,
 Над силнима ка' и над слабима:
 У тој земљи где све беде бише
 Сада Србин најсретније дише,
 Па ту срећу што сада имамо
 Треба добро да је ми чувамо.
 Да с' сећамо шта смо некад били
 И зашто смо крв толику лили;
 Ми смо мали и слога нас једва
 Ишчупала где-но беше бездна.
 Неслога нам на Косову равну
 Сруши царство и будућност славну;
 Та она је увек узрок само
 Те на свету овоме страдамо.

„Шумадинка“ трудиће се свагда,
 Да ојача просвета и правда;
 Прекипела од највећих жеља,
 Ужелела с' својих пријатеља:
 Једва чека да међу њих дође
 И да с њима беседити пође.

А призивље дрвље и камење,
 Свим на свету она се заклиње.
 Да ни за чим на свету не мари
 Осем само за свеопште ствари.
 Ћудљива је, то јој много шкоди,
 Ал' ни за ким она с' не поводи:

Она добро своју дужност знаде
 И држи се слободе и правде.
 Па дај боже, да нам роде њиве,
 Виногради, грмови и шљиве;
 Трговина да оживи боље,
 Да процвета и књижевно поље;
 Да нам руде што сада копају,
 Доста злата, гвожђа, меда дају
 Да мир, срећа, напредак и правда
 У свој земљи са законом влада
 Е, па онда Шумадинка веће
 Долазит' вам нигда престат' неће

О новој 1852. год.

(Посвећено спомену црногорског владике
 Петра Његоша)

Ново лето почиње да влада,
 Сваки човек нечему се нада:
 Неко мисли: ха, година друга
 Та доведиће мени, самцу, друга!
 А судбина можда друкче броји,
 До године он под земљом стоји.
 Ао смрти, пуна ти си јада,
 Тешко оном ко се теби нада!
 Неко чека с мора трговину
 И већ броји као готовину,

Па рачуна да ће срећан бити
 И унуци који ће добити;
 А он незна шта ће и њег снаћи:
 Море бурно почива на лађи.
 Трговина с надеждом пропала.
 Горка жалост само му остала.
 Авај море, нигде те не било!
 С тебе много с' отрова попило.
 Неко сина на крилу љуљушка,
 Уз љуљање лепо му певушка:
 „О, да моје драгоцене среће!
 До године ново лето треће
 Од како га на рукама гајим,
 Од како се ја са њиме хвалим.“
 А смрт незна за срце очево,
 Плаче онај што је тако пев'о,
 И нариче: јао моја срећа!
 Сад би била година му трећа.“
 Други с' роди, над њим настајава,
 Лебди јадан и кад санак спава;
 Одгаји га — о утехе лепе!
 Када старци синови покрепе.
 Вес'о отац свуда снаху бира,
 Испроси је већ му гајдаш свира,
 А смрт груне у дом пре сватова,
 Оцу срце распори изнова.
 Који сина у хладни гроб спрема,
 Не теш'те га, за тог лека нема.

Неко гледа са престола свота
И кром себе он не зна за бога;
Милиони других, слабљих душа
Клања му се и ропски га слуша;
Како хоће по свој земљи крши,
Милиуна смрт у руци држи;
И већ хтеде да смрт ком потпише,
Рука клоне — и он сам издише.
Ао смрти неутешна ти си,
Кад цареве изузела ниси.

Неко силаи на својему хату,
Прелето б' кроз пламен и ватру,
Бесни охол' не боји с' никога,
Ретко кат-кад сећа се и бога;
Храбро с' бори, свак се плаши њега,
Свак' се плаши и далеко бега:
Хиљадама он војника влада,
Он је јунак, али смрт га свлада,
Док жив беше, та сваки мишљаше
Да за њега смрти немађаше.

Смрт је оно што на сав свет чека
Без разлике звера на човека,
Смрт једина с природом се бори:
Једна ствара, друга само мори;
До вечности, што с' помислит' не да,
Нико не зна чија је победа.
Али, чујте, ја вам веру дајем

О ономе ког добро познајем :
 Кад би ико ту смрт победио,
 Његош Петар довека б' живио.
 О владико, на те сада мислим
 Када ове случајеве числим;
 Тебе зовем, теби песму пишем,
 И у песми за тобом уздишем.
 И још не знам за киме сам 'вако
 Ја тужно ка' за тобом јако.
 Осем само за Косовом равним
 И за оним Обилићем славним;
 Ал' у њему ти си се оглед'о,
 Тебе нам је бог за њега пред'о,
 Хеј владико, наше сунце јарко,
 Лепо л' грану, али траја кратко;
 За озеблог мало је Србина
 Што си сјај'о двадесет година.
 Све до гроба — од малог детета —
 Борио си с' с много елемента;
 Па је чудо' да'с и до сад трај'о
 Пакост, злоба и несрећа љута
 Разљутише т' хиљадама пута.
 Где су сада оне твоје мисли,
 Та са којих свуда чувен ти си;
 Где су она лепа пророчанства
 За будућност твога отачаства —
 Отачаство твоје је велико,

Сваком с' отац ко ти жеље свик'о;
 Ко год срце имаше у груди'
 Морао је сваки да те љуби.
 Гроб твој свак ће сузама да роси
 Који знаде Српству био што си

Јунак, песник и млад стихотворац,
 И дипломат и прост Црногорац;
 И владалац и српски свештеник,
 У свему си био ти превелик.

Што је добро, што је лепо било
 То у теби све се сјединило.

Ко те чуо из деветих уста
 И томе си узбудно чувства;
 А ко зна те, ко је с тобом био
 Тај у теби све је изгубио,

Ти младосна ова моја лета
 Кући врати из туђега света.
 „Хајде дома, доста с' путовао!“
 И ја сам те ево послушао.
 Иначе би можда сузе моје
 Сад капале виш' гробнице твоје
 Ил' би осто у крај развалина
 Где је била римска царевина,
 Да у Риму оно чудо гледам
 И прошлости дивне да се сећам.

И не сањах враћати се кући'
 Мишљах видет тај Египат врући,
 Видет' земљу ту свима чудесну
 И с Картаге певат' моју песму.
 Желео сам, али веће нигда
 Нећу видет' вршке пирамида.
 Мене љубав за завичај веже,
 Што с' отимам већма ме притеже.
 Најтеже је преко прага прећи
 Својој кући „збогом остај“ рећи.

Добро л' какво учиним од сада,
 Твојој души нека је награда;
 Јер без тебе и без твојих речи
 Ја сам тео у немарност прећи:
 Путовати видет' света мало
 Па живети са „шта ми је стало?“
 Јер свуда је веће мени био
 Сваки посо жучем загорчио;
 И већ мишљах и држах доиста
 Побудит' ме да не може ништа.

Ал' ти само, једини на свету,
 Обадри ме к новоме полету.
 За то сада кад си ме навео,
 Те сам опет писати почео,
 А ти дај ми, не иштем ти круне,
 Та због круне многи рано труне,

Него дај ми само мисли твоје,
 Да ја певам оно српско што је;
 Учиини ме само да наследим:
 Да за Српство ја ништа не штедим.

Овогодишње пролеће.

Ветар звижди, сунце с' крије
 Планина се бели,
 Снег са свију страна вије,
 Народи се смели.
 О пролеће наше јадно,
 Ала си нам хладно!

Топлота се растопила
 А остали мрази,
 Нигде правде ни слободе,
 Појели их врази.
 О пролеће, немој дати
 Венце Бонапарти.

Место лепе љубичице
 Попала је слана.
 Место лишћа леденице
 Висе свуда с грана.
 О пролеће наше свето,
 Зар си нам отето?

Цвет, који је процветао
 Он под снегом вене,

Посејано по њивама
Трули свуда семе.
О пролећа наше мило,
Што си одоцнило?

Тешко оном сваком цвету
Што процвета прије,
Нег што сунце топлим зраком
Започне да грије.
О пролеће наше мило,
Где си се ти скрило?

Сваки бежи за пећ топлу,
Да с' од зиме блажи,
Јер топлоте у свом срцу
Он узалуд тражи.
О пролеће наше ти си
Тек у нашој мисли.

Стари коњи и волови
Лакше мраз подносе,
Ал' јагањци млади, нови
Немило се косе.

О пролећа мутни данци,
Хладни су вам ланци,

Европе се клима мења
И није на миру
Кад кад иде Америци,
А кад кад Сибиру.

О пролеће без топлоте,
Пуно си страхоте.

Мраз несрећа свуда влада
И стежс све више,
Ал' с' лепоти сваки нада
Свак чека, уздише.
О пролеће, ходи, ходи,
Те нас ослободи.

Не бојте се, опет ће нам
Процветати цвеће,
Јер вуци нам јоште нису
Појели пролеће.
Свашта има своје време:
Цвет је плод па семе.

Оно ће нам опет доћи,
Опет радост дати,
Свега плода о јесени
Оно биће мати.
Нек промрзне то све цвеће
Ал, надежда неће.

1852.

Највећи брег.

Свећа живота у пола гори,
Сунце се веће западу клони;
Јесен живота виче: отвори!
Немила старост све ближе звони.

Брзо ће свећа до дна се слећи,
 Лето за летом брзо ће проћи;
 Нико од гроба неће утећи,
 Куд год ко иш'о к њему доћи

На путу моме брегове многе
 Са трудом, али прошло сам срећно;
 Нигде ме нису издале ноге,
 Алпи су сведок што стоје вечно.

Ал' нема нигде путника оног
 Кој' брешчић гроба може прећи:
 Ноге и живот издаду сваког,
 Гроб је на земљи бријег највећи.

Често сам тебе, сунашце мило,
 Гледао како с небом се прашташ;
 Ал' до сад свагда верно си било,
 Са другог краја опет се враћаш.

За Монблан, Везув и Фрушку гору,
 Много сам пута тебе пратио,
 Ал' свуда твоју ту лепу зору
 Мени је зрак твој опет вратио.

О, негда, мило сунашце, ти ћеш
 Заићи за један брежчић мали.
 Одатле више изаћ' ми нећеш,
 Јер ту су мене закопали.

За мене само ти ћеш престати,
 За мене само неће те бити,
 У безброј лета ти ћеш јој сјати,
 Ал' мене свагда земља ће крити

На сусрет идем тој тамној ноћи
 У којој чудна тишина траје,
 Мртвило вечно, теби ћу доћи,
 Та живот слабе радости даје.

Где ништа није стално и вечно,
 Где се од дана до дана живи,
 Паметно лудо, живиш ли срећно
 Кад ти се цела Европа диви?

Срећа, богаство, наука, слава,
 Све је то ништа, све празна смеса?
 Све то процвета ка' пољска трава,
 А човек шта је? — гомила мяса.

На моме гробу нека се чита:
 „Малено ништа овде почива,
 Које с' растопи у велико ништа,
 С вечним хаосом вечно да плива.

1852.

Месојеђе.

Где год који свирач сад имаде
 Сваки дува весело у гајде:

Накривно главу подвикује,
 Од радости и он подскакује.
 Око њега коло се окреће,
 Нико боље ту не жели среће,
 На све стране чује се музика,
 Игра, песма и весела вика.
 Пола света сада спава дању
 А ноћ прати у самом игрању.

Кад музика свира
 Нико нема мира:
 И старо и младо
 Весели се радо;
 Слатко винце пије,
 Хитро ногом бије;
 Старци се подмладе,
 Не знају шта раде;
 Па и саме слабе
 Разиграју с' бабе.
 Помисле на младост
 И на стару радост,
 Па ни једна неће
 Да се не окреће.

Та слободно нек се свако весели,
 Нек ужива што му срце жели,
 Нек пијући пева: „многа лета“,
 Јер је кратак живот овог света;

Нек се смеје и нека се шали,
 Сваку бригу нек тиме разгали.
 Човек мање б' на свету живио
 Да бог шалу није оставио.
 А лако је, који само жели,
 Узрок свагда наћи да с' весели:
 Имендани и сватови,
 Крсно име и балови,
 Или прстен или цвеће,
 Ил' почетак друге среће;
 Сваки има дан рођења,
 Сваки има дан крштења:
 Сваки свагда увек нађе,
 Да проведе живот слађе,
 Да попије коју чашу вина
 Из Неготина

Слободно је капу накривити
 И у сваку чашу завирити;
 Допушта се уз све месојеђе
 Напити се — али само ређе —
 Па с гајдама и после по ноћи
 Кроз чаршију без фењера проћи
 Ко год знаде да су месојеђе
 Тај никоме замерити неће;
 Свак ће рећи: певај, брате, певај,
 Без весеља свет је овај белај.
 Свак по своме начину с' весели,

Ал' весеље сваки с другим дели;
 Нико неће осем пијаница,
 Сам у соби потрошити винца;
 А у друштву, и ко га не пије
 И сам незна како се опије.
 Пре вечере, док не дође вино,
 На сваком је скупу друштво мирно,
 И сви лепо и тихо играју,
 К'о јагањци питомо с' владају;
 Полако се ходи и говори,
 Што с' год чини расудно се твори.
 Али, после, кад вино потече
 И кад чаше около прозвече,
 Све с' помеша, свуд се вика дигне,
 Сваки игра како који стигне.
 Кад с' попију све редом здравице
 Поскидају с' беле рукавице,
 И марама с врата
 Баци се за врата.
 Ту се скаче, ту се игра,
 Једно с другим ту се титра;
 Ту се пије, ту се смије,
 Ту се туром јоште бије;
 И онај се ту окреће
 Кома се и неће.

„Гледај, секо оног тамо,
 — Бака једна другој шапће —

Гле шта чини, гледај само
Ону полку како скаче.“

С друге стране, друге жене

Једна другој тихо веле:

„Гле како се она смеши,

Гле, шта оно двоје раде.!

Ципела се оној дреши,

Оној коса с главе спаде-

Гледај, друго оне бруке

Како држе руке.“

Али младост за то и не хаје,

Игра игре, никако не стаје;

Беспослене наоколо тете

Оком прате свака своје дете.

Многа мајка задремала

Мотрећ' шта јој ћерка ради,

Да се не расхлади.

Игра сврши с' онда свака

Својој кћери трчи мајка

Неда да се вода пије,

Саветује, псује, бије,

И проклиње свог живота пола

Што роди ђавола?

Другарице за руке с' узеле,

Једна другој своје тајне деле;

Једна другој ту се хвали,

Једна другој ту се жали:
 „И пијани виде људи
 Да се драги на ме љути;
 Али само ћути!
 Нека га нек с' љути.
 Не верујте другарице људ'ма
 Не верујте ништа њиним чудма,
 Лажу, сестре, чим отворе уста,
 Не верујте, код њих нема чувства.
 Ко уздане кад је теби близу.
 Другу мисли у томе уздису;
 Преко тебе ко на страну гледа;
 То је права за девојку беда;
 Ко ти каже у очи да т' воли
 И за прву игру ко те моли,
 Тог је самог удворност већ крајња
 Дотерала до тога ласкања;
 Ил' из дугог времена се кочи
 Да ти сузе натера на очи,
 Да ти срце из груди измами
 Па' са тиме да се другој хвали.“
 — Друга опет с друге стране
 Своме драгу вређа ране;
 Другом своју руку пружи,
 На оног се првог тужи.

Момак опет један другом вели!
 „Са свима се забављај, весели!

Али срце, нек ти се не прима,
Једно срце немој дати свима.
Залуд очи по лепоти траже,
Праву љубав теби срце каже.
Та многе су горедљиве,
Подсмешљиве, завидљиве,
Ил' туњаве, ил' несташне.
Или раскалашне.
Која бледи и румени.
Та љубав промени.
На рукама која носи
Сувише прстења
Њено срце јесте тврђе
Од драгог камења
Која много јегленише,
Кикоће се и уздише,
Тој не веруј та ти с руга
Кад те мори туга.
Али она што те с клони,
Ал' те опет свуда тражи,
Која често сузе рони,
Тој ти своју љубав кажи.
Која с тобом кад говори,
У говору своме муца,
О том срцу буд' уверен
Да за тобом само куца
Кад у друштву образи се

Њени свагда разумене,
 Када когод твоје име
 Нехотице напомене.
 То су они прави знаци,
 А друго је безпослица,
 И за младост све је друго
 Само чиста дангубица.
 Љуби срцем чувај усне
 Док ти среће часак куцне.

Код момака мода чудновата,
 Срце им је од сувога злата,
 Права љубав код њих често ћути,
 Сваки трчи где се злаго жути.
 У дукате која се обниже
 За њом сваки гледа и уздише.
 Љубав, то су мале ствари,
 За новце се сада мари;
 Љубав, то је форма само
 Коју више не требамо.
 То је проста мода стара,
 Сад је мода: доста пара.
 Та златно је ово време
 У ком сада ми живимо,
 Кад и срце наше само
 Све по злату ми меримо.

Баловима радују се
 Девојке и жене,

Али многа после тога
 Као ружа вене.
 Вене јадна, кашље и уздише,
 За то што је играла сувише.
 Ал' на балу то се не зна,
 Већ се игра и окреће,
 И девојка млада, лепа
 Целе ноћи стати неће.
 Залуд мајка за њом лети
 Залуд виче, моли, прети,
 И бадава псује,
 Кћи ништа не чује.
 Та младост је у животу једна,
 У весељу нек ју сваки следи,
 А игра је тек младости вредна
 Ал' здравља не вреди.
 Благо оној која уме
 Умерена свагда бити.
 Која знаде кад се треба
 Од играња одморити.
 Младе прси у девојке
 То су као летња роса,
 После игре нек попије
 Чашу воде, то је доста;
 Па кад умре, играчи са бала
 Не кажу јој: хвала.

Млади момци другачи су
 У игрању појачи су,
 Одморити не знају се,
 Надиграти не даду се.
 Та с Мачванком играња се сврше,
 У Мачванци момци ноге крше.
 После тога, дај да с' пије,
 Дај то вино ближе!
 Збогом остај, о памети,
 Не требаш ми више
 Једну чашу, другу чашу,
 То су прве жеднице,
 После тога искрећу се
 Преко воље здравице.
 И у зору кад с растају,
 Са „лаку ноћ“ они се праштају.
 И ноћ прође, и весеље прође,
 Главобоља сутра рано дође.
 Стомак гори; удри воду хладну
 У мешину гладну.

А девојка сутра невесела
 Побледела, к'о ружа увела,
 Из постеље своју мајку зове:
 „Јао, мајко, мене прси боле;
 Кад узданем све ме нешто гуши.
 Клонула сам, језик ми се суши.

Многа мајка у мају месецу
 Цвеће бере, савија у венцу,
 Сузе рони венац плете
 Да га на гроб кћери мете.

1852

Луки Лазаревићу

српском војводи

(рођен 1774. а преминуо 29. априла 1852.)

Рука је твоја громом владала,
 Сабља те нигде издала није;
 Ал' смрт је јача, па те савлада,
 Славна челенко славне Србије.
 Нека ти земља та лака буде,
 Ти си је крвљу купио твојом;
 За твоје ране и твоје труде
 Гусле те славе свуд песмом својом.
 Ни један Србин крај твога гроба
 Са хладним срцем минути неће;
 Док Мишар траје у свако доба,
 За твоје венце ницаће цвеће.

1852

Ђаче и срећа.

Несташно се ђаче крај Саве играло
 Па кад се играло ту је и заспало;

Кад га срећа виде, у жену с' претвори,
 Пробуди га ал' му ништа не говори
 Већ прутитем једним добро га избије,
 Болело је јако — прутити шала није.
 Уплашено јадно отима се ђаче,
 Па он пита срећу и из гласа плаче:
 „Што си полудела? што ме тако тучеш?
 Та пусти ме лудо! — куд ме тако вучеш?“
 Онда срећа њему смешећи се вели:
 „Јоште се отимаш — јоште питаш је ли?
 А што си легло да ти спаваш онде?
 Код толиког поља па леже крај воде!
 Мог'о си с обале ти мали несташко,
 Отиснут' се доле и удавит' лако;
 Родитељи твоји онда би тужили,
 И мене би јадну на правди ружили.
 И свак' би каз'о; зла је срећа била! —
 Упамти: за то сам данас те избила“.

Лав и миш.

Мала децо, чујте приповетку једну
 О маломе мишу, али за вас вредну.
 Из те приповетке видите на свету
 Какви с' случајеви у животу плету.
 — После дугог лова, лав утрућен легне,
 У дебелом хладу безбрижно с' отегне.

И тек што је хтео да затвори очи,
 А миш од некуда на леђа му скочи.
 Лав се тргне брзо и миша ухвати,
 И љутито поче на њега викати:
 „Зар ти мала хуљо, код толиких међа!
 Нађе да се играш око мојих леђа.
 Да ми не даш мирно у сну почивати;
 Чекај сад ћеш добро ти мене познати.“
 — Миш у лављој шапи поче цијукати,
 Пола мртав од стра', поче се правдати:
 О ти силни лаве, царе животиња!
 Ја сам погрешно цела је истина,
 У твојој сам власти можеш ме убити,
 Ал' какву ћеш славу тиме задобити?
 Но пусти ме жива, опрости ми сада.
 А ја ти згрешити већ нећу никада.“
 Лав се сам насмеја, па отпусти миша,
 Миш весело оде испод суха лишћа.
 — Прошло неко врме, а лав се ухвати
 У ловачку мрежу, и поче урлати;
 Од лавове вике јечала сва гора,
 Миш позна по гласу свога добротвора;
 И потрча одмах, у помоћ му дође.
 Па од замке уже одпоче да глође,
 После дугог труда миш к намери доспе:
 Те прегризе уже, а мрежа се проспе.
 — Ето вид'те децо! тог лава силнога

Од смрти спасена од миша малог;
 Сетите се свагда поред ове приче:
 Посејано добро макар када ниче.

Медвед и пчела.

Једанпут се медвед полако прикраде.
 До кошнице једне, па мед вадит' стаде.
 Кад га једна пчела у губицу боцне,
 А он се наљути па зубима шклоцне,
 Па шчепа кошницу, — како с' био пог'о --
 О земљу је лупи што је игда мог'о;
 Тад полети свака из кошнице пчела
 Где је која стигла ту га је ујела.
 Страшно изуједан медвед говораше:
 „Много боље за ме несрећног бејаше,
 Да сам отрпео ону малу штету,
 Него што на свима потсрах освету.“

Лавица и лисица.

Лисица с лавицом у пољу шетала
 Шетајући њој се она подсмејала:
 „Залуд јадна што се међ царице бројиш,
 Кад само по једно мало лавче родиш;
 А ја мала зверка, у једноме году
 Више родим него ти у свем животу.“

Лавица с' насмеја, лису и не гледи,
Већ даље идући опоро беседи:
„Видиш да си луђа него свака крава!
Та ја једно родим, али родим лава.“

Јелен.

Јелен, лепи јелен, дика у планини,
Над реком углед'о свој лик у дубини;
Рогове је своје до неба хвалио,
Ноге су ми танке на њих се жалио.
Кад ево ти ловца где виче из гласа,
На његову вику много лети паса;
Али јелен одмах хитре ноге пушти,
Оде преко поља као ветар сушти.
Далеко осташе хрти и огари,
Али трче за њим до густе шумари.
Ту у густој шуми гране се савиле,
Рогове јелену оне закачиле
Јадан јелен маћи није мого више
Пси и ловац њега жива ухватише.
Уздишући јелен сам себи зборио:
„Лудо сам хвалио, лудо сад кудио.“

Нађеној ружи.

Тебе дижем из прашине,
 Цвете негда румени,
 Прошле су ти све милине
 Али причај сад мени:
 Ко је тебе узабрао?
 И коме те онда дао?

Или те је узабрао
 Нежан братац сестрици?
 Или те је узабрао
 Добри отац дечици?
 Ко је, да је, жалиће те
 Што изгуби тебе цвете.

„Ах, захвална, што ме диже
 Ти из овог сада пра',
 Све на свету што ме питаш
 Казаћу ти радо ја:
 Млад ме момак узабрао
 И девојци својој дао.“

О, то није од ње лепо!
 Цвете, да те изгуби:
 Може бити бацила те.
 Ваљда момка не љуби!
 Друкче би цвете мио,
 Ти у недру њеном био,

„Љуби она, њега љуби,
И није ме бацила,
И дуго је, ах, на груди
Она мене хранила.
Ал су прошли они дани:
Одавна су већ венчани.“

Па ваљда је у том браку
Сад мећ' њима несрећа,
Те се тебе првог дара,
Већ ни једно не сећа.
Друкче, откуд на тој стази,
Да те свака нога гази?

„Они с' љубе срећно живе,
Сећају ме с' радосно,
Ал' имају чедо мало,
Дете врло несташно;
Па ме оно дохватило
И на прозор избацило.“

Већ једанпут тако кажи!
Даље т' нећу питати;
Тамо места ти не тражи,
Тамо лепши цвет цвати.
Деца, то су залог прави
Слоге, среће и љубави.

Песме Лаури.

(1846—1853.)

I

Ја се с нечим борим, али не знам с чиме.
 То видет' не могу али знам му име;
 Против тога борца срце ми нејако,
 Побеђен је њиме и Херкул и Марко.
 О слатке пропасти, ту побеђен бити,
 То живота дане рајским цвећем кити.
 О Адаме, ако ти у рају ниси
 Осећао 'вако, им'о вакве мисли,
 Онда хвала богу што те изагнао,
 И оваком чувству у наручја дао.
 Ил' то нам је можда утеха једина,
 Што нам је остала од рајских милина.
 Шта мудрога, то је страст што нас вара,
 Већ која нам земљу у прави рај ствара.
 О љубави! слико божјег света,
 Без тебе би земља била сва проклета;
 А са тобом само ми смо сви блажени,
 У теби нађемо рај наш изгубљени.

II

Какво ћу ти име дати.
 Песмо моја, песмо тужна;
 Љубав то је твоја мати,
 А уздисај твоја душа.

Погледом си зачуђена
А у срцу одњихала
Са цвећем си накићена
А сузама окупана.

Не треба ми песмо име
Познаће те ко те љуби;
Иди песмо и на миле,
Место мене, падни груди,

—III—

Лепо је јутро, још лепша зора,
Када се сунце јавља из мора,
Када осија поља и горе,
Када позлати пространо море:
Али је лепша Лаура красна,
Лепша од зоре и сунца јасна.

Благо је јагње када се шеће
И бира лепо пролетње цвеће;
Ал је Лаура душе блажије,
Ни јагње у том равно јој није;
Незлобна као доброта рајска,
А нежна као милина мајска.

Славуј у шуми прекрасно пева,
Кад га пролетње сунце огрева,
Када га ветрић на грани њија,
Те око њега цвеће развија;

Али још лепше Лаура пева,
Него ни славуј ни мала шева.

IV

Што год имаш баци другом,
Ал' ти само моја буди;
Богата је душа моја
Јер без штедње тебе љуби.

У богаству није срећа,
Она бежи из палата;
Задовољство није свагда
Ту где има доста злата.

Ништа више не треба ми
Нег' Лауро љубав твоја,
О, сав евијет мој ће бити,
Реци само да с' ти моја.
Чаша вина, мало леба,
И колеба једна проста,
Вина, воћа, воде, меда,
То ће за нас бити доста.

V

Има један олтар мали,
Кога с неба сам бог створи;
Кандило се ту не пали,
Пред њим верно срце гори.

Бел је олтар као мрамор,
 Од мрамора али није;
 Не виде га сваке очи,
 Завеса га танка крије.

Пред олтаром тим чудесним,
 Крст малени један стоји.
 Пред њим песник гласом јасним
 Своје нежне песме поји:

„То је само оно место
 Где клечати ја најволим;
 То је место оно свето,
 Где се моме богу молим.

Са склопљеним ах рукама,
 Моје тужно срце кријем.
 И пред крстом тим маленим
 Са надежом сузе лијем.

Хришћанин сам ја сад прави,
 Јербо љубав мноме влада;
 Због маленог тога крста,
 Моје срце тешко страда.

Не тражим ти боже више,
 И не мој ми више дати,
 Нег' до гроба на том месту,
 Да смем тај крст целивати.

Спасеније душе моје,
 Спасеније срца мога,
 У том малом крсту стоје
 Ах за мене побожнога.

VI

Пред огледало стани ти!
 Па ћеш анђела видити.

(Бајрон)

Само је једна, мила и медна,
 Само за једном уздишем ја;
 Плава је ока, није висока,
 Њу моје срце, ах, добро зна.

Лица је снежна погледа нежна,
 Сва млада срца збуни ка' гром.
 Хитра је хода, висока рода,
 За ким уздане о благо том!

Ведро је чела лица весела,
 Налик је свагда на мајски цвет;
 Да јој се диви — бог милостиви
 Мало је један створио свет.

Њене уснице, лист од ружице,
 Ситни јој зуби ко камен драг;
 За уста мала, већ немам хвала,
 Њезин је осмех, ка' сунце благ.

Груди јој беле брешчићи деле,
 Грло јој као од снега стуб;
 Витка је стаса, танка је гласа,
 Невина срца као голуб.

Кад разговара, речима ствара
 У мојој души небески рај.
 Куда год ходи љубав је води.
 А куд је води? у загрљај.

VII

Чим с' пробудим, очи моје
 На прозоре лете твоје,
 А ти, мила, песму певаш
 И од мене поздрав чекаш.

Ја по ваздан украј књиге
 На прозору моме стојим,
 И продевке твоје игле
 И трептање т' ока бројим.

Једну врсту ја прочитам
 Па на прозор твој погледам;
 Једном иглом ти проденеш
 Пак с' на прозор мој осменеш.
 Тако читав данак једва
 Неколико листа прочтем,
 Ах' хиљаду нежних мисли
 У песмама ја ти пошљем.

Чије груди нису мирне,
 Том су често очи криве
 Не шаљи ми празне речи,
 Љубављу се љубав лечи.
 Но певај ми, певај јоште
 Твој глас моје срце блажи;
 На твом челу око моје
 Задовољство вечно тражи.

VIII

Ах девојко над свима си
 Ти победу одржала;
 Али само једног роба
 У ланцу си задржала
 И тај један осуђен је
 Да вечито ланац носи;
 Од милости твоје неће;
 Тим се ропством он поноси.

Чудни ланац непрестано
 Све се већи јоште плете.
 Он теготу не осећа
 Јер му мисли к теби лете.

Не пуштај га ти из ропства,
 Он не тражи другог раја;
 Он ти с' моли само за то,
 Да то ропство нема краја.

IX.

Лето прође, цвеће прође,
И ведро се небо мути:
Хладна јесен веће дође,
По шуми се лишће жути.

Цвеће главу оборило,
Немилој се смрти клони;
И ливада росном травом
За пролећем сузе рони.

Жуто лишће с дрвља пада
И по земљи сухо шушти;
Пастир песму већ не пева,
Но забринут само ћути.

Умукао глас је птица,
Ретко која да се чује;
Жалости се све одало,
И за летом све тугује.

Али песма само моје
Испуњава сада груди,
Жалостива јесен мене
У радосни живот буди.

О јесени оштра, хладна!
Све што с' земљи ти отела,
Лаура је мени опет.
У наручју свом донела.

Куд погледан свуд милина
Само цвеће мени листа;
Земља ова, небо оно
У радости само блисга.

О Лауро, осем тебе
Ја не видех лепшег цвета,
Лепота ми твоја доста
Да попуни сав створ света.

Ти си цвеће што ни зими
Нит' се мења, нити вене;
Ти си оно топло сунце
Које греје само мене.

Х

Ја не читам више ништа.
Књиге су ми све одвише:
Све што с' до сад написало,
То у моме срцу дише.

Љубав то је књига она,
Која има све што треба;
Та је књига записана
На дверима божјег неба.

Наука се спаситеља
На љубави сва оснива;
Све трајање овог света
На љубави тек почива.

Почетак је свега љубав,
 И свему је она корен:
 Из љубави сунце сија,
 Из љубави свет је створен.

XI

Ја те чекам, тебе нема;
 О изађи те ми с јави;
 Јер у твојој оку само
 Моје небо мени с' плави.

У грудима моје срце
 Нигде мира мени не да;
 Ја сам жељан твојих речи
 И жељан сам твог погледа.

Доста ми је да те видим,
 Не тражим ти ништа више,
 У очима твојим гледам
 Како твоја душа дише.

Ти говори, ја ћутаћу,
 Та мелем су твоје речи;
 Твој разговор, пун љубави,
 Устрељено срце лечи.

XII

Немој тужит', цвете росни,
 Што сам тебе узабрао,

Лепшем цвету нег' ти што си
Одмах сам те ја предао.

Тај у пољу цвет не нице,
Он је један целог света,
Усред лета. у сред циче
Непрестано он све цвета.

Од како се земља кити
Пролетњијем цвећем својим,
Нит' је било нит' ће бити
Лепши цвет над цветом овим.

Немој тужит' цвете мили,
Што сам тебе узабрао,
Најлепшој сам ја девојци
Тебе цвете одмах дао.

Са хитрином муње саме
Задела те, ах, на груди.
Та мислиће она на ме,
Тебе, цвете, кад пољуби.

На том месту поезије,
Где милине рајске трепте,
Ту откле се нектар лије,
Увенути ти ћеш цвете.

Твојој смрти ја завидим,
То би за ме живот био,

Кад би мог'о да изданем
Где ти венеш, цвете мио.

XIII

На те мислим, тебе само волим,
И за тобом ја сузе проливам:
На те мислим кад се богу молим,
На те мислим када крст целивам.

На те мислим кад на ружу гледам,
О радости на свету најслађа!
На те мислим кад се раја сећам,
На те мислим кад се сунце рађа.

На те мислим када берем цвеће,
И кад руку по крај срца метнем;
На те мислим кад се сећам среће,
На те мислим када венац плетем.

Ах мислићу на тебе до века,
Друге мисли већ за мене није;
Моме срцу ја не тражим лека,
До год куца нек за тебе бије.

Јединица ти си мајке твоје,
Јединица ти си рода твога;
Јединица ти си душе моје.
Јединица света васцелога.

Не могу те песмом испевати,
Не могу те благом откупити,

Не могу те од мајке украсти,
А морам те до гроба љубити.

XIV

Песме моје, песме миле,
Мог пролећа прво цвеће!
Не венити већ идите
Оној што вас одбит' неће.

Врата лепог срца њеног
Наћи ћете затворена.
Пред њима је јака стража,
Анђелима поверена.

Заплачите пред вратима,
Питаће вас она ко је?
Кажите јој да сирочад
Носе њојзи сузе моје.

Она за вас има душе,
Срце ће вам отворити,
Са вама ће, песме моје,
Она дуго говорити.

Питати вас она неће:
Ко то пева ко то пише?
Познаће вас она редом,
Свака њеном душом дише.

Ви јој каж'те место мене,
 Какова ме туга мори;
 Како моје срце вене,
 И каква ме ватра гори.

Немојте је, песме; клети,
 Она све вас радо има,
 Читаће вас, љубиће вас,
 И криће вас на грудима.

Исплач'те се код ње само,
 Неће л' мени лакше бити;
 Не враћајте с' мени амо,
 Н'умете ме ви тешити.

XV

О Лауро твоје име
 Хиљаду ћу пута рећи,
 Јер оно ме, оно само.
 Сада води правој срећи.

Твоје име ја призивам
 Оно само теши мене.
 Оно лечи моје срце
 И неда му да увене.

Сав свет празан за мене би
 Без лепоте твоје био,
 Непрестано ја бих, тужан,
 Само горке сузе лио.

Ја не могу заборавит'
 Нигда твоје лепо лице,
 Твоје чело, твоје очи,
 Твоје дуге трепавице.

XVI

Радост прође и весеље,
 Мене тешка туга мори;
 Срце моје у грудима
 Као жива ватра гори.

О девојко, о анђеле,
 Ти се за ме моли богу;
 Јер утехе за ме нема,
 Повратит' се ја не могу.

Уздисаји загушују
 Ове моје тужне груди,
 У њима је једно срце
 Што за тобом само жуди.

Нема за ме, нема лека,
 Лепоте сам твоје жртва;
 Ал' нек ти је опет просто,
 Јер ја не знам шта је клетва.

Мис'о моја неће нигда
 Моћи да те заборави;
 Живи срећно а мене ће
 Љубав скоро да удави.

XVII

Путник путем путује
 Тужан тугом тугује,
 Питале га птичице
 Из зелене горице
 Које су му певале
 И тужна га гледале:
 „Куд путниче путујеш?
 За чим тако тугујеш
 Те не слушаш песмице
 Из зелене горице.“
 „ — Ћут'те, птице из горе,
 Подавиле с у море:
 Не могу вас слушати,
 Нити с вама певати;
 Далеко је остала
 Која ми је певала,
 Далеко сам отиш'о
 Који сам је рад слуш'о.
 — Још један пут, о збогом.
 Теби кажем са тугом;
 Збогом остај, о мила:
 Која си ме тешила,
 Кад сам био удаљен
 С домовином растављен.

Збогом, збогом мила ти,
 Права моја радости!
 Видели се, састали,
 Па се навек растали.

XVIII

Сан сам снио, ружан сан,
 А у вторник ружан дан:
 На свадби сам некој био,
 И мој прстен изгубио.
 Тај несрећан ружан сан,
 Ружно ми је толкован:
 „Што си прстен изгубио,
 То ћеш много изгубити,
 Ону што си љубио,
 Нећеш нигда пољубити.
 Неће дуго време проћи
 За другог ће она поћи.“
 — Сан се ружан ружно снио
 А још горе догодио:
 Мила моја — проклет сан,
 Умрла је трећи дан.

XIX

Песмо тужна, али слатка,
 Увенуто моје цвеће:
 Песмо тужна буди кратка.
 Јер те нико читат неће.

У краткоћи излиј чуства,
 Најтајније излиј мисли;
 Што не могу казат уста,
 Томе тумач песмо ти си.

Љубав то је најмилије
 У животу што имамо;
 Љубио сам, песмо тужна,
 Љубио сам једну само.

Ни те једне више нема,
 Ево видиш овде лежи:
 Њу покрива ладна стена, —
 Јао песмо, бежи, бежи!

Са собом ми свет однела,
 Кад се самном раставила;
 Само тебе, песмо тужна.
 Да ме тешиш оставила,

Молитва игуманова.

Боже благи, боже јаки,
 Твоје име светом влада;
 На те мислим непрестано,
 У тебе се сваки нада.
 И кад спавам душа моја
 Само, тебе, Боже снива;

Све на свету што с' догађа
 Све по твојој вољи бива.
 — О Јосиме, прносиме,
 У купусу ено вола!
 Трчи, трчи, врат сломио,
 Окани се апостола.

Слава теби, о господе.
 Што светове ове ствараш,
 Што на небу и на земљи
 Премудрошћу твојом владаш.
 Теби, теби, боже силни,
 Моја с' душа горе диже;
 Постим целог свог живота
 Да би теби био ближе.
 — Спиридоне, гледај добро
 Да се јагње не препече;
 Скин' га с ватре, ал' га нико
 Док не дођеш да не сече.

Слава теби, о господе,
 Што одозго на нас гледаш,
 И што врагу нечастивом
 Ти над људма област не даш.
 Молим ти се, боже благи,
 И на мене гледај грешног;
 Да те могу ја славити
 Напој мене духа светог.

— Герасиме, Герасиме,
Метни вино да се хлади, —
О господе, милост твоја
Испоснику живот слади.

Марко и лопта.

Краљевић Марко красан јунак био,
Сваки му се други јунак покорио,
С топузином својом идући некуда,
Једну малу лопту виде покрај пута;
Па као из шале, тек да види шта је,
Топузином својом лако удара је,
Ал' да видиш чуда, та је лопта мала
Од сваког ударца све већа постала.
Наљути се марко па је опет груха,
Али лопта расте ка' да је ко духа.
Цичи Марко, мислиш, да је глас од гује,
Топузину тешку силно измахује,
На јуначке ноге горе пропиње се
Па удара онда, сва се земља тресе.
Ал' опет залуду, ту помоћи није,
Лопта више расте што је више бије.
Јави му се вила из горе зелене:
„Окани се, Марко, те лопте несрећне;
Зар не видиш да се, жив га бог убио!
У ту лопту сушти пркос претворио.

Што је више бијеш све ће већа стати;
 Немој да је дираш па ће се смањати,
 Над тобом не може с' нигде јунак наћи,
 Ал' с пркосом не мо'ш ти на крај изаћи

Совуљага.

Пит'о Езон совуљагу;
 Ао, птицо моја,
 За што тако виче на те
 Сва дружина твоја?
 „На ме вичу друге птице,
 — Ја ти нећу крити —
 С тога, што ја боље могу
 Нег' оне видити.“

Болестан гавран.

Разболе се гавран та птица грабљива,
 У тешкој болести он мајку дозива:
 „Мајко, чини жртве и моли богове
 Да избаве мене од болести ове“.
 А мати му тужно стаде говорити:
 „Јадан сине ког ћеш ти бога молити?
 Кад од сваке жртве, што је ко давао,
 Свагда си по нешто ти себи украо“.

Старцу самцу.

О јадан старче сам ћеш скапати,
Нико за тобом нема плакати,
Од твог порода нико ти неће
Ужећи свеће.

Раст'о си као дрво у пољу,
Ниси мислио на радост бољу;
У лудо ти си провео младост,
У тузи старост.

Ништа се није скопчао с тобом,
Ти немаш коме ни речи збогом;
Свет празан теби пост'о је пак'о,
Хтео си тако.

Кад умреш, јадан, гуђин ће доћи,
Смејући с' да ти заклопи очи,
Из шале рећ'ће: бог да те прости,
Живео с' дости!

Усамљен живот беше ти слађи,
С целом природом био с' у свађи,
Место човека био си стена
Без свог имена.

Несрећна.

Тихим ветром таласа се
У долини ливада,
Сунце с небом опрашта се
И за брдо пропада;
А девојка на извору
Бело лице умива
И у бистру, хладну воду
Топле сузе пролива.
Ту кошута млада стоји
Па је мирно гледала,
И чекајућ' да с' напоји
Девојку је питала:
„О девојко, сунце сјајно,
Каква ти је невоља,
Те ти тако тужиш тајно
У времена најбоља?
Ил' т' не љуби онај ког би
Ти љубити желела?“
Крај извора она ћути,
Извор само жубори;
Ветрић тихо травом шушти
Птица с гране говори:
„Њу сви љубе, она плаче,
Проклета је од бога:
Да њу љубе, али она
Да не љуби никога“.

Нвсрећна је то лепота,
 Коју бог је проклео
 И најлепшу сласт живота
 Из срца јој узео.

Кукавица.

Закукала кукавица
 На зеленој грани:
 „Што ћу јадна несрећница;
 Тужни су ми дани:
 Немам нигде гњезда мога
 К'о тице остале;
 Нит порода видим свога
 Моје птиће мале.
 Туђа мајка њих излеже,
 Туђа уста хране;
 Зато кукам нек с' разлеже
 На све четир стране.“

Мати.

Све почива поноћ глува,
 Само с' један прозор светли;
 Свог јединца мајка чува,
 Над болесним њиме лебди.

Он је њојзи сва потпора
И утеха дата с пеба,
Он одбрана од злотвора,
Он јој беше комад хлеба.

Њено срце зна за жалост:
Три је сина закопала,
Четвртога сад под старост,
Да је храни дочекала.

Па болестан и он паде,
Ко груди се снега топи;
Мати над њим слуги јаде,
Сузама га својим кропи.

„Спавај, спавај чедо моје,
Сан ће тебе разблажити;
Бог ће стишат' муке твоје,
Ти ћеш скоро оздравити.“

„ — Јао мајко, ја не спавам,
Саме с' очи затварају;
Будан, страшне снове сањам,
Мајко, ја сам близу крају.“

„Немој, сине, да се плашиш,
Болесном су тешке ноћи;
Ти ћеш брзо да оздравиш,
Од бога ће помоћ доћи.“

„ — Видиш мајко како онај
У кандилу жижак гори,
Такав ти је живот овај
Са којим се човек бори.

Жижак ће се угасити,
Жижак — мој је живот прави.
Твој син ће се охладити
Пре нег' зора што се јави.“

Тужну мајку гризу гује,
И кандилу брзо скочи,
На ново га прислужује.
К мајци божјој диже очи.

Па се спусти на колена,
Обе руке диже горе;
„Заустави ток времена,
Не шаљи ми, боже, зоре,

Свемогући, благи с неба
Смилуј с' нека син мој живи;
Ако т' једна душа треба
А ти боже, моју прими.“

Јадна мајка богу с' моли.
Сина смртне муке море:
„Мајко, живет' ја не могу
И све ми је веће горе

Мајко моја, ја бих давно.
 Већ свршио муке моје,
 Ал јецање чујем јадно,
 Враћају ме сузе твоје.

Чим ћеш сутра ти плакати
 Да јединца твог сахране?
 И чиме ћеш сахранити
 Саморане твоје дане?,

„Не брини се ништа сине,
 Гледај твоје здравље само;
 Онај отац са висине
 Брине с' за све што требамо.“

„ — Ено... видим једно поље,
 Три ми брата дају венац;
 Сада ми је мало боље —
 Маше на ме руком отац.“

„Јао сине! о, за бога:
 Какав отац? Каква браћа?
 Та прођи се тога поља!
 Отуд нико с' не повраћа.“

Пред иконом жишка неста,
 У соби се мрак ухвати;
 Син живети данас преста,
 Изван себе виче мати:

„Јао, сине, хоћеш воде?
 Јао, сине, проговори.
 Јао, сине, зар већ оде?
 Бог неправду мени створи!“

Мајка вришти, чупа косе,
 По земљи се јадна ваља:
 Сутра у гроб сина носе,
 Мајку воде пут шпитаља.

Изван себе тамо седи,
 Четири су крај ње стене,
 Непрестано у њих гледи
 И ~~у~~ синове зове њене:

По имену стене зове
 И с њима се разговара,
 Грли, љуби к'о синове
 Тим утеху себи ствара.

Грозна судба која јој је
 Пород срца сав однела,
 Сажаљења имала је,
 Те јој памет одузела.

Кос у кавезу.

Један кос затворен, дању је ћутао,
 А кад сунце зађе онда би певао.

Питали га: чега он се тако боји?
 Те по ваздан ћути. само ноћу поји?
 „С тог не певам дању, јер људи немилли
 Мене су јаднога дању ухватили.“
 — Сад ти је све једно, сад помоћи није!
 Светуј дете докле крчаг не разбије.

Лисица и тигар.

Усред шуме густе а јутра једнога
 Срела је лисица тигра шаренога;
 Удворно је она њега поздравила,
 Па му онда она тихо говорила:
 Кад те годе видим мени је милина!
 Ах да ми је твоја снага и брзина!“
 — „А зар не би хтела“, тигар јој беседи,
 „Моју кожу имат’, она много вреди;
 Шарена је, видиш, баш би за те била,
 Онда б’ ти и с поља себи наличила.“
 „На томе ти хвала! одговор је лије
 „Свак у себи радо своје ћуди крије;
 Ја не желим, веруј, бар сад те не лажем,
 Каква сам изнутра да свету покажем.“

Дивљи вепар и лисица.

Један дивљи вепар под растом стајаше
 И велике зубе он своје оштраше.

Пролазећ' лисица стаде га питати:

„Зашто зубе оштриш, с ким се мислиш клати“?

„Ни с ким нећу с' клати, вепар јој прослови,

Но буде л' до нужде, нек су ми готови.“

Лав и медвед.

Лав с медведом пође у пусте дубраве

Да што год за ручак спреме и набаве;

Намере јеленче, младо к'о што желе,

Лако га ухвате; ал како да деле?

Сваком се чињаше половина мало,

Гладни оба сваком читаво б' требало.

Сваки себи почне то јеленче вући,

Па за гушу онда шчепају се тући.

Лисица полако крај њих се привуче,

Па узме јеленче, у шуму одвуче.

Лисица и грозђе.

Лисица је нека око једне лозе

Скакутала дуго да дохити грозђе;

Али пуста лоза високо бејаше,

И ни једног грозда узбрат не иогаше,

Гледала, кушала од свуд свакојако,

Али све залуду, ни одкуд никако.

Кад то она виде, даље путем пође:
 „И шта ће ми, рече, то рђаво грожђе?
 Та ко би га јео! још није ни зрело,
 Трну само зуби, са свим је кисело.“

Јелен и лоза.

Ловац једном крене, — цела је истина, —
 Јелена једнога из пустих планина;
 Када јелен виде да ту шале није,
 Под вињагу негде брзо се сакрије,
 Пошто ловац прође он онда устане,
 Па брстити лишће од вињаге стане.
 А кад ловац назре да се лоза вије,
 Врати се полако, јелена убије.
 „Тако ми и треба, — издишућ' беседи, —
 Лоза ме сачува а ја је увреди.“

Раст и трске.

Раст силним се ветром из земље извали,
 И изваљен тако у реку се свали;
 Покрај вите трске вода га ношаше,
 И у беди својој раст трске питаше:
 „Кажите ми како. о ви трске танке!
 Издржите ветре велике и јаке,
 Кад ја 'вако сталан, висок и дебео,
 Нисам се од силне олује отео?“

„— Е тако је, — рекну вијуће се трске —
Ми се превијамо и ми нисмо дрске.
Свачем од нас јачем ми се приклањамо,
И за сваким ветром смерно с' повијамо;
Ви растови за то често се ломите,
Што свакоме ветру увек пркосите.“
Често је се боље с пута уклонити
Ономе ком ниси кадар одолити.

Пас и његова сенка.

Један комад меса пас овчарски нађе,
И усамљен да би појео га слађе,
Ношаше г' у зубма поред једне реке
Па згледа у води образ своје сенке:
Учини му с' да ту друго псето има
Много већи комад у својим зубима;
За то лапну зуб'ма да дочепа сенку
А комад из уста паде му у реку.
Комад меса одмах на дно реке оде,
Зачуђено псето остате крај воде.
— Много људи има који прођу луђе,
Кад се полакоме на имање туђе.
Пословица каже: који граби веће,
Тај често изгуби и своје из вреће.

Две жабе.

У једној барици две су жабе мале
 Целога цролећа мирно становале;
 Но кад лето дође и сунчана јара,
 Па усану јара осуши се бара,
 Онда обе жабе — тако басна каже, —
 Пођу другу бару да гдегоде траже.
 Путуюћи тако дубок бунар нађу,
 Једна жаба рече да ту доле сађу:
 „Гледај, секо воду, о како је бистра!
 У барама нигде није тако чиста.“
 Она друга жаба њојзи одговара:
 „Ал’ ако усане ка’ и она бара —
 Шта ћеш онда радит’ како ћеш изићи.
 Сад је скочит’ лако и у бунар сићи?“

Лисица и петао.

Пошетала лија, лукавица стара
 Да с привуче где год до ког кокошара.
 Кад кокоши виде своју кугу црну,
 Тад лукавство лије брзо на ум паде,
 Под седало дође и говорит стаде:
 „О ви красне коке, о ви коке миле!
 Што бежите јадне, што сте полудиле
 А зар нисте чуле? — о гле смешна чуда?

Та мир је учињен међ' свима и свуда:
 Нико с' више нема ни од ког бојати,
 Вуци ће с јањцима од сад друговати;
 Голубови копци заједно летеће,
 Нико ни од кога зазирати неће.
 О, сиђите доле, миле коке моје,
 Да тај мир славимо, та благодет то је!“.

— Онда пет'о врат свој диже повисоко
 Погледа у поље и рече: „кококо!“

Та ми за ту новост ништа нисмо знали;
 Благо нама кад смо ми то дочекали,
 Ето већ из поља сад и наших паса,
 И они ће знати што од тога гласа.
 Сад ће нам и они ту новост казати,
 Па сви ћемо скупа онда благовати“.

— Уплаши с' лисица па викну из гласа:
 „Шта то рече јадан? паса, каквих паса?“

Па што годе може бежати нададе,
 Пет'о за њом виче и питат' је стаде:
 „Та мир је учињен! — куд ћеш лијо стара?“

— „Пси не маре за мир!“ — лија одговара.

Магарац и жаба.

Магарца једнога тако претоваре
 Да се завалио у сред једне बारे;

Па кад је у бари почео стењати,
 Почну му се жабе из баре смејати:
 „Кукавицо једна! а шта би чинио?
 Кад би ко ми жабе ту довед живно.“
 „— Прођ'те ми се рђе! магарац им вели,
 Што је за ког то му судба и удели:
 Ви мислите оно што је лепо вама,
 Да то мора бити лепота и нама.“

Магарац.

Магарцу досади с' да носи товари,
 Домисли се једном но луде преваре
 Нађе лавску кожу да с' у њу замота,
 Пође преко поља као лав страхота.
 Сва се животиња поплаши од њега:
 Овце, козе, коњи, све поче да бега.
 Све се село дигне, узме оружије,
 У потеру пође, та лав шала није.
 Тад магарац рикне силно се гордећи, —
 Залуд лавска кожа, глас је магарећи:
 А кад још и томе и уши покаже,
 Тад му лавска кожа ништа не помаже.
 Сви баце оружје тољаге дохвате,
 Уздуж и попреко магарца измлате.

Лав и зец.

Глад у лов покрене господина лава,
 Те он нађе зеца где у трњу спава;
 Али је подаље јелена видио,
 Па за њим полети зеца оставио.
 Зец се из сна трг'о и у луг умак'о
 Јелен хитрих ногу у честу измак'о.
 Гладан лав остао истом што не плаче;
 Преко хлеба он је тражио погаче.
 — Из ове си басне ти доста видио,
 Ко јелена хтео, зеца изгубио.
 За времена знај се свагда умерити:
 Или ћеш се својом штетом уверити:
 Да лакомство многе одведе пропасти:
 Шта год радиш, ради разумно без страсти.
 Ради к'о што треба поштенom радити,
 У свачему само знај умерен бити.
 Лав могаше најпре зеца ухватити.
 За јеленом после без бриге летити.

Лисица и купине.

Лисица прелазећ' некакву плотину.
 Омакне с', но одмах шчепа с' за купину.
 Бодљива купина шапе јој раздере,
 Тужећи лисица на њу се продере:

„О бодљива рђо! тако л' се помаже?
 Тако л' среташ оне што помоћи траже?
 А ко ти је рек'о? купина јој вели,
 Да помоћи какве ти тражиш у мени?“

Славуј и кукавица.

Славуј у пролеће на грани стајаше,
 Својим лепим гласом умиљно певаше;
 Кукавица близу до њега седила,
 Па је онда њему тихо беседила:
 „Та лепше ја певам, — хајде да видимо;
 Песма ми је боља, да се опклађимо!“
 — Хајде баш кад хоћеш, можемо видети,
 Ал ко ће судија у томе нам бити:
 „Ено видиш онај што у пољу пасе,
 Има грдне уши он разуме гласе.“
 — Славуј мали онда започе певати,
 Милина је била свакоме слушати;
 Он преврће гласом и дивно извија,
 И цвеће га слуша, престало да с' нија;
 Пастир своје фруле уставио гласе,
 Стадо дигло главу, престало да пасе.
 Кад малени славуј престаде певати.
 Кукавица онда започе кукати.
 Магарац је слуш'о то певање дуго,
 Накривљујућ' уво час једно час друго;

Кукавици одмах он првенство даје,
Под срамотом славуј тужећи остаје
Гледао га пастир па га је тешио:
„О мали славују, што си с' расцвилио ?
Твоја песма сада већу цену има,
Кад се не допада магарца ушима.“

Лисица и лав.

Лисицу је грдна уватила страва
Кад у путу срела и видела лава;
Други пут сретне га, тргне с' ка' од ватре,
Ал' већ не толико као што је најпре;
Али трећи пут кад је на њега наишла,
Није га с' плашила, слободно му пришла.
— И човек је знајте као ова зверка,
Од неког се плаши док је из далека;
А кад ближе дође и она га позна,
Нек је и лав опет слабости му дозна.
Што се ретко виђа, том се сваки чуди,
Тако су ко лав тај сви велики људи.
Кажу, кад би сунце близу земље било,
Не би нам се 'нако светло учинило.

Гавран и лисица.

Са комадом меса а у кљууну своме,
 Стајао је гавран на храсту једноме.
 Виде га лисица, па под грану дође.
 Гаврану птици говорити пође.
 „О, да красне птице, о перја лепога!
 Ал' штета што нема гласа никаквога!
 Још да може какав глас од себе дати.
 Не би птица била већ анђо пернати.“
 Би мило гаврану такву хталу чути.
 Ал' да нема гласа, — та га сумња љути;
 Па да би показ'о да гласа имаде,
 Гракну гласно, али комад меса паде.
 Лукава лисица та то је и хтела,
 Месо је ичепала па одмах изела.
 Кад појела месо, гаврану беседи:
 „Свашта имаш ал' немаш памети“.

Езоп и магарац.

Баснотворац Езоп једном је шетао,
 Животињу разну у поље гледао.
 Разматрао добро све шта које ради.
 Па по томе после он басне да гради,

Магарац га виде, па му ближе дође,
Стрижући ушима говорит му пође;
„Ти Езопе, често у баснама твојим,
Спомињеш и мене са ушима мојим;
Иу молим те лепо, када ме споменеш,
Зашто и о мени бар кад год не рекнеш,
Да сам кад год и ја мудро учинио,
Или од све муке мудро говорио?
За то ја те молим: ђуд своју промени,
Где је што паметно онде ме спомени.
Смејући се Езоп њему беседио.
„Ти не б' онда него ја магарац био.“

Покрај Рајне.

I

Препуна Рајна, гипка се тихо у кориту своме,
Ни један не плови брод, ни један с' не чује глас;
Пусте су обале њене, неме су долине лепе,
Не миче с' нигде плуг, ратар је у дому свом
Давно се сунце спустило веће за брегове плаве,
И тиха јесења ноћ, донела земљи мир.
А ја усамљен туђинац седим на камену брегу,
Месец ми једини друг, тишина једина сласт.
Згруван судбином не љубим више светска весела,
Она су празан шум, таштина сав је свет.

Негда сам гласно певао песме међ' брдима овим
 Са мнош певао све — давно је било то.
 Киптелo срце у грудима мојим радошћу самом,
 Рајна ми била рај, Мајна ми била Мај.
 Умукле песме — одавно ветар њих је разнео,
 Прошла је младост ах, и сњоме прошло све.
 И брег је овај прест'о певати веселе песме:
 Какав му шаљем глас, такав ми враћа јек.

II

Ко те у песми певао није, водо зелена!
 Твоје су обале чар, твоји брегови рај;
 Да виде тебе, путници иду из далеких места,
 Поглед је на те леп, жубор је мио твој.
 Суморни Инглеz уставља своје кораке дуге,
 Крај тебе нађе он разговор за свој сплин.
 За што си тако хитра и брза, поноси́та водо?
 Што тако наглиш ти у хладног мора дно?
 Зар је омрзло капљама твојим гледат' Европу?
 Ту им је кратак пут, хоће у далек свет;
 У мору, ту ће с' раставит' оне, и свака за се
 Слободна као зрак, летеће на ветра миг.
 Пловите, пловите, таласи мили, пловите брзо,
 Европа стешњава све, она стешњава и вас.
 Та за два дана ви ћете бити на широком мору,
 Оно ће носити вас у лепши далеки свет.
 Кад бих се мог'о створит' у капљу, ма суза била,
 Међ' вас бих кануо ја, с вама бих пловно свуд.

Рибарева кћи.

Колико је небо што га очи виде,
Скрили га облаци не види се нигде;
Дигли с' на једанпут из дебела мора,
Дигоше с' к'о чудо, к'о највећа гора.
Пред сунцем развише своја крила врана,
Море поста модро а сва земља тамна,
К'о велика војска кад се пољем оспе,
Сваки своме месту наг'о је да доспе;
Стижу се прстижу к'а морски таласи. —
Јоште нема грома да буру огласи.
Уплашено море диже се и слеже.
По њему валови почињу да с' јеже.
Птице морске пиште и некуд бегају,
Осврћу с' на море, у облак гледају.
По гдекоја риба искочи из воде,
Ал' види да нема ни ваздух слободе.
Снуждени брегови немају с' где скрити,
А у малом чуну ја обали пловим
Без нигде никога, само с веслом мојим
Нестајни таласи, што до мене дођу,
Завире у чунић, па у напред прођу.
Чини ми с' да ми је сваки од њих рек'о:
„Твој је чунић мален, а брег је далеко.“
На једанпут сину страховита муња,
Као мач пламени испод црна гуња.

Расече облаке, пробуди громове,
 Прелете све небо, подиже ветрове.
 Земља се затресе ко да не зна шта је,
 А море зајеча к'о рањено да је.
 Страховито од свуд затутњеше гласи,
 Са свију ме страна склопише таласи.
 Ја видим опасност каква ми се спрема,
 Па манем са веслом рукама обема;
 Ал се преби весло, — рука моја клону,
 Обе стране чуна почеше да тону:
 „-- Предајем се мору, — нека ме прогута!
 Тог и до сад беше милионе пута.
 Нити сам последњи, нити сам ја први,
 Рибе нек ме једу, волим него црви.
 Валови су морски од ледине слађи.
 Где ћу гроба мекшег ја на земљи наћи'
 Милије ми море од земљане јаме.“
 -- А рука ме једва дохвати за раме,
 Диже ме из воде, у свој чун унесе,
 Хитро веслом ману, на брег ме изнесе,
 То беше девојка, што-но срцем влада:
 Приморка, лепота, несташна и млада.
 Спустиме крај ватре, -- стаде па ме гледи:
 „Ао шта улових! — јао старче седи!“

Кошуља.

Разболи се калиф, цар од сто држава,
 Нит' може да једе, нит' може да спава,

Нит' може да легне, нит' може да седи,
Сав у огњу гори, а срце му с' леди.
Владао је дуго у царству великом,
А никада добра не учини ником;
За златом и сребром летеле му жеље,
Зграбио је себи сва богаства земље.
Што год нешто вреди, све се њему носи,
Сви други осташе и голи и боси.
Па сад калиф паде и тешко болује,
Најбоље лекаре зове да их чује;
Моли и преклиње да му лека траже,
Да му љуте муке и патње ублаже.
Ал' нико не може њега да излечи,
Горко калиф тужи и од јада јечи.
Смрт очима види, ал' јоште узда се,
Све богаство даје ко му живот спасе.
Један дервиш стари најпосле му дође,
Уздану дубоко, па говорит' пође:
„О калифе! смрт је господар над свима,
Али твом животу јоште лека има:
Нађи у твом царству човека једнога
Са свим задовољна, потпуно сретнога,
Кошуљу његову ти обуци на се,
Здрав ћеш одмах бити — то ће да те спасе!
Ал' потпуно срећан онај мора бити;
Који те превари, дај га обесити!“
Обрадова с' калиф — од радости плак'о;
Такав лек је њему наћи врло лако;

Па зове и пита прво богаташе;
 „Нисмо, нисмо срећни!“ они повикаше;
 Па редом несреће и незгоде сзоје
 Пред калифом они уздишући броје.
 Тад по целом царству разиђу се слуге,
 Ал срећног не нађу, свуда нађу туге,
 Кад су се враћали кроз неке ливаде,
 Виде једног старца дуге, беле браде,
 По дугој хаљини опас'о се ликом,
 Стоји у сред поља с тољагом великом;
 Нити има капе нит' обуће има,
 Две три овце пасу он гледа за њима.
 Кад су слуге биле крај тога овчара,
 Они га питају, он им одговара:
 „Потпуно сам срећан и ништа не желим!
 „Потпуно сам срећан, ја вам опет велим!“
 Тад викнуше слуге: Дај кошуљу скини:
 За калифов живот то је лек једини.“
 Овчар своју дугу хаљину отвори:
 „Ја кошуље немам!“ — тихо проговори.

На обали Океана.

Сунце се јарко, спустило веће у море слано
 Последња зрака још, греје брегова врх.
 Већа и већа настаје сада тишина свуда,
 Шири се густе мрак, очи затвара свет.

Где које весло, чује се јоште, по мору шуми,

Утруђен рибар то, враћа се дому свом.

По кад кад само из густог луга, где виле ходе,

Заори с' танки глас, приморке путују то:

А једно звоно, једва се чује, с висока брега:

Помиње грешни свет, да има један бог.

Из твоје ложе, месече устај, да видиш озго,

Како умире дан како се рађа ноћ!

Одавно веће звезде се купе на небу плавом

Чекају жељно ту, да им се јавиш ти.

Оне весело, ка' росно цвеће, у зраку трепте,

А ти си туге пун, живот је прош'о твој.

Усамљен тако, ка' грешна сенка, по ноћи луташ;

Поглед је чудан твој, лице је твоје лед.

Ни ветар тихи не миче с' тамо, нит' вода тече

Нит' клија какав цвет, нит' живо има што.

Студен мраморе, месече бледи, на теби пише:

„Умр'о је један свет; ово је његов гроб!“

Тако ће негда и ова трунка, што с' земља зове,

Да сврши живот свој, да буде леда кап.

Од људских руку, од људског од свега што је —

Неће се знати траг, — то је вечности пут.

Тако ће с' негда једна по једна утрнут' звезда,

А друге место њих сјаће на своду том.

О звезде сјајне! варнице мале огња вечитог!

Свака сте један свет, већи нег што смо ми.

Дотле допиру погледи наши на се уставе;

А наше мисли још продиру мимо вас;
 Продиру, али тамо је за њи безкрајна тама,
 Враћају с' у свој прах, да се униште ту.
 С ваших сводова вид'ле би с' друге ка' о ви звезде,
 А до њих даље још — и ништа него то.

Никаква краја не може бити простору томе;

И некуд лети све ко хитре муње зрак.

Нити им треба да броје дане ни стопе своје;

Без краја њин је дан, без краја њин је пут.

Куда путују светови ови? куда хитају?

Какав је пос'о њин? знаду ли за се што?

Која их сила по тој пучини завитла тако?

Најтеже знати то; најлакше рећи: бог!

Прашина то је, бачена свуда по неком реду,

Сунце и звезде те, трунке су праха тог.

„— У свему томе човек једини, свесно животно,

„Жељан дознати све, развио силни ум.

„Пронаш'о закон, тајну природе, што светом влада;

„Притиск'о земљу сву, назв'о се мали бог,

„Достиг'о муње, савлад'о громове, створио чуда!

„Смислио себи још по себи живот нов.

„Себе приказ'о небу и земљи, води и ватри;

„Да је једини циљ васцелог света он.“

— Хајде збогом бубице мале што с' људи зову;

Шта вам даде власт, да смете рећи: знам.

Не знате ништа, нит' ће те знати ништа на свету!

Пресечен ваш је пут; безуман ваш је ум.

На овом створу, што се сам ствара, па сам раствара.

Шта сте принели ви! где је тај пос'о ваш?

Корали ситни — чудеса за вас — брегове дижу:

Та један поток сам важниј' је нег' ви сви!

Према ономе, што својом љуском, на овој земљи

Створи малени пуж, шта је сав тај ваш ум?

Као пауци прели сте нешто по кори земље,

Па се дивили том — чудо вам било све.

Ваше ће речи, беседе мудре, разнети ветар:

Дела ће ваша сва свладати слаби дажд.

Напретку вашем нису далеко границе тврде:

Тада бићете ви, к'о што је пчела рој.

Јоште вас гора судба чека, на овој земљи;

Нестаће са свим вас, а друго остаће све!

Сунце ће сјати, биље ће расти, тећи ће воде;

А цео људски род, ишчез'о као дим.

Од кад је вечност почела тећи без свог почетка,

Шта све није било на малој земљи тој!

Миллион других векова наших — а још толико,

Био је овај свет без људског рода сам.

Па опет тако, док вечност траје, без свог свршетка

Ићи ће даље он, без људског рода тог.

Осим трајања, шта друго траје? већ све се мења.

Без свести сва је свест! без цели сваке цел!

Тебе поздрављам са ове стене, вселено чудна!

Закона неког твог, ти си вечити роб.

Ако је човек, са ове земље, у теби целој

Само једина свест, онда си глуна ти!

Виђење.

Нит' сам будан био нити сам заспао,
 Одсечену главу ја сам угледао,
 А са сабље целат крв јаглуком брише.
 Отворене очи право у ме гледе:
 Пуне су прекора неће да ме штеде;
 Моје срце стегло с' не може да дише,
 Читах разговетно шта у њима пише:
 „Пев'о си у песми ти туђе јунаке,
 Пев'о си девојке, пев'о си облаке,
 И таласе морске опевао ти си,
 А мене никада споменуо ниси:
 Зар тако мој унук — син мог доброг сина
 Нит' се сећа мене нити Бирчанина?
 Пев'о с' и тицама у зеленом лугу,
 Гробове си туђе ти песмом китио,
 А гробова наших ниси се сетио.
 Ту немарност твоју не могу поднети!
 За таквог унука јел' вредно умрети?“
 — Нит' сам будан био нити сам заспао,
 На колена ја сам пред том главом пао:
 Као какав кривац што одговор нема.
 Покрио сам лице рукама обема;
 Осећ'о сам сузе низ лице ми теку,
 Као жеравица образе ми пеку;

Далеко у прошлост мисли ме однесе. ЛЕСКОВАЦ

А саме се речи из груди отеше:

„Нисам те се сећо у година младим,
Требале ми сузе да старост засладим.

Певао сам песме ја српскомé роду,

Пев'о сам Косово, певао слободу.

Провео сам живот као и ти исти

Без икакве своје себичне користи.“

— Нит' сам будан био нити сам заспао,

Лешину без главе ја сам угледао:

Диже се полако из кржаве пене.

Па рашири руке и загрли нене.

Лав и магарац.

Лав, господар свију у шуми зверова,

Подиже се једном да потражи лава,

Са собом поведе још једно живинче.

Знате добро које — магарца да риче,

И да риком својим животињу јави,

А лав у заседи да хвата и дави.

Магарац је свуда по шуми рикао,

И сву животињу са гласом дизао.

Од његове рике све се поплашило,

Мислили су бог зна какво је страшило

Лав је дочекив'о и редом хватао.

У том и магарац беше с' примакао;

Види лов уловљен, па лаву с' окрене
 И гордо му рече: „то је све од мене!
 Ето види сада, ког се већма боје,
 Или гласа мога или власти твоје?
 И ти мораш лаве, признати ми сада,
 Да је приличније да магарац влада.“
 Смејући се лав је њему говорио:
 „Да те не знам ко си, и ја б' с' уплашио.“

Лав и лисица.

Лав остари врло и почне мислити
 Како ће се јадан од сада хранити;
 Јер тако је слаб већ, једва с' може дићи;
 А камо л' да може зверче које стићи;
 Уздајућ' се у лов црк'о би од глади:
 За то се домисли друго шта да ради.
 Ишто с' не може свршит снагом и љутином
 То покушат' ваља може л' се вештином:
 Лав с' учини болан, у пећину легне,
 К'о да је при смрти тако се отегне.
 Кроз све шуме новост одмах се рашчује,
 Да лав силни, страшни, на смрти болује.
 Животиња многа поврви пештери
 Да посети лава и да се увери.
 Како које дође а лав га удави,
 Па га у пећину за ручак остави.
 У том лисица на врата привири,

Жалостиво лав јој обе шапе шири:
 „Ходи кћери моја, утехо и дико!
 Све за тебе питам, где си за толико?
 Мени веће стигла невоља и старост,
 Ја умирем, ево савлада ме слабост;
 За то ходи брже да се загрлимо.
 И за навек веће да се опростимо.“
 „ — Прости немам када, дошла би ти и ја, —
 Но и страх ме хвата — одговори лија, —
 Јер многе трагове видим к теби тамо,
 А ни једног трага од тебе овамо.

Вук, бикови и лисица.

Ливада се једна — сваком оку мила —
 Са зеленом травом крај шуме пружи­ла,
 На њој три су бика пасли скупа траву.
 Један другом свагда заклањали главу.
 Толико су пута вукови несити
 Ударили на њих ал' бише одбити.
 Док су сва тројица слож­но се бранили
 Вукови су туђим месом се хранили,
 Тад један вук зовне стару варалицу,
 Ону, дугог репа, лукаву лисицу;
 Па је пошље њима те их позавађа,
 Бикови с' растану и почне се свађа:

Сва три бика редом гледе се попреко,
 Један од другога уклони с' далеко;
 Један другог мрзи, сваки гледа за се,
 Један од другога надалеко пасе.
 Тад' онај вук скочи, лако једног свлада,
 Крв његову пије а другој се нада.
 Тако сву тројицу, једног по једнога
 Прождере, ал, не вук, већ њина неслога.

Петао и дијамант.

Један је петао љубре чепркао
 И случајно драги камен је нашао;
 Два три пут узе га у кљун да изеде,
 Ал' га опет пусти, камен се не једе.
 Најпосле га сасвим био отурио,
 Па је жалостиво онда говорио:
 „Сада видим да су сви на свету људи
 Врло чудновати и готово луди,
 Кад камичак овај и овако мали
 Сваки од њих цени, жели га и хвали;
 Ја б' волео него све камење ово,
 Да сам наш'о једно зрно јечменово.
 Шта користи мени што се он прелива,
 Кад у њему нема никаква јестива,“

Кокош и жена.

Домаћица једну кокош је имала
Која сваки дан јој по јаје давала;
Али домаћици то не беше дости,
Већ хтела је више да јој јаја носи,
Па је почне више и више зобити.
Кад с' кокош угоји, престаде носити.

Жаба и бик.

Једном нека жаба бика је видила,
Па жабама другим онда беседила:
„Само да ја хоћу, за тренутак овај
Ја бих могла бити колико бик онај.“
Говоре јој жабе: „Немој лудовати,
Где б' могла бити колик' бик роғати!
— Онда она жаба почне с' надимати
И остале жабе крај себе питати:
„Јесам ли достигла величину бика?
— Ниси, ниси!“ — свака жаба јој повика.
Онда она опет надме се још више,
Ал' јој трбух пуче, црева искочише.

Во и комарац.

Један во у пољу мирно преживао,
А мали комарац на рог му је пао;

Па му почне онда тијо беседити:
 „Ако сам ти тежак, ја ћу одлетити?“
 — „Нисам осетио ни кад си дошао,
 Нит' ћу осетити кад будеш пошао;
 Ја те не знам да те на свету и има!“ —
 Во му одговори, па даље прежива.

Миш и лав.

Једног летњег дана на тешкој врућини,
 Лав је тихо спав'о у својој пећини.
 Један миш несташан мировао није,
 Веће му претрчи хитро преко шије.
 На то с' тргне од сна, лав, та силна хала;
 То лисица виде, па му се смејала:
 „Зар ти, лав велики, што се к'о цар славиш,
 Од малог миша, тако да се плашиш?“
 Лав чељусту своје смешећи с' отвори,
 Па лисици онда тихо одговори:
 „Не бојим се миша, ал' ми мило није,
 Кад ја спавам да ми трчи преко шије,
 Нећу да се такав обичај уводи, —
 Кад ја спавам нека све далеко ходи.“

САДРЖАЈ

	Страна		Страна
Пролетке	5	Лист	65
Црногорски ускок	6	Магаре	65
Доситијева реч	7	Полазак добровољаца	
Надежда	7	из Србије 1848. год.	70
Роса	8	У бој	73
Задовољство	9	Година 1848.	74
Сласт у отрову	10	Година 1849.	76
Кнез Лазар	11	Српски уздисај	80
Марко	12	Среќа	81
Мрав	14	После Душана	82
Бој петлова	14	Крај Дунава	83
Босна	23	Здравица	87
Нећу чекати	26	Праведни Товије	85
Венац	26	Напис на гробу једног	
Невиност	27	псета	86
Ветру с Косова	28	Загонетка	87
Походе	30	Први корак у свет	89
Приморцу	31	Последње певање	91
Уздисај из вароши	32	Извор утехе	94
Ништа	34	На гробу Наполеона I	95
Шта желиш	37	Страшна ноћ	97
Једној Пољкињи	39	Утеха	90
Острву Ригену	41	Где је најбоље	100
Учитель и црквењак	42	Лудвику XIV	101
Остављена	43	Лудвику XVI	101
Песма жалосна	44	Песма о Душану	102
Сонет г. Мишељу	46	Сабор у Крушевцу	124
Под воћком	47	Поздрав	134
Леопора	50	О Новој 1852. год.	141
Две руже	60	Овогодишње пролеће	147
Дим. Матићу	61	Највећи брег	149
Ал' —	63	Месојеђе	151
Теби само	64	Луки Лазаревићу	161

	Страна		Страна
Баче и срећа	161	Две жабе	200
Лав и миш	162	Лисица и петао	200
Медвед и пчела	164	Магарац и жаба	201
Лавица и лисица	164	Магарац	202
Јелен	165	Лав и зец	203
Нађеној ружји	187	Лисица и купина	203
Песма Лаури	168	Славуј и кукавица	204
Молитва игуманова	185	Лисица и лав	205
Марко и лопта	187	Гавран и лисица	206
Совуљага	188	Езон и магарац	206
Болестан гавран	188	Покрај Рајне	207
Старцу самцу	189	Рибарска кћи	200
Несрећа	190	Кошуља	210
Кукавица	191	На обали Океана	212
Мати	191	Виђење	216
Кос у кавезу	195	Лав и магарац	217
Лисица и тигар	195	Лав и лисица	218
Дивљи вепар и лисица	196	Вук, лисица и бикови	219
Лав и медвед	197	Петао и дијамант	220
Лисица и гавран	197	Кокош и жена	221
Јелен и лоза	198	Жаба и бик	221
Раст и трње	198	Во и комарац	221
Пас и његова сенка	199	Миш и лав	222

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
РАДНЕ ДОМА
ПЕСКОВА

ЦЕЛОКУПНА ДЕЛА

Љубомира П. Ненадовића

КЊИГА ДРУГА

== ТРЕЋЕ ИЗДАЊЕ ==

НАКЛАДОМ

Књижаре Љ. Јоксимовића у Београду

БЕОГРАД

Нова модерна штампарија Миливоја Бођанског, Југовића ул. 10

1912.

Снага народа.

И преби се сабља бритка,
И златна се круна смрви,
И сврши се страшна битка,
И потону све у крви.
Мртва леже цара оба,
Лежи барјак до барјака,
Лежи јунак до јунака;
Небо озго свод је гроба.
Колико је поље равно,
Нигде живе душе нема,
Притисла га мртва тела,
Што падоше овде славно.
И тамна се ноћца спусти,
Те покровом црним покри,
И у скуте своје обви,
Сав предео овај пусти.

Кроз тишину страшну ову,
Један топот иде ближе,
Докле наред поља стиже:
Јунак један коња јаше.
Наред поља тужно стаде,
Око себе гледа јаде,

Гледа пропаст славе наше.
 Поломљена бојна копља,
 Погажено златно рухо,
 Изломљене љуцке груди,
 Исечене десне руке.
 Писну јунак као гуја,
 Јуначко му срце пуче;
 На коњу се он превија,
 И из гласа он јауче:
 „Авај мене до зла бога,
 Авај мене несрећнога!
 На време сам свагда стиз’о,
 Где се олтар славе диз’о,
 Где се српско име брани;
 А данаске дођох доцкан
 На Косово, на Видовдан:
 Да заједно с браћом будем,
 Да заједно с браћом умрем.
 На што ми је живот више!
 Што да носим сабљу ову?
 Кад јунаци бојак бише,
 Мене не би на Косову!
 Све је, све је овде пало
 Што јуначки живот’ знало;
 Само оста један Марко,
 Да све ово види ,вако,
 Авај мене и до века,
 Чему с’ надах, — шта дочека:“

Па потеже сабљу оштру,
Да прободe своје груди.

То с планина гледа вила, —
Па се вила јадy сети
И одозго млада слети,
За руке га ухватила.
Марко с' трже да се бори,
А кроз плач му вила збори:
„Јадан Марко, стани мало:
Суђено је тако с неба.
Доста их је доста пало,
Тебе народ јоште треба.
Срушена је српска слава,
Српска срећа и држава;
Ал' то није цигла беда,
Веће прва првог реда.
Стотинама горих зала,
На твој тужан народ чека
Да с излије као река, —
А Косово, то је шала.
Опустеће земље твоје,
Сурваће се манастири,
А Турчин ће да се шири,
Где дворови српски стоје.

„Свуд ће Србин зло да страда:
Згазиће се српска њива,

Заурла ће зверад дивља,
 Расплашиће српска стада.
 Судбина је неба строга!
 Изгинуће много света
 Од Турчина овог клета; —
 Изтурчиће с' браћа многа,
 Богаство ће с' твог народа,
 Као пусто растурити.
 Гомилама у туђ свет ће
 Од зла с' овог одселити:
 За њима ће напаст ићи,
 И тамо ће зло их стићи.
 Опустиће цркве ове,
 Сам остаће камен ови,
 Умукнуће српско звоно,
 Нит' ће имат' ког да зове,
 Да се Христу богу моли.
 Кроз ове ће земље гуја
 С подигнутом главом ићи
 А Србин ће да се крије
 Међу стене и урвине,
 Где ни зверка не сме сићи.
 Бос, гологлав, гладан, жедан,
 По шуми ће да се ломи;
 Од зверова неће с' крити,
 Турчин ће му зверка бити,
 Сећа ће се своје славе,
 Својег царства и државе,

Сећаће се, Марко, тебе,
Нити ће те ко да криви, —
Спомињаће твоје име,
И шаптаће један другом:
Марко јоште негде живи.

„Српско име, српска вера,
Утеха ће њему бити,
На грму ће крст изрезат.
И пред њиме сузе лити.
Уздисаће Србин тихо,
Ал' га неће чути нико.
Колико је плавог свода,
Србин данас нема рода.
Сам се тук'о, сам пропао,
Сам ће дуго он да страда;
Сам ће јоште он да трпи
Што год има љуцких јада.
Али вечност нема краја,
Неће тако доквек бити,
Србија ће с' помладити,
Сети ће се свога раја.
Сам ће Србин треском треснут',
Сам ће сломит' ланце своје,
Сам ће себе он васкрснут', —
Сам ће стати на видело
Где народи други стоје.

„И с крвавог овог поља,
 Поникнуће слава боља.
 Одавде ће на све стране,
 Да с' разнесу тужни гласи;
 И гусле ће да одбране
 Да се понос не угаси.
 Народ онај смрти нема,
 Изгубљеном који битком
 Прослави се више, него
 Други народ са добитком.
 На Косово Срб ће дуго
 Горко, горко уздисати.
 Али га се стидет' неће —
 Оно ће га подизати.
 У песми ће певати га
 Од данаске па до века;
 Косовом ће да се дичи,
 Оно ће му бит' челенка.
 А Турчин ће да се стресе,
 Кад Косово помене се.

„За те Марко смрти нема,
 С тобом судба мисли друго;
 Ти ћеш живет' живет' дуго,
 Нов се живот теби спрема;
 Али дуго ти ћеш спати,
 И за себе нећеш знати,

А кад буде дошло време,
 Да се дигне српско племе,
 Да огледа своју снагу
 И поврати круну драгу;
 Дигнућеш се, Марко, и ти, —
 А ја ћу те пробудити.“

Па је белом руком вила,
 Узду Шарцу ухватила,
 Одведе га у планину,
 У планину у Урвину,
 Где још није дошла нога,
 Ког човека самртнога.
 Кад кад само с' ор'о вије,
 Друго ништа дошло није.
 У пећину Шарца смести,
 И даде му смиља јести,
 Покрај њега спусти Марка, —
 Болан Марко једва дише:
 Срце пукло, тек уздише, —
 Притисла га слабост јака.
 Па исцеди биљку једну, —
 Биљка ова земска није,
 И даде му, те он попи:
 Марко заспа, очи склопи.
 Та је биљка бесмртије.
 Па му вила сабљу узе,
 И по сабљи проли сузе;

Однесе је сињем мору,
 Остави је у Црну Гору;
 Там' у онај камен тврди:
 Да се онде сунца грије,
 Да се турском крвљу мије,
 Да је рђа не нагрди.

Спава Марко, дуго спава,
 И у сану својем гледа,
 Како с' гаси српска слава
 Од напасти и од беда.
 Види кроз сан Србе своје
 И синове Лазарове,
 Где с Турцима с' они друже
 И султану турском служе;
 Још дубоко броде море,
 Те се за туђ престо боре.
 И цареву ћерку види
 У харему султанову;
 И у сну се Марко стиди,
 За срамоту српску ову.

Спава Марко, дуго спава,
 Без мицања и без јава.
 Кроз сан виче јаничаре.
 Где се по свој земљи шире,
 И где руше манастире,
 И дворове српске кваре.

А с његове беле куле,
 Чује хоџа где ликује.
 Види земљу поплављену,
 И градове освојене,
 Види веру погажену,
 Види цркве разорене.
 Види браћу, где се турче,
 И корану турском уче.
 У сну Марко руком ману
 Да удари по корану:
 Скендер-бег се славни диже,
 За њим уста света сила,
 Ком слобода беше мила,
 И већ близу Марка стиже.
 Ал' Маркова рука клону,
 И крај Марка опет паде:
 Све се стиша и пропада,
 И у ропство све потону.
 Спава Марко, дуго спава,
 Без мицања и без јава.
 У сну му се кожа јежи:
 Види старца патријара
 И племена српска стара,
 Где с народом у свет бежи.
 Носи име, веру, жеље,
 Носи своје светитеље.
 Види, где их Турци стижу,
 Да их с лица земље збришу.

— Спава Марко, дуго спава,
 Без мицања и без јава.
 И у сану своме гледа,
 Беспе Турке од победа.
 Чује кроз сан врисак деце,
 Чује јаук тужних жена.
 Види пропаст свог племена,
 И спаљене види свеце.

Спава Марко, дуго спава,
 Без мицања и без јава.
 Занео га тешки сане,
 Не зна за ноћ ни за дане.
 Не зна, кад му зима дође,
 Не зна, кад му лето прође.
 Занела га бољка клета,
 Не зна ништа овог света.
 Ал' осећа снагу нову, —
 Чује, где му срце куца.
 Чује, многа пушка пуца;
 Чује да га Срби зову.
 Ал' не може главе дићи.
 Камо л' браћи у бој ићи.

Спава Марко, дуго спава,
 Без мицања и без јава.
 Ал' тај санак, санак лепи.
 Снагу Марка снажно крепи.

И сав народ већ осећа,
 Да је близу српска срећа:
 Баца пушке, гусле гуди,
 Краљевића Марка буди.
 — На један пут глас му с' јави
 Као с лађе која с' дави.
 Ужасно се Марко трже,
 И подигну мало главу;
 Ал' још нема снагу праву, —
 Топузом се само врже:
 Далеко му топуз паде,
 Шумадија сва устаде;
 Полетоше на све стране,
 Турске главе обријане.
 Чује Марко своје име —
 Чује борбу неку јаку,
 Па је у сну мило Марку;
 Ал' му нема посестрима.
 Гледа Марко, у сну гледа
 Душанова славна чеда, —
 У слободи где с' веселе
 И спремају своје руке,
 Да терају даље Турке,
 Да постигну све што желе.
 Чује Марко са свих страна
 Српска грла раздрагана.
 Од милина с' Марко смије
 Од радости сузе лије.

Много пута он је хтео,
 Да отвори своје очи,
 Па да у бој љути скочи,
 Макар главе не изнео.
 Ал' то вила није дала.
 Јер му снага беше мала.
 Спава Марко, јоште спава,
 Буновна му тешка глава.
 У сну види где с' олуја
 Из далека страшна диже:
 И обори престо многи,
 До Стамбола ал' не стиже,
 Чу имена нека стара:
 Чу војводу, патријара,
 Али даље више ништа,
 Све с' ућута, све се стиша.

Спава Марко, али чује
 Где се учи, спрема, ради,
 Где се лије, струже, кује,
 У потаји круна гради.
 Чује звона из Крушевца,
 И топове с Крагујевца; —
 Види сабљу, где му с' блиста,
 К'о сунчана зрака чиста.
 Види да се рађа зора,
 Од Балкана па до мора.

Да се свако Српче диже
И Косову иде ближе.
И осећа своје груди,
Да му брекћу од једрина,
Чује врисак свог Шарина
Једва чека да с' пробуди.

Па он кроз сан вилу виче:
„Где си вило, вило бела!
Што си ми се 'нако клела,
Пробуди ме, зора свиће!
Па да питам 'холе Турке,
Ком чинише 'накве муке?“
— Бела му се вила јави.
И за руку њега узе:
„Устај, Марко, гони Турке,
Сиротињи бриши сузе.
Топузине твоје ево,
И ево ти сабље бритке!
Косова ти поља ено,
Чекају те славне битке
Сад је снажно српско племе!
Устанку је дошло време.
Устај, устај горе, Марко!
Родило се сунце јарко,
Да осветиш ти Косово,
И подигнеш царство ново.“

Зора.

Нешто нам се ваља, ваља иза брега,
Топли ветар дува, није груди снега.
Није тварка мала, јер се земља тресе.
Није авет каква, јер свако радује се.
То је наше сунце, сунце наше мило,
Које нам се дуго и предуго крило.
То је наше сунце, иде да се роди,
Да од црног мрака земљу ослободи;
Да огреје руке, смрзнуте одавно,
Да у једно скупш српско племе славно;
Да утеши оне, што се плачем гуше,
Да просвети светом хришћанске душе.
Да утврди веру, народност и слогу,
Да подигне олтар славенскоме богу.
То је наше сунце, ми га познајемо,
За то сви на ноге горе устајемо.
— Но будите спремни, оно што се ваља,
Кроз крваву зору народима с' јавља.
Кроз црвено море народ мора проћи,
Да може из ропства у слободу доћи.

Стамболу.

Земља се тресе, јежи се море,
Небо се мути, листају горе,
Војске се крећу, барјаци с' вију;
Славени с' дижу да Турке бију.
Стамболе горди, у море тони!
Силна је рука која те гони.
Одавно ти си' страшило људи,
Време је да се и теби суди.
Штедео никог на свету ниси,
Највећи крвник на земљи ти си.
Градове, земље, државе многе,
Метнуо с' гордо под твоје ноге;
С човеком ти си нечовек био,
Куд си се мак'о, крв си свуд лио!
Светињс било за тебе није,
Побожност твоја, отров је змије.
Све што је добро, с тебе је пало,
Прождер'о ти си, несита хало!
Сад ти се пропаст од свуда спрема; —
Злодеју, за те милости нема.

Општа кућа.

Просуло се вино из Маркове чаше,
Те нам порумени све брегове наше;

И у свако срце, што се српско зове,
 Ули нову снагу и надежде нове.
 То небило вино из Маркове чаше,
 Већ румена зора, буди земље наше:
 Устајте, устајте, свима зора свиће,
 Сви на пос'о хајте, сваком посла биће.
 Та општа је кућа што се сада гради,
 Највећи, најмањи, нека на њој ради.
 Нек не жали нико живота, имања,
 Да нам кућа наша не буде најмања.
 Већ да у њој могу сви заједно стати,
 Сви, које год роди права српска мати.
 Да нам кућа буде велика и јака,
 Као што су куће осталих јунака.
 На сваком огњишту да се Србин греје,
 А не да се грчи испод туђе стреје.
 Устајте, устајте и стари и млади,
 Та општа се кућа општински и гради.

1862.

Селим-паша.

Јоште нигде зоре није,
 Селим-паша поранио:
 У шатору каву пије.
 А од јада потамнио.

К себи зове Мехмед-агу,
 Старог хоџу из Мостара;
 До себе га он посади,
 Па му онда проговара:

„Не чуди се, хоџа стари,
 Што сам јутрос 'вако сетан;
 Но кажи ми неке ствари,
 Ти си мудар и паметан.

Та многе си књиге штио,
 И мо'ш много погодити;
 Ја сам чудан сан уснио,
 И чудо ће неко бити;

Диже с' облак са Ловћена,
 Каквог ико до сад виде;
 Па не оде Дурмитору,
 Куда сваки облак иде,

Већ окрете ка Мостару,
 Преко брда и литица.
 Црн је облак као земља.
 А пред њим је ор'о тица.

Па кад беше изнад мене,
 Млазови се отворише;
 Нигда нисам ја видео,
 Плаховите такве кише.

Па почеше севат' муње,
 Гром за громом удараше;
 Потопи се цела војска,
 Све пропаде што би наше.

Ор'о диже с' на крилима,
 У висину к небу плаву;
 А вук један оде долом,
 И однесе моју главу.“

— Замисли се Мехмед-ага,
 Стари хоџа из Мостара,
 Замисли се, па он онда
 Тихо паши одговара:

„А шта ћу ти казивати,
 Када ти се само каже?
 Изгинуће твоја војска,
 До последње твоје страже.

Црн је облак Црна Гора,
 Удариће ко бујица;
 Пред њом биће кнез Никола,
 То је она ор'о тица.

Што су муње и громови,
 По свом свету то ће с' чути;
 У том боју несрећноме,
 Ти ћеш, пашо, погинути.

За тим оба умукнуше, —
Даљем збору места није.
Селим-паша тутун пуши,
Мехмед-ага каву пије.

А у зору глас допаде:
Кренуо се кнез Никола;
Ал' се не зна куд је пош'о,
Пут Мостара ил Стамбола?

Сав пребледе Селим-паша, —
Страховити глас га уби;
Али хитро с војском пође
Он на сусрет својој судби.

Иде војска дању, ноћу,
Нема часа да с' одмори;
Иде војска невесела,
Нико ништа не говори.

Пред њоме је Селим-паша,
А до њега Мехмед-ага,
Сваки облак њима с' чини,
Да је војска Карадага.

Осврћу се на све стране,
Препадне их свака птица;
Њима с' чини виде вука,
Где год има долиница.

„Ну, — певајте море који!
 Још је царство наше јаче.“
 Како ћемо певат' пашо,
 Кад у сваком срце плаче?

Остависмо лепу земљу,
 Где живесмо ми у миру;
 Остависмо децу своју
 Преко мора у Мисиру.

Све је тамо, пашо, друкче:
 Нема кише нема снега,
 Равнице су као море,
 Нема шуме нема брега.

А овуда полумисмо,
 Ове наше јадне ноге.
 Веругајућ' тамо амо
 Кроз брегове ове многе.

Како ћемо певат', пашо,
 Кад нас водиш у бој клети,
 Где су сами Црногорци,
 Којима је дика мрети?

Ми бранимо сада оно,
 Што с' не може одбранити:
 Срушиће се царство турско,
 И не може друкче бити.“ —

— Иде војска, даље иде,
Кроз врлети и камење;
Час низ брдо доле слази,
А час опет горе с' пење.

Селим-паша још три војске,
И три паше с њима срете:
Па пођоже сви заједно,
Црногорске траже чете.

Без судбине смрти нема! —
То је душа њиној вери;
Иде војска плаховито,
Али сваки корак мери.

„Ну, — каква је оно доља,
Што раставља крше ове?“
„— То је пашо чудно место:
Вучји До се оно зове.

Нигда оно само није, —
Познају га добро Турци:
Ил' се каква чета крије,
Ил' урлају бесни вуци.“

Иде војска као мрави,
Нема поља, где ће стати.
Велика је турска сила,
Страхота је погледати.

— Пуче једна танка пушка,
 Пуче друга, пуче трећа!
 Закликташе Црногорци,
 А заигра српска срећа.

Би рекао, сваки камен
 Претвори се у јунака:
 Пада зрно као киша
 Кад удари из облака.

Ал' се Турци не помичу,
 Већ жестоко огњем бију:
 Две се вере сукобиле,
 Те јуначку крвцу лију.

Пролама се небо плаво,
 Дубраве се пусте оре:
 Црна Гора и Азија,
 Међу себе ту се боре.

Наједанпут умукоше,
 Црногорске пушке танке:
 А затутње сва долина,
 Потеклоше ноге лаке.

Опет клићу Црногорци, —
 Ножеви се само сјају;
 Ни рођена браћа више,
 Од крви се не познају.

Беж'те, јадни Турци, беж'те!
 Ножеви су као гује;
 Ал' утећи не можете,
 Кнез Никола собом ту је.

Осврн'те се, да видите,
 Црногорци како секу;
 Осврн'те се, да видите,
 Кнез' Николу на зеленку.

— Цео летњи данак ту се
 Страховити бојак био;
 И све с' оно испунило,
 Што је Селим-паша снио.

А глухо је доба ноћи,
 Мехмед-ага кроз све страве:
 На плећима својим носи
 Селим-пашу ал' без главе.

Нови ускок.

У Мостару младђ Туре
 Само рујно вино пије,
 Само седи, само пева,
 У тамбуру ситно бије:

„Бекрија сам, вино пијем,
 Бињација, коња јашем,

Нишанџија, пушком бијем,
Мегданџија, сабњу пашем.

Служим цара пет година,
Ни паре ми дао није;
Пропаде ми очевина,
Поједоше Османлије.

Сад бегови већ не стоје,
К'о што негда они бише:
Поцепа се моје рухо.
Не види се срма више.

Где су негда куле биле,
Мојих славних прадедова,
Гуштери се онде легу,
На огњишту расте зова

Оџаковић ја сам прави,
И паше ме бегом зову;
Па не могу плуг узети
Да њим орем земљу ову.

Од Мостара до Стамбола,
Кажу има триста сата;
А одатле још толико
До царевих златних врати

Хоћу поја'т коња мога,
 И у Стамбол хоћу поћи,
 Ударићу кроз Косово,
 Кроз Једрене ја ћу проћи.

Па кад кажем томе цару
 У Стамболу на тенани:
 Или царуј, к'о што треба,
 Или царуј ил' се мани.“

— Тако пева Туре младо,
 Па тамбуру ситну хити;
 А окрете рујно вино
 К'о Краљевић Марко пити

Пије вино, ал' у вину
 Помешане пије јаде;
 Обузе га тешка туга,
 На лице му тама паде.

Како му је у мислима,
 То не може нико знати;
 Пије, али сваку чашу
 С уздисајем тешким прати.

Кад се вина напојио,
 Он тамбуру опет узе,
 Уз тамбуру пева песму,
 А уз песму роњи сузе:

„Зна се, да је негда било
 „Српско царство поносито,
 Било силно, било јако
 Као море валовито.

Спомињу се још цареви
 У Призрену што седеше;
 Спомињу се још војводе
 К'о змајеви што летеше,

Али нека судба дође.
 Те уништи ту државу;
 Сруши цркве и градове,
 И потамни српску славу.

Зна се, да су моји преци
 Били Срби православни,
 И тукли се на Косову
 Исто као Лазар славни.

Кућа моја негда беше
 Српском роду права дика!
 Родило се у њој, кажу,
 Седам добрих свештеника.

Још налазим њино рухо
 У скрињама сакривено;
 С крстовима и словима
 Сухим златом извезено.

Јоште имам еванђеље
 Што нам свети Сава дао;
 Отац ми је тако прич'о,
 При смрти га целивао.

Велики је српски народ,
 Има Срба на све стране;
 Свуд су они нападнути,
 Ал' с' јуначки свуда бране.

Још уморни они нису,
 Још певају, вино пију;
 Где је који, сваки за се,
 Још косовски бојак бију,

Јоште живи српски народ,
 Јоште није све пропало;
 Косово је повор тешки,
 Ал' све није прогутало.

Оста једна искра мала
 На све стране што се блиста,
 Брани име и слободу,
 Брани праву веру Христа.

Сад осећам, где ми срце
 У прсима живо бије;
 Та српска је крв у њему.
 Ту ни капље турске није.

Нећу ни ја у Стамбол,
 Не треба ми султан више:
 Има за ме бољег цара,
 Има један владар ближе.

Нећу више Турчин бити,
 Нећу купит' турску чету;
 Хоћу поћи на Цетиње,
 Да с' поклоним светом Петру:

Да целивам све иконе
 Наоколо на олтару;
 Да пољубим десну руку
 Црногорском господару.

Па да кажем онда њему,
 Нека цела Босна чује:
 Царуј, кнеже, царуј тако:
 Султан више не царује:"

— Тако пева Туре младо,
 Па на ноге горе скочи:
 Прекрсти се крстом три пут',
 И убриса своје очи.

Весело му лице сину,
 Анђели му мисли воде:
 Јеванђеље старо узе,
 На Цетиње равно оде.

Груда земље.

Муктар-пашу султан кара,
 У Стамболу на дивану;
 „Зашт', Муктаре, рђо стара,
 Не би јунак на мегдану?

Ја ти дадох сто тисућа
 Одабране војске моје,
 Да попалиш оно кућа,
 На Цетињу што-но стоје.

Да умириш кнез' Николу,
 Што ми не да нигде стати;
 Што ми не да у Стамболу
 Ни по' часа мирно спати.

Он је глава једног јата,
 Он предводи Црногорце;
 Он је извор овог рата.
 Он покрете Херцеговце.

Њему треба отпор дати,
 Он је страшан царству овом:
 А ласно је војевати
 Са ћесаром и Московом.

Знаш ли, паишо, кад си хтео
 Поћи на ту горску страну,
 Како си се мени клео,
 На ћитапу алкорану:

Заложнио с' твоју главу,
 — Ту су биле паше многе —
 Да ћеш земљу црногорску,
 Ти пред моје метнут' ноге.

А ти оде, па зачама, —
 Та то треба да ти с' плати!
 Војска паде у биткама,
 А ти један здрав се врати.

— Па је сада, пашо, право,
 Да осветим главе њине:
 За то ево целат стоји,
 Да и теби главу скине.“

До земље се Муктар-паша,
 Клања цару по три пута;
 Па се онда тихо маша,
 Свиленога царског скута:

„Аман, царе, све је тако!
 Па што ћу ти и ја крити!
 Црна Гора наш је пак'о,
 Већ не може црњи бити.

Удар'о сам са свих страна,
 Војска твоја борила се;
 Војска твоја одобрана
 Међ' кршеве сломила се.

Оно царе није земља,
 Као што су земље друге,
 Већ градови од камења,
 Нигде стазе, нигде струге.

Она земља што год роди,
 То је само јунак прави:
 Живи, слави и слободи,
 Свуд победи где се јави.

Оно, царе, нису људи
 Као што је свет остали;
 Већ змајеви то су љути,
 Од којих се небо пали.

Кнез Никола, царе није
 К'о краљеви други што су;
 Као ор'о он се вије,
 Кад се за њим војска осу.

Да си откуд, царе, био
 На крвавом Вучјем Долу,
 Ти се не би уставлио,
 Ни у самом твом Стамболу,

Ударише изненада
 Црногорци к'о варнице:
 Учинише триста јада,
 Отворише свуд кланице.

Исекоше војску нашу,
 И топове освојише,
 Погубише Селим-пашу,
 А Османа заробише.

Ту бих, царе, пао и ја,
 Да не беше једног чуда:
 Сачува ме хамајлија,
 — Црногорске земље грудиа.

То са собом ко год носи,
 Њега зрно свуд облеће;
 Тај од пушке црногорске
 Погинути нигда неће.

Аман, царе, немој сада
 Овде сећи главу моју;
 Заклетва је моја права,
 Ја испуних жељу твоју.“

Па извади из недара
 Једну груду црне земље:
 Пред ноге је цару баци,
 Да је види цар од жеље.

Цар се трже и повика:
 „Не дајте ме, — сад ме спас’те!
 Не видите л’, како грудиа,
 Страховито брзо расте?

Уклон'те је испред мене,
Грозница ме од ње хвата;
Гле! — сви ћемо погорети,
Ето из ње сева ватра.

Та ето се ваља к мени, —
Свега ће ме раздробити!
Није грудa, него сабља, —
Та све ће нас поморити!

Аман, аман, Обилићу!
Та ево ти круна ова! —
Јесам Мурат, али нисам
Онај Мурат са Косова.

Турска земља, — само гробље! —
Свуд невино крв се пуши.
Не дајте ме! — беж'те Турци! —
Царевина сва се руши.“

— На ту вику, са свих страна
Дотрчаше слуге хитре,
И бацише ону груду
У таласе морске бистре.

Ал' се диже страшна бура,
Заљуља се сиње море;
Замути га грудa земље, —
Грудa земље Црне Горе.

Затрептеше све обале
 Од тутњаве и од жеке:
 Задрма се сва Европа,
 И Азија чак до Меке.

А кроз Стамбол на све стране
 Телал виче к'о никада:
 „Султан Мурат полудео, —
 Султан Хамид цар је сада.“
 1876.

Острог.

I

Код Острога на висини,
 Код Острога у планини,
 Кнез Никола сабор чини,
 У по ноћи у тишини.
 Код њега су сви главари,
 Све војводе и сердари,
 Четовође, барјактари,
 И сенатор сваки стари,
 Све јунаци одабрани
 Каквих игда до сад било,
 Откад с' ово гнездо свило,
 Да планине ове брани.
 Забринути они стоје,

Као стена они ћуте,
У мислима на зло слуте:
За Црну се Гору боје.

Кнез Никола збор отвара,
Па им тихо проговара:
„Црногорци соколови!
И у срећи и несрећи
Нико од вас није већи,
Знајте да су зли гласови,
Силна војска турског цара
Ударила са пет страна
И то једног истог дана,
Пали, руши, коље, хара.

— Прва војска од Скадрана:
Арнаутске оне злице
Ударили пут Црмнице.
Прешли преко Сутормана.
Црмница нам жито даје,
Црмница нам вино даје;
Црмнице је мени жао,
Ја бих за њу живот дао.

— Друга војска с већом силом,
Ухватила пут долином,
Па од тврдог града Спужа,
Уз реку се Зету пружа.
Али-Сајиб-паша горди
Ову војску собом води.

— Војска силна, војска трећа,
Много јача, много већа,
Из ненада, нечекана,
Ударила од Берана.

Пред њом Мехмед-Али-паша
Роби, пали села наша.
Пропиштали соко-тићи
Васојевићи.

И ако су на Косову,
Кнез-Лазару одоцнили;
Ал' су први поранили,
Те су к нама прискочили.
Ја бих за њих живот дао,
Толико је мени жао!

— А четврта војска иде,
Сва од ага и бегова.
Уставит' се неће нигде.
Док не дође до Грахова.
„Натуштено са свих страна,
Као до сад нигда прије;
Ал' то јоште ништа није,
Према војсци Сулејмана.
Он је силу сакупио,
Све војника, све низама;
Тврду Дугу проломио,
И ето га сутра к нама.

Четрдесет пет хиљада,
 К'о планина што се креће.
 С њим ће поћи Никшићани,
 Потурице оне љуте,
 Да пред њиме они иду
 И казују наше путе.

„До Мостара, Метохије,
 Српске душе живе није.
 Где год турска војска била —
 Сву је земљу опустила.
 — Херцеговци сви јунаци,
 Оставили куће своје,
 Под оружјем они стоје;
 Кржави су њини кланци.
 Тврди вером, верни роду,
 Бојак бију за слободу:
 Поносито српско име,
 Бране танке пушке њине,
 То им само још остало,
 А друго им све пропало.
 Њиве су им погажене,
 Куће су им порушене.
 А кроз ова брда хладна,
 Њина чељад бежи гладна.
 Херцеговце мени жао,
 Ја бих за њих живот дао.

Један живот, пет мегдана,
Пет мегдана једног дана.

„Свега турске силе сада,
На тајину што се броји,
Што прам' Црној Гори стоји,
Сто топова, сто хиљада.
И сви они напред ходе,
Неће нигде да с' уставе;
Намера је њина тврда,
На Цетињу да с' саставе
Да униште Црну Гору,
Као нигда од Косова,
Па без бриге да сви онда,
Крену доле на Москову.
„Ето ја сам све вам каз'о,
Ето сада све видите.
Говорите Црногорци:
Говорите шта мислите?
— Али знајте у мени је
Још весело срце моје:
Црна Гора сама није,
Бог и Руси с нама стоје.“

Тако збори кнез Никола,
Па подиже капу с главе;
И помену име бога.
И помену светог Петра
И Васиља Острошкога,

Па весело по сабору
 На војводе своје гледи.
 Згледаше се поглавари,
 Ко ће први да беседи.

Читав збор је успламтео,
 Свак на живој ватри гори;
 А Вукотић Петар уста,
 Тихо уста, тихо збори:
 „ — Велика је сада сила
 Црну Гору опколила.
 Повила се као гуја
 Од Румије до Грахова,
 Сто хиљада, сто топова,
 Иде народ ка' олуја.
 До јуче сам с њима био,
 До јуче се ја борио.
 То је војска што не стрепи,
 Иду напред као слепи.
 Црногорци изгибоше,
 Бранећ' Крстац, бранећ' Дугу,
 — Ту вечиту нашу кугу, —
 Па им ништа не моглоше.
 Мене моје срце боле,
 Кад помислим на соколе,
 Што јуначки попадоше,
 Из малене војске наше.

Ко ће сили одолити! —
 Преко својих мртвих гази,
 А помоћ им придлази;
 Ко ће Турке све побити!

„Већ ја мислим, господару,
 — А и други нека зборе, —
 Да склонимо чељад слабу,
 У планине и у горе;
 Да пустимо нека продре,
 Право путем хала љута:
 Да не ждере Црногорце,
 Хоће л' стене? — нека гута!
 Да их војском ми мотримо,
 Док до равног Спужа дођу;
 За бој да се припремимо,
 Пут Цетиња ако пођу.“

Тад Петровић Божо скочи,
 Ка' муње му обе очи.
 Сит је славе и победа,
 Ал' је зелен сад од једа.
 У саму се ватру створи,
 Па ватрено он говори:
 „О животу збора није! —
 Нек се здробе ове горе,
 Нек крваво буде море;
 За образ се горштак бије;

Шта, — зар да се уклонимо!
 Код 'воликих наших чета,
 И Турчина да пустимо,
 Да с' кроз нашу земљу шета.
 Куд ће слава Црној Гори,
 Слава њена од старина,
 Три стотине, ах, година,
 Што с' по целом свету ори
 Нек умукну гусле наше,
 Кад нам сабље малаксаше!
 Већ ја мислим господару,
 Да бранимо славу стару:
 Да с' скупимо на граници,
 На високој Планиници.
 И да Турке одбијемо,
 Ил' да сви ту изгинемо,
 Животи су кратка века,
 Али спомен дуго траје:
 Да умремо на граници,
 А нек спомен вечно сјаје.“

Још викнуше сто гласова,
 Сто јуначки витезова:
 „О животу збора није,
 За образ се горштак бије!“
 Гласови се тихи слежу,
 А планине још разлежу:
 „О животу збора није,
 За образ се горштак бије!“

Церовић се диже стари,
 Који не зна да с' разјари;
 Ал' к'о гуја сада писну,
 И к'о младић виком викну:
 „Шта је вама ноћас, људи?
 О животу збора има!
 А шта ће нам камен љути?
 Шта ће нама, шта л' Турцима?
 — Колико је српске земље.
 Што орлови држе наши,
 Нико неће помислити:
 Новица се смрти плаши,
 Велика је сила ово,
 Што с' пред нама сада шири;
 Сутра може бит' Косово, —
 Није једно, — већ четири.
 Нећемо се поклонити:
 Ал' ћемо се уклонити:
 Нек та сила сада прође,
 Нека ове стене глође.
 А верујте мени старом,
 Нигде с' неће уставити:
 И из Спужа тврде љуске.
 Не смеју се помолити.
 Ако ли нас они сломе,
 На високој Планиници,
 Гониће нас по брдима,
 Гониће нас по равници.“

Подиже се граја веља:
 Све војводе ријеч воде;
 У језивост дошла земља,
 Њена слава и слободе.
 Кнез Никола тад се диже,
 — Тишина се свуда створи, —
 Међ' главаре дође ближе,
 И започе да говори:
 „Црногорци! има пута,
 Којим ћемо сложено поћи;
 Послушајте само мене,
 До тог ћемо пута доћи.
 Сетите се Вучјег Дола,
 Кад по реду ви збористе;
 Па најпосле с поуздањем
 На мене се ослонисте,
 Ја ћу и сад рећи једну,
 Реч разложну, реч последњу:
 Нити ћемо изгинути,
 На високој Планиници,
 Нашој славној тој граници;
 Нити срамно узмакнути.
 Него ћемо с војском прећи
 С оне стране реке Зете,
 Па пуштати љуте чете,
 Што ће Турке бити, сећи,

Нека Турчин напред иде,
 Ја не марим ништа за то.
 Платиће нам обилато,
 Прије него што Спуж виде.
 Сваког крока земље наше,
 Где по турска нога стане
 Нека једна глава пане
 Од војника тога паше.
 Чудиће се Турчин чуду,
 Низ Повију када сађе,
 Чудиће се, шта их снађе.
 У Острогу када буду.
 Спуж је даље, нег' што мисле,
 Па кад дође, нек с' похвале
 Паше и све аге мале
 У Стамболу цару своме
 О проласку великоме.“

Кнез Никола збори тако,
 Поглавари сви усташе,
 И сви у глас повикаше:
 „Тако, тако, већ никако!“
 — Кнез разреди све војводе,
 Где ће Турке дочекати;
 Па зборити даље оде:
 „Још чујте ме, поглавари
 Од витешке Црне Горе,

Свак' на своје место хајте,
 Нек је спремно све до зоре.
 Од Повије до равнице
 Сакријте се као тице
 И у брегу и у низу.
 Нит' пуцајте нит' зборите,
 У стене се претворите!
 Док не дође паша близу.
 Чувајте ми Црногорце,
 Да не гину без невоље;
 Држите се све планине,
 Нит' слазите ви у поље.
 Видећете, ако бог да,
 Од Турака грдна чуда;
 А ја нигда стати нећу,
 Међу вама бићу свуда.
 Још светога Василија
 Из живота подигните,
 И с њим наше рањенике
 На Цетиње пошаљите.
 Острог, то је Москва наша,
 Сутра ће га спалит' паша.
 Сад пођите, а ја одох
 На високу Планиницу:
 Да прегледам турску војску,
 Што наступа на границу.“

Па на хитра коња скочи,
 А сва звона зазвонише:
 Тешко паде кнез-Николи,
 И сузе га оросише
 Још сва звона ноћас оре,
 Сутра ће се да оборе.
 Сутра Турци у Острогу,
 У Острогу у олтару:
 Ругаће се нашем богу,
 И нашем господару.

II

Тек што сунце горе с' диже
 И указа своје лице,
 А сва турска војска стиже
 На врх брега Планинице.
 Спремна војска да се бије;
 Али с ким ће? — никог није.
 Пуста брда, камен свуда,
 Скамени се њино срце;
 Већег нису вид'ли чуда,
 Нег' што гледа с Планинице:
 Свуд стрмени, нигде стазе!
 Свуд брегови, свуда горе;
 У долини пружи́ла се
 Равна Зета као море.

Не виде се нигде куће,
 Нити где год села има;
 Не види се нигде крова,
 Не види се нигде дима.
 Над Острогом дигло с' брдо,
 К'о црн облак оно стоји;
 И безбожник кад га види,
 Од неког се страха боји.
 То је брдо чудна гледа! —
 Острошка се зове Греда.
 У каменом томе брегу
 Саме с' љуте гује легу,
 И громови ту се кују,
 Кад загрми да се чују,
 — Стала војска — не зна шта ће!
 Још не вид'ла таког створа;
 Само један другом шапће:
 „Ето, то је Црна Гора!“

И Сулејман-паша стао,
 Уставио коња врана:
 Јунак, ал' је уздрктао,
 Страх бије га са свих страна.
 Обзире се тамо, амо,
 Те он гледа с те висине;
 Ал' камење види само, —
 Од камења ту се гине!

Па окрете из топова
 Те пред собом брда туче:
 Ал му с' нико не одзива,
 Само брда тутње хуче.
 Јунак, ал' се опет боји,
 Зна на чијој земљи стоји.

Крете војска, даље ходи,
 Натраг неће, напред мора:
 Судбина је нека води
 По сред ових чудних гора.
 Низ брдо се тихо спушта,
 Рек'о б' да се краде тајно:
 Заставе се само вију
 И оружје блиста сјајно.
 Пред њом иду четир паше,
 Сваки врана коња јаше.
 — Сва се војска веће спусти
 Међ' кршеве од Повије:
 Ту се опет уставила,
 Али и ту никог није.
 Опет бију из топова,
 Бију брда, бију стене:
 Пребацују преко Зете
 У долине лепе њене.
 Разлеже се пуцањ дуго,
 Ал' с' не чује ништа друго.

Тад Сулејман проговара:
 „Напред војско, напред паше!
 До Цетиња све је наше!
 Турска сила све обара.
 Знајте, овог истог дана,
 Да су наше војске јаке
 Удариле са свих страна,
 На ђауре, на горштаке.
 Сломиће се стене љуте,
 Отвориће нама путе.
 Али-Сајиб сад кренуће,
 И он силну војску води,
 А на сусрет нама ходи;
 Он топове ове чуће.
 Сутра ћемо с' ми састати
 У Оријој лепој луци,
 Ништа пред нас не сме стати,
 Разбегли се сви хајдуци.
 — Али, спремни сви будите!
 Ове стене мрко гледе,
 У крви се турској даве,
 А крви су јоште жедне.
 — Знајте и то: војска наша
 Да Дунаво данас броди,
 На Москова она ходи,
 Пред њоме је Керим-паша.
 Трећа војска барјак вије

Против љуте Шумадије.
 Одсвуд ће нам гласи стићи,
 Гласи славе и победе;
 Они свуд ће напред ићи;
 Ал' и на нас они гледе:
 Срушит' ваља гнездо ово,
 Тврдо гнездо горштаково.
 Одавде се пламен диг'о.
 До Балкана што је стиг'о.
 Напред војско, напред паше!
 До Цетиња све је наше,
 Црногорци сви с' разбегли,
 Оставили празне путе".
 — Црногорци то све гледе,
 То све чују, али ћуте.

Кад се спусти цела војска
 Међ' кршеве од Повије,
 Међ' заседе, међу кланце
 Где изласка нигде није;
 Тад се осу ватра жива:
 Ко ће знати шта сад бива!
 Иза сваке стене плану
 Црногорска пушка лака;
 Ту ни једна не промаша,
 Већ погађа верно свака.
 А с обале реке Зете
 Громови се проломише:

Сви топови црногорски
 На Турке се оборише:
 Кнез Никола собом ту је,
 Топовима командује.
 Према себи на погледу
 У гомиле густе туку;
 Пада Турчин као плева,
 Живи мртве само вуку.
 — Не чују се бојне трубе,
 Не види се плаво небо,
 Не покличу грла јасна,
 Не мичу се убојници:
 Али пламти огањ живи,
 И ломе се тврде стене,
 Пропињу се добри коњи,
 Љуто пиште рањеници.
 Збунила се турска војска,
 Збунила се као нигда,
 Комеша се тамо амо,
 Па у стене голе бију,
 Али стене огањ крију,
 Иза стена пушка пламти.
 Тамна ево ноћ настаде;
 А бој јоште не престаде;
 Већ три ноћи и три дана,
 Црногорци без одмора
 Држе војску Сулејмана.

Наваљује сила љута
 Да проломи себи пута;
 И стена се тврда креће,
 Црногорац али неће.

Гину Турци, љуто гину
 И проклињу ту судбину.
 Ал' је турска сила јака,
 На све стране они стижу,
 И топове на рукама
 Преко тврдых стена дижу.
 Мртви леже, живи иду,
 Ко ће да им на пут стаје!
 Две хиљаде ту погибе,
 Ал' се њима не познаје.
 Мо'шли стене уздржати,
 Преко поља кад навале?
 Таква беше турска сила
 Што је сада ударила.

Димови се поврх Гредe
 Као облак црн развише,
 Из димова букну пламен:
 Турци Острог запалише.
 А орлови подигли се,
 Око густос дима лете:
 То су стари браниоци,
 То су њине душе свете!

Гробове им огањ жеже,
 Па у небо они беже.
 Погледаше Црногорци,
 Погледаше, уздануше,
 Из облака што се вије
 Страховите речи чуше:
 „Не дајте ме Црногорци!
 Ја сам свети Василије!“

Уставите с' гусле јасне! —
 Нема нико таква гласа:
 Ко би мог'о опевати
 Тај тренутак од ужаса.
 Ка' лавови разјарени,
 Закликташе Црногорци
 И са њима Херцеговци:
 Повадише пушке мале;
 Једни оштрим ножем секу,
 Други живим огњем пале.
 Нико ништа сад не чује,
 Нико ништа сад не гледа,
 Нити ко год заповеда;
 Сваки за се сад војује.
 Упадоше међу Турке
 Па их гоне на све стране,
 Беже Турци међу стене;
 Али стене њи не бране.

Шта је оно што се види,
 Према сунцу на погледу?
 Шта је оно што се чини
 Низ Острошку стрму Греду?
 Слећу л' доле оно тице?
 Ил' падају кабанице?
 — То су турске горње чете
 Што без крила доле лете.
 Нагнали их Црногорци
 Да се ломе са висине:
 Стрмоглавце пада Турчин,
 Све лешина врх лешине.
 Црногорац ту је сваки
 Као љута гуја био;
 Многи шчеп'о по Турчина
 И доле се с њим сломно.
 Падајући, у ваздуху
 Још се рву, још се туку;
 И кад падну међу крше
 За гуше се мртви држе.
 Од кад ова места стоје,
 Јоште до сад нигда прије,
 Таквог чуда било није
 Ка' то чудо данас што је.
 И Сулејман-паша гледа
 Из долине, из далека;
 Препуче му живо срце,
 Па од јада залелека:

„Авај Турци шта се чини!
Авај цару! — авај мене:
Пропаде ми војник силни,
Изгибосмо без замене.
Зато напред! — на стан главни!
Та срамота да с' освети.
Кнез Николе ено тамо!
Јуриш право хладној Зети!“
— Заљуља се турска војска
Као талас, као море,
Па удари на Николу,
На витеза Црне Горе.
А он стоји крај топова,
Собом бије, собом пали.
У помоћ му Црногорци
Са свих страна дотрчали.
Пролама се небо плаво,
А земља се црна тресе:
Четрдесет и два топа
С обе стране ту оре се.
Наваљује турска војска,
Трчи један пред другога
Изгибоше перјаници
Заклањајућ' кнеза свога.
Једно зрно здружи срце
Кнежевоме барјактару,
Падајући само викну:

„Мак' се отле господару!“
 Али он се не помиче,
 Већ наредбе свуда даје;
 Окретоше Турци бежат' —
 Црногорска победа је. —

Тако ишла девет дана
 Војска паше Сулејмана!
 Свуд га живи огањ жег'о,
 Свуд је страд'о, свуд побег'о
 Од Острога па до Спужа,
 Кад су прошли кршевима:
 Притисли су црну земљу
 Само својим лешевима.
 Колико је мртвих пало?
 Ко је број'о! — Турци крију.
 Њиним трагом у јатима
 Гавранови свуд се вију.

А с Ловћена кликну вила:
 „Црна Горо разведри се!
 Турчин нигде не види се!
 Сломљена су њему крила.
 Са пет страна силна војска
 Ударила да те свлада:
 Победа је свуда твоја! —
 Твоја слава! твоја правда!“
 На Цетињу 1877.

59
РАДОВИ
БЕСКОМ

Никшић.

Хеј никшићко поље равно,
Нит орано, нит кошено;
Већ јуначком крвљу само,
Ти си свуда орошено.

Нигде грма, нигде трна,
Као море ти си голо;
А куле те опасале.
К'о вилино какво коло.

Другог рода ти не родиш,
Осим глава од јунака;
Другог дажда ти не чекаш,
Осим зрна из пушака.

До пола те Турци бране,
Са требешке те главнице;
А од пола црногорски
Соколови с Планинице.

Отворено ти си свима,
Да те од свуд могу тући;
Ни гуји се није лако,
Преко тебе сад провући.

Па шта је то, шта се јутрос,
У сред тебе тако бели?
— Кнез Никола шатор пење,
Да с Никшићем мегдан дели.

А околo Црногорци,
 Опколили са свих страна;
 Та Никшић је до сад њима,
 Небројано зад'о рана.

Одатле су излетали,
 Стреле љуте и проклете;
 Али ево дође време,
 Црногорци да с' освете.

Од кнеза му данас нема
 Ни милости ни амана;
 А помоћи није више
 Из Стамбола од Султана.

Њега бију Црногорци,
 Топ и пушка не престаје;
 Ал' је Никшић љута гуја,
 Па се лако не предаје.

Ударају Црногорци,
 Ударају са свих страна;
 Он се брани дању, ноћу,
 Четрдесет пуних дана.

Посред њега пламен букти,
 И глад и жеђ њега мори;
 Али он је обикнуо, —
 Од Косова тако с' бори.

Јунаци су Црнокорци,
 Никшићани ништа грђи:
 На камену сви одрасли, —
 Од камена ал' су тврђи.

Кад освану дан судбине,
 Да се сврши мегдан ови:
 Ножеви се заблисташе, —
 Полетеше соколови.

Пада бедем за бедемом,
 Последњи се камен рони:
 „Јуриш“ — вичу Црногорци;
 „Аман, аман!“ — вичу они.

И барјак се бео диже,
 И тутњава страшна стаде:
 Горди Никшић на колена,
 Пред витешким кнезом паде.

— Хеј никшићско поље равно,
 Крвава је твоја трава;
 Ал' се здружи љуте гује,
 Тврд Дуге, јетка глава.

А сада се ту подиже,
 Стара слава што је била;
 А с Требешке те главице
 Руке шири српска вила.

До мора.

Валови морски, што се чудите?

Застава то је Црне Горе.

Ходите ближе, здрави будите!

Ви сада српско пловите море.

Силна се војска с високог брега,

Ка' облак спушта на сусрет вама;

Бела је војска к'о грудa снега, —

И ви сте бели, ходите к нама.

Свак' је из гласа запево песму,

Од жеље сваки руке вам диже;

Они одавно за вама чезну, —

Валови морски ходите ближе!

А витез онај пред војском целом,

Далеко напред измак'о што је,

С мачем у руци, на коњу белом,

Господар ваш је: — дужд нови то је.

Кроз густа зрна турских пушака,

Нагони коња у сиње море:

Обара месец славу Турака,

Заставу диже од Црне Горе.

Још златан прстен са руке скида.

Па га у сиње море он хити:

„Ево знамења, да се већ нигда,
Нећемо од сад ми раставити!“

Валови морски, приклонте главу,
Принцип је дош'о да влада вама:
Носи победу и веру праву,
Будите верни, остан'те с нама.

Наследник то је Ивана бега,
Уз њега дивни јунаци стоје;
Слетеше озго с Ловћена брега,
Да узму земљу и море своје.

Освојења приморја.

Јарко сунце, куда хиташ?
Јоште само мало стани:
Да две војске ти осијаш
Бој што бију на Бојани.

Вазда си их ти гледало.
— Дан је овај препун јада! —
Па причекај јоште мало,
Виђи, ко ће да надвлада.

Ухватили Турци клети
Од Бојане до Улћина,
И прегнули сви умрети
За одбрану свога дина.

Избрали се сви јунаци,
 Да ратују на јунаке;
 Захватили ка' горштаци,
 По крајини кланце јаке.

А у Бару високоме.
 Селим-бег се затворио.
 Предао се свецу своме,
 На судбину с' ослонио.

Још прескочи муња хитра,
 Шабан-ага Бушатлија:
 С пет стотина, каквих игда,
 Одгајила Арбанија.

И од Спужа војска дође.
 Пред њоме је Мехмед мали;
 А с мора им иду ближе
 Силне лађе оклопнице.

Држите се Црногорци
 Соколови са планине!
 Све су ово љути борци,
 Све јунаци од старине.

Заклели се сви у Скадру,
 Та ни један да не бега
 Док вам војску сву не сатру
 И избаве Селим бега

Докле опет не освоје
 Све градове украј мора,
 Што им узе као своје
 Та малена Црна Гора.

Заклели се к'о никада.
 Да ће чудо учинити:
 Са нехаја тврда града,
 Крсташ барјак оборити.

Још из гласа они кликћу,
 Са врх Бара града славна
 „Здраво да си Петровићу,
 Са Цетиња поља равна!

Зашто мориш војску твоју
 Око Бара и Улћина?
 Ми не дамо земљу своју, —
 Не тако нам нашег дина!

Нису ово издајници,
 Они меки Никшићани;
 Већ кржави крајишници,
 Бушатлије и Скадрани.

Ти нас немој више звати,
 Да се теби ми предамо:
 Та и Стамбол може пасти,
 Али ми се још не дамо“. —

— Црногорци тад скочише
 Прије зоре, прије дана:
 Силни огањ оборише,
 На Турчина, на душмана

Та тешко је покренути
 Из планине вуке љуте;
 Још је теже потиснути
 Из камена Арнауте.

Од Бојане па до Бара
 Пламти пушка, бој се бије:
 Ломи с' престо турског цара,
 Што крв љутцку само пије

Обе војске муку муче,
 Дуга борба, кратки данци;
 А рањеник свуд јауче, —
 Меке груди, тврди кланци.

Нико данас није стао,
 Нит' се мало одморио;
 Дим је густ свуда пао,
 На Скадар се наслонио.

У огњу је сва пољана,
 А тресу се тврде горе:
 Крвава је сва Бојана,
 Крваво је сиње море.

Велика је борба ово,
 Без престанка што се бори:
 Чудило би с' и Косово
 Како с' Србин не умори.

Бране Турци земље своје,
 Гину али не узмичу:
 Као стена они стоје
 И у помоћ свеца вичу.

Али шта ће одолети,
 Кад гњев дође у јунаке?
 Црногорац кад полети,
 Које су то стене јаке?

„Ево ноћи!“ — повикаше
 Све војводе и сердари; —
 „Ево ноћи!“ — загракташе
 Поносити барјактари,

„Напред, ко је ђетић прави,
 Ево сунце веће седа:
 Да свршимо бој кржави
 Док нас оно јоште гледа.

Па сутра оно гране
 И обасја са планина;
 Нек нас види крај Бојане,
 Наше реке од старина:

Нек нас види где седимо,
 И пијемо рујно вино;
 Или мртве где лежимо
 На пољани оној мирно“.

— Па сви сложено полетише
 Као јато соколова;
 Груд’ма стене оборише
 Без кумбара и топова.

Беже Турци, — али куда?
 Путови су пресечени.
 Предају се, гину свуда,
 Од бога су остављени.

Та од Скадра до Улћина,
 Ни до сада места није,
 Где би с’ могла глава њина
 Да се склони и да скрије.

Јоште вичу са висине
 Поносилог Бара града:
 „Дарови су то судбине,
 То је данас божја правда.

Предајемо с’ ми сви вама,
 Уставите огањ тешки.
 Нека од сад влада с нама
 Петровића род витешки“.

— А Селим-бег, ватра жива,
 Још најтежу свлада муку;
 Први дође да целива
 Кнез Николи десну руку.

Јарко сунце хајде сада,
 Путуј своје путе даљне!
 И куд прођеш причај свуда
 Црногорске битке славне.

Сву ћеш земљу освојити
 Са твојега плава свода;
 Али нећеш угледати
 Јуначнијег љуцког рода.

Рањени Црногорац.

И последња пушка цикну,
 И последња сабља сену,
 И последња глава зену;
 А рањени јунак викну:

„Здраво да си Црна Гора
 Постојбино моја мила!
 Не сруши те турска сила:
 Здраво да си српска зоро!

Девет паша што се крете,
 Преко мора из даљине,

А за њима војске силне,
На кршеве твоје свете.

Девет паша с девет страна
Као вуци нападоше,
И сви девет пропадоше;
А ти оста земља славна!

Од Косова па до сада,
Све с' оваки бојак бије,
А твој барјак пао није,
Нит' ће пасти он икада.

Границе су твоје јаке:
Костима су ограђене,
А песмама помлађене;
Створене су за јунаке.

Црна Горо остај збогом!
Нек су просте ране моје,
Кад је светло лице твоје;
Смрт раставља мене с тобом.

Око мене мртви леже, —
А и ја се већ не мичем,
Ал' радосно теби кличем;
Видим како Турци беже.

Сад сам свега ја довољан! —
Кад сам год се веселио,
Оваку сам смрт желио;
Ја умирем задовољан.

Ено сунца на заходу!
Кад за брдо оно пане,
Пресушише моје ране;
Кап последња српском роду!

Због, моја мајко стара!
Немој да ти буде жао,
И отац ми 'вако пао;
Бијући се против цара.

Када си ме неговала,
Певала си мени песме,
За чим српска душа чезне;
Косово си помињала.

Одсеко сам седам глава,
Згодило ме седам зрна,
Сад нек пева Гора Црна,
На жицама од гусала.

Збогом, — немој туговати
Љубо верна, љубо мила!
Кад ми у бој спремиш сина,
Закуни га да с' не врати.

Док Турчина једног траје,
 Квасићемо крвљу кланце,
 Кидаћемо раји ланце;
 Рат међ' нама не престаје
 Ој, Цетиње, место моје,
 Без дворова и палата,
 Без богаства и без злата;
 Само славом ти си сјало,
 Са јунаштвом и са слогом,
 Дигосмо те међу звезде,
 Те цареви у те гледе;
 О Цетиње збогом, збогом!
 Кад дођете скуп горштака,
 На равнице лепе твоје,
 Споменуће име моје
 Међ имен'ма од јунака.
 Здраво да си о витеже!
 Каквог нема земна кора,
 До једина Црна Гора:
 Здраво да си, мили кнеже!
 Већ нигда видет' нећу,
 Како збориш ти у збору.
 Како чуваш Црну Гору;
 Ту с Косова српску свећу.
 Нек на срцу твоме стоји
 Црна Гора, земља мила,

Као до сад што је била;
Па ни чега нек с' не боји.

Ја се молим Богу за те:
— Нек ти буде у помоћи,
— Да мо'ш општој жељи доћи;
Јадна раја гледа на те.

О Ловћене, круно сјајна!
Нигде ниси без облака,
Нигде ниси без јунака;
Збогом и ти горо славна.

По врх тебе небо с' дели;
С' тебе гледах летње зоре,
Гледах звезде, гледах море, —
Збогом, цели свете бели!“

И последњи зрачак сину,
И последња кап истече,
И последњу реч изрече
Рањен јунак, — па премину:

Непобеђени.

(Од Тенисна превод)

Уздигли се Црногорци
Где још горштак био није.
На висину, где се њихов
Суверенски ор'о вије.

Своју веру и слободу
 Недируте сачували;
 Храбри чисти под оружјем
 На висини с' одржали.

Врлетни су горски кланци,
 Ал' су хитре ноге њине;
 Турци нигда не продреше
 У кршеве и долине.

Посрћући бежи Турчин
 Који није погинуо;
 И кржави њихов месец,
 Пред њима је уштапнуо.

О, најмањи међ народ'ма!
 Трон храпави од камена;
 Што одбија рој И слама
 Кроз векове од времена.

О велика Црна Горо! —
 Од кад на том месту стојиш
 Те облаке на све вучеш
 И олује страшно ломиш:

Јоште нигда било није
 Таквог рода од јунака
 Нит' је било до сад игде
 Тако силних још горштака.
 На Орјој Луци 1877.

Под Медведником.

Ево једног млина међ горама двома,
Осим једног старца ту никога нема;
Једва се помиче, године га смеле,
Попао га паспаљ и очи му беле.
Дрвен кров на млину накривио с' мало.
А труло му слеме тек што није пало;
Бистра вода шушти преко лакомица,
Разбија с на витлу у безброј капљица
Два дебела вепра брбоћу по јазу.
Испод млина гуске чују се по гласу.
Под брдом настрешник од танких сошица.
У њему се види стотина кошница;
Јато кокошију на сунцу се грију,
Два петлића мала међ собом се бију:
Један гаров скучи, чељусти му зјапе.
А мачка на прагу лиже своје шапе.
Помози бог теби, о старино седа!
„Та он само лаје, али не уједа.“
Имаш мало ватре да дуван запаљм?
„Хвалабогу, здравсам, задовољан с малим.“
Та ти си глув, старче, као ладна стена!
„Воде има доста, помељара нема.“

Ево сешћу овде да с' одморим мало,
За разговор његов није ми ни стало
Од раногa јутра, кроз планину ову
Са пушком у руци лут'о сам по лову.

Заврљ'о сам био, планина је пуста,
 Вас дан нисам ништа метнуо у уста
 Одавде ћу лако све низ ову реку,
 Одвешће ме она у пољану неку.
 Старче добри старче, имаш мало проје?
 „Ето што год видиш, божије па моје!
 Ту сам се родио, порасто и свик'о,
 Ал сам и тумар'о чини ми с' ка' нико.
 Човек је ка' новац, иде тамо амо,
 Кад изгуби вредност, ми га не гледамо.
 Из туђега света давно дош'о дома
 Ту нити сам богат нити сам сиромас.
 Овај млин ми даје и леба и пића
 Па спокојно чекам кончину свог жића.
 Прођу и пролазе дани и године.
 Ја не слазим нигда тамо у долине
 Ово ме је место свагда веселило.
 И јунету слађе где се отелило
 У самоћи овој око мене трепте
 Из давне прошлости успомене свете.
 Задовољан собом, свет ми овај мио,
 Живот нигда мени није терет био,
 У младости мојој, у времену стару,
 Чувао сам Дрину, туко с' на Мишару,
 Имао сам коње јоште нејахане,
 Носио сам пушке сребром оковане;
 Слазио сам с војском до Мораве ледне,
 Издржо сам битке велике и славне.

Хај, та то је живот, кад слобода сване!
 Ми смо је добили, нек су просте ране!
 Међу јунацима ја сам јунак био,
 С војводама српским рујно вино пио;
 Све их ја познајем и свију се сећам.
 Кад о њима мислим, ка' да их сад гледам.
 Та то су јунаци и соколи сиви.
 Ко их год помене нека им се диви!
 И бог може јоште два света створити,
 Ал таквих нигда неће се родити,
 Но ни један од њих, прећутат ми с' не да
 Не беше ка' онај што га видех негда;
 Што га видиш јоште у детињству своме
 Па му слика оста у том срцу моме.
 Живот његов беше штит српскога рода
 А смрћу његовом васкрсну слобода.
 И од тада, ето, целог мога века
 Ја не видех нигда таквога човека.
 Горе испод брега ту нам кућа беше.
 Онда пуна кућа ал сви изумреше;
 Још сам младић био, дуго пре устанка,
 Рупи један човек у кућу из мрака.
 „Где је Павле?“ рече, за мог оца пита,
 Мој отац дотрча капу доле скида,
 Па се пољубише и седоше тихо,
 Ми се уклонисмо, неостаде нико
 Какав је то човек — таквих нема више,
 Ни сликар га не би се мог'о да напише.

Великога чела, покучаста носа;
 Озбиљна изгледа, високога стаса.
 Великих бркова а крупнога гласа.
 Образи округли, широке му груди,
 А поглед му такав — мртве да пробуди.
 Обрве спојене к'о ластина крила,
 Ноге су му лаке иде као вила.
 Црнога одела а оружја сјајног,
 Рек'о б' иде право са Косова славног.
 Поседоше мало — отворише с' врата.
 Мој отац изађе оде пут вајата;
 Оружије узе па оба кретоше,
 Једну малу чету виш' куће среташе:
 Па одоше у мрак, сваки од њих ћути,
 Само суво лишће под ногама шушти.
 „Дошли Турци неки — рече мени мати —
 Да глобе по селу; скупо ће их стати!“
 Пред кућом дуго смо љутећи стојали,
 Страшно доба беше, ал с' нисмо бојали.
 Чељад пође спати, па сам пош'о и ја.
 „Ко то беше, мати?“ — „Бирчанин Илија“.
1892.

Лав, магарац и лисица.

Лав се у лов крене и с њиме лисица,
 И поведу јоште грлатог магарца,
 Кад су били доста лова наловили,

И од трудног посла већ се одморили;
Тада лав магарцу ове речи вели;
„На нас троје сав лов ти право подели!“
А магарац луди једва дочекао,
На три стране равно лов је разметао.
Па је онда њима говорио тијо:
„Ето господару! ето мудра лијо!
Ето две гомиле најпре изберите,
Мени нек је трећа коју оставите;
Ја сам на три дела право поделио,
И ни једно тиме нисам увредио“.
И сиротан тужан, тај магарац луди,
Мишљаше лав ће се тој правди да чуди:
Али лав ражљути с' као ватра жива,
Па магарца шчепа за гркљан где дија,
И лупи га доле о зелену траву,
Да већ нигда горе није диг'о главу;
Па лисици онда лав је говорио:
„Овај лудак није право поделио;
За то лијо ето. све звериње ово
Узми те подели правије на ново“.
— Тад лисица мудра на ноге подскочи,
На мртвог магарца најпре баци очи;
Па на једно место сав је лов стрпала
Само једног зеца себи задржала.
Па је онда смерно лаву говорила:
„То је господару, сва твоја гомила“.

Лаву мило беше, па је говорио:
 „Ко је тебе лијо тако научио?
 Да свакоме право умени део дати,
 И деобом својом никог не вређати“.
 Лисица с' осврне магарца погледа,
 Пак с' окрену онда те лаву беседи:
 „Ти ме питаш лаве, откуд мени мудрост?
 Ту ми памет даде магарећа лудост“.

Попара.

Дајте дрва, креши ватру,
 Сломни и тај сухи прут!
 Највеће се нужде сатру
 Кад положи људи труд,
 Не бојте се о другови млади!
 Не бојте се ни жеђи ни глади;
 Попара ће зготовљена бити,
 Рујна ће се вина уз њу пити.
 То је јело што с' најбрже створи,
 Кад човека глад хајдучка мори.
 После лова о да лепе части!
 Па када се још добро замасти.
 Али сваки да с' потруди треба,
 Готов хлебац не пада из неба.

Ко попару стече
Труди се и пече:
Попара ће за ужину
Развеселит' сву дружину.

Не креши даље, ето се пуши,
Завиј' у сено, па онда дувај!
Та мала жишка градове руши,
Кад букне пламен добро га чувај.
Из мале варнице пламен се рађа,
Кој' упућен к добру добро учини;
А из једне речи постаје свађа,
Која нам хиљаде зала почини.
Та жишка малена
Падне л' на зло место;
Опустоши села, вароши изгори. —
Реч лудо речена
— Догоди се често, —
Разори државе и слогу обори.
Почетак, то је ријеч велика,
С почетка много мислити треба;
Почетак, то је судбине слика!
Случај живота не слази с неба.
При сваком почетку свакога дела,
Ко стане мало и мисли даље;
Томе је будућност ведро, весела,
Незгода има он много мање.

Почетак је основ свега,
Почетак је пола дела,
На почетак свашта чека,
К'о на сунце зора бела.
Почетак је свем на свету мати,
За то треба у почетку знати
Сваком делу добар правац дати.
С тога они који што почињу,
Нек на свашта себе опомињу,
Да почетак после не проклињу.
При сваком почетку дела доброга,
Треба нам призвати у помоћ бога.
Име његово к'о сунце сјаје,
У добром делу снагу нам даје.
Ако страдамо за добро дело,
Савест је мирна срце весело.
Човек створ је божијих руку,
Ком је други створ подложен,
Али јоште први човек
Отровом је пре заложен:
Преступник је божијих речи,
И преступник божје воље;
Забрањено једе воће,
Свога брата бије, коље.
О, колико арамија,
Разбојника, опадника,
Пустахија, злобних душа,

Варалица и крвника;
 И колико других јоште
 Што имена часна носе,
 При почетку својих зала
 За божију помоћ просе.
 Ал' зло дело на злочинца с' врати,
 Добро дело ма кад добрим с' плати,
 Само брзо! боље духај!
 Метни главњу на камен,
 Сухо пруке озго турај.
 Нека букне и пламен.
 Метни јоште и тај пањ,
 Биће наслон за тигањ.

Ко мудро и стално к намери иде
 Са пола пута тај се не враћа;
 Нигде га његова дела не стиде,
 Паметни људи сви су му браћа.
 Ко вешто уме дрва да сложи,
 Тај се крај ватре весело смеје —
 Невештом, коме од дима очи
 Искачу када се, тужан греје.
 Живит' на свету треба вештине,
 Треба искуство овога века;
 У беди: правда и поштење, —
 То су имена горкога лека.
 Свет је покварен, ваља га знати,
 И тај свет нигда не беше бољи.

Страсти су људске свег' злога мати,
 Оне с' размеђу по својој вољи.
 Дете малено на свет рођено,
 Не зна шта му је, на свет се тужи;
 Без мисли, не зна што је створено,
 Плачући руке матери пружи.
 Мајка му одма ручицу веже,
 Слободе немаш, замукни јадан!
 Свикни на свезе, оне с' не дреше
 Докле у гробу не будеш хладан.
 — Ако те који тиран не мори,
 Страст теби другог тирана створи.
 Има по нешто све што нам смета
 Уживат' срећу овога света.
 Живот не вреди да с' за њим тужи,
 Тако га много незгода кружи!
 Радости сваке плитак је корен,
 Жалости, беде, дужи се спомен.
 Живога је кратак, прође у жељи,
 Покој је слadak у хладној земљи.

Ватра се јагли и пламен лиже,
 Дим се одваја и у вис диже;
 Пуцају главње, варнице прште,
 Коре одлећу, црвићи пиште.

Гледајте чуда! варница мала
 Колику ватру нама је дала.

— Чудна је справа овога света,
Чудне су цели сваког предмета.
Нема те моћи, да може ништа
Сатрти тако, да буде ништа.
Дрво на ватри када изгори,
Оно с' у друге тварке претвори.
Вода кад уври не буде ништа,
Но буде пара, магла и киша.
Човек кад умре, много предмета
Од тога смрти угледе света.
У мале трунке све се распадне
Ни једна трунка пак не пропадне.
Кад умре човек, његово благо
Наследи други, ма ко му драго;
Па тако исто његове ћуди
Деле деца му и ближи људи:
Добар и поштен доброту прима,
А што не ваља остаје злима.
Један узима други оставља,
У добрим људма старо с' понавља.
Ништа не може ново постати,
Ништа не може са свим пропасти:
Стихија с' једна са другом бори,
Живот се рађа кад живот мори.
Из овог света ни зрнце мало
Није пропало или постало.

Једно из другог овде се ствара
 Кад једно друго руши, обара.
 Закони оштри тачне природе
 Униште једно да друго роде.
 Природа није, кром себе, дала
 Никаквог другог оригинала.
 Разум је мали, раван детету,
 Кад почне мислит' о овом свету:
 Мудрује, мисли, — ах, сања само,
 Тумара мраком тамо и амо;
 С које год тачке мислити пође,
 Уморен опет к њојзи он дође.
 Природа није нам хтела дати
 Да њене тајне можемо знати.
 Ово што знамо, трун је прашине;
 Тако су чудне њене дубине!
 Све знање људско, једна скрамица!
 Од сунца само једна варница.
 О, благо оном, ко нигда није
 Мислио: почетак света гди је;
 Ко није нигда сам себе пит'о,
 Оно што му је за навек скрито;
 Ко пушта, други нек о том снива,
 А он спокојно живот ужива;
 Ко није тихе провео ноћи
 Напразно мислећи у самоћи;

Ко не мора сам од себе крити,
 Шта ће по смрти од њега бити.
 — Мисли човека кроз маглу лете,
 Сваког тренутка нова промена;
 Трајање твоје, варљиви свете!
 Често ми с' чини да је опсена..
 Срећан је тек онај ког живота струје
 Нису замутиле никакве олује;
 Који се родио, живио па прест'о,
 Без хуке дошао, а без хуке нест'о.

Ево ватра добро гори,
 Дајте сада тигањ воде;
 Нек се вода с ватром бори,
 Нек попару производе.
 Борење даје у свету цели,
 Јунак слабима судбине дели.
 Нека се нико не боји беде,
 Јер из ње често добра нам следе.
 Та вина нема док се не гњечи,
 Док се не дирне звоно не јечи.
 Очајник није живота вредан,
 За њега сав је овај свет бедан,
 Плашљиви људи немају части,
 Тиране трпе и њине власти:
 И кад их гњавиш колико хоћеш,
 На њих се опет уздати можеш;

У њима није срце човека,
 На ланце само мисле до века.
 Слободни сви су створени људи,
 Но оков, то су њихове ћуди.
 Противу страсти свет нема лека,
 Човек је човеку највећа зверка.
 — Беж' од оног који с' хвали
 Да плакао нигда није,
 Јербо такав радо гледа
 Где се туђа суза лије.
 Клони с' оног који речма
 Душманина свога љуби,
 Јер са муклом својом лажју
 Опасни су такви људи.
 Заустави језик често,
 Гледај шта ћеш коме рећи;
 Бирај свакој речи место,
 Па ћеш живит' ти у срећи.
 Искрен бити, светиња је
 Која сама себи шкоди,
 Која многе с доброг пута
 У пакао црни води.
 Буди поштен, зла се клони,
 Стрпељивост ствар је лепа;
 Не прелази нигда меру,
 Умереност страст је света.

Спотакни ватру, дај ситна грања,
 Нек пламен лиже око тигања,
 Да вода дође до кључања.

Како се поток жуборећ' кривуда!
 Цвећем га својим ливада крије;
 Зелена шума трепери свуда,
 Лепшега дана још било није.
 Пролеће нам лепо дође,
 МиLINE се сретају!
 Мраз и љута зима прође
 Руке свуда цветају.
 Лепо тихи ветрић дува,
 Љуља танке гранчице;
 Верно Србин свуда чува
 Своје земље границе.
 Свако дрво зелени се,
 Сваки цветак процвет'о,
 Све што живи весели се, —
 Земаљски је рај лето.
 Мале птице подскакују
 С гране свуд на границу,
 Од радости извијају
 Том пролећу песмицу.
 Мај развио своја крила
 И над земљом трепеће;
 Са Авале српска вила
 Честита нам пролеће.

— Слушајте, ено голуб гуче
 Пазите тамо на ту страну!
 Немојте когод да га туче,
 Видим га, ено љуља грану.
 Штедите барут и ваше метке
 За друге наше опасне зверке.
 Нека се голуб тај љуљушка,
 Безбрижно нека пева ваздан;
 Кад пукне једна српска пушка,
 Нега је мање један душман.
 Не дирај нигда у срећу туђу,
 А чувај добро своје огњиште,
 Света је дужност бранити кућу,
 Треба умрети кад с' живот иште.
 — Ко је поштен, храбар, искрен,
 Родољубив и праведан;
 То је правог рода Словен,
 То је брат наш православан.
 Томе песму радо певам,
 Томе поља цвећем цвате'
 Томе браћо држ'те славу,
 Томе венце сложно дајте.
 Бранећ' народ и слободу,
 Сав наш живот смрт крунише,
 И наш спомен у народу
 Са животом вечним дише.

На Косову равном пољу
Обилић је каз'о давно:
Кад с' умрети једном мора,
То умрети треба славно.
Родили смо с' да живимо,
Али људи да будемо,
И готови да смо свагда,
За будућност да умремо.
Такав живот своје цели има.
Од ползе је себи и својима.

Ево вода већ се пуши,
Подижу се клобучићи;
То се с водом ваздух лучи
Што не трпи пламен врући.

Тихо је море кад нема ветра,
Миран је човек кад нема гриже,
Слатка су лепе девојке недра,
Пријатан сан је за време кише.
Лепо је лето кад добро роди,
Вес'о је војник кад с кући враћа
Радосан лађар кад крају броди,
Милина, када се љубе браћа.
Славан је човек кад је полезан,
Срећан ко има вернога друга;
Мудар је ко је разумом трезан,
Богат је сваки ко нема дуга.

— Гучи, гучи мој голубе,
 Певај песму пун радости,
 У пролеће у младости.
 И ја сам ти гук'о негда
 И љубави пево песме,
 Без крила се хват'о неба,
 Још ми за тим душа чезне.
 Гучи, гучи мој голубе,
 Разблажавај моје груди,
 У њима је једно срце
 Које знаде како с љуби.

— Ако праве среће овде може бити,
 У домаћој срећи треба је тражити.
 Кад у твојој кући радост, љубав цвета,
 А жена те с децом у наручју срета,
 Заборавиш са свим кад си међу њима
 Да осталог света јоште негде има;
 Онда такву срећу за све друге среће
 Човек здравог мозга променити неће.
 Жена није рај наш разорила,
 Већ сву земљу у рај претворила.
 Чим се родиш са дреком се јавиш,
 Око себе какву помоћ тражиш;
 Онда жена своје дете прима
 И гаји га на својим грудима;
 Лебди над њим и ноћу и дању,
 Сав свој живот води у старању.

Када прispеш ти у зрела лета,
 Онда свуда око ти се шета,
 Опет вичеш као мало дете:
 „Ја на теби немам никог свете!“
 Невесо си и сам не знаш за што?
 Свашта имаш, али све то на што?
 Кроз гомиле протураш се људи,
 Ал' ти срце усамљено уди;
 Зловољство те све некакво дави
 Док ти с' жена у свету не јави.
 Онда човек из облака пане,
 Прави живот уживати стане.
 Жена човеку живот блажи;
 Она за њега срећу тражи;
 Када га брига каква мори,
 Или му тугом срце гори,
 Жена му тугу сву разруши
 И створи покој немирној души,
 Кад човека тешки умор свлада,
 Код жене се одморити нада;
 Кад човека сиротиња снађе,
 Жена њему разговора нађе,
 Дели с њиме што год беда има,
 А у срећи срећу с њим ужива.
 Када куга на човека дође,
 Мимо њега свак далеко прође,
 И сви људи кад беже од њега,

У наручја своје жене бега;
А она га с обе руке прима,
И ту своје блаженство он има;
Заборави сваку људску беду.
Сав свет нађе у њеном погледу.
Па кад умре, ма у које доба,
Жена плаче виш' његова гроба.
— Та мора се рећи право:
Анђео је жена свака,
Од људи се ствара ђаво,
Човек то је ствар опака.
Да не има нежних жена,
Зверови би људи били;
Један другом ка' хијена
Из гуше би крви пили.
Жене држе друштво људи
Држава се због њих ствара.
Оне блаже дивље људи,
Проклет ко њи оговара.
Због њих човек кућу зида,
Због њих човек богу с' моли
Због њих јоште има стида,
Због њих човек живот воли.
Човек то је звер паклена,
Он за нежност рођен није,
У грудима само жена
Милостиво срце бије.

Поштовати ваља жене,
Утеха је то од бога,
Што нам даде кад нас лиши
Оног раја блаженога.
Премудрост је божја вид'ла,
Да за све нас раја нема:
За то нас је милост стигла:
Милост божја, добра жена.

Наспи сада соли,
Па још воде доли!
Па заклопцем ти поклопи
Док се та со не растопи.

Сољу с' раздваја у овој води
Бљутавост јела што укусу шкоди;
А у њој можда отрова има
Који нам живот крати, узима.
Већи су отрови наше страсти
Које једемо у самој сласти
Ал' то је живот; — страсти су наше
Животу људском најслађе чаше.
Све се допушта, ал' с мером само.
На овом свету да уживамо.
Човек на земљи како је створен,
У њега страсти метнут је корен:
Отровом душу и тело храни,
Грамзи за оним што му се брани,

Целог живота човек је дете
 Али различне играчке плете,
 Живот је тварка без свог имена,
 Живот је борба против времена.
 Дошли смо на свет без нашег знања,
 У гроб нас води смрт без питања.
 — На свету овом све се окреће,
 Један час беде, други час среће.
 Судба у свачем човека свлада,
 Она свачице на земљи влада;
 Од ње се нико не може скрити,
 Што годје бива то мора бити.
 Болује ко тешко,
 Сви кажу: умреће;
 Судбина још га неће.
 Кома има века,
 Том има и лека.
 Тога смрт погледи,
 Ал га опет штеди.
 Узалуд му прети
 Она са свих страна,
 Не сме га узети
 Пре суђена дана.
 Судбино, сви смо у твојој власти.
 А ти по вечном закону владаш;
 Ништа с' не може дићи ил' пасти,
 Докле о томе ти најпре не знаш.

Имена разна дају ти људи,
И уз њих разне дају ти ћуди.

Сад оставте нека ватра
Под тигањом тако горе,
А ви дајте амо хлеба
И од хлеба сухе коре.
И сви прионимо
Да их изломимо.
Сваки ситно нека сече,
Ил' нек ломи ком је прече.
Сеците, дробите,
И коре ломите.

Ко годе хоће после да слади,
Тај треба сада сложно да ради.
Живот је пос'о, радити треба,
То нам је дата забава с неба,
Сунце се својим путем покреће,
Месец се за њим уредно шеће;
Ни једно нема друге забаве,
Него да пут свој опет наставе.
Довека кључа у земљи лава,
Довека теку Дунав и Сава.
Ни једном створу беспосличење
На свету није опредељење.
Радити треба, радити треба,
То је заповест нама са неба.

Послушат' ваља опште нам жеље!
 Строшит' пакосне непријатеље,
 Насути соли сваком у очи
 Ко против српског народа скочи.

Већ вода кључа, мећите коре,
 Спотакни ватру нек боље горе!

Попарит' што је противно туђе,
 Ка' ове коре у воде вруће;
 И под све оно метнути ватре,
 Што иде српску срећу да затре.
 Ко у сну спава не сећа с' рада
 Никаквом добру нема да с' нада.

Сад промешај тамо амо,
 Попара ће бити слађа!
 Све на земљи што имамо
 Из мешања то се рађа.
 Елементи кад се сложе,
 Све на свету бити може.
 Сада метни масти,
 Па да видиш сласти.

Маст је сваком од велике среће,
 И њоме се сви људи помажу:
 Кола нигда зашкрипати неће,
 Кад се добро осовине мажу.
 Благо оном који само знаде

Где, и како треба метнут' масти;
 Са свих страна тога греју правде,
 Све на свету чувају га власти.
 Маст се хоће да ужеже често,
 И превари човека трудове,
 Кад јој н'умеш наћи добро место,
 У земаљске метнут' је судове.
 Ал' маст чувај далеко од себе,
 Да се прљав гдегод не појавиш;
 По оделу сваки цени тебе,
 С масном јаком све ћеш да поквариш.
 И господа и простаци,
 Учитељи и сви ђаци
 Нит' по делу, нит' по јелу,
 Него по оделу,
 Сви те хвале или куде,
 По оделу сви те суде,
 Мудраци и луде.
 Па и сама пословица наша,
 У томе се с њима сложно маша,
 О том брате један смис'о цели
 У две речи она нама вели:
 Погледај му најпре на обућу,
 Па га онда пуштај ти у кућу.
 Обичај је готов закон људма,
 Сложи ли се само с њиним ћуд'ма.

Хаљине и новац,
 Батине и лонац,
 Језик и буре,
 Војник и цуре,
 Владају целим овим светом.
 — О, младићу! што се жељно спремаш,
 Да ко човек међу свет корачиш;
 Ти искуства још никаква немаш,
 Имаћеш га кад га скупо платиш.
 Чудићеш се кад међ људе дођеш,
 Какве страсти међ' људима трају,
 Чудићеш се кад сазнават' пођеш
 Како један другог варају.
 У школи си научио лепо:
 Буди поштен, искрен, бој се бога!
 Никоме се не повинуј слепо,
 Чини право, пак с' небој никога!
 Ал' веруј ми, свет је са свим друкчи,
 Него што се у школама учи.
 И у свету то с' тумачи 'вако:
 Гледај себе и сваког се чувај;
 Теци благо, свет је без тог пак'о,
 И уз ветар никада не дувај!
 — Деци само сунце среће сјаје,
 Безбрижно се наиграју сити;
 Нема оног који се не каје
 Што не може још дететом бити.

С годинама расту бриге више,
 И што човек даље броји дане
 За прошлошћу тим већма уздише,
 Сваки каже: Боље беше лане.

Тигањ се тресе, кркљају коре,
 Све се то меша и скаче горе,
 Клобуци с' дижу, пара се вије,
 Једно о друго све се то бије.
 Кутлачо масна, у тигањ тони!
 Гладан је трбух који те гони.

Гладан трбух, то је чудо оно,
 Које дође а ником не треба,
 Гладан трбух жалосно је звоно,
 Које звони за комадом хлеба.
 Без новаца врло с' многи тужи
 Да не може стомаку да служи.
 Празна кеса празна глава,
 Празан читав овај свет;
 Празна свака светска хвала,
 Без мириса то је цвет.
 Новац, то је идол света,
 Ком се клања стар и млад;
 Философе без тог цвета
 Заборавне мори глад.
 Јунак, поштен, искрен учен,
 Патриота судац прав;

Без тога је гоњен, мучен,
И презрен је као мрав.
То ј' оченаш ненаситих људи
И њихових ђуди;
За новац живе, пеку се и теку
У читавом веку.
Тврдица бити страст је јака
И врло опака;
Али је горе комад хлеба
Чекат из неба.
Ко свет познаје тај се моли богу:
Здравље и новце даруј ми боже!
Све друго за паре купити могу,
Све с' друго добит' за новац може
Нек сваки тече, нек сваки штеди
За дане у беди.
Тежак је свету
Ко ближњем падне
На врат и штету
У дане гладне.
Слађе су своје буђаве коре,
Него ли туђе печено јаће;
Валови с' морски за грабеж боре,
Човек се бори за своје стање.
О! тешко оном ко не зна шта ће
Када му деца плачу гладна;

Томе је свагда, верујте, слађе
 Да га покрива земља хладна.
 Руке му свако детенце пружа,
 Са правом свако хлеба иште;
 А жена јадна, код жива мужа,
 Гледа своје празно огњиште.

Ко занат има
 Тај много има;
 Да сав свет пређе
 Гладоват' неће.
 Богу се моли
 И занат ради,
 Прилежност воли,
 Капитал гради.
 Кућа му пева,
 Весела жена,
 Син му не сева
 Голих колена.
 Ко уме да ради
 Не боји се глади.

Готова је већ попара,
 Гледај где ће који сести!
 Сваки за се нек с' постара
 Са чиме ће сада јести.
 На делу смо сити ми,
 А на јелу гладни сви.

Готовани свагде прво место
Заузимљу при готовом јелу,
А далеко стоје они често
Што с' знојише у послу'и делу.
Кад се ради онда сви смо слаби,
И сваки се радо склања крају;
Кад се једе сваки себи граби,
И за места да се почупају.
Безобразни намећу се свуда,
Мисле, место да човека ствара:
За пакосна нема нигде суда,
Осим себе он све оговара.
Ко у себи самом нешто важи,
Тај у себи самоме се крије;
Прави човек са свећом се тражи,
И Диоген погрешιο није.
У срцу је своме човек скривен,
Језик то је, слабо орудије,
Да га познаш је ли поштен, искрен,
Кад те грли да ти душман није.
Не чувајте с' тигрова ни' паса,
Не чувајте с' аждаје ни змије;
Ал' чувајте с' пријатнога гласа,
Чувајте се кад се човек смије.
У човеку спојено је много,
Сто портрета сваки човек има;
Испитајте сваки себе строго,

Видићете шта је с људма свима.
 Човек ствара по образу своме
 И молује лик предоброг бога;
 По образу ал' човек истоме
 Лик ђавола ствара пакленог.
 Не мислите да се само криви
 На вешала воде и вешају,
 Не мислите да их нема живи
 Много горих, па часни остају,

Попара се веће пуши,
 Сваки себи нека граби!
 Нек захита нек се гуши,
 Нек не каже после: шта би?
 Али сваки нека дува,
 И нек сваки себе чува
 Без искуства сви су људи млади,
 Жежен кашу лади.
 На своме месту ретко ко седи:
 Више ил' ниже случај га ставља;
 Свет се навик'о правду не гледи,
 Малог презире, великог с' клања.
 У прочеље рад је свак да седне,
 Са кутлачом рад је свак да куса;
 Нема нигде такe душе бедне
 Да о себи нема добра куса.
 Сваки гледај шта мећеш у уста,
 Кушај најпре је ли вруће, слано?

Ко не духа тај нема искуства, —
 Искуству је поучење дано.
 Мало има пријатеља брате,
 Тог се чувај, — то је побро за те,
 То је хладно, — то ваља духати.
 Срећан онај ко има искуства,
 И очима ко познаје много:
 Тај не жеже нигда своја уста,
 Од свачега чува језик строго.

— Искуство и мудрост блиски су суседи,
 Од једног до другог нема ни две педи.
 Где лисица, кажу, преко леда пређе.
 Ту лед ни под слоном проломит' се неће
 Искуство је само јоште од старине
 Довело човека до сваке вештине.
 Ко искуство збере и с њим што год створи,
 Потомство о њему до века говори.
 Ко у роду своме спомен не остави,
 Ка' да није био тако с' заборави.
 А боље је опет нигда с' не родити,
 Нег' за собом рђав спомен оставити.
 — Сто година празног живота не вреди
 Милошева само оног једног сата;
 Кад је на Косову, где сва војска гледи,
 За част и за народ пробо Мурата.
 Историја, док год Српства траје,
 Именом ће његовим да сјаје.

Историјо, ковчеже времена!
Где су разна дела и имена?
Добро ил' зло што је учињено,
Аманетом теб' је поверено;
По заслуги ти имена скупљаш
И вечности у наручја пружаш.
Где су људи од старца Адама,
Кажи где су до данашњег дана?
Где државе и краљеви где су?
Нигде нису ако у теб' нису.
Ти си живот овог нашег света
Што се мењ'о испод сунца негда;
Ти с' тужилац, сведок и судија,
Што је у теб' то животом дија;
И колико ти имадеш лета
Толико је од створења света;
Без тебе би овај свијет стари
Био дете, био спомен мали.
Прошлост би нам цела била пуста,
Знали б' само што причају уста.

Глади нема, глад пролази,
И веће смо сада сити;
После глади жеђ долази,
Треба рујно вино пити.
И у томе треба знати
Српски образ осветлати.

На што довед да те мори туга?
 Који ће ти у свету казати:
 Човече, на што т' брига и страх?
 Весео, тражи весељу друга,
 Живот је кратак, тело је прах.
 Тисућ векова прошло је веће,
 Нисброј људи живио ту;
 Коло судбине вечно с' окреће,
 Једни с' рађају а други мру.
 У грдном мору вечности ове,
 Најмања капља живот је твој.
 Краљеви силни владаше овде,
 Војска с' кретала на њихов миг:
 Па зна ли ко год, пирамиде горде
 Ко је озид'о чиј' су подвиг?
 Сруши се, затре временом дугим
 Мермера јаког највећи стуб;
 И нас ће редом једно за другим
 Времена чудни појести зуб.
 Будућност, то је нерођено дете,
 Прошлост је мртавац, и спомен само;
 Садашњост, то је твој живот свете!
 Живимо само кад за се знамо.
 Од свега оног што с нама траје,
 Веселе, то је најлепши цвет;
 То су тренутци кад сунце сјаје,
 Животу то је обећан свет.

Човече, лудо, кукавче сињи!
 У меду није права сладост;
 Напиј се вина кад те што кињи,
 На дну је чаше твоја радост.
 Знајте, грозђе је најлепше воће,
 Оно песмама отвара глас;
 Чутуру дајте нек нам клокоће,
 Нек игра коло између нас.
 У вину с' даве бриге и туге,
 Оно вас води у лепши свет;
 Та вино пију и саме дуге
 За то с' румене ка' руже цвет.
 Вино весели срце човека,
 Оно му треба кроз цео век;
 У њему лежи многа утеха,
 Младим је песма, старим је лек.
 — Када се састану они што се желе,
 Нек пију, тог дана и нек се веселе;
 Јер сваки тренутак може нас узети,
 И у гроб од вина и друштва однети.
 Живот наш је чудан и весеље једно
 При смртном часу спомена је вредно
 Дан се веће наг'о и клони се ноћи; —
 Пијмо! — све пролази. старост ће нам доћи.
 Здравница прва првом Србину!
 И целом народу с којим он влада:
 Да их Бог живи! да љубе истину!

Да трају закони, слога и правда!
 Ко годе са вином браћи наздравља;
 Нек све то у једну здравицу ставља,
 Кад све то сложно у земљи траје,
 Бог с неба онда и благослов даје
 Горак је лебац кад нема соли,
 Горка слобода кад нема правде
 Горак је живот кад срце боли,
 Горка утеха кад с' браћа сваде.
 Скините капе! тренутак овај
 Нека заузме озбиљна жеља;
 У славу с' српског народа пије,
 У славу српских свих пријатеља
 — О, како лепо песма се ори!
 Певајте, певајте ратне песме:
 Још треба Србин да се бори,
 Још има много за чим чезне.
 — Ал' нек свака песма каже.
 Да регула мудра треба;
 Па да српско мило име
 Подигне се чак до неба.
 И нек свака песма каже
 Још истину праву ову:
 Да без слоге пропашћемо
 Горе него на Косову.
 Неслога нам све узела,
 Поломила снажна крила:

А слога ће поправити,
Славу стару што је била.
Точи море рујно вино!
Нереди су свему криви;
Нек слобода с правдом строгом
Међу нама вечно живи!
Ред, слобода и просвета
Дићи ће нас опет горе;
А без тога прелићемо с'
У туђинства горко море.
Радиност је цвет државе,
Она правој срећи води;
Ко два дана безпосличи,
Целој својој земљи шкоди.
Сад имамо три Србије,
Све три срећне, све три славне:
Кнежевину и војводство,
И стрмени Горе чарне.
У свакоме томе крају
Рађају се сад јунаци,
Који неће дати више
Ногом за врат стати мајци.
Ал' то нисмо испросили
Као просјак кору хлеба;
Већ са сабљом задобили
И бог посл'о нама с неба.
Крвљу нашом купили смо
Данас ово што имамо.

Крвљу нашом бранићемо
 А никоме већ не дамо.
 Па хајдете ко год хоће
 Да истину куша ову;
 Било то на Србобрану,
 На Мишару ил' Грахову.
 Јунаци су свуда Срби,
 К' слави рода постојани:
 Како онај крај Мориша,
 Тако онај на Бојани.

Сви ми знамо шта смо били
 И шта ћемо опет бити,
 Те већ жеље не морамо
 У грудима нашим крити.
 Точи море рујно вино,
 Да угасим ватру ову;
 Прскоше ми младе груди
 Што с' не десих на Косову.

— О младежи српска! теби капље ове!
 Твој пријатељ тебе преценити неће:
 Историја тебе на делање зове,
 У теби се јавља сунце наше среће.
 Од косовског боја до данашњег дана,
 Ни једна не беше младеж им срећнија.
 Ни једна не беше за делање славна
 Од тебе младежи боља и спремнија.

Држи се ти чврсто тог позива твога,
 И немој клонути веће напред ступај;
 Теби су помоћи послане од бога,
 Што немаш то тражиш, што имаш то чувај,
 Прођи се награде! за сва срца млада
 Бог је створио неко лепше чувство;
 Потомство награди правој нек се нада,
 Историја није ехо празно, пусто.
 Нема јоште ни по' века
 Кад смо били к'о дивљаци,
 И крили се по шумама
 И по мраку ко курјаци.
 Када за нас није било
 Нити правде нити суда:
 Смрт не беше у судбе руци,
 Је ли Србин? — крив је свуда.
 Веће четир пуна века
 Са аждајом борисмо се,
 Веће четир пуна века
 Самом сузом појисмо се.
 Зверовима у планини
 Завидили до скоро смо,
 А данаске пример многим
 Суседима ми постасмо
 С тешком муком скинули смо
 С наших руку ми окове,

И прелили за обрану
 У мачеве и топове.
 Србин одмах на све с' реши,
 Смисли да је једном мрети;
 Милош пори под шатором
 А језиком он не прети.
 На Мишару, Делиграду
 Стоје многи још гробови,
 Који нама данас кажу!
 Више нисте ви робови!
 Она кула озидана
 Све од српских бољи' глава,
 Свем потомству вечно збори:
 За род умрет' то је слава.
 -- Точи море рујно вино!
 Јунаци су оно били;
 Под крвавим оружјем
 Румено су вино пили.
 Точи пуно! -- нек се чаша
 Код свакога сад прелива,
 Нек гробове заслужене
 Успоменом позалива.
 — Све вино ово у свакој чаши
 Онима који у земљи леже:
 За покој душе јунака наши'!
 Над њима мирно земља се слеже.
 Они су негда овако исто

Певајућ' вино румено пили;
 Они су негда овако исто
 У друштву често весели били
 Али су они умрети знали
 Када се општа невоља јави;
 За нашу славу они су пали,
 Због њих нас нико не сме да гњави.
 Њих нема више сад ми трајемо,
 И нас ће нестат', други ће доћи,
 Свет је бојиште где с' састајемо.
 Одакле нам треба с поштењем поћи
 Сада сви у кап! усред весеља,
 Вечан им спомен, бог да их прости!
 Лака им била свуд црна земља!
 Свете им душе, свете им кости!
 Сада сложено опалите
 Певајући из пушака,
 Те гробове окадите
 Наших старих свих јунака.
 Нека знаду, нека чују
 Да оружје ми носимо,
 И косовском нашем врагу
 Непрестано пркосимо.
 Па кад у нас има гвожђа
 И кад има шуме чарне,
 Тешко оном ко у нашу
 Слободицу кад год дарне.

Србини нигда не ратује
 Због сујете ни због племства,
 Чујте, Србин гине само
 За спасења отачаства.
 Па кад сатре свога врага
 Он се кући враћа радо;
 Моли с' богу, гаји децу,
 Оре земљу, чува стадо.
 А кад хоће да с' одмори,
 Дохвати се он гусала:
 Непоштене изобличи,
 Поштенима рекне: хвала,
 Што је нужно већ имамо,
 Имаћемо јоште више,
 Само сваки за напредак
 Свога рода нека дише.
 Јоште треба да с' сложимо,
 Да се боље ми познамо,
 И за срећу целог Српства
 Један другом руке дамо,
 Времена је доста прошло
 Одкад смо се ми растали,
 И с Косова до Будима
 И до мора расејали.
 Остали смо свуда Срби
 Ал' с' туђинцу приљубили,

И један се од другога
По времену отуђили.
Је ли Србин? не гледајмо
Ма с' у Кини он родио,
Грлимо га! дела гледај,
Гледај шта је ко радио.
Отачаство нама свима,
Чујте: то је српско име!
Где с' говори језик српски
Ту туђинцем не зови ме,
Где с' у славу општу српску
Рујног вина пију чаше;
Проклет био ко спомиње
Оне речи: наше ваше,
Гвожђе тврђе од камена,
Једва да га сатре ишта;
Ал' његова права рђа
Претвори га сво у ништа,
Точи море рујно вино!
Па устајте сви на ноге:
За руке се држ'те чврсто,
Заиграјте коло слоге.

Дојчиновић Војин

Спев у VI песама.

(Написао 1859 год. у Цариграду).

I

Сунцес с' јарко диже из огњених двора,
 Па обасја Солун крај дебела мора,
 И у њему сарај Ибрахима аге
 И врт до сараја пун милине сваке,
 У том врту има свагда красна цвећа,
 Сваки данак ту је дан топлот пролећа;
 Засађен је дивно по крају и среди,
 Ту играју воде, милина да с' гледи,
 Смокве и маслине и перанџе жуте,
 Од многога плода свуда су нагнуте
 Ал' у врту нема никог од чељади,
 До девојке једне, сама цвеће сади;
 Кроз лимуна гране сунце је огрева,
 Сама цвеће сади и сама попева.
 Ак' каква девојка! — убили је јадни!
 Кога год погледи срце му извади.
 Њојзи нема друге у читаву свету,
 И нема јој слике ни у једном цвету.
 Кад у врт урани, и сунце с' пре крене,
 Што пре да угледа плаве очи њене;

Оно обасја је као огањ живи
Кроз гране с' провлачи да јој се надиви,
Несташна је млада, нигде нема мира,
Часом цвеће сади, час хвата лептира,
Али осим сунца још је неко гледи,
Христијани овде њени су суседи.
Дојчиновић Војин зид је прокопао,
Свак не види деру, бршљан обрастао,
У вече, у јутру кад хајкуна шета,
Он разгрне бршљан и жељно је гледа,
Код те мале струге најлепше је цвеће
Најрадије Хајка туда се окреће.
Ту се она бави, из бршљана чује
Војинове речи, те миле славује.
Ах, мала је струга, жив је бог убио!
Никада је јадан није пољубио;
Једва кита цвећа што с' може провући,
Погледи се само грле уздишући.
„Хајко! мила Хајко! буди ми весела!
Неће проћи јоште ни три дана бела,
Овог зида неће међу нама бити,
Ми ћемо се морем далеко возити.
Извешћемо с' где год ми у грчке стране,
Где ће нас слободе закони да бране.
На острову коме ми ћемо с' станили,
Смрт нас може само после раставити.“

„Шта год знаш, ти ради, — Хајка одговара,
 Ја ћу стобом свуда, срце ме не вара.
 Осим тебе за ме нема раја другог,
 Путоваћу с тобом на крај света дугог.
 Ја верујем у те, моја љубав чиста
 Не сећа с' корана, Мојсија ни Христа
 Љубав је светиња, љубав вера моја,
 Мој Војине мили, ја сам само твоја.
 За оца не марим, он је чудне ћуди,
 Као друге кћери он мене не љуби;
 Али моја мати убиће се за мном,
 Када чује да сам ја отишла крадом.
 И ти оца имаш, оца врло доброг,
 Он никога нема осим тебе једног.
 Ти ми често кажеш да за тобом лебди,
 Твој одлазак њега у лед ће да следи“.
 — „Не брини се, — Војин збори пун весеља,
 Та срећа је деце срећа родитеља.
 Твоја мајка неће за тобом тужити.,
 Та ја ћу те више нег она љубити.'
 А сазнаће она, Хајко моја мила,
 Да је то и твоја драга воља била.
 А мој отац? — он ће преселит' се к мени,
 Он ме више воли него Солун бели.
 Цвете мој из раја, сунце моје с неба!
 Безбрижна ми буди, брига ти не треба.“

Па јој руку пружа, а она је прима,
 На образ је меће и нежно целина.
 Од радости очи суза су јој пуне,
 Она се Војину, Војин њојзи куне:
 Једно другом свагда да ће верно бити.
 Једно друго да ће до гроба љубити.
 Па најлепше онда потргала цвеће,
 Косом га обвија, у руку му меће.
 На руци његовој скуп се прстен сјаје.
 Војин прстен скида Хајкуни га даје.
 Па маленом плочом он стругу заклони,
 А Хајкуна бршљан одозго натклони,
 Душе су им сретне, срца се веселе,
 Једну мис'о мисле, једну жељу желе,
 И једно и друго у грудма осећа
 Да је љубав оно што се зове срећа.
 Радостан је Војин око му се блиста,
 Око крупно, црно као поноћ иста,
 А виш' оба ока обрве с' узвиле,
 К'о два црна влакна непредене свиле.
 Коса му с' трептећи крај чела прелива,
 К'о црн облак када блед месец покрива.
 Војин иде мору много посла нма!
 Неку робу спрема, неку с лађе прима.
 Јоште нема пуне ни двије године
 Откад је с наука дош'о из Атине,

И стар отац сина једва је углед'о
 Одмах му је целу трговину пред'о!
 Станове и њиве, и лађе и куће,
 Пред'о му у руке васцело имуће.
 Вешт је Војин свему, не стиди се нигде,
 Чегат с' год прихвати, од руке му иде.
 Путов'о је свуда, куд га пос'о звао!
 На Темзи и Нилу владати се знао;
 Али куд је год по свету ходио,
 Љубав за Хајкуном свуда је носио;
 И сад веће мисли како да је спасе,
 Да је крстом крсти и да венча за се.
 Та тешко му није, све му је на руци,
 Не могу му ништа учинити Турци,
 За час може већу стругу раскопати
 И у своје руке Хајку докопати.
 Преобући одмах у друго одело,
 Па на лађу с њоме хитро и весело;
 Отиснути с' онда на то море слано.
 Извести се где год и живети славно.
 Стигне л' га потеря пре нег' лађи дође,
 Свака та потеря хоће зло да прође;
 Војин има много на лађи момака,
 Све по избор Срба и бесних јунака,
 Голом руком сваки за нож ће узети,
 За Војина сваки готов је умрети;
 И капетан Ђура, што лађом управља,

Нигда се Турчину с пута не уклања:
 Стар је Ђура доста, ал' се јоште не да,
 Бокељац је сваки јуначког погледа;
 Мати му је кажу Црногорка била
 Крвника је она Турцима родила.
 Весело је Војин по лађи ходио,
 Што је год требало, у њој је сложио.
 Он свакоме каже, да се на пут спрема,
 Али јоште ветра удеснога нема.
 Он опрема лађу, али ево јада,
 Гологлав му слуга дотрча из града:
 „Господару, брзо! отац ти издише!“
 — „Јао мени!“ викну, сузе га облише
 Трчи јадан дома, слуга му казује:
 „Добро јутрос беше, ал' сада зло му је,
 Савлада га немоћ, једва изговара:
 Други отрчаше, да зову лекара;
 Он спомиње тебе неизбројно пути:
 Војин, где је Војин? зовите га људи!
 У том већ и Војин долетео кући
 И крај оца клече из гласа плачући;
 А отац га грли, срце му отвара;
 Па му онда јасним гласом проговара:
 Сине, мили сине! Сва радости моја!
 Ја полазим тамо, где је мати твоја.
 Немој тужит' много, трговину гледај,
 И што ћу т' наручит до гроба се сећај.“

— Ману једном руком, сви други одоше,
Отац и син онда сами остадоше. —
„Закуни се, сине, ти побожним гласом,
Пред овим самртним мог живота часом,
Да ћеш све завете, које ти оставим,
Ко светињу држат' — то од тебе тражим
И мој отац кад је на умрлу био,
Ја сам му заклетву на то положио.“
Војин своју руку своме оцу даје,
Другу горе диже, одкуд сунце сјаје;
Срце му се младо искрено отвара,
Из све душе своје оцу проговара:
„Ево се заклињем и теби и богу,
И данас и довек, док год зборит' могу.
Да ћу све завете твоје одржати,
Погинућу, али нећу те сварати!“
На ово га отац притисну на груди,
Сузама га роси, устима га љуби,
Па се руком маши под узглавље своје:
„Ево, сине, кључи од ризнице моје!
Тамо ти ћеш наћи један ковчег стари,
И у њему многе стародревне ствари:
Она сабља, сине, старог је Дојчина,
Има њојзи више од триста година.
Чуо си да с' прича да је Арап неки
На сав Солун намет ударио тешки,

Отим'о је, сек'о и грозно се влад'о,
 Пропиштало беше и старо и младо.
 Дојчин српском роду осветлао славу;
 Арапу је сабља та одсекла главу.
 То се поље јоште Араплија зове,
 Где погибе Арап, крвник земље ове.
 Свакој вери беше веће дотужило
 И Турцима самим несносан је био.
 Кад је умр'о Дојчин, Турци га узели,
 Међ' своје јунаке њега преотели:
 Пред вратима града, што-но мору воде.
 По њиховом реду саранили онде.
 Почитују њега као свога свеца,
 Дигли му заставу с два бела месеца;
 Од камена њему чалму изрезали,
 Ту чували стражу, ту свагда клањали.
 Дању, ноћу, навек горе му кандила,
 Свагда му по гробу зелена је свила.
 К'о што данас гледаш гроб Дојчина славна.
 Такав ти је био од времена давна.
 Турци су Дојчина себи присвојили.
 С његовим именом свуд се поносили.
 Ако ти дочекаш и срећно доживиш
 Да Солун отребљен од Турака видиш,
 А ти узми кости боланог Дојчина
 — Аманет је, сине, то нам од старина, —

И пренеси у храм, — ах! сад је џамија,
 Где-но леже кости светог Димитрија.
 Калуђере зови Хилендара бела —
 Нека му читају велика опела,
 И три ноћи нека чине му бденија
 Ради небескога души спасенија,
 Дојчинову сабљу ти чувај са страхом.
 Не показуј ником, не шали се главом;
 На свету је она таква јединица:
 За њу кажу, да је сама посталица.
 За том сабљом Турци дуго су жалили,
 Султани некада свуд су је тражили.
 Покрај сабље стоје токе Дојчинове,
 Блистају се златом, рек'о б', да су нове
 О токама виси један златан прстен,
 У њему велики стоји драги камен:
 И тај ти је прстен од Дојчина стара:
 Солун му је дао то у име дара.
 — Оне друге ствари све су од старина,
 Остајале 'вако од оца на сина:
 За то све их чувај, све их добро храни
 Од ватре, од воде, од свега их брани,
 Ма у каквој игда ти невољи био,
 Да их ниси прод'о или zaloжио!
 Па ако дочекаш, — завет је Дојчина, —
 Да се опет дигне српска краљевина;
 Да ти ону сабљу предаш српском краљу,

Нека је он носи у слави и здрављу;
А токе Дојчина ти метни, па носи,
Своме краљу служи, Српством се поноси.
Скупн онај прстен, ком се не зна цена,
Оном је војводи ил' краљу намена,
Кој' отера Турке из Солуна града,
И избави Солун од данашњих јада,
— Обрада ми пази, он је заслужио,
Давно ми је једном живот избавио.
После тога дуго служио ме верно,
На мору, на суву влад'о се примерно.
Крај Вардара седи он на нашој њиви,
Не мешај му с' тамо докле год уживи.
Ретко ходи амо, што Турака има,
Не може никако да се гледа с њима.
Турци су за срце ујели га псећи,
Лишили га свега, што им'о у срећи.
И с њиме и с Ђуром свагда лепо буди,
Паметни су они и поштени људи.
Даље, сине мили, ти с' јединац видиш,
За то треба што пре да се ти ожениш,
Да јуначка лоза с тобом не угине,
Да на теби клетва не остане, сине!
Но да узмеш, то је завет од старина,
Рођену Српкињу од правог Србина.
Сада збогом, сине! — што си скрушен тако?
Молно сам бога, да умрем овако.

Буди јунак! педај с' жалости узети,
 Сва ми жеља беше пре тебе умрети.
 Само те заклињем издишућим гласом.
 И мојим и твојим умрлијем часом!
 Да све то упамтиш и свег' да се сећаш
 Са заклетвом тако да свом сину предаш.
 Проклет био, сине, и данас и јуче,
 Ако и у чему учинио друкче!
 Сад збогом, Војине, мили моји снови!
 Бог нека ти живот срећом благослови!"
 Загушио с' Војин, ништа не говори,
 Рек'о би и он се с душом бори.
 Он отвара уста али нема јава,
 Отац склопи очи као када спава.
 Тужан Војин пишти! отац, јао отац!
 Али место речи чује само ропач.
 Још један пут диже тешко трепавице,
 Погледа Војина, осмехну му с' лице!
 Неколико суза образе му мину:
 Последње је збогом то његовом сину.

II

Војин тугом тужи, не суше му с' очи,
 Рањено му срце оће да искочи;
 Реч очина горко њему срце пали,
 Жали оца свога, ал' и себе жали.
 Ни помишљ'о није, како би му било,
 Кад би му се Хајку узети кратило.

Сад тек види јадан, шта носи у груди,
 Сад тек види, како силно Хајку љуби.
 Он Туркињу љуби, — не сме је узети,
 Не зна сам са собом шта ће започети.
 Шта год почне види, на зло изићи ће:
 Обећање једно свагда погазиће.
 Двоји су му јади, већ толико дана
 Седи сам и ћути као стена ладна.
 Никога не пушта, да с њиме говори,
 Нико не зна како туга њега мори
 По' Солуна да ће у дворе му доћи,
 Видео је Војин да нема помоћи.
 — Једно вече тихо врата с' отворише,
 Обрад се помолн, сузе га облише,
 Кад је чуо за смрт 'свога господара,
 Похито Солуну са реке Вардара;
 Оставио ичеле, стадо и станове,
 Целим путем плако све до куће ове.
 Како дош'о одмах за Војина пита,
 У собу му иде, смерно капу скида.
 Војин руке шири и тужи из гласа:
 "Мој Обраде, ето несрећнога часа!
 Ја изгубих оца, а ти господара
 Смрт његова, јао, срце ми распара;
 Као гром уби ме, — гледај, ја не живим;
 Шта с' учини са мном, и ја сам се дивим.

Ход' на прозор, гледај у врт, кул ти драго:
 Све је мртво, мрачно, без цене сво благо!
 Што му каз'о нисам, док не беше пао!
 Једне преко речи не би ми рекао.

— Проклет био си и данас и јуче,
 Ако и у чему учинио друкче!
 Где су слуге? момци, — ко ме то не слуша?
 Дојчина старога у мени је душа:
 Потопите лађе, нек иду у море,
 Запалите кућу, нека све изгоре!
 Шта стојини Обраде? што си с' скаменио?
 Такав ми је завет отац оставио.“

— Обрад рони сузе, мисли у памети;
 Боже благи, немој памет му узети!
 Па говори онда, ал' тешко уздише.
 А сузе му лете ка' млазови кише:
 „Господару млади, утишај се мало;
 И до сад је људи доста умирало,
 И за њима деца тужила су њина,
 Ал' твог чуда нема ни код једног сина.
 Који отац тражи, да се тако тужи?
 Што убијаш себе у срцу и души?
 Окани се тога и такве жалости,
 У напредак гледај, мртве бог да прости!“
 — Војин само ћути и Обрада гледа,
 Час устаје горе, а час опет седа,

Тешко му је нигде с' не може да смири,
Из његовог ока очајање вири.

„Тебе нешто тишти, — Обрад даље збори, —
Кром очине смрти други јад те мори,
Утишај с' и мирно да тражимо лека,
Много је у власти богата човека.“

— „Али савест није! — Војин писну сада, —
И над силним царем она силно влада;
Отац ми је такав завет оставио,
Савест ћу увредит', макар шта чинио:
Љуто ме је отац при смрти проклео,
Кром Српкиње ако б' ја другу узео;
А ја јадан данас само себе губим,
Туркињу девојку у зао час љубим.
Њој сам веру дао, срце заложно,
И за живот главе не б' је оставио,
Оца слушат' морам, ја сам се заклео,
Заклетву са собом у гроб је однео.
Каква лека може сада овде бити?
Узалуд је тражит' узалуд мислити.“

— Обрад спусти главу, не зна шта да каже,
Мисли свуд му лете, ал' нема шта траже,
Не може да нађе утехе Војину,
Желни б' помоћ' му ка' рођеном сину.
У то слуга^а кућни сад врата отвори,
Па Војина пита и смерно говори:
„Сиротиња многа пред вратима стоји,

Проси да с' нарани и да се напоји,
 За подушје оцу свак жељно изгледа.“
 Јасним гласом Војин слуги заповеда:
 „Ко је год сиромах, кога жалост мори,
 Пусти га унутра сву кућу отвори!
 Нек се јела носе, нек се вино служи,
 Нећу, да се на ме ко год после тужи.
 Нек певају, могу и коло играти;
 За сав Солун ја ћу само туговати.“
 Хитро слуга оде да подушје справља,
 За њим Обрад пође, Војин га уставља:
 „Ти остани овде и код мене седи,
 Самоћа ми срце јоште већма леди.
 Има ко у кући подушје издати,
 Сиротињи свагда има се шта дати.
 Мој је отац тебе к'о брата призив'о
 При смрти ми за те много напричив'о
 Ти си њему негда живот избавио,
 Он до гроба није то заборавио.
 Сећао се тебе јадан умирући;
 Највећи пријатељ ти си овој кући.“
 И капетан Ђура оставио лађе,
 Да с' у туги своме господару нађе:
 По кући слугама трчи, заповеда,
 Да се свак послужи, свесрдно надгледа.
 Њега Војин зове, до себе га ставља,
 Он ћутећи ступа, ћутећи се здравља;
 За разговор тешко ту је речи наћи,
 Ђуте сва три као, што-но реч, на даћи.

И Обрад полако с' на столицу спусти,
 Не зна шта да мисли, шта ли да изуст
 Не сећа се више господара старог,
 Већ се тешко брине за Војина младог.
 Војин спустио се у крају другоме,
 О Хајкуни мисли и о оцу своме.
 На узглавље меко он се наслонио,
 Рукама обема лице заклонио.
 У то хитре слуге опет улегонше,
 Господску вечеру они доносише,
 Уз вечеру јоште руменог вина,
 Обрад с' Ђуром седе крај младог Војина.
 Обрад једе, пије, он уморан беше,
 Све с' више и више образи му смеше;
 А Војин га нуди и с њим се забавља —
 Обрад узе чашу и Ђури наздравља:
 „За испокoј душе господара старог,
 А у здравље нашег господара младог,
 Да га бог поживи, да сватове скупи,
 Да доведе дома ону коју љуби!“
 Па он попи чашу. Војин се насмеја,
 А Обрада рек'о б' да сунце огреја.
 Па узима одмах злаћана пехара,
 Долива га вином, нуди господара:
 „Та прођи се мисли и тешке жалости!
 Године су твоје за саме радости.

Не брини се ништа, — све се да обићи,
 Човек још се нада у месец отићи;
 А камо ли не би могло да се нађе
 Да с' умири срце, ма пропале лађе.
 Баци горку тугу, што те тако пали,
 Попиј ову чашу, нека те разгали.
 Твоје туге горке истина су јаке,
 Али такве слазе само на јунаке.
 Да се с њима боре и да их свладају;
 Ал' прави јунаци њима се не дају.
 Дојчиновић Војин! о крви јуначка!
 За праоце твоје била б' то играчка.
 У смрт твоји стари ишли су са шалом,
 А ти си клонуо под првим ударом.“
 — Војин пехар прима и у кап га попи,
 Али леденицу са срца не стопи.
 Не боји се смрти, ал' не сме умрети,
 Заклео се оцу Српкињу узети.
 Заклео с' Хајкуни, али и без тога,
 Не б' је оставио ни за жива бога.
 Све би друге сметње мог'о победити,
 Ал' у гробу оца не сме увредити
 Што год више види, да помоћи нема,
 То све више љубав срце му запрема,
 Силом се отима, силом једе, пије;
 Свиснуо б' од туге, да Обрада није,

Он наслужи чашу пред Обрада меће.
 „Де попиј и ову ради добре среће!
 Па ми причај што год из живота твога:
 Где с' и како спас'о оца покојнога?
 Жалосно, весело, о мору, о гори,
 О чему год хоћеш, тек само говори!
 Обрад спусти главу и бркове глади,
 Та и њега море неки стари јади.
 Чаша му је вина прошлост пробудила
 Из младости која горка му је била.
 Тежак му уздисај подиже с' из груди;
 Ко је томе узрок бог нека му суди.
 Једном руком чашу он са стола узе,
 Другом руком крије у очима сузе;
 Држи чашу, али не може је пити,
 Већ започе јунак тихо говорити:
 „О животу моме да ти причам, тражиш,
 Да се у жалости тој твојој разблажиш;
 Ал' у мом животу нема ведра дана,
 Ово моје срце препуно је рана.
 Кратка мени беше овог света радост,
 Горак ми је спомен што ми даде младост.
 Детињство ми прошло у чувању стада,
 А сав други живот у трпењу јада
 Кад сам био младић у најбоље доба,
 Замилова, — јади за мене до гроба —
 Девојку, којој су та и саме виле
 На лепоти њеној онда завидиле.

Цела Подгорица њоме се дичила,
 Тако је то чудо и лепота била!
 По имену она Добрија се зваше,
 Сиротица само деда имађаше.
 Оца су јој Турци поодавно били
 Преваром на правди у пољу убили;
 Одсекли му главу, однели у Жабљак,
 Само за то што је био дичан јунак.
 Многи су је просци просили у деда,
 Свак се живи чуди што је ником не да.
 И ја се усудим и уста отворим,
 О Добрији старцу ријеч проговорим.
 Он подиже главу гордо и високо
 Стар и слаб он беше, ал' му пламти око,
 Па ми проговара, к'о да га сад гледам:
 „Ја Добрије моје страшљивцима не дам!
 Колика је пуста ова Подгорица,
 Па још не освети нико мог јединца.
 Код толиких овде што вас је момака,
 Па ни једног нема међ' вама јунака,
 Да смрт њена оца а мојега сина
 Освети и сломи Асана Турчина.
 Срам вас било момци у свака времена!
 Срам вас било српског јуначког имена!
 Слушам спомињете Милош Обилића,
 Спомињете једни, славног Мандушића,

Спомињете многа јуначка имена.
 Хвалите се да сте од њиног племена;
 А Турцима редом сви се поклањате,
 И турској се деци с пута уклањате;
 Па још ми идете те ми пркосите.
 И унуку моју од мене просите.
 За то знај Обраде, да је добит' нећеш,
 Ако из Жабљака пустог не донесеш
 Главу што су Турци у Жабљак однели,
 И на кулу вргли, где с' и данас бели:
 Да јој тајно чиним ја нова опела,
 Да је у гроб метнем покрај мртва тела“
 — То ми изговори па главу обори,
 Ни „збогом пошао“ да ми одговори.
 Мислио сам дуго шта ћу започети;
 Тешко је то поћи и главу донети.
 Ко год дође отуд, прича ми и каже
 Да та глава стоји покрај турске страже
 Ал' страшније за ме од тих страха свију
 Беше изгубити лепоту Добрију.
 Смислим и отидем ја у кршне Куче.
 Један ме побратим тамо преобуче;
 Па у Жабљак сиђем, све то добро памтим,
 Принуде ме Турци, да у граду радим.
 Град сам оправљао два месеца дана;
 Ту још много беше несрећних Зећана.
 Једно вече, кад сам крај куле радио,
 Ону тужну главу ја сам дохватио,

Другу главу метнух ја на њено место,
 Јер копајућ', глава налазисмо често;
 Па исте вечери ја Жабљак оставим,
 Тајно кући идем, тајно с' деду јавим.
 Он отвори врата, беше јака тмина,
 Ја му пружим главу од јединца сина,
 Писну јадан старац као љута змија,
 С виделом у руци дотрча Добрија.
 Грле, љубе главу као жива да је;
 Претешко јецање код њи не престаје.
 Кад се тужан старац већ сит наплакао,
 За попа суседа он ме је послао;
 Па нас троје онда, тајно, полагамо,
 Там' одемо, где је тело закопано.
 Откопамо земљу и нађемо тело,
 Свештеник без свеће чит'о је опело.
 Тужан отац главу у врх тела спусти
 И плачући речи он ове изусти:
 „Освета, освета он мора умрети:
 Његова ми глава мора се донети.“
 Седи старац плаче и земљу целива,
 Затрпамо раку много страхујући,
 Па одемо онда сваки својој кући.
 На много сам страна од тог доба био,
 Много сам страха великих видео;
 Ал' немадох нигде ја онога страха:
 Чињаше ми с' гробље да с' диже из мрака;

Привиђах, да сваки на свом гробу седи,
 Сваки се помиче, сваки у нас гледи;
 На што годе станем, тргнем се тресећи. —
 „Што нас јадне чепаш?“ мислим, сад ћерећи.
 Од камена сваког чињаху ми с' људи,
 Чујем њихов шапат: „ко нас ноћас буди?“
 Не буди вас нико, мирно почивајте,
 За нама живима ви тугу имајте:
 Почивајте мирно у вечном спавању,
 Срећни сте, јербо сте у себе незнању.
 У тој ладној земљи на веки ћутите:
 Почивајте вечно, нигда с' не будите.
 Ах, човек на свету нема праве среће,
 Док не дође у гроб, нигде с' смирит' неће.
 Од самих незгода сва је земља ова,
 Та у капљи сласти море је отрова.
 Милиони људи што су овде били,
 Милиони многи живот промашили;
 Међ њима сам и ја, ах, мој свете бели!
 Без надежде живим и живим без цели.
 После кратког доба, кад та жалотт мину.
 Походим Добрију и деда старину,
 Радосно му дођем и назовем бога,
 Дочека ме старац као сина свога:
 Износи ми вина, крај себе ме седа,
 Па ми руку пружа, на Добрију гледа;
 А њено се лице ка' огњем зажари,
 Та и она за ме поодавно мари.

И једно и друго тада смо мислили,
 Да смо се већ старцу доста удворили.
 Ал' он друго мисли, он освету жели,
 Захвали ми најпре, па ми онда вели:
 „Мој Обраде, ја ти с' утешишти нећу
 Док не видим ону турску главу псећу,
 Асана Дољанца, проклета Турчина,
 Што ми закла 'нако на превари сина.
 Је с' видео? син мој у земљици труне,
 А он вино пије крај своје кадуне;
 Гледај, мене суза из дан у дан роси,
 А отац се његов са њиме поноси;
 Кћи његова песме свуда подвикује,
 А унука моја, гледај, јадикuje.
 Ако имаш срца, да Добрију љубиш,
 Имаћеш и на то, да Асана згубиш.
 Друкчије, кажем ти, пре ћу је заклати,
 Нег' што ћу и једном детићу је дати.
 У Дољану комском две су куће само,
 Ти знаш врло добро, Асан седи тамо.
 Прибери се мало, узми два три друга,
 Удри у по' ноћи на њега из луга,
 Не дај му писнути, не дај му утећи,
 Закољи га онда кад сања о срећи;
 Или, где га сретнеш, у пољу, у гори,
 С чиме годе можеш, а ти га умори;
 Одсеци му главу, па донеси мени; —
 Јуначе, што ћу тиш? Косова с' помени.

Донеси ми главу, па води Добрију,
Беж'те на Цетиње или у Србију.“
— Ја замукох муком, ка' да ме посече,
Унука му јадна невесело рече;
„Погинуће Обрад у најбоље доба,
А не може дићи мог оца из гроба.“
— „Е ако погине“ — старац јој беседи,
Биће јунак, који тог имена вреди.
И Обилић славно погибе нам давно,
Ал' његово име јоште живи славно.
Погинуће за крст и за брата свога,
Погинуће за те и за оца твога.
Не б' се он преминул'о, да он за те мари,
За јуначку љубав то су мале ствари.
Ето му прилике, нек покаже себе.
Нек донесе главу па нек води тебе.“
Погледам Добрију каква беше стаса,
Каквих ли очију, каквих ли образа;
Е божја ти вера, тако ми бејаше,
Кан-да друго сунце кром ње не грејаше,
И лакше ми тада чињаше с' умрети
Нег' лепоту таку јадан прегорети.
„Добро стари дедо!“ кажем устајући,
Ја ћу ићи под бег Асановој кући,
Ил' ће моја глава останути тамо.
Ил' његову главу донећу ти амо.
Он ме благосиља гласно вапијући,
Унука му оста крај њега плачући.

Им'о сам два друга и верна и млада:
 Шумадинца Јову и ускока Рада.
 Обојницу нађем хитре и веселе,
 Обојница давно четовати желе.
 По реду им кажем, шта је и како је.
 Обадва пристану, њина жеља то је.
 Још им кажем онда оног истог дана:
 Сав плен њима, мени глава од Асана.
 Раде први оде, да места уходи,
 Куда Асан иде, олкуда доходи;
 Да увежба, кад је код куће, кад није,
 Када ручак руча и кад вино пије.
 Када у лов иде, и кад санак спава,
 Да погледа добро место где настава.
 Није много прошло, а Раде нам дође,
 И мучне нам речи говорити пође:
 „Чујете л' ме море, до два побратима!
 У Асана седам Арнаута има,
 Што код њега стоје и дању и ноћу,
 Кад он у лов иде, и они с њим пођу;
 У Асана кућа пуна је чељади:
 Слугу и слушкиња и кадуна млади.
 Стар отац у двору по ваздан му седи,
 Дуван ваздан пуши; на прозоре гледи.
 Девет дана ја сам у кући му био:
 У врту му коп'о, у двору радно,

Ноћу он сам спава али њему доћи
 Не може се друкче, нег' на прозор проћи,
 Прозор је високо жив га бог убио.
 И не бих ти јунак тамо поумио.
 Да би знао девет Асана заклати;
 Ко се тамо попне, тог не виђа мати.
 Неприправан Асан нигда нигде није.
 Виш' главе му ноћу виси оружије;
 Под главом му кажу, силно благо стоји,
 Свако вече он га на узглављу броји.“
 Ја га јоште питам, а он још казује,
 Када Асан леже и кад обједује;
 Како је у двору, како л' око двора?
 Кад дознам, да нема страже крај прозора,
 Ја им ријеч дадем, да ћу се попети
 И кром главе клете још блага изнети:
 Само да ме они прате том прозору,
 Ако ја погинем, нек беже у гору.
 Обојица на то радо пристадоше,
 Спремати оружје оба отидоше,
 И ја се сам спремих, на се састанемо,
 Асановој кући у зору с кренемо.
 У пустој планини ми се устависмо,
 Те високе стубе онде начинисмо.
 Па одатле тихо и само шапћући
 Дођемо ми ноћу Асановој кући.
 Глуво доба беше, свуда је тишина,
 Никакова гласа у кући Турчина:

Ни псето да лане, ни крава да рикне,
 Ни миш да потрчи, ни даска да шкрипне.
 Зид му око куће, на њега се попнем.
 Са зида по стуби пењати се почнем.
 Видим Турчин спава, главу затурно,
 Затегнуо вратом к'о што сам желио;
 Отворио прозор да га ветрић хлади
 И да га огрева с неба месец млади;
 Корачим унутра са ножем у руци,
 Мрски су ми били сви на свету Турци
 Ту времена много ја нећу да губим:
 Закољем га хитро и главу одрубим.
 Нађем и новаца где код њега стоје
 Узмем, па се спустим међ другове моје.;
 Скинемо и стубе брзо на ледину,
 Утечемо здраво сва три у планину.
 Е, чујете л' још ме она језа хвата,
 Кад му нож поднесох испод бела врата:
 Крв му врућа шикну по образу мени,
 Врућа крв је, ал' су удари ледени;
 Још сам онда био ја година млади
 Ништа закл'о писам, кром које јагњаци,
 Лакше је из пушке сто људи убити,
 Него ли једнога ножем ударити.
 Хала Турчин беше! кад га почех клати
 Обема рукама он мене ухвати,

ГРАДСКА 11451107Е
ДЕСКО
Цимну телом целим, умал' што не уста
Одсекох му главу, ал' он још не пушта;
Са Кома планине мали месец бледи.
Кроз отворен прозор стао па нас гледи.
Нисам се бојао ништа мојој глави.
Ал' ме од ужаса подиђоше мрави.
Од тог доба ево осамнест година,
И многога јоште ја убих Турчина,
У по' ноћи или при јасноме дану,
Ал' сам их побио ја све на мегдану,
И верујте јоште мене хвата страва
Што онога заклах тајно, када спава.
И данаске јоште, млад месец кад видим,
Оне страшне ноћи плашим се и стидим.
— Плен новчани дадох ја оној двојници,
Па отидо одмах мојој Подгорици;
Њих двојица опет у станове своје,
Без бриге смо били, нико не зна, ко је
Та Асан им'о је много душманина,
Код самих Турака и код Брђанина;
Дужан је крвине на све стране био,
Ко би мог'о знати, ко га је убио!
Многу мајку он је за срце ујео,
Многој сестри брата јединог оteo,
Вребали га многи по гори Зећани,
Вребали га дуго млади Морачани.

Опет ја у кућу старог деда ступим,
 И опет му једну мртву главу пружим;
 Дед не рони сузе, већ се главом титра,
 Од радости пева и по кући игра:
 Из прикраја ко би на њега гледао,
 Би рекао, син му с' из гроба дигао.
 А шта ћу вам дуљит' ја ово причање?
 После мало дана сврши се венчање.
 Ја с Добријом одем на станове моје,
 Ти ми часи јоште у памети стоје,
 Ни у рају нема таквих дана слатки,
 Срећни дани бише, али врло кратки.
 После неког доба Подгорици одем,
 Али на станове када натраг дођем,
 Добрије не нађем, Турчин је одвео,
 Један ми казива, који га је срео,
 Да је њу везапу на коњу видео,
 А слугама с' Турчин од свуд опколио
 По оделу, к'о што тај ми говорио,
 Из далека Турчин мора да је био.
 Пронађем тај Турчин из Босне је иш'о
 Ал' како се звао и куд је отиш'о?
 Нико н'умеде ми до данас казати,
 Од једа и муке хтео сам скапати.
 Оружје ја одмах дочепам у руке,
 И потечем друмом, не би л' стиг'о Турке

Много сам се дана тамо амо скит'o
 Где год кога срео, за Добрију пит'o;
 Ал' нико ни речи казат' ми не знаде
 Рекао би жива у земљу пропаде.
 Е, од онда мени небо се преврну,
 Нит' прегорет' могу тако жалост црну;
 И сваки ми Турчин посто од тог доба
 Цри и мрзак као мрак ладнога гроба.
 Жалостан се вратим, нађем оба друга
 Распродамо стадо, доватисмо с' луга.
 Где год ког Турчина на нас пут нанесе,
 Тај се с коња свали, на земљи затресе.
 Годину смо и по у планини били,
 Сваки данак ми смо Косово светили.
 Од Пазара Скадру и крај Проклетије,
 Од нас Турчин онда проћи смео није.
 — Једанпут сеђасмо у јединоме куту,
 Припуцаше пушке близу нас на путу:
 Сви тројица одмах пушке дохватисмо
 И на глас пушака на друм излетисмо;
 Када тамо, али четири Турчина
 Напали бејаху на четир' Србина:
 Турци из ненада на њи ударили,
 И двојицу били веће оборили,
 А трећему коњ је био погинуо,
 Господару своме ногу притиснуо;

Он притиснут 'нако једног пушком рани,
 Па извади сабљу, да с' од других брани.
 Два Турчина трче да уграбе славу,
 У патеч лете му, да одсеку главу;
 Ал' у божјој књизи са свим пише друкче.
 Ја испадох на друм, моја пушка пуче:
 Турчин један што је сабљом замахнуо
 Крај Србина оног мртав је пануо;
 У то онај други на нас три окреше,
 Два зрна у Јови све срце разнесе.
 На то Раде цикну, Јове му је жао,
 Турчина је клетог добро сагледао,
 Пуче пушка, Турчин посрну па паде,
 Четврти с рањеним бежати нададе.
 За њима потрчим, коња с' дочепали,
 Један клетник бежећ, из пушке опали,
 И у леву ногу окрзну ме мало,
 Прилично сам храмо, дуго ми се знало,
 Онај Србин што-но коњ га претиснуо,
 Здрав и читав ту је онда остануо.
 Тог Србина знате, јунак је убојни,
 То Војине беше твој отац покојни.
 Трговином иш'о кроз оне врлети,
 И носио новце у Скадар проклети.
 Невешти му оштри пратиоци били
 Ту умало Турци нису га убили.

Саранимо Србе к'о рођене наше,
 А Турци крај друма онако осташе.
 Ја и Раде онда шуме се прођемо
 Твој нас отац зовне, ми с њиме пођемо.
 Кад Скадар минемо, мора с' дохватимо,
 У Боку которску ми се увратимо.
 Ту ме он намести код знанца једнога,
 Да седим и чекам док ме прође нога;
 А он онда оде Дубровнику граду,
 И одведе собом поузданог Раду.
 Тад лекаре хитре ја ти не дозивам,
 Веће собом рану видам и привијам.
 Хајдучке сам траве сам полако брао,
 Ни вучац ми није на рану дошао;
 Кад с' очисти рана гавез сам привиј'о,
 Лак и здрав сам пост'о као што сам био;
 То је трава добра, многи што је знају
 Велика чудеса о њојзи причају:
 Осим што се лечи њоме свака рана
 Кажу: кад би когод четрдесет дана
 Два прста везао и гавез привиј'о
 Они би прирасли, један би прст био.
 Кад ме нога прође, желео сам давно
 Да Цетиње видим, српско гнездо славно,
 Да оног ваздуха ја мало уживам
 И нашега светог Петра да целивам;

Узмем штап у руке, оставим Которе.
 Брзо с' попнем где је међа Црне Горе.
 Кад на свету земљу ја ногама станем,
 С главе капу скинем и пицице панем;
 Грлећ' љубио сам ону земљу свету,
 Од Косова јоште ником неотету,
 Кад се попнем на брег из ждрела и тмина,
 С десне стране дигла с' ловћенска планина,
 А преда мном, давна жеља моје душе,
 Равницу угледам, бијеле Његуше:
 Куће, цркве, њиве, весеље и песме,
 Рек'о б' нема срца што за нечим чезне.
 Ах слободо мила! ти живота вредиш,
 Многу рану људску можеш да залечиш.
 Кад Његуше прођем, уз брег сам ходио.
 Сам је камен свуда куд сам проходно,
 Није се већ ништа кром стена видило,
 Пусто брдо беше, ал' је мени мило.
 Кад прођем вршеник и једну превалу
 И изађем на врх једном камивалу,
 Преда мном с' отвори, чуда, мили боже!
 Дивота на свету, лепше бит' не може:
 Цетињска равница, брегови, долине,
 Скадарско језеро и комске висине;
 На врху језера стена узнесена,
 Ту се види Жабљак као пластић сена;

Са стране га сунце обасјало б'јаше,
 Даљина је пуста, ал' близу с' чињаше;
 А у дну језера, — поглед свуд ми лети, —
 Два с' брешчића црне, ту је Скадар клети.
 Брегови велики стигли у облаке,
 По врх' снег се бели и одбија зраке.
 Хиљадама с дигло камених врхова,
 Не боје с' Турака, не боје с' громава;
 А питома Зета, као леха ружа,
 Низ дуго језеро по равни се пружа;
 Као рај некакви лепо се зелени,
 Многи спомен срце потресе у мени: .
 И моје и опште ја се туге сетим,
 И многа времена мислима прелетим.
 Ах! то негда српска царевина б'јаше,
 Краљеви и бани онуда владаше;
 Кроз највише оне чудесне планине,
 Славило се српско неугасно име;
 Дизале се цркве, зидали градови,
 Дичили с' јунаци као соколови.
 Пре Косова ту је оно свето крило
 За јунаке српске и витезе било;
 Хиљаде ваљаних ту никло детића,
 Та то је колевка свију Неманића.
 Од мора до мора све наше бејаше,
 По свој оној земљи Србин свуд певаше;

А данаске? јао! срећа нас издала,
 Туђа, тешка рука свуда завладала,
 Од Косова поља, од Видова дана,
 Нит' имамо краља, нит' имамо бана,
 У планини Србин од Турчина с' клони,
 Код дивљих зверова горке сузе рони;
 Цркве оборене а туђи градови,
 Без оружја Срби свуда су робови;
 Све су српске земље у туђина руци,
 Лацман их латини, а турче их Турци
 До једина мала Црна Гора стоји;
 Као Нојев ковчег потопа с' не боји,
 С оружјем у руци од Видова дана
 До данас је она славно одржана.
 Црна Гора мила! Свака твоја стена
 Споменик је српског јуначког имена;
 Ти си олтар свети, на ком жртве вечне
 Горе непрестано за Србе несрећне;
 На српскоме небу јарко сунце ти си,
 Које јоште нигда потамнело ниси.
 Црна Гора света, зоро нашег дана!
 Царевино српска без турског фермана!
 Тебе ја поздрављам са свакога краја,
 Осим тебе нема српској души раја.
 Свуда смо гоњени судбином опором,
 Свуд смо притешњени као црв под кором.

Да вам даље причам: кад у раван сађем,
Још лепше милине својој души нађем:
На врху цетињске дугачке равнице,
Малено је село, зове се Бајице;
Још не беше пола превалило дана,
Ту с' у цркву свратим светог Јована;
Помолим се богу што сам знао боље,
Па окренем путем низ цетињско поље,
Од Бајица где се патријарх родио
Чарнојевић, што нас давно оставио,
С леве стране пружа с' село Доњо Крајци,
Сваки од њих чини јаде турској мајци;
С десне стране, скоро у дну уске равни,
Забелеше с' двори господара славни;
К'о планина каква снегом затрпана,
Тако с' они беле ода свију страна.
Четири су куле од њих одвојене,
И каменим зидом међ' собом спојене.
Крај дворова белих славна господара
Дигле с' многе куће војвода, сердара;
А с десне је стране под Кршем Орловим
Манастир велики с орлом Ивановим;
На десно у брегу кула озидана
И глава до главе по њој наређана;
То су турске главе зликоваца клети,
За све наше јаде нас Цетиње свети.

Ја у цркву одем, дивна црква б'јаше:
 Злато са олтара к'о сунце сијаше,
 Пред олтаром стоји светог Петра љивот:
 Добро чинећ' сваком он проведе живот;
 Од Цетиња Скадру па у Невесиње,
 Свака српска душа њиме се заклиње.
 Ту с' прекрстим крстом и паднем ничице,
 И целивам руку његове деснице.
 Загрокташе пушке, а топови ује,
 Из далека с' песма црногорска чује,
 Грунуше и звона, српска звона мила,
 Која од Косова нису ућутила:
 Црногорац брани да их Турчин клети
 Не замукне нигда у оној врлети.
 Ја испаднем на двор, с брега војска слази,
 Са бојнога поља господар долази.
 У равници слазе, јунак до јунака,
 Из грла певају, међу из пушака,
 Уставило с' сунце, не хита да седа,
 Са Ловћена брега да их се нагледа,
 Затеже с' да крене пут дебела мора,
 Чуди с' осим њега одкуд друга зора:
 Тако с' блиста сребро од оних јунака!
 Пет стотина беше по избор горштака.
 Рухо им се бели као снег кад пане,
 У свакога пушке сребром оковане;

Ножеви сребрни под јуначком руком,
 Нису то ножеви него муње Турком:
 Блистају се токе, сунце их огрева,
 А пушка за пушком као муња сева.
 На коњима и пешке пролећу јунаци,
 Ка' орли вију се крсташи барјаци:
 Једни су црвени а крстови бели,
 Други опет бели а крст се црвени:
 Или крст у крви или крст од крви,
 Њима је све једно кад се у бој врви.
 И знака бољег нема за те стране,
 Који својом крвљу крст и образ бране.
 Примише с' уз поље, стоји поља јека,
 Све с' Цетиње дигло на ногама чека;
 А на хату јунак један се одвоји,
 Свију поглед само ту, на њему стоји
 Од радости срце задрхтало моје,
 Црногорска круна, та господар то је.
 Језди као звезда преко поља равна,
 Кад пред двор дође гласовито рече:
 „Црногорци браћо, свима добро вече!“
 Црногорци сви се смерно поклонилише;
 Весело из гласа сви га поздравише;
 Па са свију страна и жене и људи,
 Сваки трчи к њему, грли га и љуби.
 И ја му приступим, ал' наук рђави,
 Клекнут' пред пашама ту ме не остави;

У слободној земљи сам себе наружим
 И паднем пред њиме да му скут пољубим;
 Он се трже јунак, ал' ми крочи ближе,
 У руке ме прима и горе ме диже;
 Нигде више нема таквог господара,
 Грлећи ме он ми јетко проговара:
 „Да пу јами чоче! шта од себе чиниш?“
 Та ја Турчини нисам, него брат твој, видиш?
 То су обичаји твоја завичаја;
 Ко је на Цетињу, тај већ није раја.
 Што си пог'о главу? што с' руке скрстио?
 Што с' ногу до ноге тако саставио?
 Гледај Црногорце како они стоје!
 Слушају ме, љубе, ал' с' никог не боје,
 Свако лице, гледај, слободом се смеје,
 Сваки мисли за се да к'о сунце греје.
 Нико од њих тако не уме падати,
 Не зна, кром од зиме, шта је то дрхтати.
 Шта ти ико може кром живот узети?
 Не зна за слободу ко с' боји умрети“;
 Говорећи тако оде по улици,
 И ушета у двор, за њим перјаници,
 Е волео б' да сам у земљу пропао,
 Нег' што сам онако ропски пред њим стао.
 Видео сам да сам ружно учинио,
 Бог убио оног ко ме научио!

157
ОТЕК
ДОН
НОСНЕ
КОСОВАЦ

Хеј Косово пусто, на те ми је жао,
С тебе многу бруку Србин дочекао;
На своме огњишту он свој власник није,
Сваком се Турету клања или крије.
— На Цетињу будем, да вам причу скратим,
Неколико дана, пак с' у Котор вратим.
Сит јунака нисам мог'о с' нагледати,
Нит' њиног јуначког збора наслушати;
У гомили кад би шетати се пошли,
Бих рекао сад су сви са Косова дошли,
Онаква су хода, онаква су збора,
Онаква су руха, онаква су твора,
К'о што песме наше уз гусле спомињу
Милош Обилића ил бана Страхињу.
Истина је цела, то су дивни људи,
И роб међу њима слободи се буди.
Црногорац сваки сав свет сажаљева,
Држи, само њега да сунце огрева.
Сваки Црногорац свестан је те среће,
За живот не мари, ал' робоват неће.
Там' да дође султан ил' други цар како
Црногорац њему рекао би сваки:
„Божа т' вера, чоче, и ја ценим себе,
Ни у длаку грђи ја нисам од тебе!“
У свој Црној Гори и по свој Цетињи
Та сваки је дичан к'о лав у пустињи;
Ал' како корачи он из Горе Црне
У обичне људе многи се преврне.

За то права лава ко жели видити
 У његовом месту мора га тражити.
 Црна Гора Српству земља је изабрана.
 Јунацима само на аманет дана.
 Путов'о сам после, видех света доста,
 Али Црна Гора у срцу ми оста.
 Кад с' у Котор вратим, што да причам више?
 Једно писмо нађем, твој ми отац пише:
 На острву Занги да се састанемо;
 Тако буде, по том у Солун дођемо;
 Ја се примам после и радње његове,
 И многе сам јоште путов'о путове:
 По мору по гори путов'о сам много,
 Ал' Добрије нигде ја наћи не мого.
 Ах, она је јадна живот преплакала,
 Мора да је давно од туге скапала
 А наш Раде нехте са нама да седи
 Оде у свет, бољу срећу да си гледи.
 Једног дана рано, беше у пролеће,
 Од тог доба пета година је веће,
 С лађом твога оца, из Црнога Мора
 Дођемо у ждрело плавога Боспора.
 Из Дунава онда ми смо долазили,
 Са храном лађу смо тамо товарили,
 Када у Галату с лађом пристанемо,
 Крај Боспора лепог шетати станемо:

На једанпут неко преда ме искочи, РАДСКА БИБЛИЈА
 Познам нашег Рада чим му смо тримочи, РАДОЈЕ ДОМ
 Ту се загрлимо, жељо ужељена! ЛЕСКОВАЦ
 Исто к'о два брата давно невиђена.
 Водио ме кући, господски частио.
 Срећан је са женом, сина је добио;
 К'о с јабуком слатком он се игра с њиме,
 Нашег трећег друга надео му име.
 У вртови царски рад цвећа, усева,
 Стотине момака из наших крајева,
 Копају и раде, плата им се дава,
 А над њима свима Раде надзирава;
 Жена му је добра, вредна и окретна,
 У сваком је послу и мудра и вредна;
 Међ' султанке иде, она их забавља,
 Цвеће њима носи, новости набавља.
 Причала ми она, прич'о ми и Раде,
 Да је врло воле у харему каде."
 Још он зборит' шћаше, ал' капетан Ђура.
 Полако му шапће, а руком га гура:
 „Ну, доста човече! нек већ Војин спава;
 Та како те једном не заболи глава?"
 Тад Обрад ућуте, оба умукоше,
 А за тим на ноге оба устадоше:
 Господару своме спават' намештају,
 Свилним покривачем њега покривају;
 Па се полагао они уклонише,
 И за собом врата тихо затворише,

III.

Дан се страшан јавља, ветар силно духа,
 Талас за таласом о брегове груха;
 Страховито муње на све стране бију,
 Не види се сунце, облаци га крију:
 Силно с' све комеша, сва природа стрепи,
 Завлаче с' у стене змије и јакрепи.
 То је силна бура која ломи море;
 У срцу Војина ал' су буре горе;
 Још силнија љубав у срцу му влада,
 Та и он је љубљен, ал' не сме да с' нада.
 Он од тешке туге прозоре отвара,
 Па се с таласима морским разговара;
 „Ој таласи мили мора дебелог!
 Прва слика ви сте срца несрећнога;
 Ја шуштањем вашим моју душу блажим,
 Гледам вас и гледам како се движете,
 И један за другим овамо стижете,
 Да обалу редом сваки загрлите,
 Од далеког пута да се одморите:
 А она одбија ваше беле пене,
 Обала је, јадна, од студене стене;
 Носите јој залуд дара са свих страна,
 И шаљете сузе, бисера сићана!
 Што најлепше има то од вас добија;
 Ваше даре прима, али вас одбија;

Не осећа ваше сузне загрљаје,
 Нити чује она ваше уздисаје. ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
 За вас нигде нема мира ни одмора,
 Мешате се бурно у сва светска мора;
 За вас нема станка, вечно путујете,
 Да обале целог света целујете;
 Ко зна где сте били пре годину дана,
 И у коме крају силног океана.
 Кроз све стране света ви сте тумарали,
 И о све брегове редом ударали,
 И свуда сте тако, о путници мили,
 Од обале хладне одбијени били.
 Али ни на суву прави мир не влада,
 Колицно је срце, па колико страда!
 И по њему исте такe буре хуче;
 И оно се тако о брегове туче;
 Страшна бура њега непрестано гони,
 Пристаништа нема где да се заклони.
 Судбина га тешка с места померила
 И бурама вечним немило бацила.
 За то код обале не траж'те одмора,
 Већ путујте даље у пучину мора.“
 — Па се Војин спусти, крај прозора седа,
 И тужним очима на таласе гледа.
 Ђура са Обрадом отишли на лађу,
 Ако с' што год случи, да тамо се нађу.

Без надежде Војин намрштио чело,
 Поднимио с' руком сетно невесело;
 Хајкуна је њему мис'о непрестана,
 Њу није видео већ толико дана;
 Па се бори, ломи, шта ће јој казати,
 Отпор своме срцу он не може дати.
 Не може је нигда престати љубити,
 А завет свог оца не сме погазити.
 У то једна жена врата му отвара,
 Турски увијена, српски проговара:
 „Не чуди с', Војине што ти ја долазим.
 Ја, што нигде туђег прага не прелазим;
 У две речи ти ћеш мој долазак знати;
 Ја сам, ах несрећна! твоје Хајке мати.
 Пре четири дана све ми је казала,
 И ништа од мене није затајала;
 Крај мене плачући целу ноћ седила,
 Сву ми вашу љубав, већ одавно била
 Та жеља је моја ах исповедила.
 Да би њу и себе како избавила.
 Она је Српкиња и права Хришћанка,
 Ни она још не зна; тужна њена мајка!
 Под појасом њу сам донела овамо,
 Ја на свету живим њој за љубав само.
 Кад је јоште јадна у колевци била,
 Страхујући тајно ја сам је крстила:
 Анђелија њојзи крштено је име,
 Ни ја нигда нисам зовнула је њиме.“

— Престао да дише Војин од радости,
 Та милијег часа нем'о у младости,
 А она му даље говорити пође,
 Но ућуте одмах, — Обрад с поља дође,
 Ал' Војин не крије, срећан овог света,
 Пун весеља виче и Обрада срета;
 „О, ходи, Обраде, срећа моја срећа:
 За мене данаске од свију највећа:
 Та није Туркиња моја лепа Хајка,
 Од српског је рода, Српкиња јој мајка.“
 Хајкунина мати оштар поглед баци,
 Писну као гуја, јашмак с лица баци,
 А несвест јој дође, у мало не паде,
 Посрћући викну: Обраде! Обраде!“
 Он јој руке шири, ал' ни крочит' с места;
 Добрија то беше његова невеста,
 Од обојег, рек'о б', да се живот узе,
 Много прође док им ударише сузе.
 „О јадна Добријо! зар си јоште жива?“
 „— Јао мој Обраде! ја ти нисам крива;
 Одавно бих јадна у воду скочила,
 Ал' већма нег' себе Анђу сам волила.
 Јао мени данас и јао до века,
 Да је барем виде, бар то да дочека;
 Али, јао мени, Анђе нема више:
 Крвнички је ловци хитро уловише.“

— Па казује даље, али тужно јеца,
 Уздишући јадна сваку реч пресеца:
 „Јао нама свима! пре четири дана
 Одвели су Аићу у харем султана;
 Ту ће њојзи јадној и смрт скоро бити,
 Та ко је одатле може избавити!
 Пред полазак она сву ноћ је плакала
 Војине, тебе је само спомињала
 Чекала те ваздан где је њено цвеће,
 Осим тебе никог она љубит' неће
 Та хтела је слађе у море скочити,
 Ал' се нада, да ћеш ти је избавити.
 Чекаће те она јадна, очајана,
 До пред сами барјам на четири дана;
 Па ће онда, вели, да затвори очи:
 За тобом, Војине у море да скочи.“
 — К'о што с' лав разјари, та звер силна, јетка .
 Кад лавчету плен свој носи из далека,
 Па кад леглу дође, лавче удављено;
 Тако је Војина срце распаљено.
 Пита два три пута, не мож' да с' разбере,
 Од љутине цичи и хаљине дере;
 Па најпоследње виче: „Оставте ме сама!
 Ја ћу за све мислит' — бог ће бити с нама.
 Јача ми је била заклетва очина,
 Него цела војска у мрског Турчина.
 Од вас двога тражим да то све кријете,
 Што ја речем само да извршуете.

Ако је не могах оданде изнети
Барем ћу пред њеним очима умрети.“
— Па се онда Војин у собу затвори,
Нити кога зове нити с ким говори;
Мисли и премишља, ал' не рони сузе,
Бог му Хајку даје, ал' му Турчин узео,
Благослов му очин и може је узет';
Он начине смишља како ће је отет'
— Од тог доба није прошло ни два дана.
А разговор свуд између грађана,
Како с' по Солуну свуд' на знање даје,
Дојчиновић Војин све своје продаје.
Ко му дават' има, нека новце зглави,
Ко тражит' што има нека му се јави,
Од данас не више већ за седам дана,
Војин ће се селит' преко мора слана.
Сваки који чује, тужно маше главом,
Жао је Војина великом и малом:
Најстарије то је у Солуну име,
Све вере, сав Солун дичио се њиме.
Зар га смрт очина толико разнежи,
Да чак из Солуна он хоће да бежи.
— Обрад, Ђура и сви с лађе и из куће
Трче тамо амо, силно је имуће:
Што је лакше, боље, да с' крца у лађу,
А за оно друго да се купци нађу,
Војин прима, даје, чуда! не тугује,
Рачуне он склапа и сам записује.

Та шест пуних дана није главе диг'о,
 На сваки је пос'о својом руком стиг'о
 Што требало продат' он је све продао,
 Што је за ношење, у лађу стрпао;
 Па ни седмог дана јунак не почива,
 На гроб оцу иде и земљу целива:
 „Збогом оче мили! збогом и опрости,
 Што остављам твоје и прадеда кости;
 Ја не могу више подносити ропство, —
 Почивајте мирно! почива и Српство.
 У туђ свијет морам ја поћи одавде,
 Не могу трпети ни гледат' неправде.
 За јуначко срце ништа жалосније,
 Већ гледати сузе где помоћи није:
 Не могу гледати земљу прослављену,
 Прослављену негда а сад угњетену.
 Ја остављам земљу где је Душан негда
 Прославио Српство са својих победа.
 У туђ свет полазим слободом да с' блажим
 Рањеноме срцу да ја лека тражим;
 Полазим не с тога што ја штедим крви
 Пукне л' једна пушка ја сам овде први.
 Збогом, оче, ја ћу твој завет држати,
 Погинућу, ал' нећу те сварати.
 Дојчиново име осрамотит' нећу,
 Јуначки ћу живет, јуначки умрећу.“
 Па одатле он се својој лађи врати,
 Сав Солун изаш'о ту да га испрати;

И Обрад са свима у лађу је стиг'о
Капетан је Ђура веће платна диг'о.
Море се лелија, тихо ветрић дува,
На аманет прима Војина да чува.
Војин је замишљен, Обрад сузе брише,
Хитро оде лађа, не види се више.

IV

Има један остров старог грчког света,
На ком нема дана без ружичног цвета,
У ком јарко сунце свагда топло греје,
Где с' не ките нигда ледом кућне стреје,
Без облака снежног сви протичу данци
О божићу с мали играју јагањци.
Ту су свагда поља плодна и весела
И нигда не свлаче зелена одела:
Лимуни, наранџе, смокве и маслине,
Као шума расту свуда кроз долине;
То је мали остров, име му је Занта,
Путници га зову: цвијет од Леванта.
Обале његове, обале камена,
Пуном јонског мора свуд су посребрене;
Аркадије срећне са његових гора,
Планине се виде јужно преко мора;
А на друге стране као пласт из траве
Из мора се дижу брегови и плаве,
Избављене Грчке обале се виде,
Нови се јунаци од старих не стиде;

Поред ње острови свуда на све стране,
 Бог је њих издиг'о да сви Грчку бране;
 Међу њима свуда таласи жуборе,
 И обали свакој шапћу и говоре:
 „Сви ћете ви једно скоро опет бити,
 Човек вас раставља, бог ће вас спојити;
 Кад сте једне мајке сви деца ваљана,
 Приклон'те се мајци ви са свију страна;
 Ако вас дубине растављају мора,
 Вежу вас прошлости и гласи говора.
 Оно Јелин није који се не нада:
 Где се грчки збори Грчка да завлада.“
 — То су места лепа, места вечног раја,
 То су места мила сваког нараштаја;
 Нико њих не гледа без неке радости,
 Отачаство то је класичке прошлости
 Ено Левкадије стена узнесена,
 Одакле је Сафо, Сафо заљубљена
 Са лиром у руци прича се и саде,
 Скочила у море, још се место знаде.
 До ње је Итака, остров камен, мали,
 Ал' какви се људи у њему рађали!
 Какве војске ишле силне и без броја!
 Из ових крајева да се узме Троја.
 То су места где се у времена стара
 Дизало Палади чудесних олтара;
 То су она иста брда и равнице
 Где шеташе Мусе прекрасне божице,

Та и данас путник кад туда пролази;
 Из оног времена остатке налази;
 Прошлости сваки га спомен узвишава,
 Свако име места груд му раздрагава.
 Сваки остров ту је ко цвет посађени,
 Посађени дивно, дивно узгајени;
 Али у тој кити класичкога света,
 Од острова Занте нема лепшег цвета;
 При створењу света он још није био,
 Иначе би Адам онде се родио.
 Ту Војинов отац стек'о винограде,
 Спрем'о с' да се склони од турске неправде.
 Ту он доста има својих пријатеља,
 Близу му је мора и кућа и земља.
 На стени од Занте Инглез стражу стражи
 Ко се ту дочепа, султан га не тражи.
 Војинова лађа ту се уставила,
 Војину је давно Занта омилила; —
 Ал' у Занти сада њему нема мира
 Ни са круном цара, ни с фрулом пастира.
 Истом што се Војин у кућу сместио,
 Са островом Зантом он се опростио;
 Оставио Ђуру, разумна човека,
 Да на заповести његове ту чека;
 А он преобучен у проста возара,
 Повеле Обрада ка' свог господара;
 Па са првом лађом, што с' креће на воде
 И с доста новаца на чудни пут оде.

Живот и све своје поверио срећи,
 Сметње су велике, ал' је Војин већи,
 Намере не могу да му преиначе,
 Језивост је јака, ал' срце је јаче.
 Нек ћуте ледени свиколици они,
 Који не познају како љубав гони;
 Нек и они ћуте који су љубили.
 Ал' без сметње своју драгу загрлили;
 Нек не зборе ништа који хладно суде,
 По свом хладном срцу мере друге људе;
 Они су створења од друге стихије,
 Нигда права љубав код њих била није;
 Не познају њене горчине ни сласти,
 Нит' знаду какве су то падмоћне власти.
 Праву љубав ствара само очајање
 Кроз које светлуца сладачко надање;
 Права љубав, — која један живот руши,
 Не уставља с' нигда у обичној души:
 Војина је права љубав освојила,
 Све његово тело у срце стопила.
 Та он љуби силно као Сафо иста,
 К'о песник Никострат, и ко Артемиса,
 На читавом свету он незна весеља,
 Кром Хајкуне нема никакових жеља.
 — Два су дана тихо и мирно пловили,
 Али ноћу трећу кад су заноћили,
 Ноћ бејаше бурна, облачна и врана,
 А диже се ветар јаки трамонтана;

Те заљуља сиње море валовито,
 Заљуља га клети силно страховито:
 Површину воде претвори у пену,
 С правог пута лађу у беспут окрену;
 Силни је таласи силно преливају,
 К'о громови да су тако се дрмају.
 Капетан с лађар'ма тешког посла има,
 На једвите јаде тешко се отима.
 Целу ноћ и сутра нико стао није,
 Нит' се хлеба једе, нит' се вода пије,
 Друге бурне ноћи капетан је пао,
 Претешки га умор већ био савладао;
 Ал' се Војин не зна уморит' у раду
 Место капетана узима команду:
 Конопце исече катарке обори,
 Таласу на крову он путе отвори.
 Ноћ мркла и страшна, ветар дува јаче,
 Лађа као ивер низ таласе скаче,
 Љута, страшна бура све море комеша
 И црне облаке с белом пеном меша:
 По где која муња у валове слети
 Те страхоту ову страховито светли;
 А кад гром загрми озго међ' таласе,
 Мислиш васелена у прах раствара се,
 Јадна лађа шкрипи и ужасно пуца,
 Нема на њој срца што страхом не куца —
 Само Војин тих је, к'о на суву да је, —
 За јунака свака страхота мања је.

Ветар морем, али, љубав лађом влада,
 Очајава сваки, ал' се Војин пада,
 Тек сутра, кад зора поче да се плави,
 Знак спасења милог, обала се јави,
 Почела се тишат' та бура немила,
 Страховити ветар свијо своја крила.
 Залуд брда с' виде како их зрак сјаје,
 Нико тога краја с лађе не познаје;
 Је ли земља оно, што пред њима стоји,
 Азија, Африка, или остров који?
 Прве страшне ноћи бура поломила
 И компас и сваку справу за мерила;
 А ветар их бац'о куда му је воља,
 Као мало перо преко равна поља.
 Но доста је само што је земља сува,
 И што је престао јак ветар да дува.
 Вешто Војин сада нова једра справља;
 Још вештије лађу обали управља
 Па у затон један тихо упловио,
 На котви је лађу он ту оставио;
 Ал' обала пуста, нигде душе живе:
 Ни пастирског стада, ни ратарске њиве;
 Не чују с' ни звонца каквих каравана,
 Крај шуштећег мора земља успавана;
 По где која палма далеко види се,
 Виш других дрвета она узноси се.
 Ту су они неко време почивали,
 Излупану лађу нагло оправљали.

Једног јутра рано, тек сунце засја^{ЛО}, ^{РАДСКА БИЕ}
 Од запевке тужне небо зајечало, ^{РАДОНЕ ДИ}
 Војин трже очи на морске завојке, ^{ПЕСКО}
 Али к мору беже две младе девојке;
 Распетене дуге низ леђа им косе,
 Оне беже јадне по камену босе.
 Војин брже скочи — младост срце има, —
 Од Обрада своје оружје узима,
 Па он трчи к њима, братски их поздравља,
 На обали морској он обе уставља,
 А оне му јадне приповедат' сташе:
 „Кандијоти наши дигли с' против паше!
 Нису могли трпет' зла дела тирана,
 С Турцима се бију већ толико дана.
 Мало и велико што Христа верује
 Дигло с' на оружје, буна напредује:
 Ал' је наше село од склоните стране,
 За то је остало без сваке одбране:
 Само је остало деце и стараца,
 Све отишло у бој што било бораца,
 Па смо јуче чуле одмах после мрака
 Да је дошла нека чета сд Турака.
 Једни утекоше у стене, у гору,
 Једни беже амо овом сињем мору,
 И волимо јадне у море скочити,
 Него се у турске руке заробити.“
 — Јоште оне даље казивати сташе,
 Ал' ето ти једног где на коњу јаше:

Јуначког је стаса, јуначки си носи,
 И добар му коњиц под њим се поноси.
 Арап то бејаше, за девојке чуо,
 Оставио чету, к мору с' отиснуо.
 У Војина срце од жестине кличе,
 На сусрет му лети а из гласа виче:
 „Не ид' амо него натраг се поврни,
 Погинућеш море, Арапине црни!“
 Али Арап цикну и пушку потеже,
 Па нагони хата, по њему прилеже,
 Пуче пуста к'о гром, али не погађа,
 Из мале га пушке онда Војин гађа:
 Не погоди њега већ коња међ' очи,
 Коњ паде, но Арап на ноге одскочи;
 Па за коња свога он се хитро ставља,
 На Војина пуца, Војин с' не заклања,
 Веће са голом сабљом на Арапа лети,
 На голу га сабљу чека Арап клети;
 Удрише се нагло, к'о јунаци стари,
 Сабљом око главе хитро се шестари.
 Силен беше Арап, силно руком маше,
 Ал' Војин са снагом знање имађаше:
 Сабља му је игра, та он је одавна
 Борити с' учио с потомци Спарћана;
 Ма'ну хитро руком и с десна и с лева,
 Пред њим од Арапа мртва глава зева.
 И Обрад с мрнари већ је био близу,
 Потрчали на глас, ал' требали нису.

За тим није дуго време постајало,
Цело село бежи, велико и мало;
А за њима иде чета од Турака,
Приступа полако, гађа из пушака.
Мушкиње се брани, нестало му праха,
Узмиче се к мору пуно грозна страха,
Жене и девојке кукају и пиште,
Остављена деца по камењу вриште;
Тад капетан лађе ту себе огреши
И шапће са лађом на море да бежи,
Са запетом пушком Војин ста пред њега:
„Ово је за оног ко хоће да бега!
Маћи нико неће сад од ових стена;
Нека данас умре ком је смрт суђена.
Хај, имаш ли срца, јадни капетане?
Та ово су браћа твоја што се бране,
Видиш, ја Грк нисам, Србин од постанка
Србин ми је отац, Српкиња ми мајка;
Грци су ми туђи, ал' видим страдају,
У Христа верују, у бога с' надају;
Ја ћу им притећи, кад се за крст кољу.
Исто као да сам на Косову пољу.“
Па из гласа виче: „Оружје, лађари!
Брзо пушке ваше; где су вам анђари:
Ти Обраде, трчи, али равно стрели,
Изнеси барута и свакоме дели.“
Сви лађари сложено њега послушаше.
С оружјем, барутом хитро дотрчаше,

Па за стене они заклоне хватају,
 Женскиње и децу к мору пропуштају;
 Ко се може тући пружају му праха,
 Нит му даље дају бежат' од Турака.
 У том Турци веће четом ударише,
 На домет пушака они с' приближише.
 Ту већ они мисле да Гркиње беле
 Међу собом као робинје поделе;
 Али викну Војин, јунак до јунака,
 Стаде прасак одма хришћанских пушака
 Поваљаше с' Турци, туђе изелице,
 Поваљаше с' многи као лубенице.
 Опет Војин виче и дружину батри:
 Да се сваки држи заклона у ватри.
 Да с' ни један на двор помолно није,
 Веће иза стене нек пуну па бије.
 Навалише Турци, све с' ближе примичу,
 Та много их пада, али не узмичу.
 Хитро Обрад бије, храбри сваког брата,
 Сетио се радо свог старог заната,
 Сетио с' другова из младости младе:
 „Бог да т' прости, Јово! Ха, где си ми, Раде?“
 Још у помоћ многи Грци дотрчаше,
 Иза турских леђа пушке припуцаше.
 Довикују с' сложно од свуда Хришћани,
 Та слобода вреди крвљу да се брани.
 Војин виком викну, муње су му очи,
 А потеже сабљу, па на стену скочи:

„За ножеве браћо! Турци веће беже“
 „— За ножеве —“ свуда та се реч разлеже,
 Сви заседе своје хитро оставише,
 К’о муње међ’ Турке они полетеше.
 Утекоше Турци без пута, без реда;
 Ту Војину оста слава и победа.
 — Сви Војина славе к’о из неба срећу,
 Лавор-венац плету, на главу му мећу;
 На руке га дижу, песме му певају,
 По лађи му цвеће и венце вешају.
 У том и глас дође: „Свуд победа наша!
 Зликовци с’ одвезли, други дош’о паша.“
 Војин с друштвом својим отиште с на вале,
 Хиљадама суза прати га с обале.
 За спомен понесе сабљу Арапову,
 Да га опомиње на победу ову.
 А крај онај лепи острова Кандије
 Заборавит’ нигда то могао није;
 За спомен јуначког дела и имена
 То се место зове Војинова Стена.

V

Јарко сунце слази у море да с’ купа,
 А чун један тихо на Боспор наступа:
 Хитри таласићи крај њега жуборе,
 Међ’ собом се грле, играју и боре;

Неизбројне искре пролећу таласе,
 У тренутку с' створе и опет угасе.
 Лађе тамо амо сретају с' и стижу,
 Једне свлаче платна, друге горе дижу;
 Заставе с' вихоре од свију народа,
 А димњаци с' пуше силних пароброда;
 Једни с' на пут крећу, да блага налазе;
 Други с пута даљног под Стамбол долазе.
 Пароброди мали, што кроз Боспор возе,
 Сваки час пролећу и свуд људе носе,
 Начичкано свагда над њима је света,
 Како усред зиме тако усред лета;
 А чунићи мали различита кроја,
 Притиснули Боспор без реда и броја;
 По двоје по троје у чунићу плива,
 Похит'о је сватко да вече ужива.
 Обале су живе, пуне разног света,
 Неко послом иде, неко само шета.
 Са сува, са воде од народа разних
 Музика се чује и песама красних.
 На све стране свуда дрвета кипреса
 Врхове зелене дижу у небеса;
 Под њима је место вечнога одмора,
 Под њима је свуда мрамор до мрамора.
 Византије старе црне се зидови,
 А Софије свете блистају сводови;
 На њој нема крста чим се цркве диче,
 Са Софије свете турски оца више;

Четир мунарета около ње стоје, —
А џамије друге не могу да с' броје,
Толико се пустих види мунарета
И међ' њима већих и мањих кубета.
Једна с' кула близу до обале дигла,
Највиша је она, облаке је стигла,
С ње с' Цариград види са све четир' стране,
Зидови је тврди од свачега бране;
Ђеновљански зид је, нема слике нове;
Каква ли је кула, како ли се зове?
То је кула једног српскога јунака,
Та се кула зове Краљевића Марка;
Што је год Словена називљу је тако,
Ту је кажу био у тамници Марко;
Кад је цару дош'о, цар га домамио,
Сав Цариград дош'о, док га затворио;
Јоште гробља има ту под кулом оном
Што побио Марко тешком топузином.
Под Марковом кулом пружиља с' Галата,
А иза ње Пера са много палата.
Према њима стоји тај заселак стари,
Сад велика варош, бијели Скутари:
У Азији он је, ал' рек'о бих често,
С Цариградом да је једно исто место.
Пред њим усред воде једна кула стоји,
И таласе морске раздваја и броји,

Одатле почиње и Мраморско Море,
 Преко њега беле с' Олимписке горе.
 Брешичићи, шумице, све се то наднело
 На обале морске и гледа весело.
 Тихи ветрић, песме што свуда разноси
 С обале мирисе од цвећа доноси;
 У прозоре редом, где с' ништа не чује,
 Он једини само свуда завирује;
 Рек'о б' и он с' краде од многих чувара,
 Да жуборећ' кâде мало разговара.
 У јатама с' виде. све путем матице,
 Елковани, тужне и жалосне птице:
 По среди Боспора доле горе лете,
 Нико њих не бије, то су птице свете:
 Ка' голуб оне су, а крила им бела
 Лете поврх воде као хитра стрела;
 Нигда не мош' видет' да где годе пану,
 И мало од брзог летења да да'ну;
 Нит' лете у Црно ни у Бело Море,
 Само по Боспору лете доле горе.
 За њих, кажу, да су душе оних жена,
 Што су у старија и нова времена
 Због невере — јадне младе и зелене, —
 Са обале живе у Боспор бачене.
 О да грозне смрти! ал' горег живота!
 У харему бити где вене лепота.
 Од закона тога, верујте ми, није
 Ни дно од Боспора црње и хладније,

У њему се барем међ' бурни таласи
Жељног срца пламен за навек' угаси.
— Даље с' Боспор пружа, о' мила погледа
Европа, Азија као два суседа:
На све стране свуда лепоте, милине,
Узвишена места, зелене долине.
Палате с' наднеле ода свију страна,
А најлепше с' бели палата султана:
Пружила се она крај плавог Боспора,
Мислиш да је цела од једног мрамора;
Позлаћеним гвожђем свуд је ограђена,
Дворана крај мора цвећем засађена,
У што год погледаш, све се царски блиста
Али све је немо, не чује се ништа;
Ту с' не чује ништа усред јасног дана,
То је овде харем турскога султана.
Ни дању ни ноћу страже не спавају
На сваки се шушањ стотине презају,
Ту ни лептир не сме без стра да завири,
Завиде и ветру кад на прозор пири.
Стамбол је лепоте своје изабрао,
И палату ову своме цару дао;
Азија пространа, са свих својих страна,
Што најлепше има, шаље пред султана.
Триста жена, кажу, што је одабрано,
И у ове собе кључем закључано;
Свашта им се даје, живе к'о царице,
Ал' им нико не сме видет' бело лице.

Њина младост вене, жалосне су оне,
 Тугом свагда туже, горке сузе роне:
 Не могу се јадне света нагледати,
 Нит' се могу сите сунца нагрејати,
 А камо л' јуначког наљубити лица;
 Таква је судбина у турских царица!
 Залуд што су младе, витке и узрасне,
 Што су нежне, беле и ко ружа красне,
 Што су окићене бисером богатим.
 И што свилу носе у собама златним;
 Све залуду, кад им свагда срце уди,
 И уздишу само из дубине груди
 Све су лепе, али, кажу, што је једна
 Из приморја неког скоро доведена:
 Њене саме очи што на Боспор гледе,
 Целога Боспора и Стамбола вреде.
 Што је год на земљи пространих харема,
 Причају робиње, да је такве нема;
 И мушко и женско, велики и мали,
 По чувењу само, сав је Стамбол хвали.
 Од како је дошла, уче је свачему
 Што султани треба знати у харему;
 Да пева, да игра и музику свира,
 Да с' бисером кити и хаљине бира;
 Од како је дошла по године дана,
 Ал' још она није видела султана;
 Три дана пред барјам велика је слава
 Сваке је године тад султану свадба,

По закону своме кад параду прође
Тог ће дана султан и њојзи да дође,
Али она мрзи барјам и султана,
У свом срцу плаче, стрепи од тог дана.
Боспор за њу нема никакова чара,
Боспор, лепи Боспор што милине ствара.
У самоћи она воли да пребива,
Усамљена кад је, тад сузе пролива.
Како сунце зађе и вече настане,
Крај прозора свога спрам Боспора стане:
Не плаче, не пева и рек'о б' не диха,
Док не види да се чун један зањиха:
Онда опет бризне, решетку подигне,
Сузама с' загуши, ре'ко б' ће да свисне:
Неке знаке прими, неке знаке даде,
Па решетку спусти, чун се даље краде.
— Ко је у том чуну што се туда вози?
Какву тајну чунић тај малени носи?
Што с' у чуну вози млади Војин то је,
На прозору плачна Хајкуна оно је.
Бледо, тихо вече, њине тајне крије,
Ни месеца нема, јоште барјам није.
То ће већ четврти нови месец бити,
Што ће у Стамболу Војина видити.
Неуморно ради, непрестано спрема
Да избави своју Хајку из харема.
Јака му је помоћ Раде убојица,
Још му јача помоћ млада Радиница.

Он се игра главом, смрт не плаши њега,
 Кром Хајкуне он се не сећа ничега.
 — О љубави! шта си, ко те може знати?
 И ко теби може право име дати?
 Из тебе је сав свет овај створио се.
 Због тебе је само до сад одрж'о се.
 Земља, сунце, звезде у служби ти стоје,
 Све божје саздање то је царство твоје;
 Кад би ти престала све би то пропало,
 И у мале трунке све би се распало.
 Ти си она свеза што држиш и чуваш,
 Што животом владаш, што планете љуљаш;
 Ми видимо тебе јаку, силну, праву,
 У најмањем створу, у најмањем мраву.
 Светиња си општа, — ал' управо шта си?
 Снага која ничем не да да с' угаси.
 Ми не знамо шта си ни где ти наставаш,
 Но знамо да силно ти на свету владаш.
 Песници те поју, да у срцу стојиш,
 И са многим страст'ма да се тамо бориш.
 Ах, то пусто срце, као мала грудa,
 Ни мањег створа, ни већег чуда;
 Та оно је престо сваке људске страсти,
 Сва је наша снага у његовој власти.
 Ах, то пусто срце, то срце малено!
 У њему је много, много сакривено:
 Љубав, мрзост, злоба, то несрећно чедo
 У њему смештени стоје упоредo;

Страшљивост и храброст, коварство, доброта;
Што је год душевних грдоба, лепота,
То све човек смешта у то срце јадно,
Кажу да је вруће, кажу да је хладно
Та у њему има хиљаде преграда,
Препуно је оно радости и јада,
Шта год човек мисли, ради и задире,
Кажу да из срца то све произвире.
Очи, души, руке, све то њему служи,
Због њега се пева, због њега се тужи.
У њему је немир и радња вечита,
Та свако животно за свашта га пита.
— Војин даље вози, весла хитро лете,
Тишина је свуда, само звезде трепте;
Сребрн пут остаје куда чунић мине,
Где год веслом дирне сто варница сине.
Кад је крају дош'о, чун свој оставио,
Али истом што је на брег корачио,
Четири каваза к њему притрчаше:
„Ти си Војин!“ — „Јесам!“ — они га шчепаше,
Па га одведоше — збогом, бели свете! —
Одведоше одмах у тамнице клете.
Будућност је наша вечно покривена,
Ни два нам минута нису откривена,
Ко судбини својој може правац дати?
Два корака своја ко ће напред знати?
Надежда нас љуља срећом обилатом, —
Мис'о је за морем, а смрт нам за вратом.

VI

Хеј Стамболе бели, ала си прекрасан!
Ал' си народима многим преужасан.
Та ти створен ниси да кога усрећиш,
Од како си пост'о ти све друге гњечиш,
Петанест векова, различни језици
Пиште против тебе као и сужници;
Ил' веров'о Звеса, Христа, Мухамеда,
Грабљив од постанка био си свакада,
Римљанин, Грк, Турчин, многе су народе
Сломили из тебе, лишили слободе.
Зидови су твоји крвљу покапани,
Сваки с' народ диз'о да те се одбрани,
На седам брешчића, пуних сваке чари,
Основаше тебе, бог зна када, стари;
А од тог си доба много порастао:
Двадесет брешчића сад си опасао.
Ван зидова твојих, које слабо чуваш,
Уз Боспор далеко ти се јоште пружаш:,
Та од Једикуле па до Терапије
Кућа се од куће раставила није,
А три сата треба сувим или водом,
Да се туда прође чуном или ходом.
На три дела света ногу си ставио,
И најлепше земље пода се ставио,

Тридесет држава, што краљевства бише
 Испод твога јарма сада једва дише.
 Од свакога доба твојега растења,
 Дотекло је од нас различних знамења;
 По неку старину има свака вера:
 Налазе се јоште орли Јупитера;
 Али као што је чудество Софије,
 У свем свету таквог подобија није:
 Сваком оку што је под тај свод гледало
 Чинило се као неко небо мало;
 Сваки мисли да то нису нигда биле,
 Човечије руке које су градиле,
 Већ из неба да је целокупно пало.
 Ил' да је од старих богова остало.
 Јустинијан славни, ког Српкиња роди,
 Који своје име од Управде води,
 Подиже Софију, озида, окити.
 А кад је доврши, стаде јој с' дивити;
 Сам се зачудио, па је говорио:
 „Соломоне, ја сам тебе надвисио!“
 — Од Софије свете, што диже Управда,
 Подалеко стоји на крај Цариграда
 Близу Једикуле једна црква мала,
 Зидала је, кажу, султанија Мара.
 И то је наш спомен, ал' је спомен беде,
 Које српске очи без суза га гледе!
 Ах, та црква има и сад име своје,
 И сада се у њој и служи и поје,

Та она се зове црква београдска,
 Али се не чита ту служба славјанска.
 Кад су Турци целу Србију згазили,
 Са собом су силно робље одводили,
 Населили село око Цариграда,
 Једно и сад носи име Београда.
 О прошлости клета, прошлости немила!
 Ал' си пуна јада ти за Србе била!
 У теби смо били робови и слуге,
 Спомени из тебе спомени су туге.
 Но српско се небо веће разведравз,
 Све лепше и лепше сунце засијава.
 Ал' с Војином шта је? млади Војин где је?
 Та и њега сунце у слободи греје:
 Ни два дана није у тамници био,
 Па га за опроштај сам везир молио,
 Та њега су били за то затворили,
 У Кандији што су неки га видели!
 Како Турке сек'о и како их био,
 Видели га да је на стену скочио;
 Па мислиле оне потурице клете,
 Кад је у Стамболу да му се освете.
 Ал' инглеска власт је на ноге скочила,
 Из тамнице њега одмах избавила;*)

*) Остров Занта, где се Војин станио да живи, беше тада у инглеским рукама.

Он напад'о није, нити је бунио,
 Тук'о се за слабе, и себе бранио.
 — Весео је Војин, ал' га Обрад моли,
 Да остави Стамбол, ако живот воли:
 Али Војин о том проговорит' не да,
 Нико га не слуша, 'вако заповеда:
 „Кад се добро смркне и дан прође бели,
 Нека Раде себе на лађу пресели:
 Па нек Ђура лађу тад на море крене,
 По ниже Кзкуле нека чека мене.
 Ти у чуну чекај с наших пет лађара
 Према Византији, где Боспор удара.
 Па ако вам, знајте, не дођем до зоре,
 Отисните онда ви лађу на море:
 Беж'те куд вам воља, с лађом шта вам драго,
 Мене више нема! пусто је све благо.
 Куд ме срце вуче, ја ћу сад да идем;
 Да погинем онде ил' да је изведем.“
 То рече Обраду, па оде к'о стрела,
 Кроз улице црне тог Стамбола бела.
 Та све су улице црне и прљаве,
 Уске, криве, ружне, масне и чађаве;
 Нигде лепшег места, а горег нереда;
 Мислиш никог нема да ту заповеда.
 Хиљадама паса по улици леже
 Безбрижно се сваки ваља и протеже;
 Задужбина турска пса је нахранити,
 Ал' је јоште већа ђаура убити.

Стрвине и љубре свак пред врата баца,
 Ко пролази туда мора да их гаца;
 Просјаци, богаљи не даду ти проћи,
 А лупежи краду у дану, у ноћи.
 Ни лепшега места, ни ружније власти!
 Сем лености Турци не знају за сласти,
 И куће им чудне, жив их бог убио:
 Нико таквих кућа још није видио:
 Једно је на друго дрво намештено,
 И на четир ката тако узведено,
 С поља и изнутра даске приковане,
 Ни од јаког ветра не могу т' да бране.
 На најлепшем месту, крај Боспора лепа,
 Сметлиште је људи из целог света;
 Од свију народа што најгоре има,
 Све у Стамбол врви, а Стамбол их прима,
 Хиљаде лађара крчи по улици,
 Од свију народа и у свакој слици.
 Галата им гнездо, ту се виче, пије,
 Ту с' свађају, смеју, ту се лаже, бије.
 Крађа и убиства обичне су ствари,
 „Гле, погибе један!“ — то нико не мари.
 Свуда сретнеш само чудновата лица,
 Та сваки изгледа к'о каква убица;
 Сваки вара, лаже — ко се сећа правде!
 Та богат је многи, али опет краде.
 Запалили кућу, човека убити,
 То је као чашу ракије попити.

Скупиле с' протуве из свег света бела,
 Ни двојица нису једнаког одела.
 Са свију обала, где достиже море,
 Сви с' језици редом чују и говоре.
 — Хајд', Стамболе бели, куд те враг понео!
 Ми желимо знати где се Војин здео:
 Да ли њега турске опазеше страже,
 Ил' га ухватише, ил' га само траже.
 Смркло се и тамна веће ноћца дошла,
 Како тихо дошла, 'нако тихо прошла;
 За њом свиће данак, дан најлепших дана.
 То последњи петак беше рамазана:
 Велика свечаност тог се дана чини,
 На све стране свет се узрујао силни;
 Султан у свој слави у џамију ходи,
 Параде га прате на суву и води;
 Топови грувају ода свију страна,
 Мало има 'ваких код Турака дана.
 Ал' су у харему велике забуне.
 Та нигде не могу да нађу Хајкуне,
 Отворен је прозор даљег нема трага.
 Море нема стазе, нем је језик мрака.
 Од хиљаде лађа ко ће знати гди је?
 Од хиљаде кућа која баш њу крије?
 — Једна лађа хитро преко мора шушти,
 Дарданелске веће прошла је чељусту;
 Удесан је ветар тамо амо њија,
 Инглеска застава на њојзи се вија.

Војин, млади Војин, срећан овог света,
 С Хајкуном по лађи тамо амо шета:
 Од радости Обрад ништа не говори,
 Али Раде пева, песма му се ори.
 Радиница хитро вечеру припрема,
 Невеселе душе ту ниједне нема.
 Тако с' путовало, куда? то већ знате.
 Неколико дана, до на остров Занте.
 Ту Добрија дошла, весело их прима,
 Та смрт је одвукла старца Ибрахима.
 И тако се Обрад, што-но често прети
 Нем'о више коме јунак да освети.
 Срећно Војин живи, сви што су с њиме,
 Хајкуна добила своје право име;
 Венце младеначке на се положише.
 Пред оларом завет они поновише
 Али султан кад је све по реду чуо,
 Умало од муке он није свиснуо:
 На ђауре риче и ногама лупа,
 Своју црну браду све ноктима чупа;
 Он не жали што му царство преотеше,
 Него и у харем што му чак продреше.

Песник и перо.

Перо моје, перо мало!
Што си тако отежало,
Као да си олово?
Те у мојој руци сада,
Ниси лако к'о свакада,
Перо моје орлово.

„Ја ти нисам ништа криво,
Што ти чувство није живо,
О песнице, што пишеш.
Ја ни у чем нисам теже,
Ал' се твоја рука веже.
Када брижан уздишеш.“

Перо моје перо мило,
Ти си мени свагда било,
Најмилији уздисај.
Ја те могу заборавит' :
Ал' те нећу ја оставит;
Ни ти мене не издај.

„Верно сам те ја служио,
И с тобом је мени мило
Да се свагда забављам;
Али кад се заборавиш
И за земним стварма грамзиш
Ја те онда остављам.“

Ах, кром тебе, перо моје,
 Јоште љубим само двоје,
 Само двоје на свету.
 Желиш знати? перо мило,
 То је — папир и мастило,
 Што ми радост сву плету.

„Ал' све троје кад с' дружимо
 Једној мисли ми служимо,
 Но заједно са тобом,
 Без те мисли свет је ништа,
 Одатле ти сунце блиста,
 Које зађе за гробом.“

Доста, доста! ви све троје
 Познајете тајне моје,
 Тајне моје скривене.
 То је љубав младих лета,
 То царица целог света:
 Ту су жеље сливене.

1854.

Боник (турско царство).

Разболе се боник деветнестог века,
 Разболе се тешко па му нема лека;
 По старости својој живети би мог'о,
 Ал' га стигле клетве, згрешио је много,

Лекаре му траже с Темзе из Лондона,
Из Париза зову вештог Нелатона;
Један бечки лекар, од словенског рода,
Лечио га дуго, име му је — Шкода.
Од смрти га нико не може отети,
Кад суђен час дође мора се умрети.
Лекари га вешти вешто оставише,
Јер лечећи њега себе ослабише;
Дадоме му савет — доцкан да их слуша, —
Домаће лекове јоште да покуша.
Ил' са свим да иде тражит' боље климе,
У Азију топлу где-но нема зиме.
Кућевни лекови помогли би нешто,
Требало их давно употребит' вешто,
А сад укућани не траже му лека,
Да једном издане сваки једва чека.
Он је њима много починио зала,
Нико му ни начем нема рећи хвала.
Место благих речи и место понуда,
Страховите клетве стижу му од свуда:
Проклет, проклет био од века до века;
Проклета ти била мати и колевка.
Проклет био и хлеб који тебе рани,
Проклет онај светац који тебе брани;
Проклет зрак месеца који тебе греје,
Проклет онај ветрић који теби веје,

Проклета нек буде она капља воде,
 Која жеђ ти гаси и низ грло оде!
 Када год јаукнем да те ко пожали,
 Смеј од свију страна нека те разгали.
 Што год руком дирнеш нек с' у камен створи,
 Што метнеш у уста нека те прогори.
 У задрузи с тобом ко је годе био,
 Све си му имање сам себи зграбио.
 Хиљадама мука Хришћанству си слао,
 Твог весеља ради децу си му клао.
 Прождр'о си, хало, и земљу и људе,
 Фурије су благе, змије нек ти суде.
 Ништа ти на свету није било свето,
 Па за то нека ти све буде проклето.
 То је глас последњи ономе тирану,
 Што измишљ'о муке пушећ' на дивану;
 Што се 'холо смеј'о кад му стигну гласи,
 Да се читав народ хоће да угаси,
 Који смрћу знаде свакоме да прети,
 А помисљ'о није да ће и он мрети.

Туђе перје.

Птице кад избраше, у времена стара,
 Орла јуначкога за свога главара,
 Један дан одреде да се све искупе:
 Подворењем својим орлу да приступе;

Да покажу себе на сабору томе
 С певањем и перјем поглавару своме.
 — Када буде време све птице долете,
 Свога цара, орла, одсвуда облете
 Но да видиш чавку, да би лепша била,
 Различним се туђим перјем накитила,
 Долети и стане усред првог реда,
 Поноси се она, сваки у њу гледа;
 И ор'о је гледа, лепоти се диви,
 Увија се чавка као ђаво живи.
 Кад се птице боље у њу загледаше
 И на њојзи своја пера познадоше,
 Онда свака своје перо ишчупала,
 Посрамљена чавка црна је остала.
 — Пре ил после мора сваком тако бити
 Ко се туђим перјем к'о та чавка кити.

Старац и смрт.

Крај бремена дрва један старац седне,
 Обладан слабошћу уздишући рекне:
 „Где си веће, где си? — о смрти проклета!
 Што не дођеш да ми свршиш тужна лета?
 Већ ме гледаш да се у старости мучим.
 Под бременом дрва да се 'вако гучим.“
 Смрт се јави старцу, и рече: „Шта хоћеш?
 Те ме непрестано уздишући зовеш.

Мене ево, старче, ја сам похитала,
 Позивање твоје ја сам услишила;
 Већ и сама видим да си посустао;
 Сад ми кажи само: за што си ме звао?“
 — Старац се уплаши и главу обори,
 И не гледећ' у смрт, тихо прогсвори:
 „Звао сам те да ми помогнеш подићи
 Ово бreme дрва, морам кући ићи.“

Орао и његово перо.

На високој грани орао сеђаше,
 И за себе лова около гледаше;
 Ал' на овом свету по често се случи,
 Оно што нас стара пословица учи:
 Да острижен често онај кући дође,
 Ко за туђом вуном неправедно пође.
 Тако и тог орла, што сам лова жели,
 Један ловац скривен са стране устрели.
 Јадан ор'о своја лака крила пови:
 „Ах мој тужан лове, тако л' те улови!“
 А када погледа где је стрела била,
 И угледа перо из орлова крила,
 Онда ор'о писну и падајућ доле
 Рече: „Сад ме рана два пут већма боле.

Јербо видим све је на свету невера,
 Кад ме сама моја убијају пера.
 Није ми толико ни на стрелу жао,
 Ал' на моје перо! — јао мени јао!

Корњача.

Корњачи с' досади по земљи милети,
 Падне јој на памет хтела би летети;
 Па замоли орла; — чуда боже свети! —
 Да је он научи да и она лети.
 Говори јој ор'о: „Окани се море!
 Треба имат' крила који хоће горе;
 Та летење теби није од потребе,
 Бог би дао теби да је то за тебе.“
 — Но корњача даље од носа не види,
 Мисли да јој ор'о тој жељи завиди;
 Једнако га моли, и хоће те хоће: —
 Тад је ор'о узео и летети пође.
 Кад је већ високо под облаке био,
 Он је онда пусти, па јој говорио:
 „Хајде лети сама!“ — а корњача јако
 Летела је јадна, али наопако;
 Сва се угрувала кад на земљу пала; —
 Тако јој и треба када је будала.

Славуј у крлетци (кавезу)

У крлетци славуј и ноћу и дању
 Провођаше време у самом ћутању.
 Питали га: за што никако не пева?
 Него само ћути к'о да гласа нема
 „Због мога певања мене ухватише,
 Из миле слободе овде затворише;
 За то нигда више ја певати нећу;
 Због песме изгубих слободу и срећу.“

Дочек прве „Шумадинке“

у једном крају Шумадије.

„Неготинским добрим вином.
 Напуните чаше,
 Ево опет „Шумадинке“
 Оне старе наше;
 У весељу и радости
 Да је дочекамо.
 Да имамо од ње оно,
 Чему се надамо,
 Да нам свуда слогу носи
 Срећу и весеље,
 Да животом својим новим
 Теши пријатеље.

Амо чаше сви у руке,
 Сви да се куцнемо;
 Са здравицом српском да је
 Читати почнемо!
 Нека живи наше стално
 Отачаство мило,
 И косовских јунака нам
 Доста народило:
 Да одржи то што има
 И да с' бољем нада,
 И да њиме свагда мудар
 И праведан влада!
 Нека живе браћа наша
 Украј Фрушке Горе,
 Да их нигда не поплави
 Туђег рода море!
 Нек се слави Црна Гора,
 Соколово гњиздо,
 Проклет нек је од нас онај
 Који брата изд'о!
 Нека живи сваки Србин
 Где год који био.
 И нек живи сваки онај
 Ком је Србин мио!
 Ми бићемо од сад сложни
 Као и до сада,
 И биће нам свуда добро
 Као и до сада.

Љубићемо отачаство
 Као и до сада
 И у напред пићемо
 Као и до сада.
 Рујно вино ми пићемо
 Као и до сада,
 „Шумадинку“ читаћемо
 Као и до сада.*)
 Нека живи „Шумадинка“
 И нек буде срећна;
 Ако срећи српској ишла,
 Нека буде вечна;
 Ако нагне куд на страну,
 Где поштења нема,
 Гроб у сваком српском крају
 Нека јој се спрема!
 Амо с нова још један пут
 Напуните чаше:
 Нека живе читатељи
 „Шумадинке“ наше!“

*) „Шумадинку“ ви читајте
 Као и до сада.
 Али напред новце дајте,
 А не ко до сада.

Студенац крај гроба.

Извор тече и протече,
Цвет процвати и увене;
Тако живот наш измиче,
То је судба све селене.
Чије око сузе лије,
Које срце не зна радост,
Нек с извора овог пије,
Њим нек блажи своју жалост.

Безбрижном младићу.

Кад стара човека ти видиш да проси,
Колико узмогнеш а ти му помози;
Ал' га и упитај куд му живот прође,
Те у таку беду он под старост дође;
Његова ће прича напоменут' теби
Да зарана спремаш бољу старост себи.

Милостиња.

Пружи слепцу помоћ у његовој беди,
Он не види тебе, али бог те гледи;
Такав мали дарак њему створи радост,
Ал' осетиш и ти у твом српу сладост;
Ако не осетиш, а ти си сујета,
Тај си дарак дао само ради света;

Онда, просјак ти си! — за тај дарак мали
 Просиш поштовање и да те свет хвали;
 Па то поштовање ти би и продао
 Да добијеш више него што си дао.

На гробу свог оца.

I

Овд' за ме је најсветије место,
 Овде од сад најрадије клечим;
 Овде ја ћу долазити често,
 С овим гробом моју тугу лечим.

Не питајте ко ми овде лежи,
 Тог имена у говору нема;
 Речи нема која мене теши,
 Свака тварка мени тугу спрема.

Отац — реч је то за њега мала
 Веће има кажите те ми људи!
 Све је мени он на свету био,
 Све на свету, то ми кажу груди.

Теби! — ког сам у старости срећној
 Веселио, дане улађив'о;
 Теби! — ког сам на тој стази вечној
 До тог гроба, сузама облив'о;

Теби! сунце једино мог неба,
 Са сузама плетем овај венац;

Отачаство мени даје леба,
Ал' је слађи кад га даје отац,

Свет без тебе чини ми се празан,
Тешка туга мојом душом влада;
Без тебе ми сваки дан је мрачан,
Моја жалост утехе с' не нада.

Уза те сам раст'о и одраст'о,
Ти си први мени дао књигу:
Док се с тобом нисам навек расто.
Нисам знао ни за какву бригу.

Овд' клечити сад ми је најслађе.
Овде само ја осећам радост!
За гроб овај мени сунце зађе,
Што је моју огревало младост.

1854.

II

Тако дакле зима дође.
Топлог сунца више нема;
Моје срећно лето прође,
Зима мени жалост спрема.

Снег се бели по брегови,
По долини киша пљушти;
Зима, туга, кратки дани,
Ветар звижди, птица ћути.

Ноћи тамне, ноћи страшне,
 А бурни ме снови море;
 Анђео ми у сну каже;
 „Од сад ће ти бити горе!“

Мог живота лето прође;
 Ја сам изгнан из мог раја;
 Грозна зима мени дође,
 Зима, која нема краја.

О, мој тужни бели свете,
 Пун милине и сад ти си;
 Ал' за мене ти престајеш,
 И за мене више ниси.

Куд је твоје зеленило,
 И красоте где су твоје?
 Ах, све је то одлетило,
 И весеље с њима моје,

Куд су твоје лепе руже,
 Куд је друго рајско цвеће?
 Увенуло да процвета,
 Ал процветат' мени неће.

Све се то сад осушило
 Да ново тек заблиста,
 Да се дигне на пролеће,
 Да процвета и да листа:

Али човек када умре,
Он не умре да се роди
Неко умре да га нема,
Да с' уништи у природи.

То је што ме сада мори,
И што капљу моје сузе,
Што у пак'о мене створи,
И што ми сву радост узе.

Над свом срећом мог живота
Лете моје мисли свуда:
Мрачни дани ка' и ноћи.
Идем а сам не знам куда,

Овде сада у самоћи
Лете моје мисли свуда:
Мрачни дани ка' и ноћи.
Идем а сам не знам куда.

Збогом моје среће дани,
И безбрижна о младости!
Што имадох то сарани,
Сада живим у жалости,

САДРЖАЈ

	Страна
Снага народа	3
Зора	16
Стамболу	17
Општа кућа	17
Селим-паша	18
Нови ускок	25
Груда земље	31
Острог	36
Никшић	59
До мора	62
Освојење приморја	65
Рањен Црногорац	69
Непобеђен	73
Под Медведником	75
Лав, магарац и лисица	78
Попара	80
Дојчиновић Војин	118
Песник и перо	193
Боник (турско царство).	194
Туђе перје	196
Старац и смрт	197
Орао и његово перо	198
Корњача	199
Славуј у крлетци (кавезу)	200
Дочек прве „Шумадинке“	200
Студенац крај гроба	203
Безбрижном младићу	203
Милостиња	203
На гробу свог оца	204

ЦЕЛОКУПНА ДЕЛА

Љубомира П. Ненадовића

КЊИГА ТРЕЋА

== ТРЕЋЕ ИЗДАЊЕ ==

НАКЛАДОМ

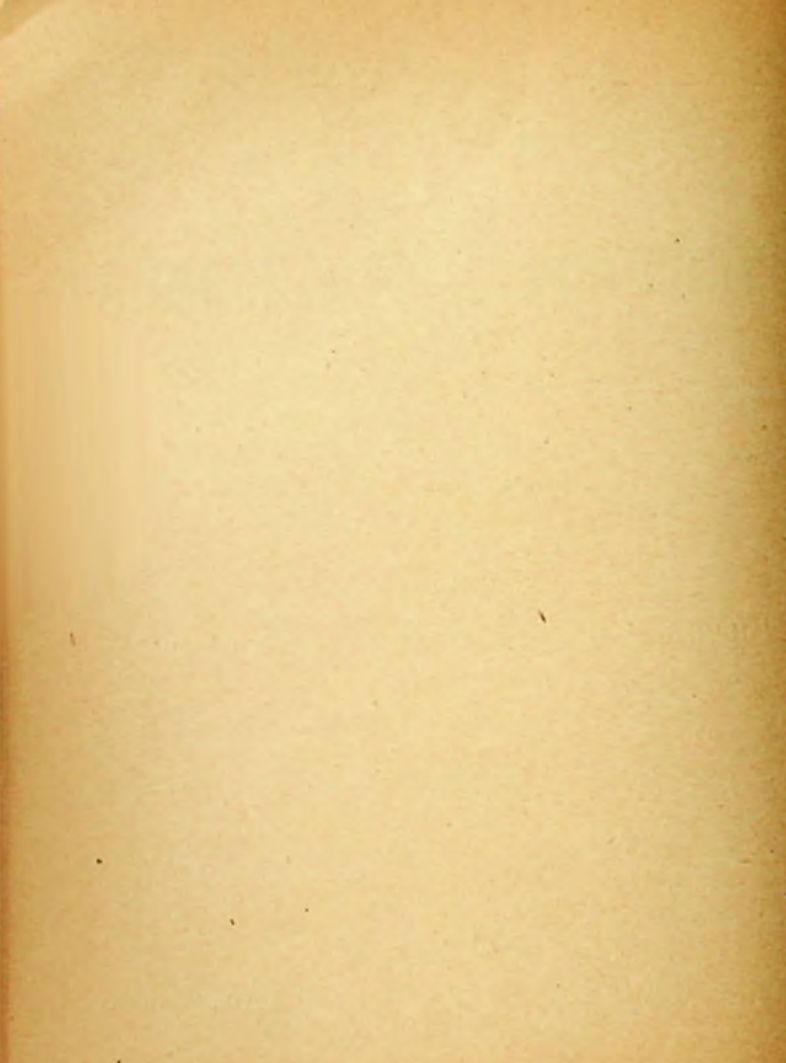
Књижаре Љ. Јоксимовића у Београду

БЕОГРАД

Нова модерна штампарија Миливоја Бођанског, Југовића ул. 10

1912.

На гробу

Филозова Шепенхауера.

Једну трунку од прашине
Ветар донео,
Па је дошла да походи
И твој пепео.

Сељак и пси.

У пустари некој — једнога сељака
Затеку снегови и зима опака,
Тешко време дође и сељак остане,
Без припреме зимске, без хлеба и хране:
Он закоље онда две дебеле овце,
Ал' поједе и њих и изпразни лонце.
Кад снегови почну падати све горе,
Он закоље вола из плуга што оре.
Тада пас најстариј' режећи с протегне,
И млађима псима уздишући рекне:
„Већ из ове куће треба у свет поћи,
Јербо може скоро ред и на нас доћи;

Хајте да бежимо, док је зараније,
Појешће нас газда, овде шала није.

Дивља јабука и ружа.

Рој се један пчела из трмке извуче
Пак с' у дупљу дивље јабуке увуче;
Но кад рој тај меда ту доста нанесе.
Јабука се онда тим медом понесе.
То видела ружа па јој беседила:
„О дивља јабуко, што си полудила?
Те се туђом слашћу ти поносиш тако,
Кад твој прави плод је опор наопако.
То је труд пчелица, то је сладост њина,
Па и слава њима а ти си дивљина.
Али ако желиш да се славиш и ти.
Онда мораш свој плод слатким учинити!,

Цврчак и мрави.

Када зима дође и увену трава,
Гладан цврчак пође у гости код мрава;
Молио их лепо у својему јаду.
Да му мало хране преко зиме даду.
Питали га мрави: „где си досад био?
Шта си целог лета у пољу чинио?“

А сиромах цврчак обиње не знао,
 Рече: „ја сам летос у пољу свирао.“
 Тад викнуше мрави: „Напоље се витлај!
 Кад си летос свир’о а ти зимус играј!“

Мору.

Каква бих лепшег имао посла на овом брегу,
 Него крај тебе ту да седим сам,
 Гледам те гледам, и опет гледам толико време
 И јоште нисам сит: тако си чудно ти.
 Чини ми с’ да си писана књига на сто језика
 — Толико читам ја у сваком валу твојом.
 Шта нису твоје обале лепе до сад гледале.
 Од када стојиш ту у том кориту свом.
 Пусте и страшне негда су оне у огњу биле.
 Ветар се ширио сам као најстарији бог.
 Из свег срца поздрављам тебе, плаховито море,
 Чини ми с’ да си ти на свету други свет.
 Валови твоји говоре самном језиком чудним.
 Они ми трче сви, ја их поздрављам све.
 За један часак они се роде, прозборе нешто,
 Па их нестане ту — умру ка’ свака ствар.

У шуми.

I

Ево рујне зоре, ево госта славног
 Шири своја крила преко неба плавог,
 И отвара врата сунцу цару света,
 Нека својом стазом до запада ишта,
 Нека тамној земљи топлим зраком сјаје,
 Нек целој природи нови живот даје.
 Ево лепе зоре, трепти са висина.
 — Као пуна чаша руменог вина,
 Она мења облик и све лепша бива,
 По врху с' облака к'о пена прелива.
 Само једна капља из те светле чаше.
 Спушта се одозго и до земље наше,
 На свему ономе, што на земљи стоји,
 Она је довољна да греје и поји.

II

Све што даље идем, све планина већа,
 Сваки овај корак на прошлост ме сећа;
 На прошлост далеку оног старог света,
 На читав милион ових наших лета,
 На промене оне, што на земљи бише,
 На створења она, којих нема више.
 Кључ од те прошлости неће нам се дати,
 Узалуд питамо, не можемо знати,

Како је изникла права клица биља,
Првога живота ко је породиља.

III

Природа је царство и човек се хвали
Да је у том царству он цар неки мали,
И да му је разум — та велика тајна —
На његовој глави с неба круна сјајна.
Све што је створено — он верује у то —
Све за њега само да је то дигнуто.
О, благо човеку, том великом мраву,
Кад спокојно прима то у своју главу.

IV

Шума као море, ка' пустиња права,
Нигде стазе нема, ни људског јава.
Далеко пружи́ла она руке њене,
Притисла брегове, прогутала стене,
Опколила реке и долине равне,
— Сакрила јаруге и пећине тамне.
Шума као море, шумни су јој гласи,
— Кад лишће трепери, то су јој таласи.
Кад је тихо мирно, тад и она мучи,
Кад ветар укне, тад и она учи,
Зелена пучина по врху се нија,
Стогодишње стабло земља се превија;
Сва шума затрепти од те јаке силе,
Ломе се стубови, кидају се жиле,

А стреле из неба кад с' облаци вију,
Највеће врхове најрадије бију.

V

Мир је и тишина на све четир стране,
Не види се сунце, сакриле га гране;
Самоћа, друг мно срета ме и прати,
Најлепшу забаву она ће ми дати.
„Бежите у шуму!“ — Жан Жак Русо виче
У шуми су песме и божанске приче,
Нови живот ту се пред нама отвара,
Чујемо нов језик што нам проговара.
На свакоме створу природа с' огледа,
Сваки цветић нама чуда приповеда;
Од бисерне росе блистају се капље,
— Овај мали поток дивоте нам шапље.
Ту мртвила нема, све животом дише,
На сваком листићу нешто ново пише.
Самоћа, друг мно. разговор отвара
Оном, који уме да с њом разговара.

VI

Ево грм изваљен, трулеж га покрива,
Борио се с ветром па сада почива;
Око њега леже поломљене гране,
А цар негда беше ове горе чарне;

Врх је његон иш'о небу до облака,
 Орлови слетали на тога јунака;
 Широ је гране, допуштао није
 Да сунце, крај њега и на друге грије.
 — Сува клада гроб је тога дива витког
 Бејах и на гробу Бонапарте силног.

VII

Шума, то је башта где човечја рука
 Није посадила ни једнога струка,
 Где, по неком реду, што га ми не знамо,
 Све је наменшено што годе гледамо.
 Има неки закон — својевоља није —
 Што се онај бршљан око стабла вије,
 Што се ова грана пружио овако,
 Што се она павит превила онако.
 Овај раст велики ту је мор'о нићи
 Не друкче већ тако мор'о с' горе дићи,
 Ни једна гранчица, што на њему стоје,
 Не сме друкча бити него оно, што је.
 Она стрмен, што се у долини рони,
 Глас малог славуја, што кроз шуму звони,
 Ова липа, што се почела да суши,
 Онај поток што се онако пенуши
 То све има узрок и правила нека,
 И мрав да корачи, на заповест чека.
 Има неки закон, који заповеда
 Да се гром и трунка држе свога реда.

ПРАСКИ
 РАДНЕ

VIII

Гле мале печурке, како се узнела,
Колико јој треба земље је узела,
Утврдила корен, олуји се не да,
На друга створења са поносом гледа.
Земља, ваздух вода, и сунце што гори,
Све се то сложило да печурку створи;
Све јој верно служи, све око ње лебди
А у својој слави она тихо трепти.
Она памти сунце кад је друкче сјало,
Она памти шуму као биље мало,
А прва твар жива, кад је ногом макла,
На њу, на тај колос, она се спотакла:
Може рећи људма, том створењу нову;
„Пре сам свију дошла ја на земљу ову;
Памтим кад је била свуд магла и тама,
Старија сам много од нашег Адама“.

IX

О славују мали, о радости моја,
Ах, мила ми беше свагда песма твоја,
Кад сам год чуо те, устављ'о сам ноге,
Слушајући тебе спевих песме многе;
Спушт'о сам се доле на зелену траву
И на десну руку наслањао главу,

Мислио сам — ништа! само сам те слуш'о
 Кукавица, ко би с тобом свој глас куш'о
 О славују мали, о стара радости,
 Тицо моје среће и моје младости.
 Природа је тебе за песму саздала,
 Ал ти и слободу безграничну дала,
 А ми, јадни људи кад годе певамо,
 Плашимо се беде, тамницу гледамо.

Поруке безазленом.

Живот, то је море где треба пловити,
 Ко је невешт тај ће с' брзо утопити.
 Ако ти не мотриш где ногама стајеш,
 На сваком кораку мораш да се кајеш.
 Гледај добро стазу што те напред води,
 Ал' се и обзири — неће да ти шкоди.
 — Видиш паучину што на муве чека.
 Таквих мрежа има за сваког човека;
 Срећа је к'о риба, с обале је пецај,
 Ал' свагда се и ти тога лова сећај;
 Различних удица сретају те знаци,
 Где који леп мамац и теби се баци.
 Немој се ти нигда поверават' сваком.
 Опасан је лукав, тврдица и лаком.
 Чувај се човека и када те љуби,
 Јер су ти најближи тад туђински зуби,

Овај свет је вашар, корист нема рода,
 Срећан је ко уме да купи и прода.
 Бежи од лудога, пијаног и бесног,
 Код њих све је ружно ништа нема лепог.
 Свагда треба човек да човеком буде,
 Мудри ни у шали не праве се луде.
 Измери по два пут оно што ћеш сећи,
 Размисли по три пут оно што ћеш рећи;
 Реч, кад се из уста откине, одлети,
 Већ не може нико натраг је донети.
 Често враћај мисли ти у срце своје
 Па испитуј жеље што у њему стоје;
 Срца су малена али много траже,
 Шта им треба дати нек им разум каже.
 Кад сваки дан нешто ти паметно речеш
 И нешто оставиш на страну што стечеш;
 Ти ћеш у старости бити лепо познат
 Као старац мудар и к'о човек богат.

Пароброду Делиграду

што је однео турску војску из београд. града 1867.

Делиграде, Делиграде,
 Што низ тихи Дунав пловиш,
 И немиле наше госте
 Из премиле земље носиш;

Плови брзо, плови брзо
До у Црно ладно Море,
И тамо их све стовари
С таласима нек се боре.

И кажи им на растанку
Разговетно, полагаано,
Да је твоје име крвљу,
Њином крвљу окупано,

И да тебе Срби зваше:
„Зајажало турске силе“
Када су се војске наше
За слободу српску биле.

Преко тебе они негда
Ову земљу поплавише,
Суђено је те је опет
Преко тебе оставише.

И кажи им да се нису
Утишале наше жеље,
Докле годе они газе
Немањића лепе земље.

Поклони су ово чудни
Преко срца што нам даше;
Још се нисмо намирили,
Јоште много има наше.

Јоште су нам они дужни,
 Све рабоше ми имамо;
 Доћи ћемо на Косово
 Да се тамо рачунамо.

Ми памтимо од Косова
 Што је годе било зала,
 И како је српска земља,
 У ланцима уздисала.

Ми имамо наше гусле
 Од Косова што нам гуде,
 Ми имамо тешке ране
 За осветом које уде.

Бербер Трајко.

I

Понедељак данас, — нико се не брије,
 Али мени ипак дуго време није.
 Кад доведем у ред моје бријачице
 И променим воду где су пијавице,
 А сва огледала од праха обришем,
 Вересију редом на врата запишем;
 Јоште кад нараним ове мале тице,
 У лепом кавезу моје певачице;
 Тад узмем тамбуру и песме ја певам,
 То ми је забава када посла немам.

— Ја сам светски човек, у Бечу сам био,
Две године ја сам оне Швабе брио;
Па сам опет дош'о ја у равну Бачку,
Имам овде кућу, имам стару мајку.
У занату своме никога се не бојим,
У целој вароши ја пред сваким стојим.
Умем да ошишам к'о Фигаро прави,
Да му не оставим ни длаке на глави.
А кад бријем кога — јао боже свети!
Могу да зажмурим, сама рука лети.
А што зубе вадим! тога нема више!
Лекари се бечки мени зачудише.
Учино сам свашта што ми је требало,
Да постанем доктор мало је остало.
Најбољи лекари, то ће свак' да каже,
Често шаљу за ме и хитно ме траже.
Не треба испита, не треба дипломе,
Свак може да лечи по начину своме.
Кад гореш у огњу ладне крпе мећи,
А кад ти је зима примакни се пећи;
Ко је слабих груди нека пије млека,
Ко је слабог мозга нека не тражи лека.
Кога боле нога тај нека не трчи,
Ко има грчеве тај нека се грчи;
А на кога дођу штете и несреће,
Нек по ваздан пева па кукати неће.

Који нема нигда добра апетита,
 Нека за лек само сиротињу пита.
 Кад те зуб заболи два дана јачи,
 После дођи Трајку да те он научи.
 Кога трбух боли нек тече и ради,
 Јер трбух нас често заболи од глади;
 А за кијавицу, што не да дијати,
 Прво је правило да треба кијати;
 Који хоће лакше ту болест да сноси,
 Тај нека уза се три мараме носи.
 Ко год без надежде ма од чега пати,
 Последњи сигуран савет ћу му дати:
 Нека се претрпи докле смрт не дође,
 То је лек једини од чега све прође;
 И плоча камена више гроба пукне,
 А онај у гробу нигда не јaucне.
 — Осим мог заната ја знам јоште много.
 Без ни једне руке ја би живет мог'о,
 Покојни мој отац одавно је рек'о
 Трајкове памети нема на далеко
 Бистар ми је мозак ко капља од росе,
 Моје ведре мисли у облак се носе.
 Ја се умет наћи у свакој прилици,
 Разумем се добро и у политици.
 Ја читам новине и различне књиге,
 Живим умерено и живим без бриге.

Та за мене хлеба и сам Париз има,
 Али ми је слађе живет' међ' Србима.
 Свој завичај Срби преко мере воле,
 У туђини срце за својима боле;
 Силно ме довуче милој домовини;
 Пароброд, велика лађа на махини.
 — Хеј тамбуро моја, ходи сада амо,
 Да песмицу коју данас испевамо.

Што бербера више има
 Све су дуже браде;
 Што стражара више има,
 Све се више краде.

Што с' кудеља више сеје,
 Све је платно тање;
 Што се више копа злата.
 Дуката све мање.

Што богатих људи више,
 Сиротиња већа;
 Што су чешћи правослови,
 Све је правда ређа.

Што је више рујна вина
 Све се жедни више;
 А што штампа слободнија
 Све се луђе пише.

Ја познајем људе — то су чудовишта!
 Обрију се многи, па не плате ништа;
 Остану ми дужни, па то забораве;
 Е то су ти оне изелице праве!
 Немају памети, јер ко памет има,
 Тај остати дужан неће берберима.
 Та ја бих волео да сви пусте браду,
 Него да ме тако варају и краду.

Има света свакојака,
 Свакојаких људи:
 Паметних је врло мало,
 Врло много луди.
 Кад их сретнеш на улици,
 Ти не можеш знати,
 Ком титулу већу треба
 Лудовања дати.
 Кад се с њима разговараш,
 То је исто тако
 Прави степен од лудости
 Не познаје с' лако.
 И хаљине варљиве су
 Да сведоком буду,
 Ни по њима не познајеш
 Паметног и луду.

Је ли човек? — нечовек је.
 У многим погледу;

С Адамом је бог створио
Земљи праву беду.

Обрију се, ошишају,
Па оду на врата,
Само рекну: немам ситно!
То ми буде плата.

Што бог браду дао и цурама није?
И моја би Милка дошла да се брије.
Ах, како би срећан и пресрећан био!
Ја бих, место плате, Милку пољубио.
Лепа је и добра к'о сунце кад греје,
Кад је год поздравим а она се смеје.
Та она ме воли то сам већ видео:
Двапут ми је рекла: ђаво те однео;
А прекјуче камен она за мном баци,
Срдачне љубави то су прави знаци.
Док овај пост прође ја ћу је просити,
Њен је отац добар, неће ме одбити.
Нигда се не каје — он је каз'о мени —
Ко год рано руча и млад се ожени.
Тад ћу пусти'т тице нек иду у гору,
Она ће ми певат' у вече, у зору.

Удри моја тамбурице,
Ево се помами!
Удри ситно као нигда,
Те песму измами!

Да твоје ручице,
 О лепа Милице!
 Загрле камен,
 И он би пламен
 Осетио.
 Да твоје то око,
 Анђеле девојко!
 Погледа у клонут
 Цветак увенут,
 На ново б' цвет'о.
 Да твоје уснице,
 Румена ружице!
 Мртваца дарну,
 Љубављу да'ну
 Васкрс'о би.

Служио сам цара, био сам на војни,
 Све што сам посек'о — још нису покојни.
 Та често сам смрти у очи гледао,
 Ал се нигда нисам од тога препао.
 Многи се јунаци мени се предали
 И као јагањци преда мном стајали;
 А ја им кецељу до земље припашем;
 Па их онда добро свакога измажем;
 Оштро гвожђе њима под грло подносим,
 Ал' опет их пустим, живот им опростим,
 Њина глава беше у рукама мојим.
 Но малим откупом ја се задовољим.

Јунак боју радује се,
Плашљивци се јеже;
Удри, моја тамбурице,
Нек се свуд разлеже!

Косово је крви жедно,
Свануо је Видов-дан;
Раја, робље турско бедно,
Давно чека на тај дан.

За то хајде, нас бог зове
Слава српске наш је плод
Да стечемо венце нове,
Да китимо с њима род

Косово је царство наше.
Много Срба има ту;
Али оне турске паше
Свуда српско име тру.

За то да се сјединимо
И дигнемо слоге храм,
Слободом се причестимо,
И стресемо ропства срам.

Борба за род и слободу
То је нашег сунца свет;
Ко не живи своје роду
Нека буде тај проклет.

Чудноват је живот у сваког Србина:
 Да пије и гине, то му је судбина.
 Над нама у томе већ нема јунака,
 Па ми смо потомци Краљевића Марка.
 Јоште к томе гусле — то је живот славан
 Мало који народ у том нам је раван.
 Србин има руке да може посећи,
 Али нема ноге да може утећи.
 У борби је живот, у животу борба,
 Ал' с нам с' још бори неслога и злоба.
 Несрећни смо до сад и сувише били,
 И крв нашу често за туђинце лили.
 У Србина срце пуно је жаока,
 Његова је прошлост као пелен горка;
 Садашњост нестална, будућност у тами,
 Нешто крива судба, нешто и ми сами.
 Страдали смо много још ћемо страдати
 Зло ћемо трпети а добру с' надати.
 Покојни мој отац казив'о је мени,
 На девет огњева да смо ми печени;
 Па смо отврднули ка' челик и гвожђе,
 Можемо поднети шта год на нас дође.
 Са све четир стране овог божјег света.
 Диже се туђинство и живет' нам смета:
 Чепажу нас власи и с њима Албани,
 Чепажу нас јоште хитри Талијани;
 Затиру нас Турци, затиру Маџари,
 Ал' Срби остају они исти стари:

Док једнога траје покорит' се не да;
 Даве се а вичу: наша је победа!

Скупљајте се облаци,
 Виш' Лимских брегова,
 И понес'те што има
 На небу громова.
 Ту ће да се решава
 Српском роду правда
 Ту ће да се избави
 Ко у ропству страда.
 Ту ће да се појави
 С мачем анђ'о божји,
 Ту ће да се Србија
 С Црном Гором сложи.
 Ту ће сабља Маркова
 Да почне да сева,
 Светог Саве пепео
 Ту ће да пропева.
 Ту ће да се сукобе
 Са свих страна људи,
 Страшни суд ће да дође
 И ту да се осуди.
 На две стране стајаће
 Два табора силна,
 Бог са неба послаће
 Свог јединца сина.

И он ће се јавити
 Озго међ људе:
 Ко верује у њега
 Нека срећан буде.
 Скупљајте се облаци,
 Виш' Лимских брегова,
 И понес'те што има
 На небу громова.
 Па на грешне тиране
 Ппустите громове,
 Срушите их у пак'о,
 Њих, пакла синове.

Добро јутро желим! — слуга сам покоран!
 Седим, одмарам се, а нисам уморан.
 Чиме служит' могу! ако смем вам рећи!
 Ил, ћете се бријат' или косу сећи?
 Тако? — обадвоје — врло ми је драго!
 Изволите сести — данас зима јако.
 Ал' јој је и време та божића ето;
 Јоште три недеље па и ново лето.
 Тад ће бит' балова; момци радују се,
 Ви сте из далека — послом путујете?
 Ил' сте од заната, или тргујете?
 Врло ми је драго то што ми велите:
 Дошли сте ви амо цуру да просите.
 Тога цвећа доста овде код нас има,
 А најлепше цвета када дође зима.

Наше су девојке далеко чувене,
 Лепе су и вредне, здраве и румене.
 Та у свакој кући ма најгора била,
 Има по девојка као горска вила.
 Та многи се путник, то верујте мени,
 У нашој вароши заљуби, ожени.
 Шта рекосте? — Милку желите видити?
 Милку ви за себе хоћете просити?
 Та идите збогом! — шта вам на ум пало?
 — Задркта ми рука — посекох вас мало —
 То је девојчур од шеснест година,
 Старија је од вас, цела је истина.
 Очи су јој црне — хтедох рећи беле —
 То нису два ока, већ то су две стреле.
 Сујетна је много, на свашто похлапна,
 Отац јој незграпан, а она је — зграпна.
 Вама, као странцу, треба рећи право:
 У свему изгледа као прави ђаво:
 Буцмаста, дебела, пуна кола мяса,
 Кад помислим на њу душа ми се стреса.
 То је само сало! кад би је видели
 Чашу рума на то одмах би попили.
 Милкетину јао! ви да испросите?
 У нашој вароши да се заробите?
 — А ко вам је каз'о да новаца има?
 Та свет овај лаже. не верујте свима.
 Јединица јесте, ал' је кућа дужна,
 Новци јесу леви, ал' је цура ружна.

Не бих је узео, ма ши'о у Турке!

— Опет вас посскох — смрзле ми се руке.

Та немојте овде ником веровати,

Ни један вам неће истину казати.

Зла је к'о аспида, језиком палаца,

За момцима она камењем се баца.

Од такве девојке нек вас бог сачува;

Кад затвори уста она на нос дува.

Болесна је често и једва се креће,

Ову зиму она преживити неће;

Нити што год једе, нит' може да спава,

К'о мртвац изгледа, јектика је права.

— Сад сте добро рекли, допаде се мени:

Свак из својег села треба да се жени.

Момци и девојке заједно одрасту,

Једно друго позна као ластва ластву.

— Дакле ви хоћете да нас оставите?

Шта? још данас кући натраг полазите?

Та право имате, што би дангубили?

Нећу ником казат' што сте долазили.

Ја знам шта је тајна, и то тајна така,

Која се дотиче младих девојака.

Опростите, ја сам врло разговоран;

Срећан пут вам желим! слуга сам покоран!

— Ах иди без трага! нек те ђаво носи!

У пакао иди те девојку проси!

Код толиких места, села и градова,

Нађе моју Милку! — да чудних ниткова!

II

Отиш'о је јуче ђаво га однео,
 Опет сам без бриге, опет сам весео,
 Јутрос, кад је Милка пред кућом стајала,
 Све сам јој исприч'о. она се смејала.
 Па сам онда мало тамо амо скит'о,
 За новости разне и слуш'о и пит'о,
 За два сам минута претрч'о новине,
 Распозн'о сам одмах лажи од истине:
 Чит'о о Француској, чит'о о Мисиру,
 С неким с' препир'о о рату и миру.
 Сва важна питања што Европу даве,
 Ја размрсим одмах — пре нег' што се јаве.
 Та други су плитки према мени људи,
 И нико не уме ка' ја да расуди.
 Покојни мој отац одавно је рек'о
 Трајкове памети нема на далеко.
 Али шта је вајде? Не слуша ме нико,
 Европи све једно; ћут'о ја ил' вико
 А кад бих имао много бајонета,
 Чудо б' учинио од овога света;
 Свак би се дивио шта Трајко уради,
 Све бих уредио по божијој правди:
 Свакоме народу ја бих своје дао.
 А мени би само Милку задржао.
 И тај Бизмарк мудри — та немачка дика —
 Та сва му је мудрост: милион војника.

Кад би такав човек — к'о што неће — хтео
 Да усрећи срећом један народ цео,
 Мање би требао мудрости, параде,
 Али много више поштења и правде.
 Човек је к'о карта — ваља ил' не ваља —
 При мешању дође случајно до краља.
 Министар је лако, врло лако бити,
 Само ако мисли: сви су људи сити.
 Требало би једном то увести свугде:
 Да сваки министар најпре бербер буде;
 Те тако да виде и добро да чују
 Шта људи говоре, шта хвале, шта псују.
 У сваку колибу да завуку главу
 И познаду добро сиротињу праву.
 Да виде — ал' они очију немају,
 Све кроз туђе очи они свет гледају;
 Кад немају очи, да су им бар уши,
 Да чују тутњаву како с' народ руши.
 — Ходи амо ходи, моја тамбурице,
 У самоћи мојој мила другарице.

Тишина је завладала
 Свуда на све стране;
 Прави дремеж по свом свету
 Раширио гране.

Не чује се нигде пушка
 Да у боју пуца,
 Не чује се ни демократ
 Да на врата куца.

Ни марсељез не пева се
Онде где је ник'о
Европа се успавала
Све почива тихо.

О Мексици већ одавно
Не говори с ништа,
И Париза нестало је,
Сиђе с позоришта.

У Шпанији, чудној земљи,
Где је лепа клима,
Људи нема, једног само
Кастелара има,

У Риму се роне сузе
На две јаке стране:
Калуђери од свог стада
Манастире бране

У Минхену министари,
Само гозбе праве,
Играчице из театра
Са њима се славе.

Ни скупштина румуњаска
Неће ништ' да ради
Смрзнула се, али јоште
Жели да се лади.

У Атини великаши
 Већ немају мана:
 Ордене су обесили
 С радошћу султана
 Тирани су сви без брига,
 Један другог чува.
 Немају се чега плашит'
 Ни ветар не дува.

III

Био сам у цркви, и Милка ту беше,
 Анђели с олтара сви се на њу смеше;
 А она смирено богу се молила,
 Кад је мене вид'ла она с' поклонила.
 По уснама њеним ја познати могу
 Да се и за мене она моли богу;
 А молитве њене бог ће испунити.
 Тако ћемо срећни ми обоје бити
 Свештеник је лепу проповед зборио:
 Љуб'те се међ собом! — он је говорио —
 Од љубави цркву у груд'ма створите,
 Чин'те добра дела а зла се клоните!
 Све молитве ваше. постови и вера,
 Немају вредности као добра дела.
 Још помиње често оне речи свете:
 Не чините ником пакости штете,
 И живите сваки о праведном круву! —
 Ал' је залуд глуву певати на уву;

Што смо ми навикли то даље чинимо,
Напољу с' кољемо, у цркви с' крстимо.
Једна реч доста је за све проповеди;
У љубави к' ближњем све су заповеди.
И заиста љубав блаженство нам ствара,
И на овој земљи прави рај отвара.
Та ја богат нисам, празне су ми скриње
Ал' се свагда сећам веће сиротиње;
Где год коме могу помогнем у беди.
Многа сиротица кроз сузе ме гледи;
Многог сиромашка, што нема шта јести,
Трчим и негујем у свакој болести;
Кад оздрави рекне: колико да платим?
Ја рукама манем, па се кући вратим.
Оне сузе њине, што кад кад убришем,
То је олтар божји пред којим уздишем,
Човечанства нашег човешто је мера,
Без добрих је дела мртва свака вера.
Ко убрише такву сузу од пелена,
Озид'о је цркву ал' не од камена.
Помагати треба слаба и нејака,
Вера нека буде сиротињска мајка!
Недавно на цркви јабука с' златила,
Многе је хиљаде општина платила;
Сиротици многој постеља продана
Док је та јабука златом окована;
За Христову цркву то се од њи узе;
Ах' да види христос пролио би сузе.

ЗКА БИБ
ДНЕ ДОМ
ПЕСКОВА

Две хиљаде ево већ близу година,
 Још сазрела није Христова истина;
 још небеског царства није дошла круна
 Још је ова земља Фарисеја пуна.
 — Чудновато стоје на том свету ствари;
 Осим себе нико ни за ког не мари.
 Мудрост људска расте и до неба стиже,
 Ал' себичност њина још се даље диже.
 Идемо у цркву, Хришћани с' зовемо,
 Ал' Христове речи ништа не волемо.
 Та једну хаљину ко на себи има,
 И ту бих му свукли, нека му је зима.
 Између суседа велика је јама:
 Што ближњем желимо не дао бог нама.
 Подижемо цркве горе у облаке,
 А гледамо мирно крај цркве просјаке.
 Варамо, крадемо, чудеса чинимо,
 Бојимо с' жандара, бога с' не бојимо.
 Завидимо другом, љубимо освете,
 На ближњега свога дижемо клевете.
 Свађамо с' за ништа, кољемо с' за свашта
 Један другом неће увреде да прашта.
 Па какви су људи такве и државе,
 Такви су министри, такве им управе;
 Изнесу вам неке идоле пред очи,
 Па хајде на војску и крв ближњег лочи.
 Сваде се, побију, сво крваво поље,
 А после ратова ништа није боље.

На барјаку стоје свеци и крстови,
 Под барјаком кољу с' к'о прави зверови.
 Кад се тући мора и друкчије није,
 Ходи ти, тамбуро, да те Трајко бије.

Европа је уморена,
 Али нема мира,
 Сваки народ има негде
 По једног вампира.

Неколико само људи
 И пале и жаре,
 Ништа ново ни паметно,
 Комедије старе.

Дипломати тумарају,
 Грче на све стране;
 Шта год раде, лудо раде,
 Данас к'о и лане.

Играју се народима,
 Као лоптом деца,
 Две три речи, па за косе,
 Човечанство јеца.

А они се само смеју,
 Издајека гледе;
 Њино срце не осећа.
 Шта су људске беде.

Засукао руке Бисмарк
Па свуд кавге тражи;
Андраши је ослабео,
Шишка га и блажи.

Мудри Тијер усне гризе
И он би се игр'о;
Ал' уморан само гледа,
Доста је се титр'о

У Мадриду краљ краљује,
Тачно плату прима;
Ал' је свагда неспокојан,
Ужелео с Рима.

У Лондону клањају се
Свему што год бива,
Палсмерстона више нема,
Глестон снове снива.

А Горчаков врло горчи
И када се смеши,
Да какав ће онда бити
Кад се накостреши!

Али-паша очајава
Грозница га хвата,
Куд погледа нигде нема
Ни друга ни брата;

Игњатијев њега теши
И почиње вући;
„Осим мене нико више,
Не сме тебе тући“.

IV

Читам књиге чудне, читам о природи,
Свак о томе пише, то је сад у моди;
То је сада пос'о свих учених људи;
Ко год није слепац он о томе гуди,
У природи траже некаква правила,
По којима раде и слабост и сила:
Кад полети звезда кроз небеске стране,
Ил' отпадне листић у шуми са гране,
Кад се земља тресе ил' сунце помрачи,
Кад тица полети ил' човек корачи,
И све друго што се у свету догоди,
Ништа то не бива по својој слободи;
Већ закони неки на то га принуде:
Што год бива, друкче не може да буде.
Сума свих закона што у свету трају,
То је тај бог нови коме се клањају,
Испитују шта је ова земља наша,
Мере је на кантар као врећу брашна;
Утробу јој поре, црева јој кантају,
По њима године они јој познају;
Читају одатле ка' из књиге живе,
Што више читају све се мање диве.

Сва васелена то је њима нешто слично,
 Ништа више нема за њих необично.
 Познали су земљу и звезде с небеса,
 За њих више нема никаквих чудеса.
 Не сумњају више него добро знају,
 Да исти закони свуда, свуда трају;
 И ти су закони прости и вечити,
 Никаква их сила не може пребити.
 Испитују зашто јарко сунце сјаје,
 И Докле ће јоште на небу да траје;
 Рачунају кад ће с' оно утрнути,
 Проричу му да ће негда се смрзнати;
 Гледе на дурбине, виде жеравицу,
 И налазе ране на његовом лицу.
 Болесно је сунце! њега мори туга,
 Што престаде човек бити божји слуга.
 Благо нашим старим што рано помреше!
 Ах, то лудо доба, паметно ли беше!
 Лепо бог је каз'о Адаму у рају;
 Да од плода знања они не дирају;
 Јер кад све сазнамо потпуно изближе,
 Онда нам не треба ни тај живот више.
 Загонетка свака има своју цену
 Докле не погодиш праву мис'о њену.
 Када све сазнамо — збогом свете бели!
 Разум људски нема већ никакве цели.
 Ал' жена ка' жена, Ева, прва мама,
 Загризе јабуку, превари Адама.

На небу, на земљи, већ данас је ретка,
Да се јави каква нова загонетка.
Скинули су људи сву мудрост са неба
И сазнали више него што им треба,
Свуд гола истина, свуд наука права,
Скинули са свачег лишће од смокава.
Свака књига сада чудним духом дише,
О рају и паклу већ нико не пише;
Бесмртије душе нико не спомиње,
Пишу шта је кромпир и шта су мекиње.
Ни буквар не прича о каквоме свецу,
О репатој звезди сада уче децу.
Неки Дарвин пише — часни га убио!
Да је човек негда прави мајмун био;
А тај мајмун пост'о од мајмуна мањег,
И тако он ређа до црва најстражњег.
Биље мртво није, него живот има,
Не одричу душу ни коњу ни псима.
Она трунка мозга, којим раде мрави,
Финија је, кажу нег у нашој глави;
Пронаш'о је чудо, Либиг, Немац славни:
Да печење боље него кромпир рани.
Тајна у природи — ал' већ знају сада;
Да јабука с гране увек доле пада.
У капљици воде што низ Дунав иде,
Пун милион малих животиња виде;
Једне су рогате, друге реп имају,
Међ' собом се бију, шале и играју.

У вину су нашли правога ђавола
 И дали му име неког Алкохола;
 У дувану нашли отров никотина,
 А у свињском месу некаквих трихина.
 У што год погледаш, што узмеш у руке,
 Све вам огадили људи од науке.
 Ако још устраже — убиле их силе!
 Могу лако наћи у јајету пиле
 — Благо нашим старим —
 Ал' то сам већ рек'о!
 Ходи, тамбурице, ти моја утехо.

Читао сам многе књиге,
 — Књига разум кварил —
 Али има у књигама
 И паметних ствари.

Округла је наша земља,
 Тако књиге кажу,
 Према њојзи горе месец
 Ноћу чува стражу.

Наоколо јасне звезде
 Жмуркају и гледе,
 Ал' далеко од ње беже,
 Јер је пуна беде.

Округла је наша земља
 Ко пачије јаје
 Наоколо сунце иде
 Те јој свуда сјаје,

Кажу људи, који памте,
 Да је врло стара;
 Сувотиње мало има,
 Свуд је морска бара.

Здробљена је негда била
 У прашину саму,
 Прелазила од светлости
 У велику таму.

Горела је она, кажу,
 Ко грана од смреке,
 Тутњила је од громава
 И ужасне јеке.

Превртала с' тамо амо
 Као мајмун прави;
 Играла је у ковитлац,
 Стајала на глави.

Та негда је она била
 И права комета,
 Са дугачким репом ишла
 С краја на крај света,

За то и сад — то већ сваки
 И види и знаде —
 Што год земља на свет роди
 То и реп имаде.

Претрпела она много,
 Њен је живот злочест;
 Имала је и врућцу
 И водену болест.

У магли је самој она,
 Трчала ко бесна,
 Надимала с' од гасова
 И ужасно тресла.

Чудеса су по њој била,
 Мразови, вулкани;
 Тукли су се по њој негда
 Богови Титани.

Чудно чудо ова земља
 И шта по њој бива:
 Такво што год ни будала
 Не може да снива.

Премного је претрпела
 Промена и беда;
 За то она — кад снег падне —
 И изгледа бледа

V

Седео сам ноћас дуго уз чутуру
 Игр'о сам уз гајде, пев'о уз тамбуру.
 Све је друштво било одлично и красно,
 Играло се лепо и пило ужасно.

И учених људи међ' нама је било,
 И њих угрејало оно добро вино.
 У лепом весељу свако грло жедно;
 Учен ил неучен вину је свеједно;
 Оно је праведно, — а све надјуначи,
 Различне умове оно изједначи.
 Философ Диоген спав'о у бурету,
 За то се спомиње по читавом свету;
 Наука његова и сада се шири:
 Та филозоф многи из бурета вири.
 — Род је људски негда био сав покварен,
 Мимо божју вољу са свим изопачен;
 Па бог пусти потоп — тако се говори —
 Те све људе затре и водом помори.
 А да не би опет он руке каљао
 Те човека опет од земље стварао,
 Заповеди Ноју да дасака нађе
 И начини ковчег на прилику лађе.
 Потоп кад је прош'о тад су били људи
 Тако добри да се и сам бог зачуди;
 Па дуго размишљ'о — тако пишу стари —
 'Каквим лепим даром људе да обдари?
 Па винову лозу онда њима дао;
 Ако не пијемо, биће богу жао;
 У том божјем дару јавља се будућност:
 Слобода и братство и права једнакост:
 Прва чаша вина слободу улива,
 Друга чаша веће ближњег целива,

А трећа нам чаша униформу свлачи
 И са другим људма цара изједначи.
 За то људи треба да душу не губе
 Него рујно вино истински да љубе;
 Јер већ има знака да бог озго прети
 • Сву винову лозу са земље узети;
 За то је и посл'о мало филоксере
 Да тим опомене слабе карактере:
 Ако с' не поправе сви људи у злоћи,
 Кад не стане лозе, тад ће потоп доћи.
 За то ми пијемо докле смо год живи;
 Ако потоп дође, Срби нису криви.
 — Сву ноћ ми смо пили, певали, играли,
 Кад је ноћ престала и ми смо престали.
 И моја је Милка до пред зору била,
 У белој хаљини као горска вила.
 Играла је са мнош, играла, играла;
 Данас сам без срца — она га украла.
 Срце — то је живот! ја га скупо ценим;
 Ах! где ћу га наћи? — у недрима њеним.

VI

Био сам код Милке, дуго с' разговар'о,
 Са самим пецкањем срце сам јој пар'о;
 Све сам говорио што она не воли,
 Срце јаче куца што јаче заболи,
 Њен отац крај пећи своја леђа греје.
 Па само нас гледа и по кад кад смеје.

Ја сам је секир'о док не видех сузе,
 И док ми не рече: иди угурсузе!
 Ах, и мени тада беше врло жао,
 Да сам хтео, ја бих и у несвест пао.
 У очима сузе а смеј са усана,
 То је права љубав најсрећнијих дана.
 Погледи се наши слободно сретају,
 Грле се међ' собом — руке нек' чекају!
 Ми смо једна душа — и то нам је много!
 С половином само ја бих живет' мог'о.
 — Њеноме сам оцу прич'о и казив'о
 Шта сам јуче чит'о, шта сам ноћас снив'о.
 Најмилије њему о Москви да чује,
 Само Русе хвали а све друге псује.
 Први пут му рекох: мој предрати тата,
 Све новине пишу да ће бити рата.
 Милка ме погледа, мало се застиди.
 Ал' у том погледу Трајко много види:
 Према том погледу свака звезда жмири,
 То је права љубав што из ока вири.
 И њен отац види да већ није шала,
 Реч: тата од таста разлика је мала.
 Кад га ко упита, каже јавно свугде:
 Ако је суђено, нека срећно буде!
 Та судбина има различне путове,
 Којим годе пођеш судбина се зове.
 Верују судбину момци кад се жене;
 Суђено је Милки да пође за мене.

Новине ме плаше, на све стране вичу,
 У целој свету оне рат проричу,
 За што да се кољу? људи без памети;
 Да с' претрпе мало, па ће сви помрети.
 Ја сам у резерви, па ће да ме зовну,
 Тамбурице моја, с тобом ћу на војну.
 Преврћу ране рањеном војнику,
 Мислићу на љубав и на моју Милку.
 Кад се крв пролива, кад топови гуде,
 Ја ћу певат' песме, сажаљеват' људе.
 Песма живот прати кроз радост и туге,
 У добру и у злу нема боље друге;
 Преврће се она око срца твога
 Ка' комадић танак платна свиленога.
 Певајући мати успављује дете,
 Певајућ' невесту себи доведете;
 И кад те спуштају у гробницу твоју,
 За утеху теби само песме поју.
 Пева росно цвеће, певају славуји,
 Пева сиње море кад шушти и уји;
 Па и оно небо што се озго плави,
 Страховито пева кад се гром појави.
 Сав свет овај то је само једна песма,
 За што је спевана — то још нико не зна.

Ах' Европа нема мира,
 Све се нешто мути;
 Чим се један рат доврши,
 На други се слуги.

Политика дубока је,
Ко дно да јој нађе?
Ал' и њене врло често,
Насадају лађе.

Облаци се свуд навлаче,
То новине кажу?
Владаоци веће међу
Магнете и стражу.

Слобода се полагано
На све стране шири,
Из Париза ветар дува,
Свуда ватру пири.

У Персији глад велика,
У Пољској колера;
Препуна је ова земља
Све самих малера,

Немачка се уједини.
Једно је и била,
А и лепа Италија
Уједно се слила,

Та је болест прилепљива,
Има своје мене,
Па је прешла на суседе
На јадне Словене.

И они би нешто хтели,
 Ал' не знају шта ће?
 Неслога је међу њима
 Као измеђ' браће.

Слободу би они хтели,
 Бога ми је хоће;
 Макар да је и зелено,
 Ал' је рајско воће.

По Европи целој свуда
 Пала нека тама;
 Нико није задовољан
 Осим мене сама.

Ко ће свету угодити!
 Свет је овај луда:
 Још верује у министре,
 У папу, у чуда.

VII

Дакле је истина! — гром' са неба пук'о,
 И само је мене, згодио, утук'о;
 Дакле је истина! куга с' створила,
 И само је јадног Трајка уморила.
 Истина је цела — јао мене јао!
 Све сам ја по реду сада разабрао:
 Моја лепа, добра, моја верна Милка
 Испрошена синоћ за једног путника.

Један богат странац, златарског заната,
 Пре четири дана дош'о из Баната,
 Видео је Милку, два пут код ње био,
 Кад трећј пут дош'о, он је испросио.
 Од српске је вере а од влашке куће,
 Кажу да је богат, силно му имуће.
 Просуо је пред њу бисер и прстење,
 И тим преварио лепе очи њене.
 Јао, моја Милка, шта си учинила!
 Та за што се ниси ти слепа родила!
 Плакала је, кажу, отац је натер'о;
 Јао, Милка, моја, веро и неверо!
 Где се здело сада оно срце мало,
 Што хиљаду пута за мном задрхтало?
 Твоје су ми очи и верне и миле,
 То су сузе за мном што су их пролиле;
 Али женске сузе брзо се осуше,
 Жена има срце, али нема душе.
 Морски су таласи препуни страхоте.
 На њима родила с' божица лепоте.
 — Ових дана, кажу, биће и венчање.
 Јао, Милка, где је наше уздисање?
 Па још, веле, да ће он овде остати,
 Да богаством својим сву варош позлати
 Та она ће бити госпођа богата,
 Седиће на столу од сувога злата;
 А кад Трајко дође да јој мужа брије,
 Она клавир свира и подмукло с' смије.

Хиљаду форинти накита јој дао,
Хиљаду несрећа, да бог да, имао!
Не треба тамбуру, — остала ми пуста!
Кад не љубим Милку, не треба ни уста.
Али, сви ми кажу, много је плакала,
И рекла му да се мени обећала;
Казала и оцу да ће пре умрети,
Него мени таку увреду нанети.
Али може бити променула мњење
Кад је вид'ла бисер и драго камење.
Нећу да је видим, нећу да је чујем,
У самоћи мојој ја ћу да тугујем.
Свак ме сажаљева и утехе ређа,
Ал' и свилен завој рањеника вређа.
Не може ме ништа, ништа утешити; —
Али опет треба мало промислити.
Зар у тузи младост моју да проживим?
Смислио сам нешто — том се и ја дивим.
Чему лека нема, то лечит' не треба,
Ком' омрзне земља, нек се маша неба,
И ја ћу да с' женим — хоћу смрт да просим!
Збогом Милка моја, на срцу те носим.
Ти ваздан плакала, ја ћу сву ноћ пити,
А сутра ћу рано у Дунав скочити.
Та Дунав ће мени вечни покој дати;
Само једно страх ме: ја ћу испливати.

VIII

Е јест овај човек све у самој беди :
 Капа ми је спала па у мене гледи ;
 Хоћу да је узмем и на главу метнем,
 Ал' с' она измакне како јој се прегнем.
 Не слуша ме више ни капа ни глава,
 Свака ствар већ хоће за се нека права.
 Све је наонако, нигде нема слоге:
 Заплеће ми језик, издале ме ноге;
 Љуљају с' улице, куће се окрећу;
 Е богами такве ја слободе нећу.
 Ни на небу није све у своме реду:
 Не видим ни једну ја паметну звезду;
 Хиљаде их има, све се небо блиста,
 Стоје као луде и не раде ништа.
 Још међ' њима кућа и тај месец бледи,
 Накривно с' жедан, па у Дунав гледи.
 Бог би мог'о друкче то све учинити
 И од сваке звезде чашу претворити,
 Па у сваку онда наточити вина,
 Тад би небо било препуно милина!
 А шта ће му звезде? они жишци мали?
 Да се с њима мучи и сваку ноћ пали,
 Али нека и он ужива слободу,
 Нек чини шта хоће по плавоме своду;
 На земљи га људи неће да слушају,
 Ни бога ни цара више не признају!

Ура! нека живи бескрајна слобода!
 Нек протече вино где год тече вода!
 Ура, јоште више, јоште слободније:
 Да бог сруши крчме и све полиције!
 Тад потпуно сви би у слободи били:
 Без стра' бих певали а без конте пили.
 — Што ме вучеш је ли? — остави ту капу
 Ти си власт некаква — познајем по штапу.
 Нисам пијан, нисам; — а с киме се свађам?
 Немој да ме дираш, ја порезу плаћам!
 Што посрћем питаш? — од тешког терета:
 На леђима носим обадва буџета.
 Та иди од мене, остави ме сама!
 Ја разговор водим са оним звездама.
 Ти си власт некаква, а власт свашта вреба;
 И пијана кока познаје јастреба.
 Лажеш! нисам псов'о обадва буџета.
 Већ сам рек'о: носим обадва буџета.
 Ја поштујем закон и наредбу сваку;
 Немој да ме вучеш, поцепа ми јаку.
 Покоран сам богу, покоран сам цару;
 Та њима сам дао и последњу пару.
 Нећу да ућутим, слобода је пресе,
 Хоћу да говорим нек се земља тресе.
 Нит' се бојим тебе, нит' се бојим суда;
 Нек живи слобода, макар била луда!
 Та куда ме водиш? у тамницу је ли?
 Сав је свет тамница! нека смо весели!

IX

Видим да сам будан — видим сунце грије,
Али не знам где сам? соба моја није.
Сећам се у крчми ја сам синоћ био,
Жалостиво пев'о а весело пио.
Ја сам се занео, љубав ме опила,
Сваку чашу вина суза ми залила,
Боно срце моје, зашто тако тужиш?
Зашто тако венеш, за што на зло слугиш?
Зар толико, је ли, да ти створи рана
Само једна ружа, ружа узабрана?
Све су моје песме веће испеване.
Било једно сунце што ме је грејало,
Било једно срце што ми је певало;
Потамнело сунце не види се више,
А остало срце само да уздише.
У животу нисам нигда пијан био,
И ово ми с' чини да сам у сну слио.
Са вичом и песмом ја сам срце вид'о
Сваку моју песму уздисај прекид'о;
Ах, један уздисај тако силан беше
Да сва огледала љуљати с' почеше
Али нема лека у песми и вину
Да излечи тугу, да свлада судбину.
— Око пола ноћи из крчме сам пош'о
Ал' откуд сам овде на ђавола дош'о?

Овде није лепо — ка' у некој јами,
 Ни постеље нема, спав'о сам на слами.
 Сећам се да ме је неко путем срео,
 Место мојој кући овде ме довео.
 Ал' чија је кућа? то да ми је знати,
 И коме захвалан ја имам остати.
 Хвала теби, боже, из дубине груди,
 Кад на свету има јоште добри људи.
 Који ближње своје, кад их јадн сломе,
 Дижу из прашине у наручју своме;
 Који се не стиде и у глиб сврнути,
 Да не даду своме ближњем посрнути;
 Кад несрећног виде, не питају ко је?
 Него га доведе на огњиште своје.
 Такви добри људи нашли су и мене;
 То су божји људи, то душе поштене.
 Сиромашка кућа, то су моја браћа,
 Чинио сам добро па сад ми се враћа.
 Ал' што више гледам, све ми је чудније,
 Ова соба рек'о б' за живљење није;
 Дуварови празни, ни столице нигде,
 А прозори мали, та једва се виде.
 На прозору сно гвоздена решетка,
 Та то је тамница! није загонетка.
 Што да ме затворе, шта сам учинио?
 Зар сам ја у чаши слободу попио?
 Закључана врата ка' у каквом граду?
 За што да ме држе у овоме смраду;

Та сад ћу да вичем нек се свуда ори:
 Слободу ми дајте', о људски злотвори!
 Пре двеста година радили сте тако,
 Ал' више нећете, слобода је јако.
 Сад Европа нова, деветнаестог века,
 У сваком човеку поштује човека.
 Разломићу гвожђе, срушићу зидове;
 И роб мали често савлада џинове.
 Ал' не чује нико, спавају стражари.
 За невино робље тамничар не мари.
 Та добри грађанин довољно с' поштује,
 Тим што порез плаћа, за цара војује.
 То је света дужност! а што ће му права?
 За слободне мисли није свака глава,
 Европа је нова исто што и стара;
 Ништа друго него спанлук владара,
 Па се јоште љуте кад се радник буну
 Да од свога хлеба мрвицу откруни.
 Кажу: демократи лутају, лутају!
 Ако и лутају, бар за пут питају:
 Траже пут којим ће род људски извести
 Да слободно живи да има шта јести.
 Сви су то путовни тешки и рапави,
 Демократ корача, неће да с' уставу;
 Носи напред фењер у светлост узда се
 Сви за њим дувају да свећу угасе.
 Три хиљаде пуних несрећних година
 Откада се памти прошлост и старина,

Људи, што су њине спречавали мисли,
 Полагано свагда за њима су ишли;
 Они бране гладне, гологлаве, босе,
 То је њина снага, оружје не носе.
 Ко се за све бори, тога сви и гоне,
 Али он се диже кад мислиш да тоне;
 Једно га столеће по тамници вуче,
 А друго му даје и од раја кључе.
 Слава таквим људма што дижу таласе
 Да вулкане ропства на земљи угасе,
 Да сломе тиранство и скиптра и храма,
 Да Христова љубав свуд царује сама!
 Слава таквим људма, који светлост шире,
 А с глупошћу људском неће да се мире!
 Људи нек с' одреку на тој земљи овде
 Свог људског имена до праве слободе;
 Јер што ће му име да носи човека
 Када није човек него једна зверка.
 Неко има много, има и сувише,
 Неко гладан само за хлебом уздише.
 Они са висина неће ни да мисле
 Какве су то патње што су свет притисле;
 Веће грабе, грабе за себа и своје;
 Милиони њима у скрињама стоје.
 Цареви, што снагу у руци имаду,
 Неће да утврде једнакост и правду;
 Већ без бриге живе на оној висини,
 Њима није стало шта се доле чини.

Ах три дана да сам ја цар у Паризу,
Зграбио бих себи ја — милион близу.
— Гле тамбуре моје, и она је овде!
Песма ломи ланце; то је маџ слободе.
Ко се жели брзо на Парнас попети,
Мора своју песму слободом почети.

Косово је крви жедно.
Свануо је Видов дан:
Оном живет' није вредно
Који није слободан.

У Турака сила јака,
Ал' је с нама вишињи бог;
У Турака сто барјака,
Ал' немају крста свог,

Тешки ланци, горки данци,
Али свему има крај;
Ко год умре за слободу,
Отворен је томе рај.

Руши, Србине, све што ти смета
Руши све оно што с тобом није;
Ил' нек те с овог нестане света,
Ил' твоја слава нек с' опет вије.

Још се сећам и то као да сам снев'о.
У крчми сам синоћ и марсељез пев'о.
То су гласи буне, и од такве песме
Тирани се плаше, певати се не сме.

Сама је неправда ту песму створила,
 Многе је тамнице она оборила.
 Куд је она прршла, докле је год стигла,
 Срушила је ропство, а слободу дигла,
 Она кад кад иде к'о права олуја,
 А кад кад се крије к'о плашљива гуја.
 То је песма пуна народне слободе,
 За то ћу је певат' у тамници овае,

Хајдмо, децо отачаства!
 Сунце с' славе родило,
 Тиранство је крвав барјак
 Против наске подигло

Чујете ли ви душмана
 Дивљу вику у пољу?
 Они иду код нас живих,
 Жене, децу да кољу.

Куда хоће ти робови?
 Шта ће с нама најамници?
 Слободе смо ми синови,
 Слободе смо ми војници.

Ови ланци за кога су
 Тако тешки саковани?
 О јунаци, за нас су
 Тако дуго сачувани?

Чудне беде и срамоте,
 Да се понизимо,

И у старе ланце ропства
Опет повратимо.

О дрхтите ви, Османи!
О дрхтите неверници!
Србин своју земљу брани.
И сви гину на граници.

Изгину ли ови борци,
Родиће их опет земља,
И њих све ће на Косово
Као и нас вући жеља.

Пред вратима жубор, — ено чујем свеће,
Сад ће ме пустити, и кључ се окреће.
Песма за слободу, то је песма славе,
На тврдој тамници она ломѝ браве.
Када гране сунце, оде мрак и сила,
Тад засијаш и ти, о слободо мила!
Милија с' од Милке, слађа от шећера,
Ал' и ти си често варљива невера.
Па се само јавиш, да те виде људи,
За твојом лепотом да им срце уди;
На те често међу маске свакојаке,
Те варају тиме сироте простак;
У руке ти дају различне заставе,
Докле те слушкињом царском не направе;
У тамници ти си и кроз прозор вириш,
Нисмо те ни вид'ли, тек знамо да живиш:

У тамници ти си! кључ од те тамнице
 Цигла је просвета — светлост без границе.
 — Шта се то учини? врата отворише,
 И јоште једнога овде затворише.
 Закључаше браву, одоше стражари,
 За једнога Трајка баш нико не мари.
 Имам барем друга — господин је прави:
 Богате хаљине, леп шешир на глави;
 Брада му је црна, чело му набрано,
 Приближује с' мени тихо, полагаано,
 Изгледа ми брижан и врло зловољан; —
 Добро јутро желим! слуга сам покоран!
 Чиме служит' могу? откуд долазите?
 Како се са здрављем вашим налазите?
 Још од синоћ овде моје срце трули,
 Ја сам бербер Трајко, ако сте кад чули.
 У нашој вароши доживи се свашто:
 Затворише мене, нико не зна за што.
 Био сам заљубљен у девојку дерну,
 Ах у моју Милку, у Милку нсверну;
 И она је мене истински љубила,
 Истински за другог она с испросила.
 Од велике туге ја сам сву ноћ пио,
 Па с тога ме ваљда неко затворио.
 Нит' нам даду певат' нит даду плакати,
 Већ кажу: мирујте, немојте вревати!
 Вреваћу, викаћу нека и бог чује:
 За што невин Тријко овде да тамнује?

Зар је то сигурност коју људи траже,
 Да се поштен човек боји сваке страже?
 Ни крива, ни дужна, невина и здрава;
 Затворише мене као свећу права,
 Међ' ова чители закључаше зида,
 Нит' се кога боје нит' имају стида.
 Служио сам цара, у рату сам био,
 Од кише и снега ја се нисам крио;
 Хајде отачаство од туђина брани!
 Па те после газе домаћи тирани.
 Неправда, неправда у свакоме куту,
 Неправда на дому, неправда на путу,
 Неправда код суда, неправда на збору,
 Неправда на суву, неправда на мору.
 А ви, господише, шта је с вама било?
 Те падосте и ви неправди у крило.
 О, чујем вас, чујем, говорите само;
 Мило ми је да се изближе познамо.
 Може човек пасти куда год корачи,
 И јарко се сунце по кад кад помрачи.
 Не зна човек шта ће дан шта л' ноћ донети.
 Не може се нико ни од чег' заклети.
 Та не треба да ми о томе причате,
 Уверен сам да ви кривице немате.
 Када се зли људи и неправда сложе,
 Онда не дај боже шта с' претрпит' може.

Ето тако човек пати се и страда.
 Да неправде нема, не б' се знала правда,
 То се види одмах, лако је познати,
 Да сте отмен човек и да сте богати.
 Не верујте нигда ни срећи ни слави,
 Ми смо често криви зато, што смо прави.
 Шта рекосте? — Ви сте Милку испросили?
 Прстење и бисер њојзи поклонили?
 Причајте ми даље! — па зар вам казала
 Да се она мени вечно обећала?
 Сад је ви нећете она за вас није,
 Кад већ знате за ким њено срце бије.
 Ах, казујте брзо! — њен отац матори
 Тужно вас суду, а суд вас затвори;
 Хоће да вас нагна да се с њом венчате
 А ви сте намерни одмах да бегате.
 Где би се венчали ви с девојком таком!
 Која вам је рекла: умрећу за Трајком.
 Добро сте смислили! — радо ћу пристати
 И хаљине моје ја ћу вама дати;
 А ваше хаљине на се ћу навући,
 Тако ће те лако одавде с' провући:
 Када зовну мене, онда ви идите,
 Када изађете, ви одма бежите.
 Та нико вас ништа неће ни питати,
 Ја кривице немам, то ће они знати.
 Али мојој Милки немојте свраћати,
 Не верујте срцу, можете остати.

Тако! — обуците све хаљине моје,
 Половне су оне, ал' вам добро стоје.
 И чизме и шешир, све да изменимо,
 Само наша срца да ми задржимо.
 Не брин'те се ништа, не губите наду!
 Ја бријаче имам, скинућу вам браду;
 Па ћу је ја гумом себи прилепити,
 Ја сам вешт берберин, то ће одмах бити,
 Што сам год почео све ми је успело,
 Од мене се није још ништа отело.
 Та много сам пута, кад сам горе био,
 Различне машкаре од људи правно.
 Ви идите одмах кад Трајка позову
 Понесите ево и тамбуру ову;
 Врло ми је тешко с њоме се растати,
 Тако ми је жао, мог'о б' заплакати.
 То је моја песма што са мном другује,
 Песма је слободна, песник нек тамнује.
 И онако брзо ја ћу с' оженити,
 Па онда ја могу без тамбуре бити.
 За жењене људе тамбурица није,
 Кад је муж зловољан нека жену бије.
 Сад гледајте јоште и ову параду,
 Сад ћу да прилепим себи вашу браду.
 Стајаће ми добро ова брада красна;
 Свак би рек'о да је на мени порасла.
 Ко год хоће може ваздан ме гледати.
 Не може ме сада баш нико познати.

Ова ваша брада срећу ми створила.
 Тамница ми с' ова у рај претворила.
 — Чујете ли? ено! кључ се већ окреће,
 Та идите брзо, познати вас не ће.
 Ни питат вас не ће где сте ноћас били?
 Грдиће вас мало што сте много пили.
 Али мојој Милки немојте свраћати;
 Шта је с вама било ја ћу јој казати.
 Накривите мало тај шешир на глави!
 Тако, јоште мало, — сад сте Трајко прави!
 — Оде ено оде! затворише с' врата;
 Срећан пут златаре! сад сам ја од злата.
 У тамници ја ћу слободу да сањам
 Тамбурице немам, лећи ћу да спавам,
 Ах, место тамбуре моје срце бије,
 Од тога куцања слађе песме није.
 У тамници људма права памет дође,
 Самоћа га нагна, да мислити пође.
 Кад смо у самоћи ми много сазнамо,
 И најпре са собом ми се рачунамо.
 Самоћа човека међ духове диже,
 Кад смо у самоћи ми смо богу ближе.
 — Ко не спава ноћу нека спава дању,
 Ја сам ноћ провео у самом певању.
 Дремљиве се очи затварају лако,
 Спаваћу спокојно и спаваћу слатко.
 Ево сан долази — та смрт привремена,
 У њему ишчезне живот и вселена.

Прођоше облаци, све се небо плави,
Гледам рај на земљи у сну ка' на јави:
Око целе земље, ка' око јабуке,
Обвио је Христос своје свете руке.
Просвета се блиста ка' светлост од зрака,
Ни у једном крају ја не видим мрака.
Свака глупост пала, свуда је чистина,
Један храм види се, зове се: истина.
Срушени идоли свију људских јада,
Један престо видим и ту седи правда.
Не видим разлике код људскога рода,
Све је један народ, име му слобода.
Не чујем никога да плаче и јечи,
Никог јачег нема да нејаче гњечи.
Сваки комад земље уређен, засађен,
Сваки људски живот радошћу заслађен.
Друкчија је душа у свима људима,
Друкчије је срце у свима грудима.
Сви су срећни људи, јер су сви паметни,
Сви су задовољни, јер су сви праведни.
Нико не зна шта су свађе и ратови,
Љубав је кћи божја, људи јој синови.
Христос проговори оне речи своје:
„То је моја вера! то је царство моје!“

Та шта ме будите? ко ме вуче тако?
Зашто ме враћате из раја у пак'о?

Гле тамничар дош'о и с њим још двојица;
 То су грозни људи! пакосна им лица.
 Сваки ме попрeko са очима стреља,
 У човеку нема човек пријатеља.
 Тигар тигра љуби, хијена хијену,
 Али к'о човека не знам звер ни једну.
 Та шта ме будите? тек што сам заспао;
 Па нека је подне! — јуче сам ручао.
 Докле ћете мене по тамници вући!
 Што ме не пуштите да ја идем кући?
 Шта то говорите? зашто лудујете?
 Ви носите гвожђа да ме окујете!
 Окан'те се људи — та дајте ми мира!
 Зар ја покр'о је ли бечког јувелира?
 Писале су о том све наше новине,
 И ја сам читао има по' године.
 Ал' ја нисам онај, ја сам бербер Трајко!
 Ето капетана! — е сад ћемо лако.
 Ходи, господине, ви ме познајете,
 Четири бријања још ми дугујете.
 Ови ме напали, неће да ме чују,
 Носе гвожђе да ме невина' окују!
 Кажу да сам покр'о бисер и прстење,
 Покр'о много злато и драго камење;
 Па сам тиме овде девојку дарив'о
 А ја о том нисам никада ни снив'о
 Онај је отиш'о, бог зна сада гди је!
 Трамписмо хаљине, друго ништа није;

Своју лепу браду још ми даде приде,
 Образи без браде много лакше с' стиде,
 То је прави лупеж с брадом ил' без браде.
 Хтео је и Милку моју да украде.
 Он покро прстење од велике цене,
 Ви ватајте њега а пустите мене.
 У дућану посо а никога немам,
 Сад ме људи траже а ја овде дремам.
 Шта је мени стало за ваше послове?
 Ја сам поштен бербер, ви тражите лопове.
 Хвала капетане што ме сад пуштате;
 Јоште ћу вас три пут обријат' без плате.

Х

Разведри се небо, небо моје мило,
 И указа опет своје плаветнило:
 Од истока сунце весело се креће,
 Да обасја земљу да оживи цвеће.
 Да отвори врата слободи и дану,
 Да сруши тамницу, ноћ дугу и тамну:
 Да донесе земљи радост и слободу,
 Да разбуди живот у људском роду.
 Весео сам ја ка' тица у гори; —
 О мени и Милки сва варош говори.
 Када сам јој прич'о сва моја страдања
 Загушила с' беше од тешког плакања
 Но и њена туга није била мала,
 И она је много једа прогутала.

Кад смо се обоје мало исплакали,
 Ми се загрлисмо па смо се смејали.
 Њен је отац мудар па рече паметно:
 Кад је већ суђено нека буде срећно!
 Дариво сам Милку прстеном од злата,
 Па је пољубио, нека види тата.
 Што год небо има радости, милина,
 Послало је нама озго са висина;
 Јер на земљи нема тако лепе среће,
 Овакова љубав небеско је цвеће.
 А наш јадан златар бог зна сада гди је!
 Кроз ритове бега, по слами се крије.
 Кад ветар зазвижди, кад тица пролети,
 Он се тргне, стресе, душа му затрепти;
 Боји се од људи и сунчани зрака,
 Плаши се од сенке, грози се од мрака.
 У његовом срцу страшна је измена;
 Он већ није човек но звер без имена,
 На сваком кораку ужас га пресеца,
 Њега свуда траже — лове га ка' зеца.
 А моја се душа по рају разлива,
 И небо и земљу грли и целива.
 — Све је сад свршено, све је у свом реду!
 Још да узмем јоште ову белу креду,
 Па ћу да напишем више врата с поља,
 Нека сваки чује ком је чути воља:
 „Господо, госпође! нек вам је на знање!
 У недељу дођ'те Трајку на венчање.“

Путем, Ждрале.

Ено их, ено их као низ бисера,
 Лете они на југ са хладна севера;
 Прелазе равнице, брегове и реке,
 Из далека иду у земље далеке.
 Они знају кад се приближује зима,
 Њима је познато где је топла клима?
 Познају путове, језера и горе,
 Без компаса плове то ваздушно море,
 А Срби им вичу: путем, путем, ждрале!
 Вама срећа на пут, а Србима здравље!

Ено их, ено их, сад се лепо виде,
 Све један за другим као војска иде;
 Ни облак ни ветар не могу да смету
 Њиховој намери, њиховоме лету.
 Путују, хитају још за топлих дана
 Да долете тамо где не пада слана.
 Јесен их кренула на те даљне путе
 Где-но цвеће цвати а неранце жуте.
 Ми их поздрављамо: путем, путем, ждрале!
 Пут нек вам је срећан, а Србима здравље!
 Ено их, чују се, гракћу са висине.
 То је путна песма њихове дружине,
 Са снежног севера иду у топлоту
 Радују се они новоме животу.
 Хиљаде година они с' тако селе,
 Одважно крећу се за оним што желе.

Тако ће летети, гледа ће их људи,
 Док буде пролећа и јесење студи.
 Ми их поздрављамо: путем, путем, ждрале!
 Пут нек вам је срећан, а Србима здравље!

О путници мили, путници крилати,
 Ја знам она места где ће те ви стати;
 Та и ја сам негда путовао тамо,
 Враћао се отуд у пролеће само.
 Поздравите редом све топле обале,
 Само су ми многе милине остале.
 Ви идите где су вечити цветови,
 А мене ће овде затрпат' снегови.
 Дан се крају клони-путем, путем, ждрале.
 И вама и Српству слога, срећа, здравље!

1892.

Диогену.

Јеси чудан био! о ти чудна слико!
 Философ си прави, — не пориче нико;
 До првог Јелина место су ти дали:
 Та лудим Сократом они су те звали,
 — Из сујете ти си сујету исмев'о,
 Завидећ' богаству дроњцима с' одев'о
 Да устанеш сада горе међу живе,
 Не би никог наш'о да се теби диве;

БРАДСКА БИБЛИОТЕКА
БРАДСКЕ ДОМАЊЕ
ПЕСКОВАЦ

Јер сад свуда има већих сиремака,
Јер сад свуда има још већих лудака.

Хајде тако право.

Срећан који уме да расуди
Да на свету ништа стално није;
Ког' не може ништа да побуди,
Да очајно горке сузе лије:

Ко у срећи као и у беди,
Само игру своје судбе гледи.

Двапут срећан! који се узвиси
Над ништавом предрасудом света;
Који с' нигда неће да понизи,
Да завлада с њим ниска сујета!

Свакој жељи која ствара пак'о

Одговара: хајде право тако!

Три пут срећан! ко може презрети
Сва грамжења величавих људи;
Који с' сећа да ће сви помрети,
С несвршеним жељама у груди:

Ко свем оном што с' не стиже лако

Поручује; хајде право тако!

Највећа је у животу мудрост:
Стрпељивост и — бити небрига,
И ћутећи исмевати лудост,
А клонит' се свих људских интрига.

Угасити сваку искру љутње,
И немати никакве слутње.

У овоме пространоме свету
Милиони догађају с' чуда;
Милиони неправда се плету,
Милиони намудрују с' луда:

Свему томе ти се насмеј слатко,
Свему реци хајде право тако!

Ако за сав свијет ти се бринеш,
Свачја лудост ако те додирне;
Од муке ћеш ти брзо да свиснеш,
Нит' ћеш знати за часове мирне:

Пусти, нека тече крива Дрина
Као што је текла од старина.

Шта год на те у животу дође,
Добро ил' зло ти га прими радо;
Са животом то ће све да прође,
У гробу се не зна ко је страд'о.

Сву промену среће примај лако,
Свачем реци: хајде право тако!

Пусти, пусти нека свет покварен,
Продужава своје неваљалство;
А ти чистом савешћу обдарен,
Осмејкуј се на свако лукавство.

Свагда мисли: суђено је тако'
Да свет овај иде наопако.

Кад те беда или туга мори,
Када нигде немаш жељна мира;

Кад ти ватра у грудима гори,
 У свакоме кад видиш вампира!

Онда свладај сву љутину своју,
 Сав свет скупи ти у душу твоју.

О, из света у себе с' поврати,
 Изван себе ти среће не тражи;
 Ал' мислима твојим лет не крати
 И књигама твоју душу блажи;

А све друго нека носи ђаво,
 Све му реци: хајде тако право!

Кад ти с' који од другара куне,
 Да те воли нег' очи у глави;
 Људске груди промена су пуне,
 Презреће те чим се згода јави:

Саслушај га, ал' се насмеј здраво
 И реци му: хајде тако право

Кад те женска која уверава,
 Да ће теби живети до века,
 Кад на земљи рај ти обећава;
 Чувај с' добро, то је чудна зверка:

Место раја може бити пак'о,
 За то реци: хајде право тако!

Ласкатељу, што те узвишава,
 И у звезде сјајне што те кује;
 Опадачу, што те понижава,
 Душманину што те свуда псује:

Осмехни се ко што с' смеје ђаво,
 И реци му: хајде тако право!

Кад те пеца из далека злоба,
 Завист кад ти жели да науди;
 Кад те старост води крају гроба.
 Ти се томе ничему не чуди:
 Већ све сретај и испраћај лако
 Истим реч'ма; ајде право тако!
1854.

Опсада.

Ој Никшићу тврди граде,
 На теби је тешка клетва;
 На огњу ћеш изгорети,
 Мухамеда прва жртва.

Крвава је твоја прошлост,
 Страховити иду т' дани;
 Изнемогла турска вера,
 Јоште само Стамбол брани.

Ти ћеш пасти — али онда
 Испуниће с' лепи снови:
 И на твојој развалини
 Дигнуће се Призрен нови,

Одзови се, о Никшићу;
 Та ћутао доста ти си;
 Одзови се већ једанпут
 И кажи нам сада чиј' си?

З. Ј. Јовановићу

Ни једна те вила натпевати неће,
 Ни узбрати цветак као твоје цвеће!
 Та стотине твојих дивотних песама
 Надмећу се само са сјајним звездама.
 То је низ бисера из дубине груди,
 — И до сад нам српски језик слadak беше,
 Ал' твоје га песме међ' звезде пренеше;
 И до сад смо знали да је песма дика,
 Али нисмо знали за таквог песника.
 Не стидимо с' више на Парнас изаћи,
 Јер ту ћемо твоју певанију наћи.
 Певанија твоја — понос пијерида — *)
 Од камења драгог нова пирамида.
 Тако тежак пос'о — цину немогући —
 Ти си извршио, лако, певајући.

Српској деци.

Ево вам песме о децо мала!
 Не тражим да ми речете хвала;
 Доста је мени ако сазнате,
 Све оно овде што ушчитате.
 Срећан је ко се за децу труди,
 Јер из вас, децо постају људи.

*) Музе, виле на брегу Парнасу.

Уз ваше игре, часе најслађе,
 Нека се свагда и књига нађе.
 Безбрижан живот сад вам је сладан,
 Ал, паз'те добро, живот је кратак.
 Нек се у вама мисао буди:
 Да из вас, децо, постају људи.
 Та свако добро може се стићи,
 Ал' треба стално к намери ићи.
 У доброј књизи ви ћете наћи
 К разуму зрелом пут много краћи.
 Над књигом сваки нека се труди.
 Јер из вас, децо, постају људи.
 Ни басне нису узалуд дане,
 Ту су живота различне стране.
 Искуству туђем радо верујте,
 И сами себе тим умудрујте.
 Нек' се у вама мисао буди:
 Да из вас буду разумни људи.
 Једног по једног старца нестаје,
 На вама, децо, сав свет остаје.
 Сваком узрасту има забаве:
 Корисне, добре, лепе и здраве.
 Нек се у вама та жеља буди
 Да сте поштени и вредни људи
 Детињство траје мало па прође,
 За њиме брзо и старост дође;
 Онај се каје до свога гроба,
 Ко није младог учио доба.

Нек се у вама мисао буди;
Да из вас, децо, постају људи.

Старије своје треба љубити,
А млађе своје добру учити.
Пазите закон, без њега зло је,
Не дирај туђе, а чувај своје.
Нек се у вама мисао буди:
За Српство мрети, ви као људи.

Метеорник.

Седео сам тихо на морској обали,
Гледао сам море и свијет остали;
На једанпут нешто — о чудо чудеса!
Са великим шумом паде из небеса.
Приђем ближе, гледам: великачка стена,
Јоште беше врућа, кора к'о сливена.
Зачуђен к'о игда, ја поред ње седнем:
— Откуд тако дође? — нехотице рекнем;
А она ми на то, као до сад ником,
Говорити стаде немуштим језиком:
„А ти откуд дође, и куд ћеш одавде?
Откуд сунце, звезде? јадан, ко то знаде?
Откуда је живот и зелено биље?
Откуда је ватра и ледено иње?
Откуд море ово, откуд ове стене?
Знаш ти што год о том, када питаш мене“

— Ти си далек путник! — „Чим мериш даљину?“

— С висине си пао; — „Чим мериш висину?“

— Летео си дуго кроз шупљине ове! —

„Где је та шупљина? *дуго*, шта се зове!“

— Ти си био горе, па шта има тамо?

Знају л' што год више, него што ми знамо? —

„Прош'о сам крај сунца и кроз звезде оне,

Свуд слушају једне и исте законе.

То није далеко, то није високо,

Та дотле допире и твоје то око.

Није ми требало до милион лета,

Докле сам ја дош'о до земљиног света.

У простору ове бескрајне пучине

Нит' има ширине нит има дужине;

Нити има *доле*, нити има: *горе*;

Без обала то је од ваздуха море.“

— Имал' горе људи, да л' о нама знају? —

„Где год има људи, те звезде не сјају.“

— Ову земљу бог је само људма дао. —

„Ах, на какву глупу планету сам пао!“

— Има л' горе смрти, која све свршава? —

„Почетак, свршетак... шта то означава?“

— Јеси л' близу био до небеског раја? —

„Ко ће стобом зборит', глупаче без краја!“

Па онда занеми ова тварка јадна;

Ја је дирну руком, беше сасвим ладна.

Милостив си горе оче свих отаца!

Па за што се небо са камењем баца!

Та пошљи нам оно што јадни требамо,
А камења доста на земљи имамо.
Пошљи нам свести у сунчаном зраку,
Да већ не лутамо по овоме мраку;
Ил' и ово мало узми нам из главе
Та што ће нам жижак без светлости праве?
У свем овом створу човек је једини
Који те познаје у тој величини;
Он ти с' цигли моли и славу ти диже,
Па од малог мрава не стоји ти ближе!
Дао си нам живот и надежду у те,
Па нам и тај живот бројиш на минуте.
Дао си нам разум и с њим жеља триста;
Највише што знамо, то је: да смо ништа.

Једном познанику.

У животу нашем много треба
Да препати човек и искуси,
Док се белог не дочена хлеба
И ложицом великом закуси.
Та поштење није људска мера;
Благо теби, немаш карактера!

Лукавство је сва врлина твоја;
И вешто се ти свуда претвараш,
А ласкање — тај занат без зноја, —
Све га више себи присвојаваш.

Подлост, то је мода многих сфера,
Благо теби, немаш карактера!

Нећеш нигда глађу гладовати,
Веруј, многи свуд ће те љубити;
Свет је свик'о хуље поштовати,
С безобразним мек'образан бити.
Ретко такве ко гони и тера;
Благо теби, немаш карактера!

С коварством си искреност мењао,
Злоба дошла, где б' требала правда;
Љубав к роду ниси ни имао, —
У место ње саможивост влада.
Високо те носе таква пера;
Благо теби, немаш карактера.

1856.

На гробу слепог Ђуре Милутиновића.

Споменте ме ко овуда прође!
Ја сам старац, име ми је Ђорђе;
Седамдесет живео сам лета,
А не видех ја овога света;
Ал' сам опет ја вас задужио:
Са гулама Српству сам служио
Певао сам песме о биткама,

Прносио писма у гуслама.*)
 Та многе сам посек'о душмане,
 Кад ми рука са гудалом мане.
 Кад прођете поред гроба овог,
 Сетите се, мене, старца слепог?
 Без очију тражио сам роду
 Да прогледа да види слободу.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
 РАДОЈЕ ДОНА
 ПЕСКОВАЦ

Зна.

Море се њија тише и тише,
 Сунце се спушта ниже и ниже;
 Небо постаје блеће и блеђе,
 Цуре промичу ређе и ређе
 Песма се чује тање и тање,
 А ветар дува мање и мање,
 Нит' море знаде зашто се нија
 Нит' сунце знаде за што ту сија,
 Нит' ветар знаде зашто он дува?
 Нити обала што земљу чува?
 Нит' небо знаде зашт' муњом сева?
 А цура знаде, — зна зашто пева.

*) За време устанка проносио је кроз турске земље писма, сакривена у гуслама, између Србије и Црне Горе.

Својим песмама.

Песме моје, мој животе цели!
Ајде пођ'те у тај свијет бели.
Многи ће вас у свету видети,
Немојте се ни од ког стидети.
Немојте се ни чим поносити,
Приправ'те се укорѣ сносити.
Ко вас прими, не траж'те му хлеба,
Ко вас неће, тај вас и не треба;
Ко вас хвали не каж'те му хвала,
Не љутите с' кад вам нађу мана.
Свако око све друкчије гледа;
Људско срце препуно је леда.
Та све прође за мало година,
Животи су таштине таштина.
Ви нећете дуга века бити,
Заједно ће земља нас покрити.
Песме моје, различна имена,
Различита чувства и времена,
И ако сте плод многа пролећа,
Ипак мало међ' вама је цвећа.
Ви сте само спомен ђаковања,
И по туђем свету путовања;
Ви сте спомен оних мојих часа,
Када певах ил' тужих из гласа;
Када гледах валовито море,
Ил' како се двије војске боре.

За то хајте нек вас ветар носи,
 И где с' пева, и где с' суза роси;
 Где се игра, где се вино пије,
 Где с' почива, и где с' битка бије;
 Од свачега, макар и малена,
 У вама је шара уплетена
 Ја ни од вас већ ништа не тражим;
 Хајте збогом, ни за вас не марим.
 Та све сте ми — све сте ви однеле,
 А нисте ми ништа ви донеле.

Испод Атоса.

Страшна је олуја, — ветар све покреће,
 Обара камење, ~~пресеца~~ дрвеће;
 А пучина морска, страшна, валовита,
 Покреће се цела из свога корита;
 Сва с' вода створила само у таласе,
 Гром за громом пуца, небо пролама се.
 Из дубине страшна тутњавина прети,
 Би рекао сад ће сву земљу прождрети.
 Талас у таласу губи се и диже,
 Један се измиче други за њим стиже,
 Од сваке се стране небо натуштило,
 Што год видиш рек'о б' све да се смушило.

Ваздух, вода, земља стали с' у олују,
 Ужасни се гласи свуд ужасно чују:
 Звижди, цичи, пљешти, пуца, риче, уји,
 Лупа, јечи, тутњи, шушти, урла, бруји.
 Тебе ја поздрављам о немирно море!
 Твоје бесне буре мени радост творе;
 Гледам ти валове и гледам ти пене,
 Твоја дивља рика наслађава мене.
 Тако с' негда тукло ти о стене ове,
 Кад си подавило лађе Даријове.
 Хиљаде војника са оружјем својим,
 Покрило си овде таласима твојим;
 Од варвара то су најмилиј' ти дари,
 Савезниче Грка и нових и старих.
 Од свих милиона те силне Персије,
 Ни десет имена до нас дошло није;
 А та стара Грчка, сиротна и мала,
 Хиљаде примера целом свету дала.
 За њене јунаке, мудраце, песнике
 Време нема смрти и нема прилике.
 И данаске јоште сваки човек живи
 Кад Атину види, прошлости се диви
 — Стари славни Грци! прау давног гроба!
 С мислима се враћам ја у ваше доба;
 Хиљаде година ја натраг прескачем,
 На прошлости вашој нит'певам нит'плачем,
 С развалина ваших старих рукотвора
 Гледао сам брда, долине и мора;

Пео сам се онде где с' Периклес пео,
Где седео Плато онде сам седео;
Што је Кекроп руком својом подизао,
Рукама мојима и ја сам пипао;
Провлачио с' трудно на узана врата
У тамницу малу великог Сократа;
Седео ћутећи украј оних стена,
Откле народ слуш'о славног Демостена;
Дивио се дуго чуду од мермера
Великоме храму бога Јупитера;
Гледао узбуђен све брежуљке ниске
Где су негда биле игре олимпијске;
Пуж'о се на стене до највишег виса
Минервина храма и Акрополиса;
Наслађав'о поглед са оне висине, —
Ах тај поглед беше пун сваке милине.
— Шушти, шушти шумом о шуштеће море!
Ваљај белу пену, ваљај доле, горе.
Александар, кога свет великим зове,
Гледао ти буре са планине ове;
И далеке очи управљ'о је своје,
У Азију преко све дубине твоје.
Свети Сава у свом скромноме оделу,
Одавде је глед'о твоју пену белу;
Дивио се створу творца небескога,
К небу диз'о очи и славио бога.
Ено, стена с' види као лабуд бео,

Докле се са војском силни Душан нео;
 С тебе није диз'о мисли ни погледа,
 Као Александар желео победа:
 Европа је мала и за њега била,
 Азију је хтео, — смрт му сломи крила.
 — Шушти, шушти шумом, о шуштеће море!
 Ал' не рони стене од Атоса горе;
 Крај њега су многе српске задужбине,
 Он граница беше српске царевине.

У Светој Гори 1859.

Земљотрес.

Заљуља се сиње море,
 Сиње море валовито;
 Па удара страховито
 О брегове Свете Горе.

Затресоше с' манастири,
 Воштане се ломе свеће.
 Руши с' камен и дрвеће,
 Преврћу се и путири.

Страхота је божја свуда!
 Све иконе попадале,
 Кандила се покидале;
 Давно неби таквог чуда.

Знамења су страшна ова!
 Калуђери пуни бриге
 Отворише беле књиге,
 Прочиташе црна слова.

Нико ништа не говори,
 Саме књиге кажу њима:
 Женска душа негде има
 У тој њиној Светој Гори.

Тада они полетише
 Измеђ' пустих брда свију,
 И нађоше Анђелију;
 Лепоти се зачудише.

Скупише се па говоре:
 Каквом муком да је муче?
 Докле с душом не разлуче,
 Тог ђавола Свете Горе.

Једни веле да је спале,
 Други: да је ножем секу,
 Трећи: да је живу пеку;
 Ал' све су то муке мале.

Млад игуман мудар б'јаше,
 Те се чудних мука сети,
 — Бог му дао да с' посвети! —
 Па другима говораше:

„Чујете ли, стари, млади!
 Ја ћу узет' Анђелију,
 Затворићу у ћелију,
 Нека цркне враг од глади!“

1859.

Диоген.

I

Нећу вам земље, нећу вам неба,
 Нити што желим, нит' ми што треба;
 Сам себи свагда ја сам довољан,
 Па сам спокојан

Палате сјајне што тамо стоје,
 Та шта су друго нег' буре моје?
 У њима брига и жеља већа,
 А мања срећа.

Краљ Филип, коме свет беше мали,
 Умр'о је као и пси остали:
 Праћ'о се, рик'о ка' свака луда;
 Чудна ми чуда?

Ја нисам мог'о целогa века
 С фењером наћи једног човека!
 У Спарти, у том јуначком венцу,
 Наш'о сам децу.

Јелини мудри принџе жртве,
За живот моле богове мртве;
Па зар ту има памети праве?
Људи без главе.

Замишљен Платон вазда се мучи,
Сам глупак друге глупаке учи,
Што жели нигда не може знати,
Медвед брадати.

Демостен брбља, затвор'те уши!
А Сократ бунца о некој души.
Та сваки има лудило своје,
Па и ја моје

II

У земљу лепу, у земљу ову,
Коју народи премудром зову,
Ушла је лудост, неслога, злоба,
Себична борба.

Атина, Теба и мала Спарта,
Не стиде с' више персијског злата:
Примају мито својих душмана
Са свију страна.

У туђој војсци хиљаде с' боре,
За новац они свакога дворе;
Сваки би прод'о огњиште своје,
Данас тако је.

Несрећа свуда брзо се шири,
 Из сваке стреје себичност вири.
 Јелина нема! — Клиа већ пише, —
 Нема их више!

Била је слава, ал' сада где је?
 У славном боју код Мانتинеје
 Последњи Јелин ум'ро је онда:
 Епаминонда.

III

Тебе поздрављам красото неба,
 О јарко сунце! ко те не треба?
 Поздрављам твоју чудну дивоту,
 Чудну доброту.

Диж се горе с том ватром јаком,
 Дај ми видеља, огреј ме зраком.
 Али када се тобом осветлим
 Нељуде гледим.

Ето Зенона, он први шета,
 Философ грчки, буктиња света:
 За њиме ходе и ученици:
 Горди Стојици

И он ми пост'о некакво чудо!
 Не иди к мени кипарска лудо!
 Од мог бурета, моје колибе,
 Зеноне шибе!

Земља пропада, а ти мудрујеш,
 Некакво ново поштење снујеш;
 Доцкан је сада Зеноне доцкан,
 Образ је продан.

Глуви Проксена пред царем клечи,
 Он чује само кад новац звечи;
 Та шта ћеш к мени, златно магаре?
 Не бројим паре.

Гледај маторог Хареса ходи,
 За собом много робова води;
 Оша гарове! ти цару иди,
 Та чујеш, звижди.

Гомиле света ено ће вију,
 Играју игре и вино пију;
 Грчка умире, грци с' веселе;
 Свиње, шта желе?

Подли Нептолем што раздор сеје,
 Маше ми руком, на ме се смеје;
 Ево камена и морам ето!
 Да бијем псето.

Откуда тако, Филипов сине,
 Пред моје буре паде с висине?
 Та пола света царем те зове
 Светски лопове!

Згњечео ти си народе многе,
 Они те славе, љубе ти ноге;
 За ме си као свака стрвина,
 Жива лешина.

Сунце на земљи Јелада беше,
 Твоје јој руке светлост узеше;
 Па што си дош'о? шта хоћеш више?
 Она издише.

Погледај, ето сав Коринт лепи
 Теби се клања, пред тобом стрепи;
 Понос Јелина ја цигли чувам:
 Теби се ругам.

Туд су трчали бољи лавови,
 Па се не виде њини трагови;
 Тако ће брзо и с тобом бити,
 Звере несити!

Та твоја сила брзо ће проћи;
 На твоју круну рђа ће доћи;
 А тебе слаби однеће црви,
 Јуначе први!

Па шта ћеш? пукни! — ал' је истина:
 Ја и ти ми смо једна прашина.
 Иди од мене, чашо отрова,
 Робе робова!

91 БИБЛИОТЕКА
РАДНЕ ДОМАКОВИ
ПЕСКОВАЦ

Још питаш да ми што год поклониш?
Тражим са сунца да ми с' уклониш;
Твоја ми сенка видиш да смета,
Тамнице клета!

IV

Није ми није ни за чим стало,
Ил' био потоп, ил' небо пало;
Из груди збори ми чувство ледно:
Мени свеједно.

Ил' ми цветала лаврова грана,
Ил' ми шиљали од свуда мана,
Живео с ползом или ти штетно,
Мени свеједно.

Или играо у колу среће,
Иш'о по стази где цвета цвеће,
Богато живео или ти бедно,
Мени свеједно.

Или из девет чанака јео,
Или крај хлеба сувога сео,
Ил' било горко или ти медно,
Мени свеједно.

Или живео хиљаду лета,
Ил' сутра пош'о с овога света,
Мноме управља једно те једно!
Мени свеједно.

V

Још да гробља нема где бих с' усклонио?
 Где бих старе кости своје одморио?
 У њему се мирно и тихо почива,
 Оно тешке бриге безбригом покрива;
 Оно не зна шта је сиротиња гладна,
 Свака ова плоча сита је и златна.
 То је цигло место где нико не страда,
 Сви су задовољни, за све једна правда.
 Роб и краљ равни су, престала је борба,
 Ту гордости нема, смирила се злоба.
 Свака ова плоча мир вечити спрема:
 На гробу су сузе, у гробу их нема.
 Овде нема туге, похитајте амо!
 Та живот је болест, овде здравље само
 — Ако могу бити богови несретни,
 Једино су с тога јербо су бесмртни.
 Гроб је красни поклон чим нас бог дарив'о
 Та гробља да нема сузе бих пролив'о,
 А овако певам, смејем се и шалим,
 На том циглом дару богу благодарим.

Покрај мора.

Хеј таласи мили, куда ви наглите?
 Какав је то пос'о што га ви радите?
 Одкуда идете тако из далека,
 Где вам је завичај, где вам је колевка?

Како вам је име имате ли рода?
Боре л' се и капље — је л' и суза вода?
Јесу л' вама сестре: киша у облаку,
И гиздава дуга у сунчаном зраку?
Је л' се досадило вама слано море,
Желите л' се и ви подигнути горе?
Је л' пучина ваша господар ил' слуга?
Је л' шуштање ваше певање ил' туга?
Је ли бисер, што га ви по дну кријете,
Ваше туге суза што је ви лијете?
Где је пристаниште коме ви пловите?
Или се вечно тако ви ломите?
Имате ли и ви живота и душе,
Умрете ли и ви кад с' мора осуше?
Куд годе кораче ове ноге наше,
Сува земља свуд је само гробље ваше,
Да л' се ваша душа претвори у пару
Па се дигне сунцу, томе вечном цару.
Љуљајте с' таласи, диж'те се до неба!
Не тражим одговор — нема га — не треба!
Ви гледајте у ме а ја у вас гледам.
Ви шуштите мени а ја вама певам.
Никакве разлике међу нама нема,
Сваки своје место на земљи запрема.
Као капља воде када у прах кане,
Тако и наш живот јави с' да усане.

Натписи.

Сунцу.

Ма колико да си сјајно,
И да лепо грејеш свима;
Опет вели свет пакосни
Да на теби пега има.

Смрти.

Смрти кад си пуна зала
Што не бираш само зле?
„То бих онда ја морала
Поморити Турке све.“

Пусињаку.

Пост, мучење и самоћа,
У рају ти живот спрема;
Ала си се преварио
Ако оног света нема.

Правди.

Дух твој к небу све се више пење,
Гроб твој свуд је, свака стопа земље.
Ти си добра, ал си уде среће:
Свак' те тражи а нико те не ће.

Црној Гори.

Орао када на стени стоји,
С крилима својим никог с' не боји.

Теби су крила: јунаштво, слога,
Клонућеш ако ти нема тога.

Већина.

Већина је свуда глупа,
И мудрија бити неће:
Та већина јоште држи
Да се земља не окреће.

Мојсије и Дарвин.

Стара глупост дигла људе
К подобију дивног бога;
Нова мудрост спустила их
До мајмуна репатога.

Марковом Шарцу.

Та Србина нигде нема
Који за те чуо није;
С опроштењем, коњ си прави!
Ал' си стеко бесмртије.

Књижевност и списатељи.

Књижевности! та шта ћемо
Једно друго кривити?
Нит' можемо ми од тебе,
Нит' ти од нас живити.

За што уче?

Сви краљеви и господа
Уче добро јахати;
Јербо коњи нису људи
Па им неће ласкати.

Гробни натписи.

Претилом.

Најдебљега од свих људи
Крије ова земља рака;
Он је земљи тежак био,
Земља нек је њему лака.

Глувом.

Кад заори божја труба,
Ти је нећеш моћи чути;
Благо теби што међ' људе
Нећеш више васкрснути.

Пивару.

Ти ћеш у рај! — па спокојно
С душом си се одвојио
Јер по светом писму ти си
Многе жедне напојио.

На једном гробу.

Сећате се, ко ту лежи,
Кад ограђен гроб му није?

Ова грудa црне земље
Песникове кости крије.

Маништом.

Та у лудој кући ти си
Читав живот свој провео.
— „Јесам, ал ми кућа беше
Читав овај свијет бео.“

Гробару.

Ви около што лежите,
Утишајте ваше јаде:
Ко је вама коп'о јаму,
Ево и он у њу паде.

Беспосличару.

Остав'те га нек с' одмори малко
Леност га је уморила јако.

Девојци.

Овд' у овом ладном гробу
Увенути лежи цвет,
У пролетњем своје добу
Што остави овај свет.
Отац, мати, сузе лије,
Тешка туга мори њу;
Горка смрт им много узе,
Овај гроб је њина кћи.

Младићу.

Стан'те ко још свет ужива,
 опомен'те с' ви и мене;
 Моје тело овд' почива,
 Испод ове ладне стене.
 Судбина је ова свима,
 Сваки умре ко се роди!
 Свак путању неку има,
 И та једна гробу води,

Срети Л. Попвићу

члану касац. суда на дан његовог јубилеја
 31 Марта 1884

И кад јесен жића дође
 Не увену све радости;
 Успомене твоје лепе
 Цветају ти у старости.

Ти си као добра воћка,
 Посађена покрај воде,
 Свагда срећан и весео,
 Приносио добре плоде.

Па и сада бехар цвеће
 Покрило је теме твоје,
 Да покаже млађем свету
 Како старцу венци стоје.

Дервиш.

Лепа нам је вера, ал' јој само уди
Што нам воду хвали а вино нам куди.
Механџија, дај ми само пола чаше,
Пола греха могу ја сносити лакше.
Пет пута се на дан ја водом умивам
И пет пута клањам и о рају снивам,
Па један пут могу и без тога бити;
Хоћу да огледам како је то пити.
Ми имамо ноге, нигда не играмо,
Ми имамо грло, нигда не певамо;
А ђаурин пије, нигда не оклева,
Па у колу игра и гласно попева.
Ево красна вина! и чаша му згодна!
Зажмури, пророче, док попијем до дна!
Та ни рајски шербет не може бит' слађи —
Што не почех пити докле бејах млађи!
Јадан човек себи сам границе даје
И измишља неке чудне обичаје;
Веже своје очи, спута своју ногу,
Па клања и виче: То је мило богу;
Неће да завесу са свог ума дигне,
Неће да корачи да истину стигне;
Воли он да цуња по густоме мраку
И пред својим богом да живи у страху.
Механџија, дај ми пуну чашу вина,

Па макар то чула Мека и Медина!
 Вино је весеље, оно душу блажи,
 Вино је јунаштво, оно срце снажи.
 Живно сам дуго по пустим шумама,
 Хранио се биљем, спав'о у рупама;
 И дању и ноћу ја сам бога звао,
 А он ми је само штап просјачки дао.
 Беж'о сам од света, велим, свет је грешан,
 Све пролази брзо, само је рај вечан;
 Сажаљивах људе и праве и криве
 Што богатство теку и весело живе.
 Механџија, где си? — где је чаша трећа?
 Нек буде пунија и нек буде већа!
 Њу ћу да наздравим мојој јадној судби
 Што тражећи небо ја земљу изгуби.
 Колико је душа толико је пута
 Родила се вера да по мраку лута.
 Провео сам живот и сам не знам како,
 Јео чемерику, прич'о да је слатко.
 Вар'о сам ја себе, варао и друге,
 Беж'о од истине, ка' од праве куге.
 Вера иаша то је чудно убеђење,
 Где опасност није ту тражи спасење;
 Она хоће да јој верујеш кад каже
 И оно што с умом твојим се не слаже.
 Зар сам један коран, пуних тисућ лета,
 Да мислима нашим ширити се смета?

У свашта се меша, додаје ил брани,
 Шта човек да пије, са чим да се рани.
 Толико година, — о, да грозне песме!
 Друкче, него пророк, човек мислит' не сме.
 Умна тама шта је већ гробница права,
 Ко осећа живот кад у мраку спава!
 Пустите нек мисли без границе лете,
 Доћи ће до сунца, до истине свете.
 Тај нема разума ко не сме мислити,
 А шта је разумно не сме учинити.
 Нек говори коран и пише шта хоће,
 Грождје је на свету најдивније воће.
 Сви ђаури пију, па их срећа стиже,
 Наше царство пада а њино се диже.
 Винова је лоза ка' влакно од свиле,
 Као златна коса од планинске виле.
 Познав'о сам једног, старог калуђера,
 Пио је он, пио, ка' ни једна вера;
 Па ми приповед'о из њине библије
 Да је бог рекао да жив човек пије;
 Показ'о ми њиног пророка признатог
 С пехаром у руци на цркви сликаног.
 Механџија, точи, са чашом умрећу,
 Донеси и точи бројати их нећу.
 Да је пророк знао како с' лепо снива,
 Кад се у човека рујно вино слива,
 Он би наредио да његови верни

Причесте се вином кад су годе жедни.
 Наша јадна вера по мраку тумара,
 А за њоме трчи несретна фукара,
 Не размишља, слуша као свака луда
 Најтврђе верује немогућа чуда
 Ал да се освести? — то им ми не дамо,
 Учимо их оном што ни ми не знамо.
 Глупости се лако међ простотом шире.
 У фукаре очи из мозга не вире.
 За то, као свеце, свуд су нас штовали,
 Што смо с њином вером свагда трговали.
 Глупост људска треба исто к'о и тама
 Не б' се звезде видле да је светлост сама.
 У Мисиру ја сам нашао дервише,
 Који жешће раде нег што коран пише.
 Ми смо та пречага људске свести дерне,
 Што не дамо напред и стукамо верне.
 Да је свака глава светлих зрака пуна,
 Потавнио б' калиф, та дервишка круна.
 Механџија, точи све чашу за чашом,
 Нек се вино бори с помрчином нашом,
 У вино истина сакривена стоји,
 Оно се ни цара ни бога не боји.
 Лаг'о сам фукари да ми с' пророк јавља,
 Продав'о записе од среће и здравља;
 Будућност казив'о, изгонио бесе,
 Што их луђе вараш тим више чуде се.

Плитке, мутне очи лако засенути,
 Светину, куд хоћеш, можеш окренути.
 Механџија, где си? — нигде те не било!
 Ево празне чаше паде ми у крило.
 Све једно је нама: бити ил не бити,
 Ал није све једно пити ил не пити.
 Да не пије море не б' га било више,
 Да не пије небо не би било кише,
 Да не пију реке морале би стати,
 Да не пије сунце престало би сјати
 Неколико капљи на браду ми пало
 Па к'о рајско цвеће мирисати стало.
 Ником зла не чинит'! — то је вера чиста!
 Вера Мухамеда, Мојсеја и Христа.
 Све друго дервиши измислише сами,
 Да воде окате по тој празној тами.
 Ура Христијани, Турци и Жидови,
 Та сви смо ми браћа, Нојеви синови!
 Нек вино потопи разлику међ нама,
 Сви траж'те истину са пуним чашама
 Нек винова лоза, та биљка чудесна,
 Обвије сву земљу ка' дуга небесна;
 Као какав обруч нека слогу стегне,
 Нек сретне весели а утеши бедне.
 И лозу и дугу бог је Ноју дао,
 Онда кад је воду са земље прогнао.
 И кад умрем нек се вином поспе рака,
 То ђаури чине па им земља лака.

Нек ми се у вину и душа удави
 Па нек се пијана пророку појави.
 Механџија, мрак ми — имаш мало свеће?
 Држи те зидове! — кућа се окреће.
 Где ти је то буре? — донеси га амо!
 Већ не могу пити ал да се гледамо.

Јутро.

Мајка буди своје чедо,
 Малог Николу:
 „Устај, сине, ено звонце
 Звони у школу.

Родило се јарко сунце,
 Небом трепери;
 Процвале су лепе руже,
 Устани, бери.

И тице су пораниле,
 Песме певају;
 Све радости овог света
 На те чекају.

На лицу се твојом огледа
 Рајска тишина;
 Пробуди се и устани,
 Свет је милина.“

Ђаче.

Ђаче, учениче, што путујеш срећи,
Слушај и упамти што ћу теби рећи:
Ако ти разумом разумно не владаш,
Као сваки глупак свуда ћеш да страдаш.
Човеком те чини наука и знање,
Без тога си само природно саздање.
У деце је срце к'о артија чиста.
Ко светлост напише, до гроба му с' блиста,
Знање и наука подижу те срећи,
Што више научиш тиме си ти већи.
Пословица српска лепо ти казује:
Снага кладе ваља а памет царује.
Без науке човек тумара по мраку
И посрће свуда на сваком кораку.
Ко ништа не учи није ничег свестан:
Доброме пливачу плитак је и бездан.
Две руке имамо — леву смо убили,
Она ништа не зна — нисмо је учили,
У младости својој свак нека се сети:
Ко не спреми крила не може да лети.
Навика те може у што хоћеш слити,
Док си јоште мален свикни добар бити.
Чему у младости ти привикнеш себе,
То до ладног гроба, свуда прати тебе.
К оном, што је добро, нек ти мисли лете,

Па те зла никаква не може да сплете.
 Свагда љуби правду, истину и мудрост,
 Бежи од лењости, гони лаж и глупост,
 Немој тражит' оно што нема на свету,
 Многом празне жеље, цео живот смету;
 До нашега срца и жуч близу стоји,
 Кад много ожедни горчином га поји.
 Не завиди срећном, већ се труди и ти
 Да можеш међ људма срећан човек бити.
 Свако доба има и послове своје,
 Нек ти руке нигда залудно не стоје.
 Ко послове своје не сврши кад треба,
 Желиће да види и црн комад леба.
 У дубину ума лењ не може саћи,
 Мед у цвету може вредна чела наћи,
 Своја дела строго прегледај и суди
 То разумни могу а не могу луди.
 Неуредан човек неуредно живи,
 Па му онда увек сви уредни криви.
 Чувај се од јела, од пића и зиме,
 Здравље је к'о стакло, не играј се њиме.
 Умереност, таква стаза је живота,
 На којој не храмље ни пука сирота.
 Мисли неваљале, пакосне и глупе,
 Не дај нигда да ти у главу приступе.
 Сећај се и свагда имај у памети
 Да зло неће нигда добро ти донети.

Баче, учениче, што путујеш срећи,
 Све, што овл'не рекох, савест ће ти рећи;
 У савести имаш учитеља добра,
 У савести имаш и судију оштра;
 Свакога тренутка она теби каже
 Шта се са разумом и поштењем слаже.

1886.

Мала козарица

Од бреста до бреста, од хлада до хлада,
 По ваздан овако ја се покрећем:
 Моји су брегови и мојега стада,
 Као крилата кад кад облећем.
 Беспослена нигда нисам,
 Плетем брату назувицу
 А кад ми се то досади
 Онда претем танку жицу.
 Певају ми тице у зеленој гори
 А бистри поточић низ брдо жубори;
 Када се одмарам и нећу да радим,
 Седнем крај потока, воденицу градим.
 Имао лепу и свиралу,
 Удешам је песмицама
 А то ми је брајов дудук
 Чим дудуче за овцама.
 Понела сам и ужину,
 Ту ми је и ручак;

Нисам сама, уза ме је
 И мој верни кучак;
 Он ме слуша, козе враћа,
 Свуд мотри и лаје,
 Кад ужинам он ме двори,
 Броји залогаје.
 Козе ми се све разиђу,
 Иду на све стране,
 Пропињу се и пужу се,
 Брсте танке гране;
 А јарићи играју се
 К'о врагови прави
 Трче, скачу и боду се.
 Па легну по трави.
 Несташно је стадо моје,
 Томе нема лека:
 Ал' нам даје доста сира,
 Сурутке и млека;
 А кострет је њина к'о прамен од свиле —
 Кеца! — ђаволи, кец' — корисне ми биле!
 Са висине ове у долину гледам,
 Видим лепе куће и зелене луке;
 Па онда узвикнем и весело певам —
 То је село моје — њему ширим руке.
 Кад с' увече враћам — канда имам крила —
 Мати мене пита: јеси л' гладна била?
 А ја је загрлим рукама обема —
 О, такве сладости ни у меду нема!

Шесдесета нова година.

Годино нова, годино мила,
Узми ме сада на твоја крила,
Носи ме натраг у дане младе,
Где горки живот песме нам сладе;
Где, мили снови, светове створе,
За тренут створе, за тренут оборе.
Све ми одузми, а то ми врати,
Младост продуљи а живот скрати.

Влад. М. Јовановићу.

Та зашто си твоје гусле
Удесио тако
Те певају горки чемер,
Судбину и пак'о?
Гуде тужно о самоћи
И друштву неверном,
А спомињу зла по свету
Црном и небелом.
Без несреће и невоље
Рашта сузе лити?
У младости ведрој зашто
Брижан старац бити?
Твоју благу душу, ваљда,
Тешка жалост пече,

Што истина — и с њом правда —
Кривуда кад тече.
Ил' се љутиш на род људски
Што анђели нису,
И што стоје јоште тако
Тигровима близу.
Та остави ти Бајрона,
Не слушај шта каже;
То су људи што не знају
Шта хоће, шта траже.
Сваке ствари, са наличја,
Друкчије се гледе;
Злопоглеђа види свуда
Само црне беде
Свет изгледа сваком накав
Какав га ко слика;
Оно срце себе цепа
Из ког јечи вика.
Та све твоје лепе песме
Препуне су чувства,
Ал' замедљај неке мало
Горка су нам уста.
Поезија твоја нек је
— Ма била и туга —
Као, после мутне буре,
На ведрини дуга.
Ако твоје нежно срце

Дирне каква пакост,
 Осетиће оно већма
 Где је права радост;
 Осетиће да без буре
 Човек живи с чамом,
 Пренуће се и створиће
 Рај у себи самом.
 Ако те је оставила
 Драга коју љубиш,
 То је само сан о срећи,
 А за сном што тужиш?
 Ако су ти светски јади
 Твоју душу смели,
 Скини црне наочари
 Па се сав свет бели.
 Свет је такав од како је,
 Нит' ће бити друкчи';
 Природа је чудна мајка
 Што и гује учи.
 Ако видиш српску пропаст
 Ти са свију страна,
 Штеди твоје топле сузе
 Биће горих дана.

Маја 1887

У војсци 1877 год.

(Мозајик.)

Топло вече, благо вече
 С неба сјајне звезде трепте,

Бистра Зета шуми. тече,
Полегале храбре чете,
Витезови Црне Горе
Спустили се, да с' одморе.
Брег се на брег наслонио,
Камење се црни голо,
Од планина бог створио
Чудновато једно коло.
Тишина се као свила
Надалеко свуд развила
Месец, тавне ноћи чувар,
Одозго се надвирује,
По гдекоји само гуслар,
Крај ватру се само чује.
Кроз стотине тужних лета
Није нигда очајав'о,
С краја на крај српског света,
Надежду је сваком дав'о.
Певао је и дојако
И одјако он певаће,
А никоме није ласк'о.
Ни од сада ником неће.
Певао је само оном
Који песму заслужује,
Пев'о му је онолико,
Колико му доликује.

Од Косова до данашњег дана
 Још му није песма испевана.
 Кроз векове, кроз то време мукло,
 Глас му није никада умук'о.
 Ко би знао Орловића Павла,
 Ко би знао Страхинића бапа,
 Ко би знао за старца Новака,
 И за много још славних јунака
 Да их гуслар споменуо није
 И изнео, да их светлост грије.
 Тамна ноћца траје, не престаје,
 А он светли кроз све нараштаје;
 Све је пало, све у сну заспало,
 А он гуди те у живот буди.

Народи су као на мору таласи,
 Када их нестане, онда се стишају;
 Борбе и победе живота су гласи,
 То им историја, што је сви имају.
 Малена је земља — свачему је тесно,
 Што живи, то хоће свој живот да јави,
 Мрав се бори, коље, као псето бесно,
 Једна биљка другу немилице дави.
 Та цела природа — то ни сама не зна —
 Ништа друго није него ратна песма.

Гудите гусле, гудите јасно,
 Певајте песме, певајте гласно,

Точите вино, точите, пијте,
 Топ'те олово и зрна лијте!
 Време је дошло, сабље да с' кују,
 Да се рат води, слободе снују.
 Сваки своје право отима и брани,
 Док један васкрсне, други се сарани.
 Људи се вечито међу собом кољу,
 Њима нико не зна дати правог суда;
 Не могоше њима створит судбу бољу
 Ни Мојсеј ни Христос, Мухамед ни Буда
 Вера их не могла никада довести
 До срећна живота и слободне свести.
 За боља времена нема пророчанства,
 Човек је далеко још од човечанства.

Удри гудало, нека се вије,
 У њему многа песма се крије,
 Оно глас има, оно је живо,
 Говори право ма да је криво.
 Били Римљани и царство веље,
 Притисли мора, притисли земље;
 Али међ' њима правде не беше,
 Паде им царство, они с' затреше,
 Велики Лесандра народе ломно,
 Славе и победе стек'о је он доста.
 Ал' ничег ваљана није он створио,
 Нит' од њега људма какво добро оста.

Галилеја слабог три су речи мале
 Целом свету више благодети дале.
 Калигула владар, свет клања пред њиме —
 А која хијена жели такво име!
 Наполеон први, беше човек први,
 С републиком своје човештво он смрви;
 Што је као славни генерал обар'о,
 Као император диз'о је и ствар'о
 Та ни једном свецу немој земљу дати,
 Какав може бити сам не може знати.
 У свакоме срцу самовоље има,
 За зверке и људе то су миле сласти,
 Туђе право неће ни правник да штима,
 Ногама га гази, кад дође до власти.
 Још смешније бива — то и они знају —
 Када се тирани у несрећи кају.
 Најсмешније бива — кад су веће пали —
 Да их згажен народ детињасто жали.
 Дуго сам стај'о, дуго сам гледо
 Онај некада чудесни Рим,
 Ђутећи, ја сам мислио само:
 Ах, боже, шта се учини с њим!
 Време покрало триумфе оне,
 Срушило храмe и славу сву.
 Где су цезари венце носили,
 Сада пландују говеда ту.

О тамна ноћи, о ноћи тиха,
 Људске прошлости права си слика!
 Тридесет векова пуни су мрака,
 Пуни глупости, грозе и страха.
 Код тигрова таквих чуда није,
 Што спомињу људске историје.
 Па да не би пропале те приче
 — Што на дела сатанина лице —
 У школе их, где су деца мала,
 Истављају место огледала.
 Тим задахну њино срце чисто
 Те и они буду оно исто.

Удри гудало нека се вије,
 У њему многа песма се крије,
 Оно глас има оно је живо,
 Говори право ма да је криво.
 Бог створио чудо, човек му је име,
 Желео је, да се он поноси њиме,
 По образу своје створио је њега,
 Ал' је човек зао па од добра бега.
 Бог је слао потоп да га тим поправи,
 Хтео је у људма себе да прослави,
 Из прљавог блата људи су постали
 За то су у блато опет попадали.
 Али бог је добар, па озго с висина
 Посл'о је на земљу свог јединог сина,
 Да васкрсне правду, да прогна притворност,

Да укине ропство, понизи охолост,
 Да сруши богове Рима и Мисира,
 Да прогласи царство љубави и мира.
 А људи, ка' људи, грехом се занели,
 Уватили Христа, на крст га распели,
 Па за своје страсти, и за своје жеље
 Сваки ствар'о себи друкче еванђеље:
 Какво с' добро може чекати од тебе,
 Кад ти друге љубиш више него себе?
 Милостиња само сиротињу множи,
 Ко има новаца, то је човек божји.
 Ма да је свет чудо, немој му с' чудити,
 Немој га поправљат', немој га кудити;
 Он је накав исти, ко што увек беше:
 Једни само плачу а други се смеје.
 Што себичност влада, људи нису криви.
 То је општи закон, по којем се живи.
 Та каква просвета, слобода и правда?
 Новац, то је сила, која све надвлада.
 Живот је твој кратак, а народ је вечан,
 Кад усрећиш себе, сав ти је свет срећан.
 Да нема глупости, насиља и ропства,
 Не би било цркве, двора ни господства.
 Сам је народ каз'о -- а куда ћеш јаче! --
 Да сваки ослепи, ко год за њим плаче.
 Немој се јуначит' ти за ствари оне,
 Што ти се учине да са неба звоне,

Идеали ничу и све већи буду,
 Ко за њима трчи, држе га за луду.
 А шта су песници, нег' пећина пуста —
 Ех светске туге јечи им из уста.
 Славуј пева, али, он бескућник није
 На будућност мисли, себи гнездо вије.
 Ко на земљи уме рај себи створити,
 Бога ми се им'о рашта и родити.

Удри гудало нека се вије,
 У њему многа песма се крије,
 Оно глас има, оно је живо,
 Говори право ма да је криво.
 Тебе ја поздрављам, слободо свих људи
 Благословен нек је, ко се за те труди!
 Ко ме туђи ланци не дају спавати,
 Ко је свик'о помоћ беднима давати.
 Тебе ја поздрављам, чиста, вечна правдо,
 Благословен нек је ко је за те страд'о!
 Ко, распет на крсту, целом свету вели:
 Нек свака чини другом, што сам себи жели.
 Тебе ја поздрављам, о просвето права,
 Благословен нек је, ко те умножава!
 О правој истини ко нигда не сумња,
 Ко ратује умом противу безумља.

Удри гудало, нека се вије
 У њему многа песма се крије.

Оно гласа има, оно је живо,
 Говори право, ма да је криво.
 Има много људи силних и богати',
 Што не могу нигда спокојно заспати,
 Крај постеље њине, кад остану сами,
 Оживе авети у тој ноћној тами;
 Њина се зла дела у слике претворе
 Па им страшне речи целу ноћ говоре.
 Газили су они слободу и правду
 А ковали круне, да чине параду.
 Скромне Језујите тајне неба знали
 Па им благослове од олтара слали.
 То су огледала тужне, светске беде,
 У која сви људи с поштовањем гледе:
 Побожност је њина без конца и краја,
 Они држе кључе од људскога раја:
 Кад се добар рачун за грехове плати,
 Папа може душу из пакла да врати.
 Италијо, земљо лепоте и сласти.
 Нек те бог избави од божанске власти!
 Зар су људма пример оне вроне јадне,
 Што свет поједоше, па су јоште гладне;
 Те црне утвори, што ка' поноћ стоје,
 Ти слепи мишеви, што с' видела боје.

Ну, покликни сив соколе,
 Нек се стресу све планине;
 Ну, запевај јасним глаеом .

Славне песме од старине.
 Примакло се српско време,
 Свуд се дижу наша браћа;
 Наступила божја правда,
 Стамболу се зајам враћа.
 Давно је било, многе су веће
 Од тога доба прошле године,
 Силна се војска истоку креће
 Испод високе Шаре планине.
 На грчког цара та војска ходи,
 Силни је Душан сам собом води.
 Пред војском барјак царски се вије,
 Ал под њим свести државне није;
 За кратко време диже се страст,
 Паде и барјак и царска власт.
 То силно царство сруши се бедно,
 Ништа не оста до име једно.
 Давно је било, многе су веће
 Од тога доба прошле године,
 Силна се војска Косову креће
 Испод Јастрепца горде планине.
 На Турског цара та војска ходи,
 А кнез је Лазар сам собом води.
 Пред војском кнежев барјак се вије,
 Ал под њим реда, послуха није.
 Неслога с' диже, овлада страх,
 С барјаком круна паде у прах.

Толике битке, победе, слава,
 Прођоше као санови празне;
 Себичност људска све закопава,
 А за њом иду векови страшни.
 Дошло је време — или ће доћи, —
 Кад ће тај барјак опет се дићи,
 Цео ће народ на војску поћи,
 С јунаштвом може у Призрен стићи.
 Тамо је наша столица стара.
 Тамо су наше цркве свете,
 Тамо се српска будућност ствара,
 Тамо нам свагда мисли лете.
 Али, с неслогом, себичност клета
 Поћи ће с нама да нам свуд смета.

Још се гуслар чује, песма га занела,
 Спомиње сва места, где слобода паде;
 Горска вила озго над њим се наднела,
 Казује му она по реду све јаде.
 О Ловћене, царе свих планина,
 Дивне дане ти си дочекао;
 Црно горо, славо од старина,
 Бог те благим оком погледао.
 Пет векова, око ових стена,
 Ти се бориш ка' право сироче,
 Ал' ти крила нису саломљена,
 С њима правда светски рат отпоче

Сломиће се јарам од истока,
 Народи ће слободно данути,
 А из сваког хришћанскога ока,
 Суза ће ти признања канути.
 И када се здробе ове стене,
 Твоје име свет ће да помене;
 У њима се, к'о варница мала,
 Јадном робљу нада одржала.
 Варвари су и Будим отели,
 Ал' на Ловћен нису се попели;
 Зрак слободе свагда га грејао,
 Гуслар песме свагда му певао.

Спустиле се звезде по врху брегова,
 К'о руже од злата, к'о драго камење,
 Створио се венац од светлих цветова,
 Венац земне славе, небеско знамење.
 По где која пушка чује с' из даљина.
 Чија је — не зна се, нико не разбира;
 По где који усклик продре из планина,
 Ту су близу вуци, то је глас пастира.
 Више Скадра магла страховита, врана,
 Диже се и шири на оба језера,
 Поветарце мало, од острошких страна
 Срета је, враћа је и у море тера.
 Покрај Зете реке, све ближе и ближе,
 Примиче се нека тутњавина јака,

Табор за табором турске војске стиже,
 На њих мотри стража озго с камењака.
 Жубор је све већи — од оружја звука —
 Блед месец залази за Ловћен за гору,
 Свак се хитро спрема, крвав се дан чека,
 Исток побелео, наглашује зору.

Као бујна летња киша,
 Што 'но груне из облака;
 Тако паде са Грахова
 Једна чета од јунака.
 Где се општа срећа зида,
 Сваки лети да помогне,
 Целу ноћ су путовали,
 Да се браћи не одоцне.
 Веселе је међу њима,
 Радују се они боју,
 К'а синови мале Спарте
 Сваки љуби земљу своју.

Када се зора, с ружичним прстима, подиже горе,
 Хитро с постеље своје устаде мили син Улисов;
 Обучен рухом обеси бритку о раме сабљу,
 Притегну брзо под своја стопала обућу згодну;
 Па онда ступи из свог шатора божанством украшен,
 Па јасним и звонким заповеди гласом својима млађим,
 Да на збор зову коврчасте косе Ахајце дичне.
 Гласно викнуше они и брзо сви се слеглоше;

Кад се скупише и тесно један до другог сташе,
 С убојним копљем у десној руци он ступи к њима.
 Дивно га обасја небеска светлост — он само рече:
 Грозни варвари — руше државе, робе народе,
 Газе слободу — ено их, ено! — напред, јунаци!

Јевти Аврамовићу

Члану главне контроле, милом другу из моје младости
 на дан 22 Априла 1884.

Честитам ти то весеље,
 И још желим да дочекаш:
 С унучадма — од твог сина —
 Да у свакој срећи певаш.

Звао си ме — а шта ћу ти?
 Заједно смо доста били,
 У младости заједно смо
 Доста рујна вина пили.

Све су чаше веће празне!
 И живот је близу краја!
 Нити певам нити играм,
 А кад пијем — пијем чаја.

Смрт српског песника.

Посвећено спомену Ј. С. Поповића † 1856.

Скривено небо облаком тамним
 Прориче жалост, задаје страх;
 Сунце са ледним сузама самим
 Залази за брег, оставља мрак.

Свећа већ гори, замукли људи,
 Тешко је стегнута свачија груд;
 С постеље смртне песник се буди
 Очи отвара последњи пут:

„Чујте све жеље живота мога
 У овом часу када се мре:
 Аманет Српству љубав и слога,
 Несрећни раздор дуго га тре.

Слога и воља опет ће дићи
 На бојном пољу срушени храм;
 Српство ће друге народе стићи,
 Неће трпети никакав срам.

Нек сваки ради са своје стране
 'Нолико, колко даде му бог,
 Нек сваки лечи косовске ране,
 Нек љуби напредак рода свог.

Та није ваљда промис'о божи
 Вечној несрећи бацио нас;

Нека се сваки на добро сложи, —
 Песници, на то управ'те глас!

Гледајте само народну срећу,
 Рушите ропство и глупу ноћ;
 Божанство за то дало је већу
 У ваше руке снагу и моћ.

Остав'те другим народ'ма нека
 Певају женску лепоту, сласт;
 Ви песмом Српству тражите лека,
 Ђавите сваку себичну страст.

Не бојте с' нигда казат' истину
 За добро и срећу народа свог,
 Правди предајте вашу судбину, —
 Не бојте с', — песнике брани бог.

Скупо и страшно плаћају они
 Ко вређа к добру усхићен глас;
 Кроз сав свет њега проклетство гони,
 Песник над чувством имаде власт.

Узмите пример народне певце:
 Јесу ли гусле ласкале ком?
 Поштеним, добрим, плетите венце,
 Себичним, злима, будите гром!

Сад сбогом! — веће осећам ево
 Последњи мени избија час:

Сбогом, о Срби! — вама сам пев'о, —
 Тужан ал' искрен беше мој глас“.

— Свећа с' воштана сломи на двоје,
 Ветар потресе ужасно све,
 А српске виле снужене стоје, —
 Српскога народа песник мре.

На тужно Српство и усред зиме
 Паде из неба страховит гром,
 И преби лиру, — ал' оста име
 На вечни понос народу свом.

Велики петак

у време руско-турског рата 1854.

Сунце с' мрачи, земља с' тресе
 Гробови се отварају;
 А милости божје двери
 Сатани се затварају.

Приближују с' страшни дани
 Кад примером вера с' учи;
 Узданите Христијани!
 На крсту се Исус мучи.

Приклон'те се његовome
 Небескоме поучењу:

Науч'те се ви од њега
Постојанству и стрпљењу,

Не дајте се вечном мраку
И сатани преварити;
Верни буд'те уверењу
Немојте га оставити.

Правда и крст спаситељев
Неверу ће победити;
Истина ће еванђелска
Сву вселену наследити.

Примером је он показ'о
Да сносити много треба,
Ко ће да се удостоји
Становником бити неба.

Надежда је добро дело,
Надајте се Христијани!
Ланци ропства сломиће се,
Свану ће вам лепши дани.

Ускрс.

Небо с' ведри, страх пролази,
На истоку сунце блиста;
Радујте се ко верује
У господа нашег Христа.

Чујте трубу избављења,
 Неверију која рази:
 „Да ускрсне бог спасења,
 Да с' расточе наши врази!“

Спаситељ је васкрснуо,
 Смрт је смрћу погажена;
 И сатанска тешка сила
 Са крстом је уништена

У име је божје дош'о
 У име је бога послан;
 Побеђен је црни пак'о,
 Праотаца грех је опран.

Храмови су лажни пали,
 Већ истина свуда влада;
 Благо оном ко с' у Христа
 И његову помоћ нада.

Христос васкрес! радујте се!
 Умукнула звона звон'те:
 К небу горе диж'те руке;
 Спаситеља име зов'те:

„Спаситељу људског рода
 Сунце нашег јасног дана!
 Ти с' надежда и слобода
 Свих несрећних Христијана.

Клањамо се крсту твоме,
И светоме твом мучењу;
Радујемо с' твојој слави
И твојему васкресењу“.

1854.

Киша

Свадбу чине Дунаво и Сава!
Окумили валовиту Дрину;
Старог свата Скадарско језеро,.
А девера кишу из облака.
Сви се свати били искупили
Али нема кише из облака.
„Ој бога ми, Саво и Дунаве,
Не могу вам у сватове доћи.
Јер се спремам Ваљеву иа вашар“,

1852.

Гронуо.

Гронуо па лежим у тешкој самоћи,
Само мали попак пева ми у ноћи;
Његов глас ори се, сва ми соба јечи.
То је лепа песма ма да нема речи.

Догорела свећа, другу палит' нећу,
 Када се утули заспаћу, умрећу.
 Прођу нам весеља, мисли и уздаси
 Као светлост свеће када се угаси.

(У Ваљеву 1893.)

Теофило

(Блажени Теофило рођен је у Срему; после домаћих, малих школа, ишао је на науку у стране земље; знао је добро латински и јелински. Више од четрдесет година провео је као побожни калуђер, непрестано учећи себе и своје ближње. Око половине прошлога столећа устао је, у Светој Гори, против свега оног што нема у еванђељу; борио се и словом и делом против свакога сујеверија, против калуђерских злоупотреба и трговања хришћанском црквом. Продају чудотворних амајлија и праштање грехова за новце прогласио је Теофило за просто варање. Говорио је и противу икона којима се приписује нека ванприродна моћ. С особитом ревношћу подигао је он свој глас против обожавања светих костију, каквих, по свима светогорским манастирима, има врло

много, и с којима калуђери по свету путују и просе; говорио је о њима као о правим идолима, које су и Мојсеј и Христос обарали. Његове проповеди, које је обично под ведрим небом држао, назване су школом еванђелске истине. За његовом науком покренули су се стотинама светогорских калуђера, а и многи други људи, науке жељни, гомилама долазили су из Маћедоније, Бугарске и са грчких острва да чују његове речи. — Старешине манастирске виде опасност за своје приходе, за то почну гонити Теофила као разоритеља православне вере; сваки дан измишљали су на њега безбожничке клевете, тако, да су га, под старост оставили сви његови ученици и нигде није могао наћи спокојна склоништа у манастиру. Тешке дане својих последњих година провео је у пећини где је и умро. По где који од његових старих пријатеља доносили су му из оближњег манастира хлеба и воћа; трговачке лађе што су поред његове пећине морем путовале, устављале су се и шиљале му различите дарове и понуде за јело. — Његов друг, Мостарац Самуило, проповедао је исто тако науку чисте еванђелске истине; он је умро пре Теофила и није дочекао да види пропаст своје школе. То су биле претече чувенога ватопедског учитеља Евгенија и славнога философа Доситија Обрадовића; то су

били као светлаци, муње у мраку; после њих наступила је пређашња помрчина. Они су заборављени; врло је мало светогорских калуђера, који се сете њихових имена и спомену по где коју реч из њихове науке).

I

Уклањају с' звезде, оне пеге жуте,
Те на небу сунцу отварају путе;
Ја се тихо спуштам на камен студени,
Гледам сјајну зору и исток румени.
Око мене дрва зелене се дивно,
А преда мном море ћути, спава мирно;
По где који цветић младости ме сети.
Један млади облак по небу путује,
Тишина је свуда ништа се не чује;
Само једно звоно кроз пустиње ове,
Својим јасним гласом на молитву зове.

О госпoде, теби само
Моје руке горе дижем;
У тај простор неизмерни
Мојим гласом теби вичем.

Очи моје горе гледе
У то твоје плаво небо,
Уста моја зову само
С неба твоје име свето.

Нема места ни времена
Где моћ твоја не допире;

Ти си свуда, о господе,
Твој се закон свуд простире.

Свака звезда, свака биљка
Казују нам твоја чуда,
По врх' неба, по дну мора
Уредбе су твоје свуда.

Храмове ти човек диже
И у њима свећу пали,
Ал' за твоју вечну славу,
Сводови су неба мали.

II.

Кад се год удаљим ја од смртних људи,
У мени се мис'о о вечности буди:
Враћам се у прошлост, не видим почетка,
Идем у будућност, не видим свршетка.
Свако умно биће тачка је на среди,
С које, свест од свести у бескрајност гледи.
Вечност је у богу, бог је у вечности.
И сама смрт шта је већ бог бесмртности!
Нерадо се тело у ништа раствара,
Хтело б' вечно да се с вечним разговара;
За то човек жељно у небо погледа,
Јер ту се бескрајна вечитост огледа;
Ту, на небу тражи светлост и богове,
Јер на земљи види трулеж и гробове.

Кад на небо гледа душа му с' радује,
 Непостижне стазе она му казује;
 Кад на небо гледа, са земље се диже
 И носе га мисли самом богу ближе.
 Небо је бескрајност простора, времена,
 Небо је бескрајност божјега имена.
 Све је, све је небо, све у небу трепти,
 Бог је ум тог неба — ум је закон свети:
 За то са песмама, из наших низина,
 Припаднимо богу, творцу творевина.

Слава теби, о господе,
 Од векова кроз векове;
 Нек се врши воља твоја
 Кроз небеса и светове.

Човек то је оно биће
 Што те свуда зове, боже,
 Узвишен је само тиме
 Што о теби мислит' може;

Кад погледа сунце, звезде,
 На колена доле падне,
 И тиме се он подиг'о
 Изнад ове земље јадне.

III

Седим цело јутро покрај мојих кошница
 И гледам ја посо малених пчелица.

И гледам шта чини задруга и слога,
 И видим у њима ја благослов бога.
 Свака има путе по којима ходи,
 Сваку божја рука покреће и води.
 И у њима мудрост творца се огледа,
 Свака пчела славу божју приповеда.
 Као каква кућа, где су вредна браћа,
 Све на пос'о иде ил' се с посла враћа.
 Малена им крила, малене им ноге,
 Велико им дело, дело труда, слоге.
 С цвета на цвет лете, прикупљају сладост,
 Међ' њима је љубав, не познају пакост.
 Кад гледам на пчеле радујем с' животу,
 У вечитом раду ја видим дивоту.
 Све што живот има и — што живот нема.
 По закову вјчном неки пос'о спрема,
 Дрво је без плода, клада која труне.
 А човек без плода, звер што живот куне.
 О, ви божји људи, ви ваш пос'о знате,
 Радите, делајте док света имате.
 Нек вас небу дигне ваш посо и жеља,
 Без светлости умне у тами је земља.

Немој мене. о господе,
 У тој тами оставити;
 Просвети ме светом ума
 Да те могу ја славити.

Укрепи ме кад се борим
Против мрака и глупости,
Умудри ме, о господе,
Пошаљи ми зрак светлости.

Отвори ми. боже, очи
Да истину твоју виде.
И упути моју ногу
Нек по твојој стази иде.

IV

Добри Самуило — ах, бог да га прости!
Јуче у гроб спусти своје старе коети;
Сви смо га сузама својим оросили,
За његову душу бога смо молили.
Његов спомен неће нигда потамнити,
Његова ће свећа свагда светла бити.
Ах, то душа добра и праведиа беше,
Анђели је горе у небо однесе.
Мало има таквих божјих угодника,
Његов живот беше Свете Горе дика.
Љубио је ближње, праштао увреде,
А бранио сваког од злобе и беде.
Као неки светац међ' нама је био,
Сваком савет дав'о, свакога учио.
Често су га звали други манастири
Да правду изрече, да братство помири.
Међ' његове добре, вредне ученике,
Броје с' иноги старци из Лавре велике.

Сви су га љубили осим игумана,
 Он га је мучио к'о каква сатана;
 Он и мене гони, не да ми живети,
 За сваки ме корак жели окривити.
 Несносан је свима, несносан је богу,
 Од његове злобе живети не могу.
 По божанском реду он неће да ради:
 Само новце граби да се њима слади.
 Добри Самуло, кад је мрети хтео,
 Својим је рукама трнов венац спleo,
 а га тад целива и на главу стави,
 а лице му сину у небеској слави;
 Света му се уста сама отворише
 И ове последње речи прословише:
 „Оно, што управља маленога мрава,
 То и сунцу закон и правила дава:
 То покреће звезде у плавој висини,
 То стишава песак у морској дубини.
 То је неко име што нема имена,
 То је неки закон што нема измена;
 То и мене створи да по земљи гмижем;
 Томе ја имену моје руке дижем.
 Теби, теби вичем, ти једина славо!
 Све што бива све је и добро и право!
 Ни сунце с' не може теби одупрети,
 Кад му време дође мораће умрети.

Милион векова, што с' предамном ваља,
У сваком минуту твој се закон јавља;
Милион векова што ће за мном доћи,
Сваки ће тренутак по свом реду проћи;
Па у тој вечности, једна искра мала
Ову људску слику од мене саздала.
Овај кратки минут, што се живот зове,
Не може законе себи стварат' нове;
Па кога зло стигне и ко је невољан,
То је вечни закон — нек је задовољан.
У животу моме сви су тешки дани,
Гонили ме Турци, гонили Хришћани.
Нигде с правог пута нисам сврнут' хтео.
За то сам је сада при смрти весео.
У свакој горчини ипак има сласти,
Добра с' душа не да ђавољој области.
Чујте ме још једном, браћо и другови,
Небескога духа земљани судови!
У врту Христову треба вам радити,
Ком је више дато више ће с' тражити.
Ви сте со на земљи, ви владате вером,
Исправљајте људе и речма и делом.
Ах, крчите срца и љубављу грејте,
Еванђелске речи у трње не сејте,
Бог не тражи од вас дивљега побоштва.
Љубите истину без сваког притворства.
Бог на глупост мрзи, сваког умудрујте,
Источнику бистром сваког упућујте.

За оног је сунце чије очи виде,
 Онај има неба кој на више иде.
 Бог не тражи да се ума одречете,
 Него да се умом ви к њему дижете.
 За љубав глупости нигда земља неће
 Стати и престати да се не окреће.
 Живот је зло право када зло чините,
 А живот је радост кад добра творите.
 Чујем — чујте и ви, сам Христос беседи:
 Бор'те се за добро — нек светлост победи;
 Не гледајте кад вам људи пакост чине,
 Нето их водите на стазу истине.
 Свет ће вас подићи високо на крили'
 Међу оне људе — што су људи били.
 Ако добра чиниш да ти с' добрим врати,
 Та твоја себичност себичношћу с' плати.
 На сваком би гробу красан натпис био:
 Није ником нигда он зла учинио..
 То је красан спомен, ал' није довољан.
 Треба добро чинит' да будеш достојан.“

V

Опет је игуман, тај Фарисеј худи,
 Диг'о на ме чету, бог нека му суди!
 И вичу: распни га! распни безбожника!
 Од Христове цркве, распни отпадника!

Само за то што сам истину казив'о
И преваре њине што нисам прекрив'о;
Из ћелије моје икону однели.
А на врата моја ђавола распели.
Бог познаје срца, он савешћу влада,
Крепак је у души ко с' у бога нада.

Ти, који си голијата
Пред Давидом малим смео,
И нада мноме, о господе,
Твој си покров разастрео

Ти све чујеш и све знадеш,
Ти све видиш шта се ради,
За то, боже, молим ти се
Праведнога заогради.

И гласови слушају те,
Света правда крај теб' седи,
Неправедне, боже суди,
Громом на пут њих изведи.

Услиши ме, о господе,
Источниче добра свега,
Утеши ме твојом правдом,
Певаћу те ја до века.

VI

Друже Самуило, више гроба твога
Помињем ја речи песника светог*):
Која је то сладост, што нам живот спрема,
У којој горчине никакве нема?
Где стоје на земљи вечити спомени,
И где је та слава што се не промени?
Све што наша душа на земљи налази,
То све, као сенка, као сан пролази.
Сва блага, све сласти, што их човек има,
У једном тренутку дође смрт и прима.
Каква тешка борба животу настаје
Када од свог тела душа се растаје;
Отима се, плаче, јечи и тугује,
Ал' никога нема да јој се смилује;
Диже очи горе, анђеле призива,
Ал' помоћи нема, нико с' не одзива.
Све што је човечје, све је то сујета,
Човек не понесе ништа с оног света.
Где су бујне мисли? где је пристраст људи?
Где је самовољство што неправдо суди?
Где је злато, сребро? где су сјајне круне?
Све прах и пепео, све у гробу труне.
Сећам се пророка што тужно вапије:
Човек је пепео — ништа друго није.

*) Јована Дамаскина.

Глед'о сам гробове — ах, тешке жалости
 И не видех ништа осем голе кости.
 А ко је то био? је ли цар ил' војник?
 Ил' богат ил' убог, праведан ил грешник?
 Када мир стечемо и све што желимо,
 Тад морамо у гроб да се преселимо.
 Ах, плачем и ридам кад на смрт помислим.
 И нашу красоту кад у гробу видим.
 О, чуда, о, чуда! вичем у сузама,
 Каква је то тајна и шта то би с нама?
 Како се са смрћу тако састадосмо!
 Како се трулежи таквој предадосмо!
 И сама смрт шта је него сан и сенка;
 За то, слава богу од века до века.

VII

Свет сам оставио да у миру живим,
 У овој самоћи да се небу дивим;
 А светске пакости и овде ме стигле,
 И све своје страсти против мене дигле
 Све ме више гоне што се више клоним;
 Гоне ме и онда кад се богу молим.
 За праву истину што им ја казива'
 Дигоше камење да ме заспу жива.
 Тело је од земље и земљаног праха,
 Душа је дух божји не осећа страха.
 Када човеку разум мислима раствори
 И све, што је глупо, пред собом обори,

Тад живи у богу. што небеса зида,
 Што по небу звезде намешта и скида;
 Живи у надажди да ће бити дана
 Када разум неће имати тирана.
 Родиће се сунце светлијег времена,
 Покренуће Атос из свога корена,
 Срушиће идоле, уништиће глупост,
 Васкрснуће веру и у вери мудрост;
 Обасјаће људе Христовом истином,
 Напуниће срца небеском милином;
 Ум ће људски бити пуштен из тамнице,
 Мисли људске неће имати границе;
 Вероваће с' оно што с' вероват' може,
 И опет ће славит' тебе, вишњи боже!
 Славиће чудеса природних правила,
 И славиће мудрост што их је развила.
 Те надежде наше — Христом обећане —
 Нек нам сладе живот и све горке дане.
 А сад припаднимо духу великоме,
 Уму васеленском, богу истинOME.

Тебе — коме сви народи.
 Дижу горе очи своје,
 Пред ким сунца и светови
 Као морски песак стоје —

Тебе зовем, о господе,
 И спомињем твоје име,

Буди мени у помоћи,
 Твојом руком избави ме.

Подигли се на ме многи
 Што идоле ја обарам.
 Што у души христијанској
 Христијанску веру стварам.

Подигли се лицемери,
 Што лажљиве сузе лију
 Подигли се Фарисеји,
 Што истину божју крију.

Но ти један, о господе
 Заступи ме и избави,
 Дигни твоју свету руку
 Праву веру ти прослави.

VIII

Многе тешке дане а још теже ноћи
 У овој пештери, у овој самоћи,
 Проведох славећи бога великога,
 Духа несазданог, творца јединога.
 Његово је име као сав свет јако,
 Реч његову слуша и то сунце јарко.
 Нико га не види нико га не чује
 Ал' његову славу и мрав нам казује.
 У томе имену закони су свети,

У тим законима сва вселена трепти.
 Реч његова диже сунце и обара,
 Реч његова звезде и небеса ствара,
 Он прелива воде из мора у море,
 Стишава ветрове, уравњује горе;
 Будне су му очи, сваку тварку гледи,
 Штит је праведнику, утеха у беди;
 Његовоме бићу свако с' биће диви,
 Што год живот има то у њему живи.
 Кад се њему молим ја рај себи стварам
 Он преда мном стоји, с њим ће разговарам.

Смирен старац у пустињи
 На колена паде тихо,
 Осим тебе, о господе,
 Не види га више нико.
 Уклоњено с' од свих људи,
 У самоћи он уздише,
 Само теби, са сузама,
 На колени песме пише.
 Све му с' жеље угасиле,
 Све је хладно ка' пустиња
 Само вечни огањ к теби
 У грудима јоште тиња.
 Овај варљив земни живот
 Нема ништа што га блажи,
 Самоћа му очи суши,

У молитви лека тражи.
Много суза и премного
Пролио је у несрећи.
И молећ' се само теби,
Сваком тугом поста већи.
Сваку ову речцу к теби
Са сузама твојим прати,
Само тебе јоште моли,
Лице своје не одврати
Не тражи ти, о господе,
Да га вратиш земној срећи.
Него да му не даш само
Очајању злом подлећи.
Укрепи га само, боже,
У молитви к твојој власти,
Огради га ти од људи
И њихових зловних страсти.

IX

На дрвету овом крст сам изрезао
И пред њиме ја сам на колена пао;
У овом знамењу утехе налази
Свака добра душа кад на зло нагази.
На крсту су многи праведни страдали,
Трпели су телом, душом се надали.
Ко с' бори за светлост он у тами умре,
Ал' Христовом сузом своју сузу утре.

Тим надвиси човек друге животиње,
 Што не мисли на се већ на своје ближње.
 Мир је проповед'о — војници га вукли,
 Тражио слободу — робови га тукли;
 Брани сиромаше — сиротан га ружи,
 Слави једног бога — свештенство га тужи;
 Казив'о истину — клевета га стигла,
 Сејао је љубав — омраза му никла;
 Проповед'о правду — на крст га распели,
 Искао је воде — сирће му донели.
 Да се опет роди то би исто било.
 Хришћанство би Христу трнов венац свило.
 Није он сам био што је страд'о тако,
 За сва таква срца свет је овај пак'о;
 За то је прорицо он царство божије,
 То је век разума, ништа друго није;
 Благо оном ко се у то доба роди,
 Да проведе живот у правој слободи.

X

По пустињи лутам, на камену спавам.
 Разорену прошлост у мислима стварам:
 Каква сјајност беше цара Фараона!
 Каква слава беше мудрог Соломона!
 Гледам њине баште, слуге и војнике.
 Чујем песме, гозбе, видим споменике;
 Сваком бљеште очи од сребра и злата.

Заклонили сунце зидови палата.
 Би рекао: све је за вечност створено!
 Али сада где је? — све је оборено
 Све траје, све прође — сам пророк вапије —
 Кром јединог бога ништа вечно није.
 Из једнога друго природа претвара,
 Време диже царства и време обара.
 За то припаднимо богу јединоме,
 Духу несазданом, духу вечитоме.
 Молитва је нама чудну крепост дала
 Против ништавила и против свих зала.

О господе, ком сва срца,
 Од век до век песме поју,
 Прими сада и од мене
 Ову тужну песму моју.

Ја никога овде немам
 С ким да тугу моју делим,
 Ја међ' људма ништа неим
 За чим жудно од сад желим.

Душа моја, о господе,
 Уноси се само к теби,
 У молитви да олакша
 Своме срцу и сама себи;

Обзире се на све стране,
 Свуд је за њу земља пуста,

Са свих страна зинула су
Нечастива на њу уста.

Једина си ти утеха,
Коју тражи душа моја,
Једини си ти судија,
Једина је правда твоја.

Нема за ме ништа земља,
Ти си оба моја света,
Теби вишњи, о господе,
Посвећујем моја лета.

Боже, који правду љубиш,
Немој мене остављати,
Немој боже, моје дане
Очајању жртвовати.

XI

Једна кришка хлеба и шака лешњика,
То је рана телу старог испосника;
А душа му плива у свему богатству,
Живи од молитве у небеском царству.
Са свију га страна напали душмани,
Горки су му часи, чемерни му дани,
А душа му с богом беседи беседу,
У молитви слави над свима победу.
Боле ноге, руке при свршетку века,
Јадном, старом телу нигде нема лека;

А душа му здрава под небеса леће,
Трепти у молитви ка' пролетње цвеће
Ко' у доброј вери, помоћ божју тражи;
Тогa вера теши, помаже и блажи.
Кад је твоје срце побожности пуно,
Шта год дође на те теби није чудно.
Кад се сећаш бога, тог вечног закона,
Ту нађеш утехе, ту нађеш заклона,
Молитва те крепи, то је снага душе,
Мисли о вечности сваку сузу суше.
Признав'о лекара ил не признав'о
Али је молитва лек што ти је дав'о.
У богу живио, у богу умрећу,
Ни после се смрти с њим растати нећу.
Била гробна тама или небесна светлост,
И ја сам трун једна што се зове вечност.

О, ти силни царе света,
Владаоче све прошлости!
Створитељу свег што бива,
Господаре будућности!

Један мравак из прашине,
У свету се овом миче,
И велико твоје име,
Створитеља свога виче.

Где си, где си, о господе,
Од свуд ми је души тесно,

Осим тебе, овде све је
За ме, боже, неутешно.

Где си хвало Израиља,
Што Црвено сушиш Море,
Што праведном, усред огња,
Ниси дао да изгоре.

О госпoде, ти си свуда,
Ти све моје речи чујеш,
Ти ме вечном твојом правдом
Јаки боже ублажујеш.

Оног часа, кад те сазвах,
Ти си мене услишио,
И утеху моме срцу,
Ти си мени, боже, дао.

Малене су људске злобе,
Нејаки су вали мора;
Ко се у те, боже, узда,
Он је као Сион гора.

XII

Сунце топло, сјајно од века до века,
Спусти се у море ка' светиња нека;
Рекао бих да се угаси, утопи,
После њега тама сву земљу поклопи.
Кад залази сунце свак' у њему гледа
Да ничија није вечита победа;

Кад год зађе сунце тад се сваки сети
 Да му живот бега и западу лети.
 Малено је сунце према целом створу,
 Као што је капља према сињем мору;
 Век је његов мален прам целе вечности,
 Као што је жијак прам сунца светлости.
 Што више мислимо све даље видимо
 Све с' више вселенској мудрости дивимо,
 Бог је живот света, почетак без конца,
 Он је све створио а он нема творца;
 Шта се год догађа то од њега бива.
 Из њега извире у њега се слива
 Свуд видимо дела и нова и стара,
 Али не видимо снагу што их ствара.
 За то, припаднимо, у молитви светој,
 Припаднимо богу, тој тајни вечитој.

Блажен онај, о госноде,
 Који тебе зове свуда,
 Блажен, спасен онај само,
 Ко с' у твоју правду узда.

Ти никога јоште ниси °
 Без надежде оставио,
 И у малом цвету ти си
 Своју мудрост прославио.

Теби моје очи дижем,
 Тебе само ја признајем,

Теби самовладајућем
Част и славу ја одајем.

О, пред тобом само, боже,
Колена ћу приклонити,
Ником другом, само теби
Свагда ћу се ја молити.

XIII

Као дивља зверка живим у пештери,
Око мене гмижу змије и гуштери
Нада мном се вију орли и гаврани,
Испод мене море и тај свет кукавни.
Мојој души нису саломљена крила,
Кроз трново грање небо се помила,
Небо плаво, чисто — та божија сенка —
Ишаће ми утеху своју из далека;
Сунчаним зрацима оно ме умива,
Срећу и божанство животу улива.
Ништава је тама што зле људе мори,
Да угаси свећу што у мени гори,
Да врати мој разум са истине пута,
Међу криве стазе да по тами лута.
Нејакe су људске злобе и пакости
Да пониште моје небеске радости.

Боже, твоју јаку помоћ
У страдању моме просим,

Дај ми снаге да ја могу
 Што год дође све да сносим.

Запечатити моја уста
 Неправду ли изговоре,
 И одузми моје руке
 Ако какво зло сатворе;

Али боже, заштити ме
 Од неправде и напасти,
 Скруши боже, пакост људску,
 О, не дај ми, боже, пасти.

XIV

Јато малих ласта лети са севера,
 Зима их кренула и овамо тера,
 Не могу да живе у мразу и леду,
 Овамо путују да зиму проведу.
 Може бити да су, ти анђели мали,
 Око Фрушке Горе лето летовали,
 Може бити да им и сад гњезда стоје
 У мојему селу, испод стреје моје.
 Ах, и ја сам дош'о амо, топлом југу,
 Да проведем старост — зиму тешку, дугу.

Фрушка Горо, мила моја,
 Где сам српско сис'о млеко,
 Преко брда и долина
 Од мене си ти далеко.

Са висине твојих брда
По где која птица само,
Донесе ми мио поздрав
И походи мене амо.

Нигда више нећу гледат'
Како тече Дунав плави;
Ја анђела смрти видим,
Иде да се мени јави,

Срећну младост провео сам
Ја у твојим дубравама,
Фрушка Горо, земљо мила,
Поздрављам те са сузама.

Кад пролећа дођу дани,
Вратиће се твоји гости.
И казаће да су вид'ли
Гроб и суве моје кости.

Труди се.

Ко рано устаје и на пос'о лети
Том ће свака зора благослов донети.
Сваки дан што прође не враћа се више
Прође л' ти у ништа, из живота с брише.
Ко бежи од посла и плаши се рада,
Никаквоме добру нема да се нада.
Дан за даном лети, не дај да су празни
За наш кратак живот минути су важни.

Срећа напред иде, мораш и ти ићи,
Застанеш ли мало не можеш је стићи.
Свакога вечера треба да разгледиш
Да ли данас више него јуче вредиш.
Кроз дане живота ко беспослен ходи,
Том није требало ни да се жив роди.

Памти.

Ако сваку тварку посматрати умеш,
Не смета ти младост ти да мудар будеш
Покрај књиге треба и људе да читаш,
Где је тама треба рукама да пипаш.
Човек без искуства, целог века пати,
У својој старости он још буквар чати.
Ти држи на узди свагда своје жеље,
Ни ор'о не лети далеко од земље.
Срце, то је као размажено дете,
Све, шта оно хоће, чинит му не смете.
Стаза твог живота, којом мораш проћи,
На страшна раскршћа често може доћи;
Прави јунак нигда с' не плаши страхоте,
Ал' ка' зец, оу бега од сваке срамоте.
Пут, којим корачаш, ма да није раван,
Кад с поштењем идеш добар је и славан.
Свикни најпре себи ти право судити.
Па ћеш онда правду умети љубити.

Ил' те ко хвалио ил' те ко ружио,
 Ти свагда размисли јеси л' заслужио.
 Буди на опрезу ка' на вечној стражи,
 Баш кад си у срећи несрећа те тражи.
 Јес видео сламку на широкој цести —
 И преко те сламке можеш се заплести.
 Што год даље идеш све је трње веће,
 Обуј се у памет ако желиш среће.

О децо!

О децо ви нигда мислити не смете:
 „Могу и сгрешити ја сам јоште дете.“
 Са таким мислима немојте одрасти,
 Јер доцније нико не може вас спасти,
 Сваки себи може добар правац дати,
 Шта је зло, шта добро, то је лако знати.
 Свак од своје среће сам је ковач прави,
 Како је ко скује онака му с' јави.
 Разна искушења често на вас слазе,
 Недајте с' навести на рђаве стазе.
 Сваки грешан корак сметњу пред вас меће,
 Из мале погрешке рађају сè веће.
 Као огледало ваш је живот свагда,
 Недајте ни трунка да на њега пада.
 Не треба грешити—шта ћу да вам бројим —
 Ни словом ни делом ни мислима својим.

Ко никаквој рђи нигда не да на се,
Томе цео живот к'о злато блиста се.

Цару.

(Песма од угњетене раје)

Рука твоја силна и јака,
К'о што је грома ударац јак;
Ти си нам свуда отац и мајка,
Душманом нашим гроза и страх.

Браћена вера свуда те слави,
Вселена славе је твоје храм
Венац је славе на твојој глави
Вразима твојим остаје срам.

Скривене, даљне колибе мале,
К југу, далеко од трона твог:
Пред мајком божјом свеицу пале,
Моле се за те за цара свог.

Јарам нас дуго тишт'о је клети,
Дуго смо тужни плакали сви;
Велики царе и царе свети,
Спасење нама сад шаљеш ти.

Једног смо рода, за нас се брини,
Тебе је с неба послао бог;
Претешки јарам с врата нам скини,
Сруши у темељ Турчина злог.

Не знамо сада за сунце друго,
 Ти си нам, царе, најмилиј' зрак;
 Молимо с' богу да живиш дуго,
 Тобом се ноћни разгони мрак.

Исток ће теби славу дизати,
 Јер тобом ступа у живот свој;
 Време не може спомен збрисати, —
 Само је вечност споменик твој.

Руке нам твоје судбину плету,
 Жељно слушамо сви на твој глас.
 Нека бог живи Русију свету,
 Да слави себе, — да брани нас.

Дим. Милаковићу

црногорском секретару † 1858. у Дрезду

Једну сузу, братску сузу,
 Нека ова песма носи,
 И у име целог Српства
 Нек удаљен твој гроб роси :

Нек залива на твој гробу
 Кроз будућа сва времена,
 Нек залива мили спомен
 Заслужнога твог имена.

Служио си један народ,
Народ поштен, храбар, мали,
Служио си верно, часно,
Сва те Црна Гора хвали.

Из свег срца трудио си с' -
И помаг'о роду своме;
Из свег срца род твој данас
Шаље сузе гробу твоме.

Црна Гора поноси се
Оружијем и песмама,
Али је се поносила
И твојима заслугама.

На Ловћену славном брегу,
Где владика наш почива,
Бела т' вила венац вије,
Сузом сваки цвет облива.

„Грлице“*) ти с' твоје тужно
Крај Орлова Крша вију;
На Цетињу звоно звони,
Другови ти сузе лију.

*) Тако су се звале књижице што их је штамп
пао на Цетињу.

Црна Гора има доста
 И јунака и песника
 Али тебе више нема,
 И ти си јој био дика.

Вила.

Сиђи доле, горска вило,
 Са Ловћена високога,
 И два венца ти понеси
 Од лавора лиснатогa.

Па погледај тужним оком,
 — А распусти дуге косе, —
 Па корачи преко Таре,
 Па корачи преко Босне.

Два ћеш нова гроба наћи,
 И на њима српске сузе;
 Српски народ њих изгуби,
 Судбина их тешка узе.

Спусти венац, горска вило,
 На оба два хладна гроба:
 Ђура Јакшић и Љубиша
 Славише те дивно оба.

Врачара.

Да ти баба мало врача,
 Пружи амо длан:
 Казаћу ти сваку срећу
 И сваки твој сан.
 Цигани смо
 Госпођице!
 Али нисмо
 Варалице
 Коме годе длан отворим,
 Истину му ја говорим.
 Шта је било, шта ће бити
 Ја гледам;
 Не може ми с' ништа скрити
 Ја све знам.

Ти си добра, добра, добра!
 Ево стоји ту'
 Нико није још видео
 Такву доброту.
 Да си сунце ти би сјало,
 Грејало би свет.
 Да си роса канула би
 На најлепши цвет.
 Да си тица са крилима,
 Могла б' летити;

Да си мелем на рану би
 Могла с' превити.
 Ти си добра, госпођице,
 Као добар дан;
 Весела си као цветић
 Јоште неузабран.
 На свету си само једна,
 Сам те посл'о бог;
 На земљи те поставио
 За анђела свог.
 Ти се смејеш мојим речма?
 Ако, ако, нек!
 У весељу и у смеју
 Сав провела век

Шта ћу казат о лепоти?
 Језик ми је нем
 Таквог чуда није било!
 То тек рећи смем.
 Јеси вид'ла кад год ружу?
 Шта велиш?
 Огледаш се свако јутро,
 Па је не видиш?
 Шта је ружа према теби?
 Само један цвет.
 Такву ружу ко ти што си
 Још не виде свет.

Ти си мудра и паметна,
 Знаш свачему ред;
 Руке су ти обе златне,
 Речи су ти мед.
 Ја не лажем кад говорим,
 Истина је то;
 Па што ми се тако смејеш,
 Божја лепото?

Да ти баба јоште врача!
 Зашто не?
 На длану ти срећа пише,
 Ево гле!
 Ти не видиш, ал' ја видим,
 Ево стазице:
 Пружила се преко длана
 Ка' у краљице.
 У срећан си с' дан родила,
 Девојко!
 Путања те ова води
 Високо!
 У твојем срцу ево с' види
 Чудан траг.
 Две путање састају се.
 То су срца два;
 Тако стоји, ево види,
 Не варам те ја.

То је момак, то је јунак,
 То је соко сив;
 Благо теби, госпођице!
 Нек' ти буде жив!
 Свему свету само једно,
 Једно сунце сја;
 Али њему, самом њему,
 Сјају сунца два:
 Једно с неба озго греје,
 А друго си ти.
 Како гине он за тобом
 Не уем ти казати.

Што си тако замишљена?
 Што се не смејеш?
 Та о твојој срећи причам,
 Зар ме не чујеш?
 — Пружи баби коју пару,
 Који дукат жут.
 Драги ће ти брзо доћи
 Да те води, — срећан пут

Јуначки договор.

Пружило се поље равно
 Поље дуго зелено;
 А на њему кнез Данило
 Пије вино румено.

Према њему Омер паша
Разапео чадоре,
Па он шаље посланика
Да му с' лави поборе.

Сви се гротом насмејаше, —
Кнез Данило највише;
Па одговор Омер паши
На фишеку он пише:

„Родио си с' да крст браниш,
А сад си му ти злотвор;
Потурице Омер-пашо!
Фишек ти је одговор!“ —

На Цетињу 1858

Учитељ и ђаци.

Глете, децо, две јабуке,
Потрчите ко ће пре!
Најбржему. од вас свију,
Ево, даћу обадве. —

Сви сте брзо дотрчали,
Ко је први ја не знам,
Сад ћу наћи још јабука,
Сваком по две да вам дам.

И велики кад будете,
Нек и онда сваки сме,
За све што је право, добро,
Потрчати ко ће пре,

Жаба.

Подиже се ор'о као што је свик'о,
 У висине горе где не стиже нико;
 Остави у низи сву жгадију слабу;
 Кад је на брег пао, види једну жабу,
 Зачуди се ор'о па јој зборит' пође:
 „Како на овакву висину ти дође?“
 А жаба му рече из сна се будећи:
 „Ето немам крила, ал' дођох пузећи.“

1893.

Чудо.

Тридесет година, као да сам снио,
 У овој вароши како нисам био;
 Све се изменило, све друкчије поста,
 Једно само 'нако, к'о што беше оста,
 Чудим се, то чудо није празна шала:
 Исто као негда деца су још мала.

Ваљево 1893.

Шетња

Једнога стенографа по вашару.

Чудна врева, чудна смеса,
 Комеша се тамо амо:

Један прода други купи,
 Трећи стоји блене само.
 Ко је вредан не дангуби,
 Неће стећи који дрема;
 Трче, раде непрестано,
 Јер вашара сутра нема.
 Вичу, зову, хвале, нуде,
 Ценкају се, псују, куде.

„Ходи амо муштеријо!
 Ходи лепа руха ко ће?
 Куд год идеш нећеш наћи
 Овакове јевтиноће.
 Ево руха свакојака,
 За одрасла и за дете;
 Ко год хоће да с' одене
 Од врх' главе па до пете.
 Ево капут добар, јевтин,
 Од те робе бољу што ћеш?
 За лето је он начињен,
 И зими га носит' можеш
 Управо је скројен за те,
 Обуци га, — зашто не би?
 У пола га цене дајем, —
 Ником другом — само теби.
 Рукави, су, велиш кратки,
 А већ нема мане друге;

Рукави су, брајко, добри,
Но су твоје руке дуге.

— Панталоне? гледај чудо!
Три године да те служе;
А ако их ретко носих,
Трајаће ти јоште дуже.
Гледај само ову робу,
Гле како се пресијава!
Подерати не може се,
Стоји као кожа права.
Избеле ће? — ко то рече?
Тај ми само пазар квари.
Ево види, имаш очи,
Ти разумеш ове ствари.

„Ево капа све по избор!
Ето пробај, узми мети!
Какву капу човек носи,
Онакве је и памети.
О, како ти лепо стоји
Узми ево огледало;
К'о министар сад изгледаш,
Погледај се само мало.
Ту прљаву баци шепу,
Купи ову капу лепу.
Такав момак к'о ти што си,
Па да такву капу носи!

Главу треба том одсећи,
Ко не може капу стећи.

„Ево чизама, ево обуће!
Боса вам чељад седу код куће.
Купите, — ево од сваке мере,
Овакав еспап тешко се дере.
Немојте штедит', треба да знате
Да само по две ноге имате;
Па ко их није кадар обути,
Тај ће пропасти и охронути,
Без капе можеш по трњу ићи;
Обувен може далеко стићи.
Бог нам је дао за главу косу.
А ногу мораш обути босу.
Од свачег другог откини, штеди,
Ал' за обућу штедња не вреди.
Одело друго само носите, —
Опанци темељ су на ком стојите,

„Подарујте, браћо лепа!
Подарујте мене слепа:
Мени ноћ је непрестана,
Ја не видим бела дана;
Немам сунца ни слободе,
Мене туђе очи воде.
Живот ми је жалост сама,
Око мене вечна тама.
Не знам шта су јасне звезде
Што одозго с неба гледе;

Не знам шта је шарна дуга,—
 Само знадем шта је туга.
 Погледајте јаде моје,
 Сетите се душе своје;
 Па ми што год уделите,
 И за здравље намените.

„Ходите вина црна и бела,
 Ево печења масна дебела!
 Може се јести и кад сте сити,
 Вино се може без жеђи пити.
 Та зашто с' човек мучи и ради? ·
 Него да нема жеђи ни глади.
 Ту је весело где с' једе, пије
 Трбух је живот! — Зар тако није?
 Та капу с главе треба попити!
 Гологлав треба богу с' молити.
 Та чизме с ногу треба појести!
 Босу је лакше коло повести.
 Новци у џепу опасно стоје, —
 Што је у трбух то је тек твоје.
 У ситог само весело лице,
 А песму буди румено винце,
 Свратите амо у шатру моју!
 Печено јагње трепти у лоју;
 А вино с' рујно у чаши пени,
 И виче госте; ходите мени.

„Ево плоча од мрамора,
 И ево крстова!
 Сетите се, добри људи,
 И својих гробова:
 Треба оцу или мајци
 Спомен да дигнете;
 Лакша ће им земља бити
 Кад камен метнете,

„Хајте људи, тамо где се
 Онај зелен барјак вија:
 Видећете ви чудеса,
 Сад ће почет' комедија,
 Видећете ви мајмуна
 Да к'о човек свашта ради;
 А човека видећете
 Да к'о мајмун шале гради.
 Има један јаки херкул,
 Па буретом он се титра;
 Син му мали од године,
 На ужету веће игра.
 То је дете право чудо!
 Медаљу је већ добило:
 Краљ швајцарски дао му је
 Кад је лане тамо било.
 Видећете једног старца,
 Сто педесет њему лета;
 Ко посумња видет' може

Сва његова докумета
 Брада му је до колена,
 А никли му нови зуби;
 Кад му дате ви новаца.
 Он се смеје па их љуби.
 Видећете јоште чуда,
 Којих нема више нигде;
 Краљеви су долазили
 И плаћали да их виде.
 Има псето што рачуна,
 Има медвед који баје;
 Има птица што говори,
 Има жена која лаје.
 Хајте, људи! то су чуда
 И за младе и за старе;
 Ком' се ништа не допадне
 Вратићемо њему паре.

„Ходи лимунаде
 Од ње уста сладе
 Ово је лек прави,
 Кад вас жега дави,
 Ко се сит напије,
 Више жедан није,
 Слатка је медена,
 Бистра је, ледена.
 Јевтина ка' вода,
 Само нек се прода.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ
ПЕСКОВАЦ

„Ходите амо, ево пазара!
Ево седала, ево самара!
Та ево свега што год требате,
Све је јевтино што год гледате.
Много вашара биће па проћи,
Овакве робе већ неће доћи.
Питаш по што је — дај руку амо!
Нећемо много да се цењамо.
Тврдица ииси, види с' на теби,
Па узми седло ти према себи.
Од свог одела што год уштеди,
Данас на коње свет више гледи.
Купи то седло. — та шта се годиш?
У здрављу да гд дереш и носиш.

„Чујте људи и почујте!
Један мајстор од заната
Изгубио плаву кесу,
И у кеси сто дуката
Ко је нађе нек донесе,
Награду ће он примити:
А ко нађе па сакрије,
Власт ће своје учинити.

„Устав'те се мало, људи,
Прођите те се брига;
Устав'те се да видите,
Ево лепих књига.
Ево становника,

Ево рожденика,
 Ево песмарица,
 Ево лекарица.
 И вечитог ево
 Правог календара;
 Купујте, не жал'те
 За просвету пара.
 У књигама стоји мудрост,
 У њима се свашта нађе,
 Прави пут нам оне кажу,
 Ко их чита тај не зађе.
 — Тражиш књигу Доситеја?
 Имам, како немам?
 Кад је читам чини ми се
 Да о рају сневам
 Ено тамо она мала
 С плавим корицама;
 То је књига Доситеја
 С малим песмицама
 Име тражиш : Зар још не знаш!
 Ниси распитив'о;
 Доситеј се на књигама
 Није потписиво;

„Ево дувана, ево цигара!
 Узмите само, — не тражим пара.
 Вино је луксуз, немој га пити
 Ал' без дувана не можеш бити.

Дуван је слађи од сваке књиге,
 С његовим димом оду све бриге.
 Он те од дугог времена брани,
 У диму лете најдужи дани;
 А тежак посо кад те обори,
 Једна цигара тебе одмори.
 Кад станеш па се дуго замислиш,
 У диму слике живота видиш.
 Када се туга са тобом бори,
 Када те тешка невоља мори,
 У дугој ноћи тад ти с' не спава,
 Запали дуван, он те спасава.

„Ходи марама, платна, пешкира!
 По вољи нека сваки избира.
 Још мало само па већ нестаде,
 Све се разграби, све се продаде.
 Шта велиш! то су убруси мали!
 Таква је мода, то сваки хвали,
 Старинским убрусом
 Ко ће с' да брише?
 Старински образа
 Већ нема више.
 Просвета, мода, свуда се шири:
 Мали образи мали пешкири.

„Браћо моја, мало умукните,
 Гусле моје, мало загудите:

Да испевам једну песму малу,
 Разговорим дружину осталу:
 У хиљаду и осме стотине
 А педасет и прве године,
 Омер паша халу уморио
 И честиту Босну покорио;
 Па овакву ситну књигу пише
 На колена својега падише:
 „О султане, о велики царе,
 Најлепшега краја господаре!
 Ево сам ти Босну подложио,
 Србе, Турке, рајом учинио;
 Све сам прег'о ја под твоје скуте,
 И смирио Краишнике љуте.
 Већ ми јави, сад куд ти је воља.
 Бирај мени за мегдана поља.
 Хоћеш да се кренем хладном мору,
 И прегазим ломну Црну Гору,
 Што с' не боји ни једног султана,
 И пркоси од Видова дана?
 Или хоћеш да препловим Дрину.
 И Србију да подложим дину.
 Шумадијску гордост да умалим,
 И под ноге твоје да је свалим,
 Да угасим то огњиште мало,
 Које нам је свима додијоло?“
 — Султан њему тихо одговара:

„Прођ’ се свега Омерице стара.
 Ти не дирај у Србију, море!
 Подалеко клон’ се Црне Горе.
 Те су земље као гнездо оса,
 Ја не тражим да сам њихов госа.
 Јесу мале, ал’ су гује љуте,
 На слободу своју навикнуте.
 Ко их узме и ко их прогута,
 Тешко њему по хиљаду пута;
 Велико ће чудо њега снаћи:
 Прогришће ту трбух, па изаћи.
 — Доста ми је кад је Босна мирна:
 Хајде амо да пијемо вина“.

Мрве хлеба.

Пуче пушка, а за њоме
 Витешки се поклич зачу:
 „Ко је соко шири крила,
 Ево Турци на Морачу!“

Оде поклич кроз сва брда
 И свако се племе крете;
 Мартинићи први чуше,
 Први они у бој лете.

„Збогом дѣдо, ево боја!
 Чујеш како брда хуче?“

Да покушам своју срећу
Мене млада жеља вуче.

И ако сам јоште нејак,
Ја већ уем пушком бити;
Ако мислиш да не уем,
Бојак ће ме научити.

Тако зборећ' млади Мићун
Деда љуби, пушку спрема;
А рукама дед га пипа, —
Јер очнога вида нема.

„Пођи, пођи, мој соколе!“
— Слепи старац тихо збори, —
„Ти си јоште цигла свећа,
Која слепом старцу гори.

Ти још ниси никад био,
Где јунаци крвцу лију;
Дед не може поћи с тобом, —
А како ће без очију?

Пипери су соколови.
Вешти боју, вични кланцу;
Заклања ће младост твоју,
Довешће те здрава старцу“.

Старац слепи, јунак стари
Што у боју живот пров'о,

Учи младог свог унука, —
Па најпосле рече ово:

„Кад седнете да се руча,
И кад падну мрве хлеба,
Покупи их и донеси,
То ми, сине, за лек треба.

Приснило се ноћас мени
Да ћу опет прогледати.
Ако станем мрве с боја
Ја на очи привијати.

Узми ову белу торбу,
Напуни је, сине мили,
Ал' мрвама само оним
Шо би људи погазили“.

— И унук се млади закле,
Да ће тако све чинити,
Па весело у бој оде,
С Пиперима Турке бити.

Ишла војска двадест дана,
И сваки дан боја беше;
Отараше турске чете,
И до Таре чак продреше.

Па весело враћају се
Сваки војник својој кући,

И Пипери сви дођоше
Завичају певајући.

Ал' Мићуна ту не беше,
Њега нема, проп'о негде,
Нестало га у планини,
Нико не зна куд се zdeде.

Слепи старац сузе рони
Све војнике редом срета:
„Каж'те људи, где је Мићун?
Шта је било од детета?“

Једни ћуте, други зборе;
— А свима је старца жао, —
„Ми не знамо где је ост'о
Нит' смо вид'ли кад је пао.

Млад и нејак, ал' је јунак,
Међ' првима свуд је био;
Сваког дана борисмо се,
А он нас је соколио“.

Сузама се старац гуши,
Нит' што једе нит' што пије:
На студен је камен пао,
По камену сузе лије.

Кад је прошло десет дана,
Стеже старац тешку тугу,

Па он зове Мартиниће
На подушје свом унуку.

Скупило се цело племе,
Једу, пију, ко шта воле,
И за душу Мићунову
Покрај чаше бога моле“.

На један пут са врх брега
Пуче пушка, песма чу се
„То је Мићун!“ — неко рече, —
„Весео је, пева му се!“

Поскочише ноге лаке,
И сви у глас закликташе;
Излетеше на кршеве
Те Мићуна дочекаше.

Само слепи старац оста,
Ни крочити он не може;
Руке шири и уздише:
„Велики си, боже, боже!“ —

У то Мићун к њему стиже,
А реч му је била прва:
„Опрости ми, добри дедо,
Ја ти нисам дон’о мрва.

Та бејаш ти накупио
Ево пуну торбу ову;

Ал' у шуми кад смо били,
— Што Јеловик шуму зову, —

Сустигосмо турску војску,
Отвори се битка веља,
Припуцаше шарке пушке,
Затресе се црна земља.

Колико је год дрвета
Иза сваког пушка бије,
Пипери се раставише
Два заједно нигде није.

Ја огрезох међу Турке,
Палим пушке, молим с' богу;
Ал' кад сунце хтеде заћи,
Удари ми зрно ногу.

И ја падох испод јеле,
Она склопи вите гране;
Ништа за се нисам знао
Све до оне зоре сјајне.

А кад свану, — свуд тишина,
Осврћем се тамо амо;
Нигде нико не чује се, —
Густа, пуста шума само.

Купим снагу да се дигнем
Ал' на ноге не мож' стати;

Нога ми је сва у крви,
А немам је чим опрати.

Ниже мене поток тече
Ја га чујем где жубори;
Руке горе, чело гори,
А жеђ срце да умори.

Одвучем се побаучке.
Те се воде ту напијем,
Ту разгледам моју рану,
Оперем је и превијем.

Ал' сад што ћу? — Ево глади!
Та нешто ми јести треба:
Шума нам је добра мајка, —
Али она нема хлеба.

Тад се сетих ове торбе
Где су мрве и корице;
Кад позобих две-три шаке
Наситих се довољице.

Тако прође, седам дана,
Седам дана, седам ноћи,
Док се рана замладила
Те из шуме могох поћи.

Да не беше тих мрвица,
Не бих данас сунце глед'о;

Али јаој, сада немам
Теби лека, теби дедо!"

Проговара старац слепи:
„Благо мени и до века!
Ти се спас'о мојим леком:
Ја и не шћах за се лека.

Ја сам знао да у боју
Често хране понестаје,
Ја сам знао, сећао се,
Мука глади колика је.

За то сам ти ја и рек'о:
Купи мрве, купи коре!
Јер ја знадем наше стене.
Јер ја знадем наше горе.

Ти ме не би послушао,
Да сам каз'о; тебе ради;
И ти би ми погинуо,
Не од пушке, већ од глади.

Ја не требам себи лека,
Моји дани већ се броје,
Али тебе имам жива,
Мој Мићуне, очи моје!"

Швајцарској.

Ах, за тобом често жудим,
 Земљо лепа земљо мила!
 Ја брегове твоје љубим,
 У теби сам им'о крила.

Ти 'си ковчег онај свети.
 У коме је сва слобода,
 Више тебе анђ'о трепти,
 Тај заштитник свих народа.

Срећног за ме нема стана,
 Узан ми је сав свет бео;
 Што сам им'о лепших дана,
 У теби сам ја провео.

Далеко си ти од мене,
 Ал' је близу срце моје;
 Па ми оно напомене
 Све дивоте лепе твоје.

Колико сам пута стао
 Крај језера плава твога,
 Кад је тихи месец сјао
 Са Монблана високога.

А сребрни сви таласи
 Играју се с обалама;
 Девојачки лепи гласи
 Разлежу се долинама.

Колико сам пута стао
 На врх брега поносита,
 И под собом свет гледао,
 Када рујна зора свита.

Подиз'о сам мисли горе,
 — Срећан као нигда више —
 По ваздуху зид'о дворе;
 Ветрови их оборише.

Земљо лепа, земљо мила,
 Свагда кад се тебе сетим,
 Желео бих лака крила,
 Да у тебе ја долетим

Да погледам с те висине,
 И да видим од жалости:
 Бар срушене развалине,
 Моје среће и младости.

Све и свуда.

Чује се једна песма,
 Чује се вечито;
 Слуша је свака звезда
 И море несито;
 Слуша је срце земље,
 Чује и глува ноћ,

Слуша је свака слабост,
 Слуша је свака моћ.
 Њу чује камен станац
 Када се орони,
 Њу чује вита јела
 Па јој се поклони.
 Тој песми нема краја
 Нит' има почетка,
 Само се она чује
 Од века до века.
 Како се зове песма
 И где је тај њен глас?
 Покрет њено је име,
 Сав свет је њена власт.

Обичан — срећан.

Често мудрост, људска мудрост,
 С човеком се самим роди,
 Он не треба ни науке
 Да кроз живот њега води.
 То су људи необични —
 Тако нам се они чине.
 Ал; ни мало необичне
 Особине нису њине
 Свет је њима оно што је,
 Нит' је бољи нит је гори;

Ништа друкче не треба им
 Већ к'о што им то бог створи.
 Не прелазе нигда међу
 Што природа њима дала,
 Гледе оно што се види,
 За њих нема идеала.
 Такав човек не уздише
 За судбином људском бољом,
 Он је свагда задовољан
 Са премудром божјом вољом.
 Кад себичност људску види,
 Како једна другу туче,
 Не љути се, само рече:
 Свака кука себи вуче.
 Дође ли му каква штета.
 Утешити свагда с' може,
 Он се сети оних речи:
 Носи водо, даји боже.
 Кад га каква жалост снађе,
 Раменима само слегне:
 Што не може друкче бити
 Томе човек нек се прегне.
 Је л' му когод незахвалан,
 Он и за то нађе лека:
 Чини добро, па га баци
 Нека носи мутна река!
 У свачему обичан је.

Нигда будан он не снива:
 Ништа њему чудно није.
 Нигда згрушен он не бива.
 Кад угледа на самрти
 Бледи пламен своје свеће,
 Он се смеши, па говори:
 Ко с' не роди умрет' неће.
 Доста мудрих људи има
 А не знају читат' књиге;
 Често смеју с' ученима
 На што троше своје бриге.

САДРЖАЈ

	Страна		Страна
На гробу	3	Јутро	104
Сељак и пси	3	Ђаче	105
Дивља јабука и ружа	4	Мала козарица	107
Цврчак и мрави	4	Шесдесета нова година	109
Мору	5	Влад. М. Јовановићу	109
У шуми	6	У војсци 1877 год.	111
Поруке безавлено	11	Јевти Аврамовићу	124
Параброду Делиграду	12	Смрт српског песника	125
Бербер Трајко	14	Велики Петак	127
Путем, Ждрале	67	Ускрс	128
Диогену	68	Киша	130
Хајде тако право	69	Гронуо	130
Опсада	72	Теофило	131
З. Ј. Јовановићу	73	Труди се	156
Српској деци	73	Памти	157
Метеорник	75	О децо!	158
Једном познанику	77	Цару	159
На гробу слепог Ђуре		Дим. Милаковићу	160
Милутиновића	78	Вила	162
Зна	79	Врачара	163
Својим песмама	80	Јуначки договор	166
Испод Атоса	81	Учитељ и ђаци	167
Земљотрес	84	Џаба	168
Диоген	86	Чудо	168
Покрај мора	92	Шетња	168
Натписи	94	Мрве хлеба	179
Гробни натписи	96	Швајцарској	187
Срети Л. Поповићу	98	Све и свуда	188
Дервиш	99	Обичан — срећан	189

IPAS 77
PAUSE AUF 1004
DECKBAU

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЕ ДОМ-НОВИЋ"
ПЕСКОВАЦ

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
УЛАЗНЕ ДОМ ПИСАМ
ПЕСКОВАЦ

